

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ У ВРАЊУ

**МЕТОДИЧКИ ПРИСТУП ПРИМЕНИ ТРАДИЦИОНАЛНЕ ПЕСМЕ У МУЗИЧКОЈ
НАСТАВИ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ И ШКОЛЕ ЗА ОСНОВНО МУЗИЧКО
ОБРАЗОВАЊЕ**

- ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА -

МЕНТОРИ

Проф. Др Димитрије Големовић

Проф. Др Стана Смиљковић

КАНДИДАТ

Мр Слободан Кодела

Врање, 2011.

САДРЖАЈ

Увод	9
I Српска вокална традиција (Српско народно певање)	11
I.1. Класификација песама	18
I.1.1. Годишњи циклус	19
I.1.1.1 Коледарски обред	19
I.1.1.2 Лазарички обичај	24
I.1.1.3 Ђурђевдан	28
I.1.1.4 Јеремијиндан	31
I.1.1.5 Краљички обред	33
I.1.1.6 Додолски обичај	36
I.1.1.7 Литија - Обележавање светог дрвета	39
I.1.2. Животни циклус	40
I.1.2.1. Рођење детета – рано детињство	41
I.1.2.2. Свадба	42
I.1.2.3. Смрт	44
I.1.3. Обредно певање	45
I.1.4 Лирско певање	46
I.1.5. Баладно певање	48
I.1.6. Мелопоетске карактеристике	49
I.1.7.Тонски нивои	49

I I. 8. Ритам и метар	55
I I. 9. Форма	56
II. Традиционална песма у настави солфеђа у основној музичкој школи	61
II. 1. Циљ и задаци васпитно-образовног рада у настави солфеђа	61
II.2. Традиционална песма у настави солфеђа	68
II. 3 Уџбеничка литература	103
III. Место традиционалне песме у настави музичке културе у основној школи	118
III. 1. Циљ и задаци васпитно-образовног рада у настави музичке културе у основној школи	118
III. 2. Традиционална песма у настави музичке културе у основној школи	119
III. 2.1. Традиционална песма у ваннаставном раду	178
III. 2.2. Методичка литература за наставнике	185

II део

I V. Анкетно истраживање	191
Значај и карактер истраживања	191
Предмет истраживања	191
Циљ и задаци истраживања	192
Основна и посебне хипотезе	193
Методе истраживања	193
Технике и инструменти истраживања	194
Узорак истраживања	195
Организација и ток истраживања	196
Резултати истраживања са коментаром	197
Анкетни упитник за ученике основних музичких школа	197

Основни подаци	197
Однос према традиционалној песми у породици и средини у којој живиш	206
Колико је традиционална песма заступљена на часовима солфеђа	214
Анкетни упитник за ученике основних школа	225
Обрада података	225
Основни подаци	225
Однос према традиционалној песми у породици и средини у којој живиш	236
Колико је традиционална песма заступљена на часовима музичке културе у твојој школи	247
Компарација ставова ученика општеобразовних и музичких школа	258
Анкетни упитник за наставнике основних музичких и основних школа	262
Основни подаци	262
Општи услови извођења наставе	262
Колико је традиционална - изворна песма заступљена на часовима музичке наставе у вашој школи	279
Компарација ставова ученика (општеобразовних и музичких школа) и наставника ..	291
V. Закључак	292
VI. Резиме	304
VII. Summary	306
VIII. Литература	309
IX. Прилози раду	316
IX.1. Анкетни упитник за ученике основних музичких школа	316
IX.2. Анкетни упитник за ученике основне школе	322
IX.3. Анкетни упитник за наставнике	328
X. Примери традиционалних песама Нишавског и Јабланичког округа	334

Српска вокална традиција (Српско народно певање)

Песма, свирка и одело чине народ. Свака птица својим гласом пева. И сваки народ има свој глас, своју песму и ношњу по којој се познаје. Кад сретнеш странца не питај га никад ко је и одакле је. Погледај му одело, пусти га да запева или заигра и све ће ти се само касти.

Гусле и дипле, трубе и тамбуре, свирале и цитре говоре све језике света. Али као што птица никад не изневери своје перје и свој пев, тако ниједан народ не може певати туђим гласом. Шта би било да славуј загракће, а ластавица запућпуриће? То не би било природно, ни Богу угодно. Нека свака птица, па и народ увек пева песму својим гласом. При том није зло знати туђу песму и поштовати је - то је култура, васпитање. Зло је заборавити и не знати своје корене. Тешко ономе који своју песму не пева, не тка оно што носи, не сеје оно што једе, не прави вино које пије и не свира коло које игра. Чудо је песма! У маленој свирали, не већој од дечјег прстића у опанку, тканицама, прегачи ... можеш понети целу Србију ... где год да си!

Чедо моје, Србија је тамо где год допире наша песма, свирка и ношња. И пазите добро да вам пред кућом никад не засвира туђа песма и заигра туђе коло.

Теодосије у завештању Стефану Немањи

УВОД

Једна од основних идеја дисертације је лична жеља и уочена потреба да се кроз педагошки, тј. методолошки пут, с једне стране сачувају конкретни примери из музичке праксе, из онога што засигурно представља трајност музичког наслеђа, и с друге, да се кроз музичко школовање они уведу у музичку наставу у основним школама. На овај начин, мишљења смо, ученике упознајемо и одгајамо на начину традиционалног живљења, мишљења, али и преношења традиционалних вредности. Ово је засигурно важно, јер сматрамо да као педагози имамо веома озбиљан задатак да ученике подстичемо и упућујемо на то, да се вредности традиционалног сачувају.

У току израде десертације, три године радио сам на прикупљању традиционалног народног певања нишког и лесковачког краја. За мене лично, веома је значајна била идеја да документујем и донекле сачувам традиционално певање овога краја, које чињеница је, данас нестаје. Наизглед, то је за нас било враћање у неко прошло време, у неку прошлост, али не. Сматрамо да је то враћање у властито препознавање, потврду властитог идентитета, што у ствари представља суштину истраживања традиционалне музике.

Део прикупљених песама селектован је и приложен у десертацији (у Прилогу рада - укупно 245 примера и два аранжмана). Они су намењени како за рад у музичкој настави (у основним музичким и основним школама), али уједно служе и као додатна литература намењена наставницима који би је у настави користили са циљем решавања захтева предмета солфеђо и музичка култура. Поред поменутих примера уз Прилог прилажемо и CD са аудио записима певача са истраживаних региона, чија је основна намена коришћење у настави - упознавање са традиционалном песмом нишког и лесковачког краја, са традиционалним певачима, њиховим извођењем и карактеристикама извођења као и вежбање истих.

Један од проблема у току израде дисертације засигурно је представљао и детаљно упознавање и сагледавање са методолошко научног становишта етномузиколошке науке. Ово је посебно било присутно у току писања, јер пут израде десертације подразумевао је прикупљање музичког материјала, његово записивање, класификацију песама и њихову анализу. Значајно је напоменути и то, да је веома мало писано о традиционалном певању нишког и лесковачког краја, посебно не са аспекта њихове имплементације у музичкој настави.

Поред етномузикологије, мој рад у писању десертације био је усмерен и на коришћењу прикупљеног. У том смислу, детаљно су анализирани циљеви и задаци предмета солфеђо и музичка култура, постојећа уџбеничка литература предмета, наставни планови и програми, и то за сваки разред појединачно, са циљем ширег увођења

традиционалног локалног музичког израза. Предложили смо своја решења и могуће начине примене традиционалног певања поменутих региона у музичкој настави.

Други део дисертације односи се на анкетно истраживање (у Прилогу дисертације). У њему смо изнели обрађене резултате одговора ученика и наставника у сеоским, градским и приградским школама (основним музичким и основним школама), њихове ставове и мишљења о традиционалној песми краја у коме живе, познавању, њеном очувању, присутности у настави, њиховим запажањима у циљу сагледавања и решавања проблематике (укупно 725 испитаника - 685 ученика и 40 наставника).

Сматрамо да ће десертација посебно бити од користи ученицима и наставницима нишког и лесковачког краја, али и шире. У припреми су и два приручника намењена музичкој настави - за предмет солфеђо и музичка култура, настала као резултат вишегодишњег рада на прикупљању примера традиционалног певања нишког и лесковачког краја, са циљем њене имплементације у музичкој настави.

I. СРПСКА ВОКАЛНА ТРАДИЦИЈА (СРПСКО ПЕВАЊЕ)

Етномузиколошка истраживања музике у Србији, посматрано са историјског и методолошког аспекта нису била бројна, већ се она своде углавном на период последњих 15 - 20 година.¹ Посебно кад је реч о етномузиколошким разматрањима традиционалног народног певања југоисточне Србије, конкретно традиционалне народне песме Нишавског и делом Јабланичког округа, можемо рећи да су она веома оскудна. Публиковане збирке (записи) музичког материјала датирају тек из прве половине XIX века у којима доминирају обредне песме и обредне игре, које су како историјски тако и функционално биле у вези са тадашњим сеоским живљем.

Међу првим истраживачима свакако треба поменути Владимира Петровића, чији је допринос евидентан у прикупљању како фолклорног тако и етнографског садржаја (општина разгојнска - лесковачки крај). Његов предмет интересовања био је и традиционална песма.² Према архивској грађи налазимо у нишком листу „Кића” (1905-1913) објављене краљичке и лазаричке песме Лесковца и његове околине. Значајна је и активност (између два рата) аасестре Јанковић у проучавању орске традиције али и у прикупљању народних песама нишког краја.³ Посебан допринос проучавању музичке традиције са овог простора (нишког и јабланичког краја), њеном прикупљању, и

---

¹ Према речима Радмиле Петровић, можемо закључити да се, кад је реч о традиционалној музици у Србији, са својим специфичностима и карактеристикама, њено проучавање везује за последњих стотинак година, и да се у њима у континуитету издвајају фазе развоја, те да се тиме „формирао пут од српске музичке етнографије до српске етномузикологије”. Аутор наводи и прве зборнике народних мелодија који су штампани почетком IX века и њене ауторе: Мирецког (1791-1862), који ”је записао шест мелодија различитог садржаја, које му је певао Вук Стефановић Караџић”, Алојза Калауза, који је објавио (две збирке) песама под називом *Србски напеви*, Корнелија Станковића (1831-1865) са штампаним збиркама *Србске народне песме удешене за певање и клавир* (1859), као и *Србске народне песме* (1862, 1863), Фрање Кухача (1834-1911) који је сакупио односно бележио мелодије из Војводине и Србије објединивши их у зборницима *Лужно-словјенске попевке*, Стевана Мокрањца (1856-1914) „који је на теренима Србије забележио око 460 народних мелодија, а године 1902. објавио прву студију о тоналним, ритмичким и формалним особинама српског музичког фолклора” - *Записи народних мелодија*, Косте Манојловића (1890-1949) аутора књиге *Народне мелодије из источне Србије*, Петара Коњовића (1883-1970) и др, Радмила Петровић, *Српска народна музика - Песма као израз народног музичког мишљења*, Српска академија наука и уметности, музиколошки институт, Београд 1989, 3-6.

² Владимир Петровић, *Заплање или Лесковачко* (у Србији), Зборник за народни живот и обичаје Лужних Словена, св. V, 2. половина, Заграб, 1900, 280-283.

³ Љубица и Даница С. Јовановић, *Народне игре*, књ. VII, Београд, 1952, 39-40. 58-62.

бележењу дао је Владимир Ђорђевић,⁴ као и бележење Косте Манојловића.⁵ Овде свакако треба поменути и Миодрага Васиљевића,⁶ као и збирку Ане Хофман.⁷ Радови поменутих аутора представљају значајан допринос српској етномузикологији, поготово имајући у виду специфичност географског подручја као и специфичност народног музичког израза који музички материјал презентује.

Чињеница је да је српска вокална традиција⁸, самим тим и српско певање у свом еволутивном развоју, доживело разнолике и бројне промене (пре свега естетске). Када се то помене првенствено се мисли на нове функције које су одговорале различитом времену и приликама у коме се певачка пракса развијала. У почетној фази свог развоја типична је егзистенција песме у оквирима синкретизма са бројним елементима глуме, свирке и плеса. То је трајало до момента када је почела десакрализација, која се темељи на промени свести и односа човека према веровању у реални и иреални свет.

Српско певање тј. „српске народне песме представљају својеврстан, сложен културни и уметнички феномен у коме се изразито одржава веза и узајамост између музике, реалног живота и друштвених заједница у којима музика постоји.”⁹

„Народну песму ствара анониман појединац, али најчешће не као неку у потпуности нову и оригиналну творевину, већ у складу са постојећом традицијом. Преносећи је усменим путем, временом она постаје колективна творевина па тако и његова својина. Са преношењем од једног до другог певача песма се унеколико мења и на тај начин долази до стварања сличних песама - варијаната. И напослетку, у свету песама постоји и селекција, тако да неке песме заувек нестају из народне праксе. Разни су разлози овој појави, како

---

⁴ Владимир Р. Ђорђевић, *Српске народне мелодије*, (Јужна Србија), књ. I, Београд, 1928; *Српске народне мелодије* (предратна Србија), књ. II, Београд, 1931.

⁵ Коста П. Манојловић, *Народне мелодије из источне Србије*, (Посебна издања Српске академије наука, књ. ССХII, Музиколошки институт књ. 6) Београд, 1953.

⁶ Миодраг Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, (Посебна издања Српске академије наука, књ. СССXXX, Музиколошки институт књ. 11), Београд, 1960.

⁷ Ана Хофман, Александра Марковић, *Вокална музика традиција околине Ниша*, Центар за истраживање музике Балкана, Београд 2005. Поред поменутих аутора и радова свакако се намеће потреба да се међу њима помене и рад Драгослава Девића који се односи на регион Сврљига - *Културна историја Сврљига, Језик, култура и цивилизација*, Просвета - Ниш, Народни универзитет – Сврљиг, Народна музика, 427-539, рад Злате Марјановић Крстић *Вокална музичка традиција села Брза* као и дипломски радови студената катедре за етномузикологију ФМУ у Београду, који су се бавили особеностима традиционалне музичке праксе нишког и јабланичког округа.

⁸ Традиција (л. *traditio*) предавање, с колена на колена усмено ширење (прича, поука; веровања, обичаји и сл.) вест; обичај, навика; прив. Предаја, М. Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд 1970, 962.

⁹ Радмила Петровић, *Српска народна музика - Песма као израз народног музичког ...* op. cit. 1, 17.

они из домена музике, кад једне песме потискују друге, тако и они ванмузички, као што је нпр. нестанак обреда или посла уз који се певају неке песме.”¹⁰

Наши преци су веровали да обреди и у њима обредне песме које су биле упућене *божанствима* или каквим *силама* (надприродним), имају моћ да штите човека од злих сила, да су оне у стању да им *подаре* напредак, плодну годину и сл. Песма „је могла да буде лек против сваке болести и против сваког зла; њоме се могла да намами девојка ... сужањ да се ослободи тамнице, ратник да победи непријатеља, земљорадник да помогне усевима итд.”¹¹ „Оне су све док међу људима нису настале друштвене и културне разлике какве постоје данас, припадале свима.”¹²

Чињеница је и то да је српски сељак, кроз историју, *уважавао* земљорадничке и сточарске обичаје, које је поштовао и које је празновао. „Тако је он у свом претешком животу неговао ... **две религије паралелно:** једну преко свештеничких обреда за здравље своје и својих чељади, а другу преко народних обреда, песама и игара као сељак - земљорадник за плодност својих њива и стоке и за бујност својих пашњака и плодова.”¹³ Говорећи о обредним песмама, о паганско-хришћанској *утицају* присутном у текстовима, у Предговору своје књиге *Српске народне песме*, књ. I, Вук Стефановић Караџић каже: „Што се тиче старине наших песама ја бих рекао да имамао старији женски него јуначки; јер јуначки пјесама мало имамо старији од Косова, а од Немањића немамо ниједне; а међу женским може бити да и има и од иљаде година, нпр. међу краљичкима, додолским итд.”¹⁴ Ова констатација је веома значајна са аспекта српског обредног певања тј. музичке традиције, па и нишког и лесковачког краја, јер посматрано кроз време, жена је била њен носилац, односно стуб и чувар српског музичког идентитета. Цитирани аутор поменути констатацију тумачи следећим речима: „Њена улога је култна јер представља домаћег идола, односно божанство жита и заштитника домаћинства ... Идеја да жена буде названа стожером српске вокалне традиције иако је формално гледајући нова, у основи то и није, с обзиром да већи део ове традиције почива на жени.”¹⁵ Међутим, савремена функција свих

¹⁰ Димитрије О. Големовић, *Народна музика Југославије*, Нота Књажевац, Књажевац, 1998, 7

¹¹ Др Војислав Ђурић, *Постанак и развој народне књижевности*, (Origine et développement de la littérature populaire, par Dr. Vojislav Đurić), Нолит, Београд, 1955, 11

¹² Миодраг А. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког ...* op. cit. 6, 3.

¹³ Миодраг А. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког ...* op. cit. 6, 3.

¹⁴ Миодраг А. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког ...* op. cit. 6, 3.

¹⁵ Dimitrije O. Golemović, „Žena kao stožer srpske vokalne tradicije”, *Čovek kao muzičko biće*, Biblioteka XX vek, Beograd, 2006, 7-8.

обредних песама у околини Ниша и Лесковца далеко је од оне функције које су оне имале пре много година. Наша теренска истраживања помоћу методе интервјуа и структуралне поделе према узрасту извођача, показала су ову чињеницу (ову чињеницу доказују и радови А. Хофман - А. Марковић, С. Радиновић).

Што се тиче битних трансформација српског обредног певања (а оно се свакако односи и на нишки и јабланички крај), посматрано кроз време, оне су уследиле упоредо са крупнијим друштвеним променама које су донеле савремено поимање музичке културе. На то, поред осталог, јасно указују евидентни термиолошки појмови. Насупрот два постојећа термина - *песма* и *свирка*, под којима се раније подразумевала целовитост музике, јавља се свеобухватније и треће поимање исказано јединственим термином - *музика*. Он је подразумевао састав (инструментални) сачињен од пар извођача. Музика је „представља посебну, трећу категорију која се развила касније кроз сусрете и контакте са другим културама.”¹⁶

Дакле, наведено народно схватање указује на постојање на три посебне категорије, и да свака од њих има свој значај и своју функцију у зависности од тога где се појављује. Међутим, *песма* и *свирка* у музичкој пракси и народу нема идентичну функцију, те се не вреднује идентично, а и примена им је различита. Раније су песме имале одређену функцију у оквиру бројних обреда, док улога свирања била ограниченија и пре свега везана за играчку праксу - на сеоским саборима, као део свадбеног обреда (позивање кума, полазак сватова, одвођење невесте и сл). Са друге стране песма, по функцији, има већи значај и у пракси већу употребу у односу на свирку. „Песма је била узгобљена у старије обреде егзистенцијалне вредности и значења, док је свирка имала претежно забавну функцију. Обе категорије, међутим, поседују веома снажну моћ комуникације у друштвеној заједници којој припадају.”¹⁷

„Иако дакле у народу не постоји апстрактни теоријски појам 'музика', то не значи да нема уопште теоретских схватања саме ствари. Напротив! Постоји врло разграната и често детаљна терминологија која се односи на песму и на њено извођење, која се

---

¹⁶ Радмила Петровић, *Српска народна музика - Песма као израз народног музичког ...* op. cit. 1, 13. Као прилог наведене костатације, дајемо пример са теренских истраживања обављених 1981, спроведених у селу Пепељовац (околина Крушевца), где је група жена (њих укупно седам), децидивно тврдила да њихово певање није музика. За њих овај термин подразумевао је свирку хармонике или каквог састава на свадбама или весељима. Занимљивије сличан пример - Јованке Ристић (седаесетогодишњакиње, рођене у село Сефкрини - јужни Банат), која тврди да певање, свирка гајди и тамбураша нису музика.

¹⁷ Радмила Петровић, *Српска народна музика - Песма као израз народног музичког ...* op. cit. 1, 14.

изражава речима, и објашњава принципе народног знања о својој вокалној музици - песми. Ослушкујући одговоре међу певачима (односно међу нашим казивачима), препуштајући углавном њима иницијативу да нам објасне каква су музичка збивања у песми, сакупили смо један број народних израза, термина и објашњења која врло прецизно тумаче разне аспекте народне музичке структуре. Једна велика група тих израза односи се на концепт двогласа, а поједини термини објашњавају друге особине музичког изражавања или понашања, као на пример начин извођења, било вокалног, било инструменталног, или естетска вредновања.”¹⁸

Својом терминима, певачи упућују на својеврстан етно-терминолошки систем, уједно нам указујући својеврсну индивидуалност својих карактеристика. То се најнепосредније изражава путем анализе изражајних елемената: форме мелодије, тонских низова, метроритмичке структуре и сл.

У том смислу, врло је индикативно кад етномузиколог Алан Мериам с правом поставља питања: „Који све од ових елемената карактерише музички стил? Да ли је мелодијски низ исте важности као и вредности трајања, или је важнији? Можда један аспект или музички елемент има различиту важност у различитим музичким стилевима?”¹⁹ Надовезујући се на ова питања овај научник износи и следећи став: „Формална мело-поетска структура народних песама Срба представља један од најважнијих аспеката народног музичког изражавања. Ово народ и казивачи најпре потврђују народним изразима, односно етно-терминологијом која се односи на музичке аспекте народне песме. Ова је терминологија својствена, прецизна и детаљна и јасно указује како је народна песма систематски организована, не само функционално узглобљена у читаву народну културу и живот, већ има одређене и фиксирани појмове који граде народну теорију о мелодијском изражавању. Систем функција и у материјалној и у духовној култури створио је систем музичког изражавања једне етничке целине, који није чисто национално српска карактеристика, већ може и шире да обухвати музичке културе ..... и других народа.”²⁰

С друге стране, народна песма односно обредно певање чини својеврстан и нераздвојив спој мелодије (напева) и текста. Зато с правом и кажемо да је реч о мелопоетској форми. Повезаност мелодије и текста је велика. Међутим, функцију песме

---

¹⁸ Ibid, 14.

¹⁹ Alan P. Merriam, *The Anthropology of Music*, Northwestern University Press, USA, 1964, 56.

²⁰ Радмила Петровић, *Српска народна музика ...* op. cit. 1, 15.

најлакше препознајемо преко садржаја певаних стихова, а пре свега преко њихових рефрена. Рефрени су главни знаци идентификације песама и њихове функције (Лазаре, Коледо и сл.). Међусобну независност мелодије и певаног стиха потврђује и чињеница да се у народној пракси ни једна песма не рецитује, већ се она пева са мелодијом. Вокална пракса потврђује чињеницу да чак и најспособнији и најобдаренији певачи са великим потешкоћама, често нису у стању одвојити мелодију од текста песме и обрнуто, или ако ту способност имају, они то чине уз велики труд. Текст певаних песама у вокалном народном извођењу никада се не јавља као самостална категорија. У народу, у његовој „певачкој термоналогији”, он чак не налази своје препознатљиво име.

„Чињеница је да нема своје име, ... сведочи о својеврсној несамосталности текста у народној песми.”²¹ Међутим, садржај текста, тј. смисао текста народне песме, у себи садржи *поруку* и жељу за: плодном годином, за плодност стоке, здравље укућана и сл, како у обредном певању тако и у певању новијег датума епског, лирског, љубавног или неког другог садржаја.

Осим поменутог значаја који текст има у народном певању, посебну карактеристику изражавају метроритмичке структуре певаних стихова - било да се ради о поређењу између различитих жанрова песама, било да је реч о поређењима ширих регионалних етно традиција.

Народни певачи свесни су постојања мелодије као посебне *категорије* коју не изводе самостално. Они често указују на њене карактеристике као и на различитости у начинима извођења током певања (као што је већ речено). За мелодију народни певачи користе три имена: *глас*, *кајда* (старији облици певања) и *арџа* (новији облици певања). Мелодије песама из западне Србије или Шумадије али и нишког и лесковачког краја, па чак и шире, често се, захваљујући придевском додатку, прецизније одређују, а самим тим и међусобно разликују: полом певача (женски и мушки глас), географској припадности (драгачевски глас и сл), наменом мелодије (ћурћевдански глас), специфичним односом мелодије и текста песме (*дугачак глас* или *кратак глас* - развучено тј. силабично певање) и сл. У лесковачком крају чак и рефрен може да буде одредница за певање одрађених мелодија (певање краљичких и лазаричких песама у селу Брза код Лесковца почињу са:

---

²¹ Dimitrije O. Golemović, „Narodna pesma kao melopoetska zajednica”, *Etnomuzikološki ogledi*, Biblioteka XX vek, Beograd, 2005, 6.

Хајдемо на *Ој, убаво*. Свакако да у народној музичкој пракси сличних 'дешавања' има доста. Евидентна је и терминологија у народном певању коју певачи користе, а која означава особине мелодија коју певају.²²

Поменуте особности текста и мелодије у српском народном певању, самим тим и певању нишког и лесковачког краја, њихов међусобни однос у мелодији указују и на одређене карактеристике како текста тако и мелодије које се уклапају у заједничку мелопоетску целину. Као важну чињеницу свакако треба истаћи „питање важности тј. приоритета текстуалне или мелодијске компоненте у српском певању, гледајући кроз њега - можда и певања уопште (?!). Имајући у виду разлог постојања песама, чини се да је то текст. У давној прошлости својом обредном поруком он је 'обезбеђивао' богату летину и здравље, док је у новије време, са променом функције песме и његова функција постала другачија, разноврсна па чак и забавна. С друге стране, на изглед мање значајна од текста, на шта нпр. указује њена стереотипна улога у стварању нове песме (*глас*), мелодија у народном певању има третман који је у много чему посебан. Занимљиво је да стварање нове песме народ назива: испевати песму, или како је Вук Караџић давно приметио - 'спевати пјесму', а да се то не односи на мелодију, коју певач 'позајмљује' од неке већ познате песме, већ на њен текст.”²³

Једна од основних карактеристика, коју није тешко уочити, а типична је за певачку традицију поменутих региона, јесте број гласова приликом певања песама. Кад се ради о броју извођача, а истовремено и о начину извођења, постоје разлике, што се код већине (дечјих једногласних) песама пева само једна група са неодређеним (јасно не прецизираног) бројем учесника (певача). За разлику од тога код једног дела једногласних лазаричких песама, практиковало се певање у две група на архаични начин у теорији познат као антифоно певање - певање ”са преузимањем”. То значи да кад једна група отпева једну мелострофу, друга дословно понавља исту. Певање је једногласно (соло или групно), и двогласно - у тзв. бордунском стилу (најчешће извођено од једне певачице која пева први глас и још једна или две које певају други глас - бордунирају, „слагају” гласове).

---

²² ”Вероватно да нема особине певања за коју у српској традицији не постоји одговарајући термин, што веома јасно говори о својеврсној осмишљености односа који Срби имају према певању”, Ibid, 13.

²³ Dimitrije O. Golemović, „Narodna pesma kao melopoetska zajednica”, *Etnomuzikološki og.*, op. cit. 21, 14- 15.

I.1. КЛАСИФИКАЦИЈА ПЕСАМА

Као веома битна карактеристика, код Срба несумљиво представљају обичаји. Они су „регулатори читавог народног живота. Искусством и навиком стечене одредбе, правила и неписани закони ... прилагођени су читавој друштвеној заједници по којима се она понаша.”²⁴ Празновање и обележавање обичаја у српском народу, у старој патријархалној породици, представљали су *опште добро*.

„У систему народног календара било је обичаја и обреда који су били од општег значаја за ширу сеоску заједницу, а већином везани за хришћенске празнике, или према потреби.”²⁵ Песма односно певање, као што је већ речено, функционално је условљено и јасно препознатљиво у бројним обредима. Обредна пракса подразумевала је прецизно како време тако и место извођења обредних песама (за берићет у пољу, за здравље свих људи у дому и у селу, за стоку, обред за кишу или њен престанак и сл.). Ову групу обичаја карактерише периодичност из тог разлога јер су се они дешавали у **годишњем или календарском циклусу**. Са друге стране, постојали су обичаји (**животни циклус**) који се односе се на три важна догађаја у животу сваког човека: рођење (период раног детињства), свадба и смрт.

I.1.1. ГОДИШЊИ ЦИКЛУС

Година се, у народу, могла поделити на зимско и летње полугође, „што је било у директној вези са два солстиција - времена када се сунце налази у најудаљенијим тачкама енклитичке путање у односу на небески екватор.”²⁶ Летњи солстициј празнује се на Ивањдан (24.јуна/7јула), док се зимски празнује и у народу слави на Бадњи дан и Божић (24. и 25. децембра/ 6. и 7. јануара).

---

²⁴ Радмила Петровић, *Српска народна музика ...* op. cit. 1, 31.

²⁵ Ibid, 31.

²⁶ Dimitrije O Golemović, „Žena kao stoder vokalne tradicije”, *Čovek kao muzičko...* op. cit. 15, 11, „На нашим просторима зимски солстициј се догађа приближно 21.децембра и представља време када је најдужа ноћ и најкраћи дан. Летњи солстициј се догађа приближно 21. јуна и тада је најдужи дан а најкраћа ноћ. Еквиноциј, односно равнодница, догађа се на нашим просторима приближно 21. марта и 23. септембра. Тада је Сунце у зениту изнад екватора, а дан и ноћ су једнаке дужиме”(Nenad Ljubinović, *Agrarna godina i narodni kalendar*, DANICA, Srpski narodni ilustrovani kalendar za godinu 1997, Vukova zadužbina, Beograd 1997, 250.

Зима почиње Митровданом (26. октобар / 8. новембар), док се почетак лета везује за празник Ђурђевдан (23. април/6.мај). „Период од Митровдана до Ђурђевдана јесте доба сетве, полагања семена у Мајку Земљу и ишчекивање свеколиког раста и бујања. Ово ишчекивање било је праћено разним обредима упућеним умрлим прецима, за које се веровало да, с обзиром на то да су њиховом сахраном враћени Мајци Земљи, могу да помогну својим потомцима 'бринући се' о посејаном семену. Ово је почињало обредним опходом коледара (уочи Божића), да би се завршило празновањем Лазареве суботе (осам дана пред Ускрс), у тренутку када се очекивало да оно што је посејано и никне. Неку врсту опраштања од покојника до следеће аграрне године, мада се тиме није прекидала веза са њима, означавао је обичај краљица, који је падао на Духове (педесети дан по Ускрсу).”²⁷

1.1.1.1 КОЛЕДАРСКИ ОБРЕД

Коледарски обред - *коледа*, пре сега обред пастира и земљорадника празнује се око Божића (25. децембра /7. јануара). У Лесковачкој Морави поворке коледара полазиле су на *Игњатијевдан* (20. Децембра/2.јануара), а у Нишу и околини на Бадњи дан (24. децембра/6. јануара). „Под утицајем хришћанства коледарске песме су претопљене у божићне и као такве су општепознате у народу.”²⁸ У народу су препознатљиве и као божићне, али и *божићарске* песме. Најчешће су у обредној певачкој пракси „коледарске песме задржале старинске текстове нехришћанске садржине. ... Христијанизовани текстови припадају божићним песмама. Оне су у народу новијег датума.”²⁹ Коледарски обред празнује се још од Словена и он је био праћен бројним светковинама. Остатке коледа данас налазимо у југоисточној Србији. Као потврда изнетој чињеници наводимо став аутора који каже: „Као алаграм старе словенске природе религије и хришћанства, чувао се коледарски обред доскора, али је данас готово потпуно избичајен, осим у неким селима југоисточне Србије прецизније лесковачког округа (Брза и Орашје код Лесковца).”³⁰ Код Срба је познато да је жена носилац већине обреда, што би свакако

²⁷ Dimitrije O Golemović, „Žena kao stođer vokalne tradicije”, *Čovek kao muzičko...* op. cit. 15, 12.

²⁸ Миодраг А. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког ...* op. cit. 6, 8.

²⁹ Ibid, 8.

³⁰ Радмила Перовић, *Српска народна музика, ...* op. cit. 1, 32.

значило и обредног певања који се у обреду изводио, али када је реч о овом обреду то није случај. Ову констатацију износи и цитирани аутор: „Осим коледарског обреда ..., у којем су главни актери били мушкарци, сви остали су 'припадали' жени (иначе жена је своју улогу имала и у оквиру самог Божића).”³¹ И други аутор таксативно наводи чињеницу да су „учесници у обреду само мушкарци, за разлику од осталих пролећних обреда у којима жене носе доминантне обредне улоге.”³²

Поворке коледара бројале су девет и више учесника.³³ Идући по кућама, на њима *посебан* начин, уз ларму, игру, песму и свирку (готово редовно уз пратњу гајдаша који је имао улогу *заштитника* од злих натприродних сила), „благосиљају, а све ради заједничког добра: за здравље и берићет.”³⁴ За коледаре се веровало да *болесне могу да лече*, те се у народу често поворке коледара „доносе добро”.³⁵

Обред започиње коледарским припремама, које подразумевају прикупљање коледара, код *домаћина* или *дедице*, где су се редовно *креирале* маске (од дрвета или тикви) и остала *помагала* (дрвене сабље, посебно направљене мотке и сл.), где се уче текстови и *увешбавају* песме које су се изводиле током обреда, договарају и деле *улоге*. Свакако да најважнију улогу има *дедица*, који је уједно и *вођа певача*. Поред *дедице* коледарску поворку чинили су млада, две или три *оале* (оле, оалник, алосник - шумска неман животињског облика), до шест певача, гајдаџија, *коледарска млада* или *снашка*³⁶ и коњовоци (коњопрдац).³⁷ Маскирани коледари називају се *алосани*, *преличани*, док се у селу Брза (лесковачки крај) они зову *лесници*. Својом појавом и изгледом они делују

---

³¹ Dimitrije O Golemović, „Žena kao stođer vokalne tradicije”, *Čovek kao muzičko...* op. cit. 15, 13. Аутор поткрепљује чињеницу речима ”Иако усамљен, заимљив је податак о појави тзв. Колеђарки, женског коледара, у ствари група девојака која се некада у Ресави (североисточна Србија) на Божић обилазиле сеоске куће уз игре и песму. Зснинљиво је, али и очекивано, мишљење стручњака - етнолога да су оне архаичније него што су то мушки коледари, с обзиром на веровање да су представљале персонификацију женских предака (Шпиро Кулишић, Петар Ж. Петровић, Никола Пантелић, *Српски митолошки речник*, Нолит, Београд 1970, 170).

³² Радмила Перовић, *Српска народна музика ...* op. cit. 1, 32.

³³ Према доступним подацима у Кумареву број учесника у обреду бројао је до 14 учесника, у Лесковачкој Јабланици 12 учесника (2 оале, 4 певача, снашка – мишкарца у женском оделу, гајдаш и коморџија који је носио дарове), али у околини Ниша најмање 9 (Др. М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у лесковачкој Морави*, Издавачка установа Српске академије наука, књ. LXX, Музиколошки институт књ. 31, Београд, 1958), 325 - 335.

³⁴ Ibid, 325.

³⁵ Ibid, 325.

³⁶ ”Коледарска млада је преобучено лепо мушко лице у свакидашње женско рухо.” Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави, ...* op. cit 33, 328.

³⁷ У Кумареву (лесковачки крај), где је број певача најбројнији, *распоред учесника* о је следећи: два алосника, дедица, или домаћин, млада, шест певача, гајдаџија и два коњовоца.

застарашујуће, а њихов став уједно показује одлучност и жељу за *сукобом* са кавим имагинарним бићем.

Оале у „борби”

Ушавши у кућу, актери игре (најчешће оала) упућује следеће речи домаћину: „Срећна ти нова година сас телчики, сас прачики, сас јаганчики, сас здравље, сас живот...”³⁸ Млада обично, још при уласку у кућу, почиње с певањем коледарских песама. Наводимо пример једне од њих.³⁹

Andante

Сто-ја - ди - не гос-по - ди - не глас ти до - ђе из пла-ни-не.

Стојадине, господине,
Глас ти дође из планине:
Свиње ти се испрасиле,

Све јарчики прћероги.
Мож' ли Бога да дочекаш,
Младог Бога и Божића?

³⁸ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, ... op. cit 33, 331.

³⁹ Ibid, 331.

Све прачићи шипарчићи,
Овце ти се изјагњиле,
Све овце калушчине,
Све овнови виторози.
Козе ти се искозиле.

”Могу, могу, заш' не могу –
Имам вино трогодишње,
А ракију петгодишњу,
Могу Бога да дочекам,
Младог Бога и Божића.”⁴⁰

♩ = 109

Ој ко - ле - до ко - ле - до, не - ста - ло ми го - ве - до,
по - ви - кни - те ко - ле - да - ре, да и - гра - ју и по - ју,
да и - гра - ју и по - ју, го - ве - че да по - вр - ну.

Пример бр. 2: Ој, коледо, коледо (коледарска), Вукманово (нишки крај), певао Драгиша Тодоровић (1946), записао Слободан Кодела

У Лесковачкој Морави „коледарски обред је условно почињао песмом домаћину („Домаћине господине!”),⁴¹ мада су се редовно певале и песме: „Орач оре равно поље”, „Пође Ива лов да лови”, дакле песме које се певају за лазаричке обред. Углавном песме које се певају отпочињу и завршавају припевом „Ој убаве мале моме”.⁴²

⁴⁰ Ibid, 331.

⁴¹ Миодраг А. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког ...* op. cit. 6, 10.

⁴² Ibid, 332.

Пример бр. 3:

♩ . = 60

Орашје 1977.

За-му - чи се Бож-ја мај - ка, за-му - чи се Бож-ја мај - ка.⁴³

Пример бр. 4:

Коледарска на ”домаћина” и на ”орача”

♩ = 168

О - рач о - ре рај-но по - ље, о - рач о - ре рај-но по (ље).

Ој убава мала мома!

А остав му струк босиљак,

Орач оре рајно поље.

А волови соколови.

Рало му је шимширово,

Ој убава мала мома!⁴⁴

Коледарски обред на Балканском полуострву познавали су и словенски и романски народи. Веселин Чајкановић⁴⁵ сматра да је коледарски обред био у уској вези са избором краља коме је на „симболичан” начин, дакле у шали, давана власт. Аутор у даљем тексту наводи да је коледарски обред „још вавилонског порекла, живео у дунавским провинцијама на измаку Старог века, да је преко Римљана вероватно доспео к нама.”⁴⁶

⁴³ Радмила Перовић, *Српска народна музика ...* op. cit. 1, 33.

⁴⁴ Радмила Перовић, *Српска народна музика ...* op. cit. 1, 33.

⁴⁵ Станоје Стаојевић, *Народна српскохрватска енциклопедија*, (Encyclopédie Nationale serbo-croate, par St. Stanojević, v. Article Koleda), чланак Коледа, од Перта Булата

⁴⁶ Миодраг А. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког ...* op. cit. 6, 12.

I.1.1.2. ЛАЗАРИЧКИ ОБИЧАЈ

Лазарице су добиле име по библијској личности Лазару и по цвећу лазарица које цвета баш у време када је празник Лазарица, а то је календарски, осам дана пре Васкрса (Ускрса), дан уочи празника Цвети. *Лазареву суботу* (Лазарев дан, Лазарица, Врбица), црква празнује у спомен на *праведног Лазара*, који је пред сам улазак у Јерусалим васкрсао. Дакле, лазарице је и црква прихватила.⁴⁷ „Отуда није ни чудо постојање обредних девојачких поворки које су на тај дан правиле свечане обиласке села и његове околине, уз пригодну песму и игру.”⁴⁸ У литератури налазимо бројне податке, међу којима и податак да је у претпрошлом веку био обичај да на Лазареву суботу „по многим местима у Србији, иду Лазарице од куће до куће и певају,”⁴⁹ и да се овај пагански празник најбоље очувао у сливу Јужне Мораве. У Лесковачкој Морави се веровало да су „у првим данима пролећа поворке лазарица имале магијску улогу, да се њиховом песмом и игром обезбеђује плодност, 'берићет' и здравље људи.”⁵⁰

Скоро свако село имало је три групе лазарица:⁵¹

- најмање - до десет година
- средње - до шеснаест година и
- најстарије - до двадесет треће године.

Лазаричку групу чиниле су по двадесетак другарица (девојчице или девојке), а певале су у смени три - три - три. Једна је служила као резерва, у случају да неку „изда глас”. Девојка која је имала *мање осећаја за музику*, дакле није лепо певала, носила је корпу за дарове, најчешће јаја и *паре*.⁵²

---

⁴⁷ По свом „пореклу” лазарички обичај је „пагански али с у народој пракси опстали захваљујући томе што су христјанизовани. Из тог разлога он представља својеврсну мешавину паганских и хришћанских елемената.”, Dimitrije O. Golemović, „Romi i srpska obredna praksa”, *Čovek kao muzičko ...* op. cit. 15, 111.

⁴⁸ Dimitrije O Golemović, „Žena kao stođer vokalne tradicije”, *Čovek kao muzičko...* op. cit. 15, 14.

⁴⁹ Милан Ђ. Милићевић, *Живот Срба сељака*, Београд, 1894, 98.

⁵⁰ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, ... op. cit 33, 186, предузето из Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба* Вук Караџић, Београд, 1990, 137.

⁵¹ Подаци се односе на подручје Запања, према казивању Радмиле Милоковић из Доњег Душника - Запање

⁵² Број „учесница” могао је да буде различит од пет до дванаест у зависности од краја. Лазаричку групу према подацима аутора, чиниле су најмање пет девојчица. Четири су певале (две по две) - Лазарице и Лазар, (детаљније Радмила Перовић, *Српска народна музика*, ...оп. цит. 1, 35). У Алексиначком Поморављу, група Лазарица бројала је четири до шест, „а у Лесковачкој Морави од шест до дванаест учесница (шест: две прењарке и две кошњарке, које севтако зову јер су носиле 'крошњу', тј. котарицу у којој су стављали дарове што добију и 'лазар' и 'лазарица'; осам: три предњарке, три крошњарке, 'лазар' и 'лазарица', итд.). Др М.

Лазар и и лазарке

Лазарице обично почињу са припремом неколико недеља пре Лазареве суботе *слагају гласове*. Одређују која ће да води, да изриче текст, а које ће две да је прате са стране, да *боје*. За то време мајке им сређују народну ношњу. За најстарије лазарице које два дана иду у Лазарицу (на Лазареву суботу - Врбица и у недељу), пријављује се и вођа групе (предводник групе *Лазар*). Вођа има обавезу да их у суботу (Врбица) води у два, три села (јашући на окићеном коњу), да им буде дембершција (чувар) од момака и да им обезбеди ручак, а оне му за то преко лета жању жито или раде у пољу један дан.

У околини Алексинца обичај је да две лазарице (од укупно њих шест), „шетају” тј. играју, држе у руци по један повећи нож или сабљу, окићену цвећем и обавијену белом марамом.”⁵³ Поворке лазарица, чије порекло датира „у веома далеку давнину,”⁵⁴ није пожељно да се сретну. Често се њихов сусрет и „погибелно завршавао”⁵⁵ те отуда и потреба и оправдање за ношењем оружја.

У селима Запања међу лазарицама, обично, су две или три девојке које шетају (играју), док лазарице певају. Шеталице око струка носе прикопчане колане (каишеве) са

Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, ... оп. cit 33, 237. преузето из Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба* ... оп. cit. 50, 135.

⁵³ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, ... оп. cit 33, 186, преузето из Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба* ... оп. cit. 50, 136.

⁵⁴ Владимир Карић, *Србија, - Опис земље, народа и државе*, Београд, 1887.

⁵⁵ Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба* ... оп. cit. 50, 136.

прапорцима. Њихов ритам игре прати лазарички пој и звоњаву прапорака. У рукама држе везене пешкире којима машу у истом ритму док иду, једна пева другој, и ноге вуку а затим поскакују. Да ли ће шеталице да шетају, жељу изражава домаћин или домаћица и то се посебно награђује новцем или најчешће јајима као „својеврсним симболом живота.”⁵⁶

„Лазарице обиђу свако домаћинство у селу и певају лазаричке песме намењене сваком члану у кући. Најпре се пева кад се улази у двориште, затим 'на кућу', 'на домаћина', негде 'на домаћицу', 'на девојку', 'на момка', 'на невесту' (тек доведену), 'на старије у кући', 'на дете', 'на орача', 'на чобанина', 'на војника’.”⁵⁷ Лазаричке песме певале су се и животињама: крави, овци, пчели и сл. Текстови лазаричких песама могу бити упућени тј. намењени елементарним егзистенционалним потребама сељака (жито, вода, поље, кукуруз), а „музичка компонента овог обреда нема исти број мелодијских еквивалената у искуству једне сеоске лазаричке групе. Најчешће постоје само две или три мелодије на које се све те песме певају. Мелодијска разлика почива углавном на врсти припева којих има неколико. Структура стиха је седмерац или осмерац, а припев може да буде 'доз, доз', 'ој Лазаре, Лазаре', а одређена група песама има уводни стих 'ој убава мала мома' са којим и завршава песму. ... Велики број лазаричких мелодија (објављених и снимљених) представља мелодијске варијанте овог обреда идући од села до села. Познато је такође да различите групе лазарица из различитих махала једног села, имају своје мелодије или гласове за овај обред. Тако је свако село, као затворена заједница у прошлости, имала своја два - три 'лазаричка гласа' као израз свог завичајног микро идентитета.”⁵⁸

♩ = 66

Ој у - ба - ва ма - лај мо - мо,

ој ти Та - не на - мер - ни - че.

⁵⁶ „Јаје са приметком из којег ће се развити свет универзалан је и сам по себи један симбол. Мишљење да је свет настао из јајета заједничко је Келтима, Грцима, Египћанима, Феничанима, Канаанцима, Тибетанцима, Индијцима, Вијетнамцима, Кинезима, Јапанцима, становницима Сибира, и Индонезије, и многим другим народима”, *Речник симбола*, Народно дело, Београд, 1994, 196.

⁵⁷ Радмила Перовић, *Српска народна музика*, ... *op. cit.* 1, 35.

⁵⁸ Радмила Перовић, *Српска народна музика*, САНУ, књига 98, Београд, 1989, 36-38.

Ој убава малај момо, ој ти Тане намерниче.
Ој ти Тане, намерниче, коју волиш да намериш.
Коју волиш, да намериш, да ли Миру ели Мару?
Да ли Миру ели Мару, Мира те је подварала⁵⁹.
Мира те је подварала, а Мара ти нишан дала⁶⁰.
А Мара ти нишан дала, свилен појес и кошуљу.
Свилен појес и кошуљу, и черапе и канице.
И черапе и канице, да јој љубиш бело лице.
Ој убава малај момо, ој ти Тане намерниче.

Пример бр. 5: Ој ти Тане намерниче (лазарица - пева се момку), Доњи Душник, Заплаће (нишки крај), певала Радмила Милојковић (1937), записао Слободан Кодела

„Целокупни обред као основну особину имао је за циљ да прати симболику круга који је универзалан симбол и означава свеукупност, целовитост, бесконачност и вечност. Ово се испољавало како у кружном опходу Лазарица, како у њиховој игри, али и у њиховој песми која је поменути 'кружни приинцип' изражавала на неколико начина, првенствено антифоним певањем и појавом тзв. оквирног стиха (први стих једне песме једнак је последњем; најчешћи вид у којем се јављао гласио је *Ој убава, мала мома*). Ове песме садржавале су и појаву рефрена, као посебне 'потврде' онога што је исказао основни текст. Рефрен је најчешће био кратак и гласио 'лазаре', 'доз', или ређе 'ладо'.⁶¹

I.1.1.3. ЂУРЂЕВДАН

Ђурђевдан (23. априла/6. маја), је најзначајнији пролећни празник посвећен омладини али првенствено стоци,⁶² и то овцама, јер домаћин који је имао мање од тридесетак оваца и није био неки целепир⁶³. По народној традицији, као што је речено, ђурђевдан се сматрао даном када отпочиње летња половина године, а завршава се зимска. Када је у питању овај обред, и овде налазимо процес христијанизације, а сам ђурђевдански обичај био је пагански. „То је у ствари празник оживљене природе, када се безбројним

⁵⁹ Подварала - оставила га

⁶⁰ Вереничке ствари - мираз (дала му је појас, кошуљу, черапе и канице), да би га придобила за себе

⁶¹ Dimitrije O Golemović, „Žena kao stođer vokalne tradicije”, *Čovek kao muzičko...* op. cit. 15, 14.

⁶² Празник сточара

⁶³ Сточар

обичајним радњама настоји пренети њена снага, у првом реду снага нове вегетације, на људе, стоку живину и пчеле, на усеве и винограде.”⁶⁴

За овај обред везано је и највише народних веровања и обичаја. Они су усмерени, пре свега, на плодност поља и напредак стоке као и на здравље чланова породице. „Одлазак у брда, брање цвећа и скупљање трава, нарочито здравца (*geranium macrorrhizum*), и плетење венаца биле су обавезне обичајне радње које су биле праћене одговарајућим обредним песмама.”⁶⁵

И ђурђевдански обред почивао је на жени. Оне су у групама ишле у поља и тамо правиле венце од трава „ ... обред се ипак завршавао појединачно у сваком домаћинству, на месту где ће стока провести лето. Тамо се обављала тога дана ритуална мужа оваца и заједнички ручак целе породице. Са стоком у планини остајао је само овчар после овог ђурђевданског празника.”⁶⁶

Већ на Бадњи дан отпочиње се са припремама за празновање Ђурђевдана. „На ђурђевдански четвртак иде се у 'травке' ...”⁶⁷ Тада се полази у зору, најчешће у поље или у планину: „Куде се пет'л не чује и мачка не про'оди.”⁶⁸ Жене иду у групама, и то певајући. „Један стих одпевају прве три жене или девојке, онда оне што су иза њих то понове па оне даље и тако редом ...

Пример бр. 6:

Andante

Мом-че трав-че, - - - бе - ру ли - те

мо - ме мо - ме?

⁶⁴ Шпиро Кулишић, Ж. Петровић, Никола Пантелић, *Српски митолошки речник*, Етнографски институт САНУ, Београд, 1998. 169.

⁶⁵ Радмила Перовић, *Српска народна музика*, ... op. cit 1, 39.

⁶⁶ Ibid, 39.

⁶⁷ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, ... op. cit 33, 377.

⁶⁸ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, ... op. cit 33, 378.

”Беру, беру како да не беру.
 Не ме беру како што се бере,
 Но ме беру из корен ме ваду,
 Из корен ме ваду, у башту ме саду.”⁶⁹

У лесковачком крају као и у алексиначком Поморављу „ујутру на Ђурђевдан ... пре сунчева изласка укућани се умивају водом у којој су 'лековите' траве и црвено ускршње јаје. Умивање се обично врши испод ружиног грма. Децу не само што умивају, већ и купају ради здравља.”⁷⁰

Кад се венци исплету, често, поред реке, а уз свирку и певање, девојке и момци заиграју. Момци се труде да девојке изненаде, односно да их поквасе гурајући их у воду. „Бацање девојака у воду чинили су из два разлога: прво да на вименима стоке потече млеко као вода низ реку; друго, да те године пада киша, те да буде родна.”⁷¹

У селима Запања, уочи Ђурђевдана, скупили би се девојке и момци, и по која млађа жена, и договарале би се о уранку тј. о поласку на планину у бербу цвећа и лековитог биља, од кога ће вити заштитне венце за стоку. Из овога се изузимају козе, јер оне су несташне и „пруде” и не трпе венце око врата.

Прво се вије венац за овцу која се прва ојагњила, па за њено јагње, а онда за катао у који ће да се музу овце. И за крупну стоку се увије по који венац, као и венац који се ставља изнад улазних врата где ноћи стока.

За све то време певају се песме:

♩ = 55

Здрав-че вен - че, бе - ру ли те мо - ме,
 бе - ру бе - ру, ка - ко па не бе - ру.

⁶⁹ Ibid, 379.

⁷⁰ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, ... оп. cit 33, 83, 190, преузето из Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба ...* оп. cit. 50, 75.

⁷¹ Српски етнографски зборник, књ. 1 - 86, САНУ, Београд, 1894-1974, 19, 54.

Здравче венче, беру ли те моме?
Беру беру, како па не беру.
Здравче венче, вију ли те моме?
Вију вију, како па не беру.
Ваздан више, три венца увише.
Први венац за белу Белушку.
Други венац за ђурђево јагње.
Трећи венац за големи котал.

Пример бр. 7: Здравче венче, беру ли те моме (ђурђевданска - пева се приликом вијења венца за стоку); Доњи Душник, Заплање (нишки крај), певала Радмила Милојковић (1937), записао Слободан Кодела

За то време жене распростру шаренице по трави и постављају припремљени ручак. Затим се почиње са песмом и игром. И све тако до икиндије (до предвечерја). А кад се полази кући венци се нанижу на обрамицу и оставе се испод стреје (обично где је овчији тор).

„Песме које су се певале уз овај обред, и које су биле део обреда, звале су се ђурђевданске, а изводиле су се „на ђурђевдански глас” или су их „певали ђурђевдански.”⁷² Свако *дешавање* у обреду (плетење венаца од трава, мужа оваца кроз венац и сл.), пратио је нови текст „али само једна или две мелодије. И оне су представљале мелодијске моделе који су се разликовали од села до села, а још више од области до области.”⁷³ „Многи ђурђевдански обичаји, у суштини, истоветни су са обичајима других словенских и финских народа, доводе се у везу са поштовањем шумског демона или божанства, господара дрвећа и биља, шумских вода и животиња, којега је касније заменио Св. Ђорђе хришћанске религије (в. Св. Ђорђе).”⁷⁴

---

⁷² Радмила Перовић, *Српска народна музика*, ... op. cit. 1, 39.

⁷³ Радмила Перовић, *Српска народна музика*, ... op. cit. 1, 39.

⁷⁴ Шпиро Кулишић, Ж. Петровић, Никола Пантелић, *Српски митолошки речник*, Етнографски институт САНУ, Београд, 1998. 170.

I.1.1.4. ЈЕРЕМИЈИН ДАН

Овај празник се празнује 1/14. маја. „Уочи овог дана некад су ишле поворке јеремијаша (в. **Јеремије**). Култ пророка Јеремије је, несумњиво, дошао под утицајем хришћанства, јер је по предању, овај светац кролио змије ... Пророка Јеремију (рођен око 600. године пре Христа) у молитвама против змија и данас призивају, а стари Египћани, пошто је сахрањен на њиховој земљи, прах из његовог гроба узимали су за лек против уједа змије.”⁷⁵

На Јеремијин дан, код нас, обично се у пољу ради, али се и избегавају „женски ручни радови,”⁷⁶ (са иглом - плетење или шивење) „да не би змије шкодиле стоци”⁷⁷, чак и чешљање, јер се у народу сматрало да „и људске власи подсећају на змије.”⁷⁸ Дакле, низ обредних радњи⁷⁹ усмерених првенствено назаштиту од змија (како људи тако и стоке). У Лесковачкој Морави, уочи Јеремијиндана „чука се Јеремија ... јер тамо где се чука Јеремија, змија не долази.”⁸⁰ Дан уочи празника обилазили су око куће или штале уз неизбежно лупање предметима од метала (кофа, тигањ и слично), и певање песме: „Јеремија у поље, змија у море”⁸¹... „Веровало се да магијском моћи звука и песме отерати змије ...”⁸²

Речитативни карактер текста који се изговарао, више је подсећао на вику него на певање. Интересантно је напоменути велику сличност у текстовима, док је већа различитост у певању и које је завилло од места тј. краја у ком се Јеремија „пева”.

⁷⁵ Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба ...* оп. cit. 50, 111.

⁷⁶ Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба ...* оп. cit. 50, 111. Јеремијин дан, према подацима са терена и литературе, изводиле су жене али и деца. Лупајући металним предметима, јурећи око стаја и кућа и изводили су овај обред. „Подаци са терена углавном указују на децу као извршиоце обреда, али ни она више не певају већ ”вичу речи”, односно вичући казују текст и лупају у метални суд. Данас има сигурно мало крајева и села где се овај обичај још изводи, али се чешће добро памти”. Радмила Перовић, *Српска народна музика, ...* оп. cit. 1, 42.

⁷⁷ Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба ...* оп. cit. 50, 111.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ У Лесковцу се на овај дан приређивало „женско весеље”. Ујутру, жене су захватале воду тестијама које су биле окићене травама. ”Женско весеље” подразумевало је да се још уочи празника, у махали, састану код једне од њих да испију кафу и ракију са различитим лековитим травама, детаљније Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави, ...* оп. cit. 33, 386.

⁸⁰ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави, ...* оп. cit. 33, 386.

⁸¹ Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба ...* оп. cit. 50, 111.

⁸² Радмила Перовић, *Српска народна музика, ...* оп. cit. 1, 41.

♩ = 64

Је - ре - ми - ја у по - ље, у по - ље.

Јеремије у поље,
 Беште змије у горе.
 Јеремије у поље,
 Гадурија у море...

Пример бр. 8: Јеремија у поље; Накривањ (лесковачки крај), М. Васиљевић,
Народне мелодије лесковачког краја, Београд, 1960 (пример бр. 61)

Осим поменуте песме (из лесковачког краја), налазимо и сличне варијанте које су се изводиле за Јеремијиндан:

♩ = 64

Је - ре ми - ја у по - ље, Је - ре - ми - ја у по - ље.

Пример бр. 9: Јеремија у поље; Пертате, (лесковачки крај), М. Васиљевић,
Народне мелодије лесковачког краја, Београд, 1960 (пр. бр. 62)

„Целокупно извођење тог минијатурног ритуала било је веома бучно, из разлога што се веровало да змије убудуће неће прићи кући ближе од 'границе' коју је 'одредио' звук.”⁸³

⁸³ Dimitrije O Golemović, „Žena kao stođer vokalne tradicije”, *Čovek kao muzičko...* op. cit. 15, 15.

I.1.1.5. КРАЉИЧКИ ОБРЕД

Пред крај пролећа (49 дана после Ускрса), на верски празник Духови,⁸⁴ као и на Спасовдан (50. дана после Ускрса), изводио се обред Краљице.⁸⁵ „Краљице у себи садрже одблесак култа владаоца, јер се у њима виде схватања која су некад владара изједначавала са божанством, затим земљорадничко-женског култа, дакле времена у којем је била друштвена превага жена, као и култа мртвих, јер су се појављивале у времену пуном руских празника (в. **Руса; Русална недеља; Русно време**), али је најдуже у њима одржан култ плодности, јер краљице несумњиво припадају култу земљорадничких обреда и у њима се врше радње мађијања и молитве за плодност, тим више што се јављају у седмицама општег биљног бујања и развитка усева, а и многе њихове песме имају женидбено-удадбени нагласак.”⁸⁶

У краљице иду одрасле девојке и оне које су *стигле* за удају. Групу краљица чине најчешће 8 - 10 девојака.⁸⁷ Код овог обреда евидентна је подела „улога” и то на: краља и краљицу као „централне личности” у обредној поворци. У појединим селима Лесковачке Мораве нису посебно разликовали краља од краљице, већ су их називали „десни” и „леви” краљ. Поред њих, у обредној поворци налазимо барјактара и барјактарку (најчешће су они носили барјак, дакле у поворци налазимо два барјака), две предњачке и две задњарке.

У Лесковачкој Морави краљице одлазе код краља и то пред Ђурђевдан, где праве барјаке. „Предвођене мушкарцем, вођом, одлазе да певају по селу. ... Кад краљице наиђу пред кућу, обично их дочека домаћица. ... За играње и певање краљице се овако расподеле: предње појачке стану према задњим, окренуте лицем према лицу. Испред предњарки, на

---

⁸⁴ Верски празник ”Духови (Тројице) наметањем хришћанства, календарски, заменили празник Русалија”, Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба*, Вук Караџић, Београд, 1990, 121.

⁸⁵ Корене краљичког обреда налазимо у прастаром словенском празнику *Русалија* односно у поворкама носиоца обреда - русалкама. Многи етномузиколози с разлогом, поворке русалка поистовећују са краљичким. ”Као успомена на некадашње паганске свечаности, очували су се обреди у част русалки или обреди чији је циљ био да одклоне њихова штетна дејства. То је обредна поворка краљица.” Слободан Зечевић, *Митска бића српских предања*, Београд, 1981, 39.

⁸⁶ Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба ...* op. cit. 50, 125.

⁸⁷ Овде запажамо бројчану различитост у поворкама и то: у Алексиначком Поморављу 6-8 девојака, у Лесковачкој Морави најчешће 8, у околини Власотинца десетак, док у време Вука Караџића чак до 15 девојака. Евидентно је и то да број девојака у обреду бројчано је мањи, и то географски гледано - од севера ка југу земље. Значајан је и податак који указује на то да ”што је запис о краљицама старији, то је учесница више, из чега се залључује о временском губљењу овог обичаја - најпре интервенцијом црквених власти ...” Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба ...* op. cit. 50, 122.

два корака стане барјактар с барјаком а испред задњарки барјактарка. У почетној су линији краљ и краљица. У рукама држе по марамицу. Чим краљице почну певати, настаје цупкање као код лазарица. Најпре се стрељају бајрактар и барјактарка и кад се они мимоиђу, полазе краљ и краљица машући марамицама и измењају положај. То укрштање, играње и цупкање траје до свршетка песме.”⁸⁸

„Будући да краљице најчешће чине некадашње лазарице (девојчице које су својим узрастом прерасле лазарички обред), између ова два обреда често се јавља сличност, која је такође изражена и на музичком плану. Тако се песме најчешће изводе антифоно, карактерише их појава другог стиха, као и рефрена од којих је чешћи „ладо”, а рећи „љељо”, који по мишљењу неких фолклориста представљају осатке словенске митологије (због именовања паганских божанства⁸⁹).”⁹⁰

Овде је важно напоменути да се „лазарички циклус песама ... узима се и као краљички, јер се песме које се певају, на Лазарички петак, Лазареву суботу и Цвети (Заплање), певају и на Ђурђевдан. Има, међутим, један веома мали број песама, који се углавном пева на Ђурђевдан, и то су праве краљичке песме ... Далека њихова старина огледа се у томе што се у њима спомињу: краљ, краљица, барјактар и барјактарка. Иако мали број, краљичке песме саме по себи говоре о томе да је некада било пуно нарочитих

⁸⁸ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, ... оп. cit. 33, 319-320.

⁸⁹ Шпиро Кулишић, Ж. Петровић, Никола Пантелић, *Српски митолошки...* оп. cit. 18, 173.

⁹⁰ Dimitrije O Golemović, „Žena kao stožer vokalne tradicije”, *Čovek kao muzičko* ... оп. cit. 15, 16.

народних песама, које су краљице певале на Ђурђевдан. Као и остале народне песме, и краљице су у току времена претрпеле извесне промене, а многе исчезле у неповрат.”⁹¹ Мађутим, краљичке мелодије („краљички глас”) имају своје карактеристично обележје, а самим тим и *посебност*, што је резултирало и различитошћу у односу на лазаричке мелодије („лазаричког гласа”). Примери ових мелодија карактерише *разноликост*, већ поменуто, углавном антифоно певање (једногласно или двогласно), и „оне најчешће почињу, али и завршавају стереотипним стихом којим се обраћају некој 'тајанственој' младој моми (девојци), а у свом тексту имају и рефрен *ладо*.”⁹²

♩ = 108

Ој, у - ба - ва ма - ла мо - мо, ла - до, ла - до,

Ој, у - ба-ва ма - ла мо- мо, ла - дој - ло!

Ој, убава мала момо,
Лада, ладо.
Ој, убава мала момо,
Лада, ладојло!

Пример бр. 10: Ој, убава, мала момо (краљичка), Владимир Ђорђевић, *Српске народне мелодије* (предратна Србија), Београд, 1931. бр. 283, 72.

⁹¹ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, ... оп. cit. 33, 316.

⁹² Dimitrije O. Golemović, „Tradicionalna narodna muzika u vreme prvog srpskog ustanka”, *Čovek kao muzičko ...* оп. cit. 15, 136.

После сваког стиха пева се припев по два пута *Ој, додоле, мили Боже*, или једанпут овај припев а други пут *Дај, боже, дај, дај, Боже, дај.*⁹⁴ У певачкој пракси налазимо и рефрен *Ој додоле, дај Боже дај.*

Пример:

♩ = 81

Си - тна ки - ша за - ро - си - ла, ој, до - до - ле.

дај Бо-же дај.

Ситна киша заросила,
 Ој додоле, дај Боже дај.
 И по вашо и по нашо,
 Ој додоле, додоле, дај Боже дај.
 Цело поље захватила,
Ој додоле, додоле, дај Боже дај.

Пример бр. 12: Ситна киша заросила (додолска), Дукат (нишки крај), певала Стојковић Стевка (1947), запис Слободан Кодела

Често, домаћица узме из бунара воду и полије додолице док оне певају. Симболично, домаћице често додолицама у бакрач доливају воду „да би се и киша и киша тако пролила на земљу.”⁹⁵

⁹⁴ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, ... оп. cit. 33, 402.

⁹⁵ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, ... оп. cit. 33, 403.

Додоле

Везано за обред, занимљиво је истаћи мишљење цитираног аутора који каже: „Посебно је значајна претпоставка у којој се износи да је он несумњиво наш, тј, словенски, с обзиром на чињеницу да се боље сачувао на некадашњој, а делимично и садашњој словенској периферији, код Новогрка, Арбанаса, Цинцара и Румуна. Неки научници чак и назив додолског обреда везују за култ Перуна, проналазећи за то 'доказ' у тзв. древној репутацији, удвајање корена *дбу*, што значи трести брадом, а односи се на громовника. Неки, пак, сматрају да је *додо* самостално божанство, на што их наводи припев 'ој додо, ој додоле' ...”⁹⁶ Као заједничке карактеристике, песама за призивање кише цитирани аутор наводи да најчешће „оне најчешће припадају истом облику, карактеристичном по мелострофи изграђеној од мелостиха (заснованом на симетричном осмерацу) и припевног рефрена,”⁹⁷ у којем се помиње *додола* или *дода*.

---

⁹⁶ Dimitrije O. Golemović, „O refrenu, opet, ali skoro sigurno, ne i poslednji put”, *Čovek kao muzilo ...* op. cit. 15, 88.

⁹⁷ Dimitrije O. Golemović, „O refrenu, opet, ali skoro sigurno, ne i poslednji put”, *Čovek kao muzilo ...* op. cit. 15, 92.

I.1.1.7. ЛИТИЈА - ОБЕЛЕЖАВАЊЕ СВЕТОГ ДРВЕТА

Нема села у Србији које није имало свој празник, а кога празнују сва домаћинства, своју славу *крсти* или литије (дан кад су се *носиле* литије).⁹⁸ По селима је било организовано више заједничких радњи, са циљем празновања тј. обележавања овог празника, пре свега кроз молитву која је била усмерена за плодност у пољу, за здравље људи, стоке и сл. „Обичај ношења крста, икона, црквеног *барјака*, меденице по пољу и по њивама назива се *литија*, ређе се чује молитва, а њени учесници на литији се називају *крстоноше*.”⁹⁹

У Лесковачком Поморављу обичај је да се уочи литија окупе девојке да би уредиле простор у селу око ког се налазио крст. Сеоски крст се украшавао цвећем, док младићи, већ рано ујутру, *промене* тј. поране да би барјак на литијама носили.¹⁰⁰ „Литије крећу овим редом. На челу је крстоноша а за њим је барјактар. ... Иза поворке иде свештеник у друштву са неколико старијих људи. Са литијом обавезно иде домаћин села или кога он одреди и понесе длето, или какав већи нож теслу и вино. ... У многим селима крстоноше носе и клепетало. ... Литије не полазе свуда из цркве. Негде оне полазе од сеоског крста и ту се свршавају, а негде почињу од неког места ван села, а свршавају се у селу”.¹⁰¹ И у околина Ниша (Доњи Душник - Запаље), обред се слично изводио. Поворка литијаша полазила је са песмом:

♩ = 76

Кр - сти но-сим бо - га мо-лим , го - спо-де го - спо-де

Дај нам бо - же ро - сну ки - шу го - спо - де, го - спо - де.

⁹⁸ ”У многим крајевима нема литија, или су оне исто што и *завештине*, док поједина подручја имају и литије и завештине.” Миле Недељковић, *Годишњи обичаји ...* оп. cit. 50, 141.

⁹⁹ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави, ...* оп. cit. 33, 58, 213, преузето из Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба ...* оп. cit. 50, 141.

¹⁰⁰ Бити барјактар, носити га на литијама имало је и *својеврсну* поруку упућену како девојкама тако и људима у селу, да је барјактар намеран да се жени, тако да су се често грабили за ово *престижно* место, место барјактара, те је често међу момцима долазило и до несугластица.

¹⁰¹ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави, ...* оп. cit. 33, 228.

Крсти носим бога молим господе господе.
Дај нам боже росну кишу господе господе
Да нариси наше поље господе господе,
Да нам роди пшеница белица.

Пример бр. 13: Крсти носи бога молим (крстоношка), Доњи Душник (нишки крај), певала, Љубинка Стојановић (1936), записао Слободан Кодела

Литијашка поворка редовно се заустављала код главног одредишта - светог дрвета *Мироа* - записа. У *Свето дрво* се уреже крст на кори. Литије у село дочекују девојке и жене у народној ношњи и оне стоје испред своје капије, нудећи литијаше ракијом, вином, док остале бацају на њих жито из сита или цвеће, или их попрскају водом из пуних ведара. Круг се затвара кад се поново дође до места (најчешће крста) одакле се пошло.

Занимљиво је и то, да када је реч о текстовима крстоношких песама да након отпеваног стиха долази рефрен: *Господе помилуј, Господе алилуј* или у Стројковцу (околина Лесковца) *Ој, ој, Боже мој*.¹⁰² Крстоношки обред у српској традиционалној пракси, можемо посматрати као „један од изданака додолског обичаја. ... Њега је створила Црква, везујући га за неки од својих празника, најчешће Духове (педесети дан по Ускрсу), а мотив за то највероватније је била жеља да се њиме замени додолски обред за призивање кише, из разлога што је пагански.”¹⁰³

I.1.2. ЖИВОТНИ ЦИКЛУС

Српска патријархална породица имала је јасно прецизиране (регулисане) „норме и конвенције понашања сваког члана у заједници.”¹⁰⁴ То се првенствено односило на општу организованост послова у оквиру породице (због задовољења елементарних егзистенционалних потреба) као и на начин живљења поједица, како у породици тако и ван ње. У том контексту и песма је заузимала значајно место. „У ... друштвени контекст била је узглобљена народна песма, такође. Поред тога што је пратила рад и као део синергијског комплекса учествовала у обредима важним за целину сеоске заједнице, она је

¹⁰² Опширније: Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, ... op. cit. 33, 228.

¹⁰³ Dimitrije O. Golemović, „O refrenu, opet, ali skoro sigurno, ne i poslednji put”, *Čovek kao muzičko...* op. cit. 15, 107.

¹⁰⁴ Радмила Петровић, *Српска народна музика* ... op. cit. 1, 47.

била функционални део оних свечанисти које су се односиле на породичне целине и биле везане за породични живот.¹⁰⁵ Постојале су свечаности (обичаји и песме) које нису везане календарски за празнике у години, нити су зависиле од годишњег доба у коме су се изводиле. Оне су биле селектоване тј. усмерене око три важна дешавања (догађаја) у животу сељака - рођење (и период раног детињства), женидба и смрт.

I.1.2.1. РОЂЕЊЕ ДЕТЕТА - ДЕТИЊСТВО

Веома значајан породични обичај, поготову ако се родило мушко дете. Обред је подразумевао низ обредних радњи који су намењени срећи и здрављу детета „али не и неком пригодном песмом.“¹⁰⁶ У брак, у патријархалним српским породицама „се ступало поглавито због деце, али су и економски разлози били важни добијањем новог члана као радне снаге.“¹⁰⁷

У околини Лесковца обичај је кад се дете роди да из породице долазе жене и комшике доносећи мајци хлебчиће (погаче) или колачиће које су премазивале медом (кравајчићи). Носиоци овог обичаја, као што је речено, биле су жене, а сам обред називао се *кравај*. Он је подразумевао је и певање *кравајских* или *кравајарских* песама.

Наводимо пример:

♩ = 60

Ме - се чи - но, ца - ре - ва де - вој - ко, ца - ре - ва де - вој - ко, ме - се - чи - но.

Пример бр. 14: Месечино, царева девојко (кравајска песма), Вучје, Лесковац, (лесковачки крај), М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960 (пр.број 238).

¹⁰⁵ Радмила Петровић, *Српска народна музика ...* оп. cit. 1, 47.

¹⁰⁶ Димитрије О. Големовић, „Жена као стожер српске вокалне традиције”, *Џовек као музичко...* оп. cit. 15, 18.

¹⁰⁷ Радмила Петровић, *Српска народна музика ...* оп. cit. 1, 47.

Свакако да се детету певало и то још од тренутка када се роди. Певале су се успаванке, а певале су их баке или ређе мајке које су се убрзо, након порођаја, враћале својим редовним активностима. Успаванке карактерише „својеврсна фрагментална структура, изражена низањем краћих мелопоеетских целина, мали мелодијски обим и силабичност, а све у 'служби' постизања одређене моторичности, а тиме и својеврсног хипнотичког ефекта.”¹⁰⁸

Поред успаванки деци су певане и тзв. *цуцалице* - песме које су се изводиле док су деца седела најчешће на колону родитеља (уз неизоставно поцупкивање). Основна функција ових песама је да дете смире и забаве. „За успаванке, а и цуцалице занимљиво је да је у народу владало мишљење да не представљају песме у правом смислу те речи, па отуда њихово извођење није називано певањем, већ најчешће - 'бројањем’”¹⁰⁹

I.1.2.2. СВАДБА

Као заједнички обред земљорадика и сточара, свакако је свадбарски обред. Традиционална свадба у Срба носи у себи богату ризницу обичаја која је уједно и чувар „како друштвених односа традиционалне заједнице, тако и промена у континуитету овог ... породичног обреда ... У читавом свадбеном комплексу наталожени су остаци ранијих облика друштвеног живота, некадашња права жене и њен положај у друштвеној заједници, а такође и стара веровања мађијског и релigioзног карактера.”¹¹⁰

Свадба је засигурно важан догађај у животу човека из више разлога. Један од најважнијих разлога за ступање у брак је чињеница да се у браку ствара нови нараштај.

Значење обреда тј. свадбеног обредног певања, у свом *првобитном* облику у традиционалној музичкој пракси одавно не постоји. У том смислу, може се пратити континуитет традиционалног обичаја који је данас у функцији свадбарског обреда (односно свадбе).

Код Срба, у зависности од места извођења, обичаје и песме у њима можемо поделити на песме које се певају у невестиној и песме које се певају у кући младожење.

---

¹⁰⁸ Dimitrije O Golemović, „Žena kao stođer vokalne tradicije”, *Čovek kao muzičko ...* op. cit. 15, 19.

¹⁰⁹ Ibid, 19.

¹¹⁰ Радмила Петровић, *Српска народна музика ...* op. cit. 1, 48.

Међутим, осим поменутих група, можемо уочити и „групу свадбених песама коју чине тзв. сватовске песме које су певали сватови по путу за невесту и са невестом. То су данас врло измешане песме по читавој Србији, па и у овом крају.”¹¹¹ Занимљиво је мишљење цитираног аутора који каже: „Свадбене песме у Срба, као и других словенских народа, деле се по времену свог извођења на свадбене песме пре зелена венца (његовог плетења додао С. К.) и на песме за време зелена венца. Прве се певају у оба дома после прстеновања (прошевине) у току спремања дарова или уколико се свадба приближава, за време мешања свадбених хлебова и погача. Пре зелена венца у оба младалачка дома певају се разне пригодне народне песме и песме слободна избора.”¹¹² Занимљиво је поменути и вокалну извођачку праксу која се односи на лесковачки крај, а која је подразумевала да сватови почињу са певањем *правих* песама (свадбарских), рано ујутру или пре свадбе. Најчешће су почињали са песмом: *Брија ми се млади младожења!*¹¹³ Свадба је могла да траје неколико дана, али најчешће не више од једне недеље.

Она је имала свој јасно одређен ток. Он је подразумевао припрему (свадбеног) обреда у младожењином и невестином дому, окупљање сватова понаособ - у младожењином и дому младе, долазак младожење и његових сватова по младу, опраштање невесте од укућана и свог дома, венчање, долазак младе у младожењину кућу, обилазак невестиних родитеља и родбине са младожењиним родитељима - дан након свадбе.

Поменути делови обреда „имају врло утврђене форме понашања и појединца и читаве сватовске скупине, и имају функционално одређене песме (мелодије и текстове) које се само у тим приликама изводе ... Ове песме имају својства обредних песама. Само оне које певају момкови гости називају се широм Србије *сватовске песме*.”¹¹⁴ У кући младе певале су се песме, и њих су исључиво певале девојке или жене (оне су биле невестине званице), које су у народу су познате као *свадбари* или *званице*. „Дефиниција се, према томе, прави према месту и према времену извођења, али и према

---

¹¹¹ Миодраг А. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког ...* op. cit. 6, 136.

¹¹² Ibid, 136.

¹¹³ Ibid, 136.

¹¹⁴ Радмила Петровић, *Српска народна музика ...* op. cit. 1, 49.

традиционалном друштвеном схватању антагонистички расположених породица чија деца ступају у брак.”¹¹⁵

Данас је свадба у Срба, суштински сачувала своју *физиономију*. С њом и обредна песма суштински налази свој значај у свадбарском обреду, „али се већ осећа да се неће још дуго одржати. Иако се по инерцији 'тако се ваља' многи делови обреда још увек испуњавају (скупљање сватова, дочекивање кума или старог свата, полазак по невесту итд.) изостављају се песме које су их по традицији пратиле. Процес редукције је увелико присутан у данашње време, чак и у најтрадиционалној свадби у Србији ... Функција комуникације остала је непромењена, само су се променили музички извори и њихов садржај.”¹¹⁶

I.1.2.3. СМРТ

Смрт је представљала важан догађај као тренутак када престаје живот човека. Око ње су присутна бројна веровања али и „обредна дешавања”. Првенствено „веровање у надгробно продужење живота створило је велике гозбене церемоније у којима је некада тужбалица имала важно место.”¹¹⁷ Међутим, тужбалица на овом постору је евидентно мало.¹¹⁸ У обредној пракси препознатљиво је *вијење* и *редење*. „Обичај је у неким селима да свака жена донесе свећу и 'реди' покојника. У редању помињу покојникове физичке и духовне особине, његов рад, његов однос према кући и друштву ... Има жена које 'умев да плачу' да се и 'мртав расплаче' а има и таквих које реде а све то није значајно ... Нарикању се не учи нико.”¹¹⁹

Свакако да посмртни обреди и данас постоје. Обредни ритуал некада (припема за сахрану, ношење свећа, 'вијење', 'редење', сахрана, софра и тд.), као и сада, показују свој хролошки ред. „Кукање” („тужење”) за преминулим тј. гласовно изражавање жалости асоцира на певање (мада се у народу не третира као певање), својим карактеристикама „стоји негде између говора и певања.”¹²⁰ Као потерба за изражавањем тј. исказивањем

---

¹¹⁵ Радмила Петровић, *Српска народна музика ...* оп. cit. 1, 49.

¹¹⁶ Ibid, 56.

¹¹⁷ Радмила Петровић, *Српска народна музика ...* оп. cit. 1, 58.

¹¹⁸ Аутор наводи да тужбалица на подручју Лесковачке Мораве нема, Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави, ...* оп. cit. 6, 500.

¹¹⁹ Драгутин М. Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави, ...* оп. cit. 33, 500-501.

¹²⁰ Радмила Петровић, *Српска народна музика ...* оп. cit. 1, 58.

туге за преминулим, оно је искључиво везано за овај обред. „Оно као да је у себи 'окаменило' афекат, што се изражава кроз фрагменталност облика заснованог уместо на стиху, на само једном његовом чланку (делу), честој употреби специфичних рефрена: 'јао', 'и јао' и карактеристичној 'падајућој мелодици' (свака мелопоетска целина почиње вишим тоном, после чега следи својеврсно мелодијско понирање).”¹²¹

I.1.3. ОБРЕДНО ПЕВАЊЕ

Обредно певање било је саставни део српског музичког бића, неодвојив део музичке традиције али и патријархалне породице, односно заједнице у коме је оно настајало и у коме је живело.

Посматрано кроз време, у свом настојању да спозна, али чешће и објасни бројне појаве у природи, дакле у „периоду неиздиференциране функционалности,”¹²² „обреди које је човек обављао, највероватније да су били јединствени или у најмању руку - сродни.”¹²³ У настојању да обезбеде своју елементарну егзистенцију, наши су преци користили различите форме и садржаје, укључујући различите „мађиске елементе” и различите култове божанстава. Неодвојиви део поменутих обреда, што је већ речено у раду, свакако је била и (обредна) песма као сегмент „... својеврсне синкретичке целине, које су уз певање чинили још и плес, глума и неки други елементи (облачење посебних костима, маскирање ...) ... Елементи обреда, као и радње у којима су они учествовали, може се предпоставити да су се временом усталили, тако да би изостављање неког од њих, па чак и промене у редоследу обављања неповољно утицали на исход онога што се 'тражи' обредом. То је код људи за које је обред имао егзистенцијални значај резултирао посебном 'строгошћу' - правилима у извођењу, имајући за 'последницу' чак и то да су елементи обреда 'живели' само унутар њега а никако као нешто самостално. То је у народу довело до схватања да обредна песма и није песма у правом смислу те речи,¹²⁴ а сличан однос

¹²¹ Dimitrije O Golemović, „Žena kao stođer vokalne tradicije”, *Čovek kao muzičko...* op. cit. 15, 20.

¹²² Izail Zemcovski, *Žanr, funkcija sistema*, Sovjetskaja muzika, 1971, 29.

¹²³ Dimitrije O Golemović, „Žena kao stođer vokalne tradicije”, *Čovek kao muzičko ...* op. cit. 15. 11.

¹²⁴ Аутор ову констатацију објављува на следећи начин: „Тако ће на пример за додолску песму у српској обредној пракси рећи да она то није, већ да је у питању ”додола”, за лазаричу - ”лазарица” и слично (о овоме

вероватно да је постојао и кад су у питању били други елементи обреда.”¹²⁵ Током времена и ослобађања од патријархалних схватања живота, започела је диференцираност обреда а самим тим и песама. Међутим, у основи остаје њихово архаично порекло и смисао одговаруће функције.

I.1.4. ЛИРСКО ПЕВАЊЕ

У српском певању и његовој вокалној пракси, јасно је препознатљив континуитет у развоју, кроз различите видове народног вокалног израза, током времена, и то од обредног (препознатљивог по својим *правилима* како самог обреда тј. обредним радњама, тако и песмама које су чиниле саставни део обреда) па до лирског.

Овде је неопходно истаћи да су се, током времена „песме постепено одвојиле од обреда и почеле да живе на другачији начин. Неке од њих везале су се за разне догађаје у животу (свадба, слава...), послове (копања, жетва...) и друго, или су постале толико 'функционално слободне', да су могле да се изводе увек, без обзира на то о којој прилици се ради.”¹²⁶

У српској вокалној пракси препознатљива је разлика између обредног и лирског певања¹²⁷ обредног лирског певања и лирског народног певања ослобођеног обреда. Евидентне су и значајне разлике између ове две категорије, које су препознатљиве по: „**начину певања** (обредно певање се изводило колективно и уз игру, а право лирско певање и колективно и индивидуално), **по функцији** (обредно певање било је везано за професионална схватања сељака, а лирско певање за субјективна осећања појединца), **по музичким вредностима** (обредне мелодије су биле средство за певање свих изосилабичних текстова истог обреда, а мелодије праве лирике - само један текст, углавном), **по месту извођења** (обредне мелодије су биле певане на одређеном месту, у одређено доба године и доба дана или ноћи, а право лирско певање било је независно), **по сталешкој или друштвеној припадности** (обредно певање је било својина одређеног

више је писано у: Димитрије О. Големовић, „Певање које то и јесте и није”, *Етномузиколошки ...* op. cit. 21, 116.

¹²⁵ Dimitrije O. Golemović, „Narodna pesma: Od obreda do spektakla”, *Čovek kao muzičko...* op. cit. 15, 219.

¹²⁶ Dimitrije O. Golemović, „Odnos funkcije i forme u narodnom pevanju”, *Čovek kao muzičko...* op. cit. 15, 62.

¹²⁷ Према класификаци Миодрага Васиљевића, Миодраг А. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког ...* op. cit. 33, 3.

становништва, а право лирско певање општеномодно, сеоско и градско, иако су му текстови сеоског порекла).”¹²⁸

Као *носилац, извођач* обредне лирике, лесковачког Поморавља, нишке регије, као и у другим крајевима Србије, била је жена. „На њима је од вајкада почињала та врста музике и била им дуго времена, кроз период патријалне културе, једина разонода.”¹²⁹ Старије жене такође су имале своју, рекли бисмо, веома значајну улогу у народном певању. Оне су пре свега својим инструкцијама упућеним млађим девојкама или женама, утицале на начин вокалног извођења, који је својим карактеристикама био својствен овом региону. При двогласном певању „као нпр. у огранцима Запаља, оне *возе* (изводе - певају лежећи тон раван финалису), а младе *поју* (изводе дискант). У власотиначком подручју певају на *извикачки*...”¹³⁰

„Лирика ослобођена обреда, ... новијег је датума; она је настајала двојако. Прво, преласком мотива из обредне лирике у праву и, друго, под утицајем градског живота, школе и цивилизације уопште. Први процес још траје, а други је узео маха под утицајем ... преображја села.”¹³¹ И Вук Карацић посебно се бавио лирским песмама,¹³² (објавивши у својој збирци 478 лирских песама и балада). Издао их је под називом „Љубавне и друге различите женске пјесме”, а поделио их је на *јуначке* (намењене певању уз гусле), и *женске* (које су намењене тј. које изводе девојке и жене али и мушкарци). Треба нагласити да све песме по пореклу настанка не потичу из Србије, већ има и таквих које су и из других крајева и да све њих карактерише текстуална *уједначеност* (већег броја песама), са песмама које су препознатљиве у каснијој певачкој пракси (нпр. „Извор вода извирала”, песма бр. 399., „Ја усадих виту јелу”, песма бр. 500 и др).

Свакако да није позната извођачка тј. *музичка карактеристика* певаних песама, али можемо хипотетички рећи да су стваране на већ поменут *модел*, где се већ познатој мелодији (препознатљивој из обредног певања лазаричких, додолских или других обредних песама), придодаје нови текст, и да новонастале песме (односно велики број песама), на крају садрже у себи рафрен. „Оно што такође представља остатак из

---

¹²⁸ Миодраг А. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, САНУ, Београд, 1960. 4.

¹²⁹ Ibid, X

¹³⁰ Ibid, XI

¹³¹ Миодраг А. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког ...* op. cit. 9, IX

¹³² Вук Карацић, *О књижевности и књижевницима*, ”Реч и мисао”, 133, Издавачко предузеће ”Рад”, Београд, 1964, 3.

најстаријих времена јесте рудиментарни двоглас ... у којем се као најчешћи сазвук јавља секунда. Ово певање, у могим крајевима Србије називају 'певањем на глас' тј. 'у глас' (ове термине Вук није забележио из разлога што нису постојали у његово време, или пак што им није придавао већи значај), изводе два или три певача, као по правилу истог пола, мада то могу бити мушкарац и жена ако су блиски рођаци и ако имају гласове исте боје. Вук повремено истиче да су неке песме певала по два певача, као и да су тужиле 'двије и двије' (жене, прим. Д. Г.), али нигде, осим на једном месту, он посебно не истиче и то да је у питању био двоглас.¹³³

I.1.5. БАЛАДНО ПЕВАЊЕ (ЕПСКО ЛИРСКО ПЕВАЊЕ)

Баладно певање карактерише наративност епике, са дугачким текстовима и распеваност лирике. Садржај балада је најчешће лирског карактера. За разлику од лирских песама, баладе су далеко садржајније. Веома често њихова карактеристика је трагичан крај. Баладе најчешће певају жене током дугих зимских вечери, саме или на седењкама. Оне се певају и на свадби у тренуцима предаха, и то са почетним стихом: *Фала богу, фала јединоме.*

---

¹³³ Dimitrije O. Golemović, „Tradicionalna narodna muzika u vreme prvog srpskog ustanka”, *Čovek kao muzičko...* op. cit. 15, 155.

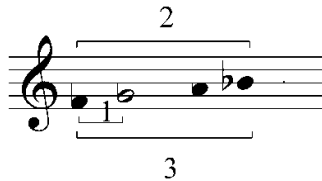

МЕЛОПОЕТСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

I.1.5. ТОНСКИ НИЗОВИ

Обредна певачка традиција нишког и лесковачког краја показује велику архаичност и богатство разноврсности како у погледу формалних структура тако и код ритма и тонских низова.

С обзиром на нашу имплементацију која се, једним делом односи на увођење традиционалне песме у музичку наставу, најпре ћемо се задржати на значају тонских низова песама наведених региона. Овде сматрамо да је важно истаћи и то да иако народ нема осећај за стварање тонских односа, посматрано као тонски низ (дакле не ствара своју музику као тонске односе тј. посматрану као тонски низ), те се овај теоретски приступ бави и овом анализом, будући да односи међу тоновима не одговарају темперованом систему. Из тог разлога посвећујемо пажњу тонским низовима, као важним елементима народног певања нишког и лесковачког краја.¹³⁴

Занимљиво је и то, да смо на терену пронашли ретке типове тонских структура за које можемо рећи да су изузетно стари. То се односи на бесполустепенске (анхемитонске)

¹³⁴ Интересантан је податак који сам добио од Проф Д. Големовића, који је у жељи за мерењем тонских висина, крајње прецизно на тон-генератору, инсистирао да му извођач одсвира (гајде) мелодију подижући прсте *тон по тон*, како би се установила прецизна висина сваког одсвираног тона (по херцима), и направила тачна анализа висине између тонова одсвиране мелодије. Од поменутог свирача добио је следећи одговор: *Ја прсте могу да подижем, али песма неће да изађе*. То значи да извођач, музику поставља и посматра потпуно функционално, а не на начин како јој ми прилазимо-проучавамо, као скали, низовима и сл. У том смислу и посебан проблем (који свакако захтева додатне и посебне анализе и студије), је штимовање инструмента који свира скалу и мерење реалне музике, у *reale time*. Нпр. свирање кола. Познато је да код свирања кола, инструменталиста све време свирања штимује односно исправља интонацију (на пола рупице, на четвртини рупице, и сл). Дакле, свирач има *свој* штим, он има *своју* мелодију, и њему је само важно да одсвира звук који има у глави, који у себи носи. И он прстима *ради* све док тај звук не добије. Слична је ситуација и са певањем тј. штимовањем у певању традиционалних певача. Они певају (певачи) као да је у питању *посебно баждарење*, и то на *један једини штим* (или посебан третман тонских низова - први тон у напеву је нижи, други виши и сл.), али у сваком случају он је нетемерован. Познат је и случај Проф Драгослава Девића који је инсистирао да се одпева тј. понови песма, који је записао пре двадесетак година. Изенађујуће је то, да је обредни певач песму поновио у истој интонацији и на истим тонским висинама, дакле истим оним од пре двадесетак година!

структуре бикордалног и трикордалног амбитуса. Значајно је, за нашу имлементацију и то да њих налазимо код дечијих лазаричких песама.

Примери: Голубенце воду пије, Море вођо војвођо

Бикорд

♩ = 189

Го-лу - бен- це во-ду пи - је, во - ду пи - је но - ге ми - је.

Пример бр. 15: Голубенце воду пије (лазаричка), Дукат (нишки крај), певала Лепка Стефановић (1928), записао Слободан Кодела

♩ = 129

Ој, у - ба - ве ма - ле мо - ме, два се мла-ди о - гле - ђу - ју.

Пример бр. 16: Два се млади о глеђују, (лазаричка), Дукат (нишки крај), певала Косовка Николић, записао Слободан Кодела

Трикорд

♩ = 80

Мо - ре во - ђо вој - во - ђо, мир-но мо - ме да во - диш.

Пример бр. 17: Море вођо војвођо (лазарица), певала Лепка Стефановић, записао Слободан Кодела

Међутим, без сумње најзаступљенији тип међу структурама тонских низова је трикордални низ састављен од једног целог и једног полустепена. У том смислу предњачи структура са узлазним мелодијским покретом, код кога полустепен налазимо између другог и трећег тона изнад финалиса. (**G - A - B**).

Примери: Овде двори метени, Грize дете јабучицу и Момче здравче.

♩ = 100

Еј, ов - де дво-ри ме - те - ни, ов - де дво-ри ме - те - ни.
 Еј, по - ме - ло их де - вој - че, по - ме - ло их де - вој - че.

Еј, још по леп-ше оп-ле - те - ни, још по ле-пше оп-ле - те - ни.
 Еј, оп - ле ло и мла-до мом-че, о - пле- ло и мла-до мом-че.
 Еј, до - бро ју-тро га-зда - ри - це, до-бро ју - тро га-зда - ри - це.

Пример бр. 18: Овде двори метени (лазаричка), Преконога (нишки крај), певала Владенка Пертовић, записао Слободан Кодела

♩ = 115

Ој у - ба - ве ма - ле мо - ме гри- зе де - те ја - бу - чи-цу.

Пример бр. 19: Грize дете јабучицу, (лазарица), Дукат (нишки крај), певала Косовка Николић, записао Слободан Кодела

♩ = 100

”Мом - че здрав - че, бе - ру ли те мо - ме”?
 ”Бе - ру, бе - ру, ка - ко да не бе - ру!”

Пример бр. 20: Момче здравче (ђурђевданска - кад се иде у траве), Д. Стопање (лесковачки крај), М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960 (пр. 60).

Поред ове структуре налазимо и трихордалну структуру са полустепеном испод финалиса (ФИС - Г - А), односно са полустепеном изнад финалиса (F - G - AS).

♩ = 168

Two staves of musical notation in treble clef, 3/8 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes. The lyrics are in Serbian.

Ој у - ба - ва мал - ка мо - ма,
И ма мај - ка ми - лог си - на,

ој, у - ба - ва, мал - ка мо - ма!
и ма мај - ка ми - лог си - на!

Пример бр. 21: Има мајка милог сина (лазаричка), Власотинце (лесковачки крај), М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960 (пр. 40).

Током временског развоја певачке праксе, простор за кретање мелодија доживео је проширење у тетрахордалном амбитусу тонских низова. У окиру разноврсности ове структуре, најзаступљенија је она од хипохиналиса (F) до мале терце изнад финалиса (B): (F - G - A - B). Мелодије ових тонских структура најчешће се крећу у узлазном смеру: Пример: Ђурђева трава:

Two staves of musical notation in treble clef, common time signature. The melody consists of quarter and eighth notes. The lyrics are in Serbian.

♩ = 106

Ђур - ђе-ва тра - ва нај-бо - ља ми је, бра - ла га Бој - на,
мла-да де-вој-ка.

Пример бр. 22: Ђурђева трава (Ђурђевданска), Вукманово (нишки крај), записао Слободан Кодела

У оквиру свих претходно наведених структура тонских низова, нешто ређе, али ипак налазимо и на хроматске промене које се јављају у оквиру једног тона, а најчешће код другог ступња изнад финалиса (као **A** односно **AS**).

Примери: Листај се, горо зелена и Славеј ми поје, препоје.

♩ = 68

Листај се, горо зелена. The image shows two staves of music in 2/4 time. The first staff contains the melody for 'Листај се, горо, ли - стај се, го - ро, го - ро,'. The second staff continues with 'ли - стај се, го - ро зе - ле - на.' The melody is in a minor key and features chromatic movement.

Пример бр. 23: Листај се, горо зелена (љубавна), Лесковац (Лесковачки крај), М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960 (пр. 333)

Славуј ми поје, препоје. The image shows two staves of music in 4/4 time. The first staff contains the melody for 'Сла - вуј ми по - је, пре - по - је,'. The second staff continues with 'сла - вуј ми по - је, пре - по - је.' The melody is in a minor key and features chromatic movement.

Пример бр. 24: Славеј ми поје, препоје (свадбена), Лесковац (Лесковачки крај), М. Васиљевић *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960 (пр. 211)

На основу реченог, можемо запазити у традиционалним песмама два типа дијатонских тонскох низова, са следећим тендецијама тј. разликама:

1. У смеру **НАВИШЕ**: **F - G - A - B - C**.
2. У смеру **НАНИЖЕ**: **F - G - AS - B - C**.

Дакле уочавамо два дијатонска и један дијатонско-хроматски низ:

1. **F - G - A - B - C** - дијатонски
2. **F - G - AS - B - C** - дијатонски
3. **F - G - AS - A - B - C** - дијатонско хроматски низ.

Осим тонских низова, веома значајно питање су *лествице* које се користе у традиционалном певању. Анализом примера можемо да запазимо, кад је реч о овом проблему, да сви напеви немају вођицу. Занемарљиво мали број је има. Оно што је некада био „стандард” или основа „старе етномузикологије” је то да су народне лествице биле третиране тј. посматране као исечци дура или мола. Чињеница је да оне то нису, јер су оне временски хиљадама година старије од дура и мола (дурско - молског система). Дакле оне су биле певане у обредној пракси када дурске или молске лествице нису биле у *функцији*, тј. нису постојале. Из тог разлога, примери народног обредног певања (обредне песме), у раду биће третиране као припрема за дур (или мол), логично, јер су оне дурски односно молски *орјентисане*. Дакле, обредне песме са лествичним кретањем, биће третиране као припрема за дурску (или молску) лествицу, а не као дур (или мол) у оном смислу у којем га данас музичка теорија тумачи. На овај начин примена традиционалног певања подразумева рад на поставци дурских и молских лествица (тонских низова и сл), у настави, и то преко традиционалних песама, јер оне заиста и реало звуче *дурки или молски*. У овом случају знак једнакости није могуће ставити.

Ритам и метар

Када је у питању ритмичка копонента традиционалног певања нишког и лесковачког региона, са аспекта разноврсности метроритмичких структура, доминирају двоакценске структуре (најчешће у 2/4 мери), а то значи да се приликом обликовања мелодија „поштује” најједноставнији стваралачки принцип, чија основа су два мелодијска акцента - један наглашен и један ненаглашен. Потом следе ритмови исте акценске дужине у 4/4 мери, а тек на трећем месту (по броју примера) долазе песме испеване у слободном, *rubato* ритму. Метроритмичке структуре од: 3/4, 6/8 и 9/8 јављају се ређе у односу на претходне.

Међутим, у овом смислу, врло интересантно је сазнање да се једна врста дечјих песама разликује од осталих. Реч је о једном броју коледарских песама (из лесковачког краја које је записао М. А. Васиљевић, примери. бр. 25, 26), чије мелодије се темеље на основу хемиолних односа, (2 - 3; 3 - 2) изражених преко метроритмичких структура, којих код осталих дечјих песама нема или је њихов број занемарљив. Иначе, и у овом случају, основицу чине два акцента: бинар и тернар = 5/8, чије мелодије су испеване на основама симетричног десетерца (4 - 4). Констатација о искључивој посебности коледарских песама на основу присуства нерамноделних ритмова (асак), вероватно ће бити предмет будућих етномузиколошких истраживања.

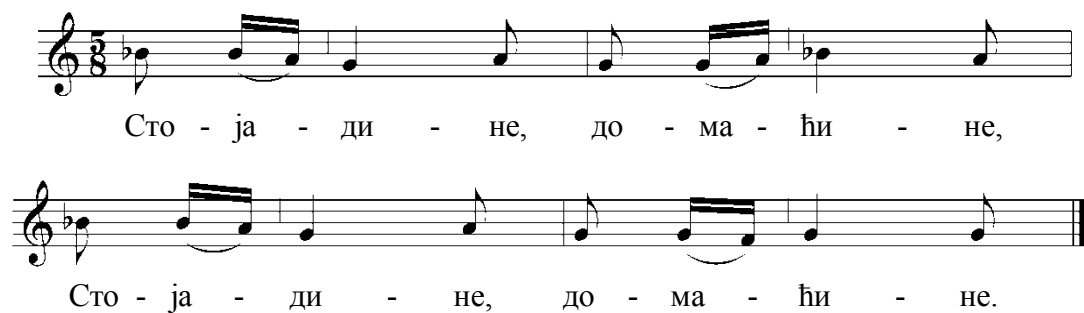
♩ = 140

Сто - ја ди - не, гос - по - ди - не,

ој ко - ле - до, мој ко - ле - до!

Пример бр. 25: Стојадине, господине, (коледарска), Лесковац (Лесковачки крај), М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960 (пр. бр. 2)

♩ = 200

Сто - ја - ди - не, до - ма - ћи - не,
Сто - ја - ди - не, до - ма - ћи - не.

Пример бр. 26: Стојадине, домаћине (коледарска), Лесковац (Лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960 (пр. 3)

♩ = 160

Ој ко - ле - до, се - стоПе - тро, Ој ко - ле - до, се-стро Пе - до.

Пример бр. 27: Ој коледо, сестро Петро (коледарска) Лесковац, (Лесковачки крај), М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пр. 9)

Форма

Прилоком селектовања тј. избора песама за имплементацију у музичкој настави, као један од најзначајнијих саставних елемената свакако је мелопоетска структура форме која се одликује својом једноставношћу, а пре свега малобројности својих саставних делова. То смо (као и за структуре осталих изражајних елемената), у великом броју примера (селектованих у Прилогу), уочили код најстаријих форми обредно-обичајних стилова, односно врсте певања. У том погледу, најједноставнија је форма, она која је грађена од једног мелостиха са додатим полумелостихом, који код садржаја певаних стихова има рефренску улогу (А-г). Наиме, реч је о употреби имена познатих светаца: Св. Лазара („Лазаре”), мање познатих паганских богова - Коледо („Коледо”), Додо („Додоле”), и сл.

Када су у питању рефрени, битна је констатација да су они из више разлога врло упечатљиви, и да су као такви „погодно средство” за меморисање, односно памћење код

ученика. Из тог разога, због укупне наглашене једноставности форме, песме са оваквом формалном структуром свакако да оправдавају своје значајно место у музичкој настави и то посебно у нижим разредима основних школа.

Пример:

♩ = 63

До - до - ла се Бо - гу мо - ли, ој до - дол, ој до - до - ле.

Додола се Богу моли, ој додол, ој додоле.

Да удари ситна киша, ој додол, ој додоле.

Да покваси равна поља, ој додол, ој додоле.

И планине и долине, ој додол, ој додоле.

Пример бр. 28: Додола се Богу моли (додолска), Доњи Душник, Заплање (нишки крај), певала Радмила Милојковић (1937), записао Слободан Кодела

Поред наведене формалне структуре, сличну функцију и намену за имплементацију имала би и дводелна формална структура (Пример бр. 29), састављена од два поновљена мелостиха (А - А), или од различитих, од мелострофе са различитим садржајем (А - В).

♩ = 76

За - спа - ло ми де - тен - це, на мај - ки - но ко - лен - це.

Заспало ми детенце,
на мајкино коленце.
Мајка си га буђаше.
Дигни ми се детенце,
од мајкино коленце.
Те ги иду лазарке,
све у беле вутарке.
Да ти узму капченце,
на капченце дукаче.

Пример бр. 29: Заспало ми детенце (успаванка), Дукат (нишки крај), певала Стојковић Стевка (1947), записао Слободан Кодела

Овде свакако треба истаћи и то да је наша анализа показала да је дводелна формална структура, без изузетка, најзаступљенија код свих врста песама, дакле оних које су биле предмет нашег разматрања. Ова констатација без сумње говори о вишевековном народном стварању тј. обликовању мелопоетских формалних структура у оквиру два дела, што се у мањој или већој мери односи на читав еволутивни развој музичке традиције нишког и лесковачког региона.

Једна од карактеристика обредног певања, која се у таквој форми не јавља код песама новијег датума, јесу различита прекидања усред певане речи, са паузама или са узвикивањем и са паузама. Поред тога присутно је и неизговарање последњег слога на крају певане мелострофе. Типична је појава дифтонга односно неутралног додавања конасонаната (ј) речима или његово изостављање (консонант х), губљење првог или последњег вокала при изговору и сл.

Правећи компарацију међу обредним песамама, уочавамо да поједине мелодије немају рефрен, али можемо хипотетички рећи да се рефрен у њима, у ранијој извођачкој пракси налазио. Можемо претпосавити и то да су се поменуте песме у народној музичкој пракси ређе певале.

♩ = 62

Еј за - ку-ка - ла си - ва ку-ка-ви-ца И

Пример бр. 30: Закукала сива кукавица (ђурђевданска), Преконога (нишки крај), записао: Слободан Кодела

У току развоја певачке праксе, често уочавамо промене мелодијске функције на тај начин што се оригинална или модифицирана мелодија песме испева са новим садржајем певаних стихова. „Повод” за трансформацију је најчешће љубавна или шаљива тематика.

Претпостављамо да је следећи пример део такве стваралачке трансформацијске певачке праксе.

♩ = 103

SOLO

Ej, - ре-че чи-ча да ме же-ни, да-нас о - ће, су-тра не - ће,
TUTTI

а ја пој-до сам да тра-жим, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај.

Ej, про-ђо се-ло ра-зби че-ло, прој-до друго разби груди, про-ђо тре-ће ра-зби пле-ћке,
у че-твр-то ко-ло иг-ра, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај.

Пример бр. 31: Дзумбај, дзумбај -Дрнде бело (шаљива), Вукманово (нишки крај), записао Слободан Кодела

У оквиру оваквих *подухвата* честа је појава да се старој једногласној мелодији додаје други глас од чега настаје тзв. певање на бас, или двогласно певање хетерофоно-бордунске структуре.

„Променом функције од обредне настаје љубавна лирика.”¹³⁵ Са обредном лириком као „пореклом”, љубавна лирика у вокалној пракси показује већу или нешто мању сродност (додавање другог гласа певаној мелодији - певање *на бас* и сл). Значајан развојни процес народног певања можемо пратити код лирских песама, где се оне значајно мењају „на плану форме, испољено кроз специфичан 'рад' са текстом, што је иначе страно обредном певању. Најчешћи начин овог 'рада' представља понављање појединих чланака стиха и њихова комбинација са рефренима мањег обима, из чега резултира појава вишегласних облика ... Требало би поменути и то да музичка разуђеност тј. вишеделност рефрена зависи од врсте песме у којој се он јавља. Док је у обредним песмама најчешће малог обима, рефрен се у лирским песмама шири и без икаквог ограничења, што је

¹³⁵ Dimitrije O. Golemović, „Srpsko narodno pevanje u razvojnem procesu: Od obredne do ljubavne lirike”, *Etnomuzikološki ...* op. cit. 25, 28-29.

вероватно у тесној вези са променом функције саме песме где се и функција рефрена мења, од нечега што потенцира молбу вишим силама извршену кроз основни текст песме, до нечега што постаје права забава.”¹³⁶

Народно певање код Срба у свом процесу развоја (од обредног певања до љубавне лирике), можемо уочити (препознати) у виду транспозиције (као фазе развоја), у којој долази до „једноставног преношења већине елемената из једних песама у друге, са минималним изменама на метроритмичком и мелодијском плану, и променом текстуалног садржаја, како је то већ и типично у народној пракси приликом стварања 'нових' песама,”¹³⁷ и непосредни развој (евидентан како кроз препознатљива мелодијска и метроритмичка „дешавања”, тако и на сложенијем формалном плану, комплекснијом променом на чланцима стиха и посебно развијеним рефреном који је у појединим случајевима по обиму и већи од мелостиха).

---

¹³⁶ Dimitrije O. Golemović, „Srpsko narodno pevanje u razvojnem procesu: Od obredne do ljubavne lirike”, *Etnomuzikološki ... op. cit.* 25, 28.

¹³⁷ Ibid, 30.

II. Традиционална песма у настави солфеђа у основној музичкој школи

II. 1. Циљ и задаци васпитно образовног рада у настави солфеђа

У музичкој настави, континуитет изучавања предмета солфеђо евидентан је већ од припремног разреда односно музичког забавишта, па до завршних година музичких студија. Солфеђо је „музичко-педагошка дисциплина која активира, оспособљава људски глас да звуком произведе нотни текст и да звук који чује може свешћу да идентификује.”¹³⁸ Међутим, свакако да поменута дефиниција предмета не указује на сав његов садржај, па ни његове функционалне, образовне, сазнајне или васпитне циљеве које предмет поставља. У том смислу, у настави солфеђа истиче се „потреба за перманентним прожимањем развоја музикалности са сазнајним процесом и развојем музичког мишљења, односно развијања свих компонената музикалности са процесом развоја музичке писмености.”¹³⁹ Дакле „за предмет солфеђо може се рећи да да има задатак да помоћу различитих средстава у унутрашњој (мисаоној) сфери изазове аудитивну представу о звуку који одговара нотном тексту и обрнуто - да на основу утиска који изазива живи звук - реализује музички запис. Двојност васпитања слуха и музичког описмењавања професионалаца намеће потребу двосмерног методског приступа са истовременом применом анализе (слушање и опажање звука, усвајање теоретских појмова) и синтезе (поимање свих елемената музичког текста, читање, памћење и извођење музике).”¹⁴⁰

Систем музичког описмењавања је у првом реду везан за **функционално-практични циљ** наставе солфеђа на „стицање вештина довођењем вежбања до аутоматизације извесних радњи, пре свега у коришћењу асоцијација при идентификовању тонских висина и ритмичких фигура и врста. ... Функционални задаци имају задатак

---

¹³⁸ Зорислава М. Васиљевић, *Методика солфеђа*, Факултет музике уметности у Београду, Београд, 1991, 4.

¹³⁹ Ibid, 4. У музичким школама задатке и циљеве наставе солфеђа готово је немогуће посебно селектовати тј. посебно издвојити ”јер се у сваком циљу налази задатак а у сваком задатку наслућује циљ”, Зорислава М. Васиљевић, *Методика наставе солфеђа, I део*, Универзитет уметности, Београд 1978, 61.

¹⁴⁰ Весна Кршић Секулић, *Корелација наставе солфеђа са инструменталном наставом*, Нота Књажевац, 1990, 10.

постављања звука и његовог везивања за нотну слику.”¹⁴¹ Правећи компарацију између читања и писања у матерњем језику, са констатацијом да оно (читање и писање) не може бити основни циљ, цитирани аутор, са чијим ставом се можемо сложити, наводи следеће: „Тако и певање и диктат било ког нивоа наставе солфеђа не приказују крајњи циљ, то је тек средство упознавања музичких токова, схватања и разумевања музике.”¹⁴²

Образовно - сазнајни циљеви наставе солфеђа односе се на поимање и разумевање музичког садржаја, на „схватање музичког тока и његове визуелне презентације, упознавање музичких појмова и појава, тумачење уметничког текста са упознавањем музичких стилова, владање законитостима теорије музике, повезивање садржаја рада на солфеђу са вокално-инструменталном и теоријском наставом - уз константно уважавање карактеристика групе и појединца.”¹⁴³

Подстицање и стицање добрих навика и перманентни рад на мотивацији, са циљем естетског развоја ученика, спадају у основне **васпитне циљеве** наставе солфеђа. Естетски развој ученика (формирање музичког укуса, неговање вокалне интерпретације и сл.), кроз осмишљен процес музичке наставе, треба да буде усмерен и ка подстицању и развијању музичких способности ученика.

„Педагогија солфеђа у нашој земљи темељи се претежно на ставовима да ученици све музичке појаве треба прво да доживе и усвоје их аудитивним путем, па тек онда да их теоретски обраде. ... Пожељно је да ученици већ од првог разреда теоретски разумеју све елементе и појаве које су доживели. Такво уопштавање би требало да буде логичан закључак свих представа до којих се дошло аудитивним путем. Доживљавање, усвајање музике путем слуха, и вештина гласовне поставке тонова значе један далеко сложенији вид умења него што је то случај са обичним учењем појмова.”¹⁴⁴ Свакако да би у овом случају лоша пракса била да ученици имају супротан смер наставе (у односу на: **звук - слика - тумачење**, односно да ученицима теоретско објашњење претходи аудитивној представи, што у музичкој наставној пракси није нередок случај), или да они сами долазе до одређених закључака.

---

¹⁴¹Зорислава М. Васиљевић, *Методика музичке писмености*, Београд, 2000, 56.

¹⁴² Зорислава М. Васиљевић, *Методика солфеђа*, Факултет музике уметности у Београду, Београд, 1991, 4.

¹⁴³ Ibid, 5.

¹⁴⁴ Весна Кршић Секулић, *Корелација наставе солфеђа са инструменталном наставом*, Нота Књажевац, 1990, 31.

Са аспекта музичке наставе, у глобалу, „певање као најприроднији начин музицирања”¹⁴⁵ подједнако је важан како у настави у основним школама, тако и у настави у основним музичким школама. Посебно када је реч о музичким школама, дакле школама са професионалном оријентацијом, певање предстаља „незаобилазан облик провере музичког мишљења.”¹⁴⁶ „Настава музике у основној школи подразумева неговање вокалне културе без које се не може замислити поставка звука. ... Песма као извор грађе за формирање богатог фонда музичких утисака представља главни материјал за стварње представа, асоцијација и свесно усвајање знања.”¹⁴⁷ „Сваки музички утисак, тј. лепа мелодија било да је то народна, забавна, или уметничка торевина, на свој начин доприноси развоју слуха, свести о тоновима и таложењу наслага звучних слика с једне стране, а са друге старне подстиче ученике да приликом сваког примања звучних утиска, слушања и намерног или спонтаног меморисања, покушају да свесно дефинишу звук, прате континуитет и препознају елементе које су у настави усвојили.”¹⁴⁸

При раду у настави, односно поставци и тумачењу проблематике која је везана за област мелодике или ритмике, као што је речено, полазиште представља звучни утисак, тј. „од звучне представе коју ученици примају посредством чула слуха.”¹⁴⁹ „Основни дидактичко-методички поступци обухватају развијање звучних представа с нотом сликом, како за област мелодике тако и за област ритма. Овим се наставним смером усклађује рад на диктатима с певањем и ритмичким читањем.”¹⁵⁰ „Процес добијања звучних представа одвија се по принципу **од целине ка детаљу**, да би се одређени детаљ поново уклопио у **нову целину**. Полазне целине нису и не могу бити лествични низови у мелодици и тактови у ритму, већ **песме са текстом, мотиви и примери из литературе**. Наставничко извођење служи као **поуздан звучни извор** за формирање звучних утисака који се даље наставним процесима доводе до трајне слушне представе. Мелодијски примери за поставку звука, нарочито у почетним разредима уче се **по слуху**.

---

¹⁴⁵ Весна Кршић Секулић, „Певање као услов за успешан развој инструменталиста”, *Зборник радова другог педагошког форума*, ФМУ, Катедра за солфеђо, Београд, 2000, 66.

¹⁴⁶ Весна Кршић Секулић, „Певање као мерило способности приликом опредељења за професију музичара”, *Зборник радова четвртог педагошког форума*, ФМУ, Катедра за солфеђо, Београд, 2001, 41.

¹⁴⁷ Весна Кршић Секулић, „Певање као услов за успешан развој инструменталиста”, *Зборник радова другог педагошког форума*, ФМУ, Катедра за солфеђо, Београд, 2000, 66.

¹⁴⁸ Мр Љиљана Пантовић, Весна Кршић Секулић, *Функционалност интервала и акорада*, Марсcompanу, Београд, 1996, 1.

¹⁴⁹ Зорислава М. Васиљевић, *Методика солфеђа*, Факултет музике уметности у Београду, Београд, 1991. 22

¹⁵⁰ Службени гласник РС број 72/09, 119/389.

Они се тек научени **приказују нотном сликом** у којој се указује на одређени детаљ који се **теоретски тумачи**. Радом на опажању и репродукцији проблем се савлађује до **трајног усвајања**, да би могао бити пренет у **нову целину**. На тај начин **теорија заокружује ток**, а мишљење ученика и разумевање материје плод су поступности, јер се полази од познатог звука ка тумачењу проблема, тако да је **и пажња** ученика усмерена ка схватању онога што је и **лако за памћење**.¹⁵¹ Рад на ритму конципиран је садржајима програма за ову област, а остварује се поставком ритмичких фигура и метричких врста. „Ове поставке, као и у мелодици, прати коришћење одговарајућих примера песама са текстом или из литературе.”¹⁵² Основни начин рада и у овом случају подразумева, као што је речено, усвајање звучних представа (ритмичких фигура и врста), које (прво) изводи наставник. Поставка се односи на „препознавање мотива, извођење кратких ритмичких мотива са новим градивом, мануелно извођење, учење ритмичких примера без тонских висина, савлађивање ритмичких етида - парлато уз помоћ наставника ради правилног акцентовања, испитивање наученог градива, самостално извођење нових задатака са сличним садржајем, писмени диктати и читање примера из вокалне и инструменталне литературе.”¹⁵³ Рад на поставци, обради, тумачењу и опажању врста такта условљен је радом на ритму „и преноси се на записивање ритмичких окосница наших народних песама и игара.”¹⁵⁴

У музичкој пракси познати су (и јасно препознатљиви) примери коришћења грађе музичког фолклора (традиционалног певања) и његове примене у настави солфеђа (на нашем простору - Миодраг Васиљевић¹⁵⁵, у Мађарској - Золтан Кодаљ¹⁵⁶ и др.). Сматрамо

¹⁵¹ Зорислава М. Васиљевић, *Методика солфеђа*, Факултет музике уметности у Београду, Београд, 1991, 22.

¹⁵² Службени гласник РС број 72/09, 121/389.

¹⁵³ Ibid. 121/389.

¹⁵⁴ Ibid. 121/389.

¹⁵⁵ Метода Миодрага Васиљевића користи тј. заснива се на народним тоналним основама, по чему је јасно препознатљива у односу на друге. Аутор наглашава да „полазиште” музичке наставе треба да буде усмерено у следећем правцу: „Почетна музичка настава може и мора се засновати на народном певању.” (Детаљније: Дорина Радичева, *Увод у методик у наставе солфеђа*, Универзитет у Новом Саду, Академија уметности, Нови Сад 1997. 60). Специфичност ове методе огледа се у томе да је аутор за сваку тонску висину предложио један (или више нпр. за поставку тона ла, или си) модела (модел - народна песма са текстом за поставку основних тонова), уз сугестију да је једна песма - модел намењена настави у општеобразовним школама, док је други пример намењен настави у Музичким школама. Метода се заснива на принципу памћења и подсећања на већ научену песму која је у меморији код деце, на почетак песме односно њен почетни слог и одређену реалну тонску висину (дакле у апсолутној интонацији песме модели се уче по слуху уз неизоставно тактирање). Сваки почетак песме - модела тј. почетне речи одговарају одређеном солмизационом слогу, одговарају и одређеној тонској висини. Нпр. модел за поставку тона: ДО - Дошла ми бака на пазар, РЕ - Ресаво водо ладна, МИ - Ми идемо преко поља, ФА - Фалила ми се прошена

да је разлог, поред већ наведених, неговање и очување језика којег ученици говоре (матерњег са својим специфичностима), тако и мелодијског израза, као и његова конкретна примена у музичкој настави.

Са аспекта овог рада, основно полазиште за рад у настави солфеђа представљају традиционалне песме које су прикупљене са нишког и делом јабланичког округа, а које (уједно) представљају основу или „базу” са циљем њеног коришћења у настави солфеђа при формирању звучних утисака, стварању асоцијација, али и решавању: поставке, обраде и најзад тумачења мелодијско - ритмичке проблематике у Основним музичким школама. С тим у вези, неопходно је подвући да се наведени „процес” или „систем” коришћења традиционалног певања (нишког и јабланичког краја), посматраног из угла циљева и задатака наставе солфеђа, није потребно чак није пожељно мењати. Циљ и задаци наставе наставе солфеђа јасно су дефинисани,¹⁵⁷ па ће и сам *пласман* традиционалног певања бити третиран са тог аспекта. Самим тим, у дисертацији методу коју би користила при раду са традиционалном песмом у настави, не треба посматрати као доктрину, као нешто што треба да буде ОПШТИ метод, као нешто што треба да „потисне све остале”, посебно не ону до сада примењиву. Напротив, начин (метод) остаје исти, непроменљив. Са нашег аспекта, цео „процес” треба посматрати као ПРЕДЛОГ чији је циљ „обогаћење” постојеће методологије односно постојеће методе код нас, са применом примера из локалног традиционалног музичког репертоара (уз примену „постојећег” и прихватљивог у настави солфеђа: инструктивних примера, мотива, примера из литературе, дечјих песама са текстом итд).

мома итд. ”Ово снажно мнемотехничко средство (мнемотехника - вештина да се могућност памћења подпомпне извесним помоћним средствима), како је моделе окарактерисао Боривоје Поповић чини звучне представе изузетно сигурним и трајним.” Зорислава М. Васиљевић, *Методика солфеђа*, Факултет музике уметности у Београду, Београд, 1991. 42. (Детаљније: Плавша - Поповић - Ерић, *Музичко васпитање I*, Београд 1968, 112).

И данас при поставци основних тонова ученицима се презентују звучне представе, по систему издвајања детаља из целине тј. издвајање основних тонова - почетка песама. Метода се код нас користи и данас (у нешто измењеном виду), и то како у настави Солфеђа тако и при Музичком описмењавању у Основним школама. Метода М. Васиљевића била је призната и коришћена у музичкој настави на целом ЕКС Југословенском простору (до распада СФРЈ).

¹⁵⁶ Метода Золтана Кодала настала је као продукт посебног изучавања народне песме (мађарске), њеног развоја и класификације, за који су посебно заслужни Бела Барток и сам аутор Золтан Кодал. Метода је прихваћена у уведена у Мађарским школама од 1948 год. (Детаљније: Дорина Радичева, *Увод у методу наставе солфеђа*, Универзитет у Новом Саду, Академија уметности, Нови Сад 1997, 59.

¹⁵⁷ Већ речено у горњем делу текста

Постојећа литература у настави солфеђа на овај начин биће обogaћена локалним традиционалним музичким репертоаром, што ће директно утицати на:

1. Повећање броја примера који су применљиви у настави а чијом ћемо применом (коришћењем) задовољити проблематику која се третира на овом нивоу музичког школовања,
2. Комплетан са "терена" прикупљен „музички материјал” који се презентује везан за локални музички израз.

С друге стране, певањем традиционалних песама, дакле њиховим коришћењем и „неговањем” у наставном процесу, ми остварујемо веома важане задатке: доприносимо **очувању** локалног традиционалног музичког израза (са свим својим специфичностима), и то, како је већ речено, прецизно „селектованим”, али у настави прихвљивим и применљивим избором примера који, на „терену”, чињеница је **нестају**. Неопходно је поменути и то да увођењем традиционалне песме у наставу, доприносимо формирању музичког укуса код деце веома, и значајној борби против шунда.

Шунд је свакако препознатљив, и у школи присутан, а као појава он је до сада третиран као споредна (маргинална) друштвена чињеница супкултуре, а који као озбиљну последицу постојања, са аспекта музичког образовања и генерално утицаја на ученике има негирање и рушење трагова традиционалног и свакако естетски лепог. Ова чињеница намеће посебно педагозима задатак да са ученицима већ на најранијем узрасту створе амбијент у којем би традиционалне и културне вредности свог наслеђа биле „у функцији” готово на сваком часу или „онолико колико је то могуће”, а да се „вредности” које под атрибутом „народно” - народна музика, фолк или турбо фолк као критеријум за нешто „лепо” или „општеприхваћено” ученицима јасно дефинишу.

Чињеница је да велики утицај на васпитање и развој музичког укуса има породица али и школа. Музички укус породице обликује музички укус деце. Свакако је важно напоменути и утицај друштвеног окружња на стварање и развој музичког укуса и уопште идентитета (културног) ученика.

Посебно је важно да код ученика и у школи и у породици, перманентно радимо на упознавању, разумевању и неговању властите музичке традиције. То се односи како на продукцију тако и на репродукцију традиционалне грађе, где обе категорије у ствари представљају две стране јединственог процеса обредног извођења. Обредна песма има своје „исконско” значење и своју бит исказује само у извођењу. На тај начин обредна песма живи и траје - и у школи и у породици. С друге стране, код ученика неопходно је развити и њихов критички однос према медијима културе.¹⁵⁸

Цео овај процес може се развијати у смислу васпитног односа, али поштујући принцип васпитности треба се руководити тиме да већ од самог почетка музичког школовања формирамо и развијамо музички укус ученика, (не опредељујући се при том

---

¹⁵⁸ Ова чињеница свакако подразумева да ученике упућујемо и у савремена музичка збивања, на актуелне трендове у популарној музици, што је за развој музичког укуса код ученика од велике важности.

ни за један одређени жанр). С обзиром да на овом узрасту ученици нису способни да схвате естетска мерила и вредности, наставник музике (солфеђа), треба да их упути на квалитет музичког изражавања, потребу очувања традиционалног, на лепоту извођења када они сами певају, свирају или слушају музику.

Упућивањем на разликовање основних садржајних елемената и изражајних средстава композиција (мелодија - песама) које деца изводе, наставник у ствари васпитава укус деце. У том погледу избор музике која се слуша у школи, али још више избор музике коју деца раде у оквиру наставе солфеђа, може и треба да има пресудни значај.

II.2. Традиционална песма у настави солфеђа

О значају примене традиционалне песме, циљу и задацима наставе солфеђа, било је речи у претходном делу рада. Међутим, у овом делу рада, неопходно је указати на проблематику која је препознатљива, а односи се на извођење традиционалних песама, посматрано са два аспекта:

- са етномузиколошког и
- наставе солфеђа.

Етномузиколошка наука јасно указује на то да обредна певачка „пракса” нуди и одређене певачке карактеристике или особине (поред већ поменутих). Према речима цитираног аутора: „У обредном певању, ... из функционалних разлога, појавиле су се неке особености као што је то нпр. уљкавост, грлен или назални (носни) призивук и др, са првенственом особином да га звучно 'замаскирају', па тако и учине да 'обредно убедљивијим'. Временом, због свог сталног присуства у певању, али и из разлога што је певање захватио процес десакрализације, споменуте особености су од 'функционалних' постале 'естетске', што је временом довело и до стварања бројних музичких стилова.”¹⁵⁹ Овде је важно поменути и посебно подвући значајне *критеријуме* по којима се певање или свирање вреднује од стране обредних извођача. „Када је у питању певање, вероватно једна од најзначајнијих особина доброг певача јесте *тачно извођење напева*, тј. *гласа*, што се односи и на певаче који изводе пратњу (у примерима двогласног певања), а потом и *јачина гласа*, што и није чудно кад се зна да су у нашем народу речи *јак* и *лепо* неретко синоними.”¹⁶⁰

Још једна од особина народног¹⁶¹ певања јесу украси. Кратак предудар, постудар или у епском певању (певању уз гусле или виолини) - мордент, пралтрилер и трилер као извођачка потреба „украшавања гласа”, јесу „редовна појава” у извођењу - певању или свирању. Украси су веома важна карактеристика обредног певања. Они одређују стил.

¹⁵⁹ Др Димитрије О. Големовић, *И кад се попнеш на врх дрвета, не заборави на његов корен*, (традиционална народна музика у настави музичке уметности), необјављен рад

¹⁶⁰ Dimitrije O Golemović, "Da li postoji narodna muzička pedagogija?", *Čovek kao muzičko...* op. cit. 15, 185.

¹⁶¹ У даљем тексту термин народно користимо као синоним за традиционално

Са друге стране, када је реч о настави солфеђа, „наставник солфеђа има примарни задатак, да их научи („ученике”¹⁶²) да сваки вокално обликован тон треба да звучи лепо, да се мисао мора јасно исказати, са дефинисаним почетком, узмахом и смирењем уз нормално дисање. Упоредивање са говорном интонацијом и дикцијом најзгодније је баш када се обрађују песме са текстом, али не само ако се певају него се и на инструменту може поставити основни смер изражајне, разумљиве интерпретације на основу асоцијација на говорни или певани садржај. Нажалост, пракса у музичкој школи је да се песме потисну из редовног рада чим деца науче ноте и да се певање упражњава искључиво кроз систематску обраду мелодијских примера компонованих према инструктивним захтевима.”¹⁶³

Постављају се следећа питања: Да ли грлено певање, јако певања (по систему јако - лепо), као особине обредног певања, а све то са примарном (особином) - звучног „замаскирања” како би се на тај начин обредно певање учинило „убедљивијим”, као начини певања у музичкој настави може да буде прихватљиво? Певање народних певача које карактерише нишки и лековачки крај је певање са незнатном (језичком) артикулацијом, чак можемо рећи безизражајном, са минималном мимиком лица и отварања вилице која је готово непокретна и укочена као и „стиснутим” грлом при певању. Да ли коришћење украса у настави, којих у обредном певању користимо, а којих, чињеница је, у уџбеничкој литератури наставе солфеђа нема превише (према званичној литератури нешто озбиљнија је примена при обради методске јединице *Народне песме и мелодије у народном духу* у V разреду, као и у VI разреду - укупно 6 примера народних песама и једног инструктивног), може да буде прихватљиво? На који начин сачувати аутентичност обредних песама, а прилагодити их потребама наставе солфеђа?

На ова питања свакако треба дати одговоре с обзиром да и етномузиколшка наука и предмет солфеђо у себи носе и своје специфичности, са аспекта извођења - певања.

Мишљења смо да народно певање у извођењу треба да сачува своју аутентичност. То је свакако неопходно, јер обредно нишко и лесковачко певање има своје карактеристике које су само обредном певању овог региона својствене. Из тог разлога, и песме које су прикупљене на терену, певају се онако како то чине народни певачи, али уз поштовање (тј.

---

¹⁶² Додао С. К.

¹⁶³ Весна Кршић Секулић, „Певање као услов за успешан развој инструменталиста”, *Зборник радова другог педагошког форума*, ФМУ, Катедра за солфеђо, Београд, 2000, 69.

уз „додатак”) и инстинтирање на прецизну и „правилу”, јасну дикцију при певању, артикулацију, фразирање, поштовање темпа при извођењу песама, агогике, динамике, а све то у циљу музикалног, односно лепог певања у настави. На овај начин суштински не мењамо обредно певање, на овај начин ми га обогаћујемо и уводимо у наставу у нешто другачијем „руху”.

Народне песме се користе у целости, са својим текстом, што свакако олакшава њихово памћење. Оне имају својеврсну предност у естетској употреби, зато што оне користи речи - као симбол изражавања, преко којег се музички израз лакше схвата. Дакле, ученици лакше памте мелодију у садејству са речима, односно лакше се памти дужина говорне и мелодијске структуре него када се она пева без текста (у односу на инструктивне примере, примере из инструменталне музике и итд).

Као један од основних услова за певање је дикција. Дикцијом истичемо и психолошку особину певаног садржаја. „Говор употрбљава све особине звука - висину, јачину, трајање и боју да би увећао своју моћ изражавања. Изговор на овој или оној висини, у овој или оној боји, са овом или оном јачином, на овом или оном трајању служи у појединим језицима не само за изражавање прелива у осећања, него и за одређивање самог смисла. Од различите боје, јачине и трајања појединих самогласника у речи зависи и смисао саме речи, па према томе и њен значај.”¹⁶⁴ Постојање артикулације у певању је често и психолошке природе. Дакле коришћењем лукова, акцента, корона, тачки и сл. као значајних елемената музичке мисли, ми у настави подстичемо тј. истичемо ритмичке, мелодијске, поетске и техничке вредности при певању. Она је у директној вези са изговором текста у певању, па самим тим утиче на дикцију (лат. *dictio* - казивање, изговарање), дакле утиче и на изражајност при певању и на бољу разумљивост текста. Од фразирања, као елемент изражавања (музичког), зависи и квалитет естетског извођења. „Појам фразе има свој корен у чисто естетском тумачењу садржине. Фраза је самостална изражајна целина музичке мисли састављена од једне или више формалних јединица (мотива). Поступак којим се врши правилна подела музичког слога на фразе зове се фразирање. Тај поступак мора бити осећајан или другим речима, фразирање је унутрашње оживљавање облика. Смисао фразирања не састоји се у спољном (техичком тумачењу музичког одломака, него у унутрашњем (психолошком) обликовању њихове садрине.

---

¹⁶⁴ Ј. Стаматовић-Николић, *Соло певање*, Просвета, Београд, 1950, 62.

Према томе, техника служи само као средство за остваривање музичке суштине одосно уметничког израза.¹⁶⁵ Фразирање у певању подразумева и правилно дисање, које у овом случају мора да буде прилагођено узрасту ученика са којим се изводи настава. Она (фраза) треба да буде прилагођена и физичким могућностима ученика., дакле при избору песама наставник о овоме посебно треба да води рачуна, како би певање ученика резултирало јасним изаражавањем певаног садржаја. Као временска мера кретања музичког садржаја, а такође и веома важан елемент у певању је темпо. У обредном певању чести су случајеви песама са променом метра (такта), што би у певању резултирало и променом динамике, што певање чини свакако садржајнијим. Као значајан чинилац изражајности певања песама свакако је динамика. Њено присуство у првом реду се односи на јачину звука (степен јачине), као једну од њених важних особина. На њихово коришћење важно је сугерисати од самог почетка учења музике, како би код ученика развијали и већу суптилност при извођењу.

Настава солфеђа већ од самог почетка музичког школовања, усмерена је, као што је већ речено, ка потреби (ставу) да ученике треба учити лепом певању. Чињеница је да „мали број деце лепо пева, а још је мањи број оних који су имали прилике да науче да лепо певају.“¹⁶⁶ Певање подразумева рад на вокалној техници (правилно дисање, поставка вокала, проширење гласовног амбитуса, рад на гласовној покретљивости, дикцији), која је у директној вези тј. има утицај на „чистоћу интонирања“¹⁶⁷ уз поштовање агогике, динамике, кантилене, фраза, даха при интерпретацији, а све то у зависности од групе, односно узраста са којим се настава изводи. То је свакако неопходно и у настави применљиво већ од самог почетка музичког школовања, дакле од првих научених песама по слуху, а спроводи се и надаље, током целог музичког школовања.

♩ = 102

До - ма - ћи - не Ко - ста - ди - не, до - ма - ћи - не Ко - ста - ди - не.

Пример бр. 33. *Домаћине Костадине* (лазарица, на домаћина); Падина-Житорађа (нишки крај), певала Величковић Рада (1938), запис: Слободан Кодела

¹⁶⁵ Миленко Живковић, *Уметност хорског певања*, издање Музичког магацина, Београд, 1946, 58-63.

¹⁶⁶ Весна Кршић Секулић, „Певање као услов за успешан развој инструменталиста”, *Зборник радова другог педагошког форума*, ФМУ, Катедра за солфеђо, Београд, 2000, 69.

¹⁶⁷ Мр Љиљана Пантовић, *Солфеђо I*, Певање и свирање за ученике и студенте, Београд, 1996, 11

♩ = 85

Ај - де Цве - то јаг - ње мо - је

Ги - до, Ги - до, ва - рај Ги - ди - јо.

Пример бр. 34. *Ајде Цвето јагње моје* (љубавна); Вукманово (нишки крај); певао Драгиша Тодоровић (1946), запис: Слободан Кодела

Уколико у примерима нису исписани знакови и ознаке за агогику, динамику, артикулацију и сл. наставник их исписује, и у току рада сугерише на њихову примену у току певања (примери бр. 33 и 34).

Методски поступци при обради традиционалне народне песме подразумевају следеће:

1. Текст песама (поетски текст) неопходно је ученицима прочитати. Уколико се јаве речи и термини који ученицима нису разумљиви, потребно их је објаснити, при том указати на евентуалну различитост акцентовања говореног и певаног текста будући да текст у певању бива подређен музици (мизичком аспекту),
2. Ако је у питању обредно певање, неопходно је дати основне податке о жанру коме песма припада, са карактеристикама које су везане баш за песму која се у настави обрађује,
3. Јасна дикција тј. изговор текста уз перманентно „подсећање” ученика на темпо, динамику и фразирање, артикулацију, а све то у функцији изражајног певања,
4. Анализа музичког текста - тоналитет у коме се песма изводи, врста такта у којој је написана, ритам (односно карактеристичне ритмичке фигуре, уколико је песма дата за поставку, обраду или проверу ритмичких фигура), анализа динамике, темпа у којем се изводи, форма (облик) песме, артикулација,
5. Певање песме солмизационим слоговима,
6. Певања мелодије песме са поетским текстом.

Код примера који имају једноставније мелодијско - ритмичке захтеве од ученика можемо инсистирати на „a prima vista” певању, дакле без претходног солфеђирања, како је већ назначено. На овај начин код ученика развијамо способност певања песме одмах - уз постепено усложњавање захтева. Свакако да је и један од циљева рада, да у музичком тексту - песми, ученици прате две линије истовремено: нотни систем и текст песме.

Наведене песме у настави су намењене и диктату. Диктат подразумева наставничково извођење - певање песме са поетским текстом (дакле не певање песме наутралним слогом), јер је у овом случају циљ особљавање ученика да протумаче, меморишу и записишу диктат слушајући и мелодију и текст песме.

Извођење украса

Када је реч о појави мелодијских мелодијског украшавања у народном певању и његовој примени у настави солфеђа, њих у инструктивним примерима углавном налазимо у школи и литератури страних аутора (првенствено француских и италијанских, али и других): Алберт Левињак, Albert Lavignac, Х. Лемоан, Henry Lemoine, Лео, Leo - Leonardo, Oronso Salvatore и др.). Када је реч о домаћој литератури, можемо констатовати да они готово и да не постоје.

Традиционално певање карактерише (поред већ реченог) и примена украса при певању. Они су веома значајна особина народног певања, који својим присуством у певању представљају својеврсно „обогаћење”, које, како је већ речено, чини стил па чак и разлику. Без њих, чињеница је, традиционално певање Нишког и Јабланичког округа не би било препознатљиво. С тим у вези, примена украса у народним песмама веома важно будући да оне веома често у себи садрже украсне тонове, те као такви они налазе своје место и у настави солфеђа. Примери традиционалног певања (дати у Прилогу), пажљиво су селектирани, а сам избор вођен је потребом прилагодљивости узрасту ученика као и захтевима који су предвиђени за овај ниво музичког школовања. Свакако да наставник солфеђа треба ученике да „припреми”, да да прецизна упутстава за извођење украса у песмама, тако да они не представљају „проблем” или „несавладив захтев” при певању.

Методски поступак предвиђа следеће:

- певање песме без украса, солмизацијом,
- припрема, исписивање појединачних украса, или мотива у којима се одређени украси у песми јављају и њихово певање,
- певање песме са украсима и текстом песме.

Пример:

♩ = 58

Ој у - ба - ва ма - лај мо - мо -

и - ма мај - ка ми - лу ће - ру.

Пример бр. 35: Ој убава малај момо, има мајка милу ћеру (лазарица); Доњи Душник, Заплаће (нишки крај); певала Радмила Милојковић (1937), запис: Слободан Кодела

Наведена обредна песма (пример бр. 35), предложена ја за обраду у трећем разреду, јер је у погледу ритма тј. ритмичких фигура (синкопа на јединици бројања), према захтевима и програму наставе солфеђа предвиђен за обраду у овом разреду. Поменута ритмичка фигура препознатљива је у последњем такту. Међутим, свакако да је у обредној песми значајно и испевавање украса (кратки предудар), кога свакако и методички у настави треба припремити односно објаснити (увести) ученицима, и сугерисати на његово извођење.

Украс се јавља у првом такту (исте тонске висине као и предходни тон у истом такту), тако да у овом случају у погледу интонативне сложености консататујемо да је веома једноставан за извођење.

Припрема наставка за савладавање овог захтева је следећа:

Први такт:

Следећа обредна песма у себи садржи украс (кратки постудар). И овај украс налазимо у обредном певању нишког и лесковачког краја. Методски поступак при обради и поставци је сличан као у претходном примеру (пример бр. 35), само је разлика у томе што се украс (кратки постудар) јавља након отпеваног тона - трећи такт (пример бр. 36).

Две девојке платно беле Иливера и Тодора.
 Иливера и Тодора, Тодора се удавила.
 Тодора се удавила с мртва усрта говорила.
 Иливеро друшко мила кад отидеш на свој дома.
 Тад те пита моја мајка немој казат удави се,
 Него кажи водадо се...

Пример бр. 36: Две девојке платно беле (балада); Дукаат (нишки крај), певала Косовка Николић (1937), запис: Слободан Кодела

Припрема наставика за савладавање овог захтева је следећа:

(трећи такт)

Предложена обредна песма дата је у шестом разреду и то при обради наставне јединице *Народни ритмови 8/8 уз обнављање 5/8, 7/8 и 9/8*. У трећем такту евидентан је

украc (мордент),¹⁶⁸ који је односу на до сада извођене, нешто другачији а у погледу извођења и свакако захтевнији. Песму певамо најпре солмизационим слоговима, након тога мелодију песме са текстом, и најзад са украсима које смо претходно „припремили”.

♩ = 122

У се - ло - у се - ло кав - га мо-ре итд.

Пример бр. 37: У село кавга море голема (свадбена); Вукманово (нишки крај); певао Драгиша Тодоровић (1946), запис: Слободан Кодела

Припрема поменутог украса за његово извођење може да буде следећа:

Трећи такт:

у се - ло у се - ло у се - ло итд.

Осим мордента, у певању обредних певача налазимо и пралтрилер¹⁶⁹. Његово *украшавање* главног тона (мелодијског), у односу на мордент је у смеру навише. Методски поступак би био исти као у предходном примеру, само је разлика у смеру кретања украсних тонова. Као пример за поставку пралтрилера наводимо следећу песму:

♩ = 67

По - ве - ди о - ро - То - до - ро,
по - ве - ди о - ро - То - до - ро, итд.

Пример бр. 38: Поведи оро Тодоро (љубавна); Вукманово (нишки крај); певао Драгиша Тодоровић (1946), запис: Слободан Кодела

¹⁶⁸ „Сасоји се у брзој измени главног и његовог доњег суседног тона” ... Александра Јовић-Милетић, Гордана Стојановић и Зоран Николић, *Солфеђо за пети разред шестогодишње основне музичке школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2001, 80.

¹⁶⁹ „... пралтрилер (немачка реч pralltriller). Он се састоји из главног мелодијског тона и његове горње секунде, а изводи се као брз кратак трилер ...” Ibid, 81.

Обредна песма *Крсти носи крстоноша*, у односу на претходне, сублимира све украсе које су ученици до сада у настави певали, а уз то доноси и два нова елемента у певању (у првом, шестом и задњем такту). Сам почетак песме карактерише појава украсног тона у претакту. Он је неодређене висине и у узланом је смеру. У шестом и задњем такту налазимо украс који се јавља након отпеваног тона, дакле као постудар. И сам почетак као и постудар, као нови елементи (захтеви) у певању неопходно је припремити и протумачити тј. сугрисати на његову појаву, како би исте захтеве ученици и надаље примењивали у певању (али надаље, према могућности групе - разреда), без предходне припреме.¹⁷⁰

♩ = 86

Еј, кр - сти но - си крс - то - но - ша

дај, Бо - же ки - шу дај.

Пример бр. 39: *Крсти носи крстоноша* (крстоношка); Преконога (нишки крај); певала Владенка Петровић (1942), запис: Слободан Кодела

Припрема (пети, шести и осми такт):

дај, дај, итд.

Осим поменутог, у даљем тексту, неопходно је елаборирати и конкретне предлоге песама, које су селектоване и систематизоване према циљевима и задацима наставних програма предмета солфеђо. Оне су уједно усмерене и „у функцији” су решавања

¹⁷⁰ Значајно је изнети и податак, да смо у првом разреду музичке школе, по слуху, експериментално са ученицима испевавали поједине песме са украсним тоновима - по слуху. Исте примере песама, обрађивали смо и са ученицима старијих разреда (трећи и четврти), и то из нотног текста. Већа успешност у учењу у савладавању захтева (посебно украсних тонова) евидентна је код ученика ПРВОГ разреда. Овај податак свакако да скреће пажњу захтева додатну анализу, која сматрамо треба да буде предмет будућих истраживања.

мелодијско-ритмичке проблематике предмета у основним музичким школама. Њих треба посматрати као конкретни допринос реализацији наставе предмета солфеђо (у настави примељивим, заједно са постојећим инструктивни примерима, примерима из литературе мелодијским мотивима итд.), и као такве оне су у неодвојивој корелацији са традиционалном песмом Нишког и Јабланичког округа.

Садржаји програма наставе солфеђа

Пре поменутог, наопходно је истаћи да се предмет солфеђо¹⁷¹, као обавезни предмет у музичким школама изучава на свим одсецима, али у различитом трајању.

На одсеку за КЛАСИЧНУ МУЗИКУ предвиђено су два циклуса похађања наставе у трајању од **шест** година: први - од I до III разреда, и други и од IV до VI разреда. На поменутом одсеку ученици изучавају следеће инструменте: виолина, виола, виолончело, гитара, тамбура Е прим, тамбура А-бас, харфа, клавир, хармоника и флаута.¹⁷²

На истом одсеку, поред шестогодишњег налазимо и **четворогодишње** образовање и васпитање. Настава на одсеку похађање наставе предвиђа у два циклуса: први - I и II разред и други III и IV разред. На одсеку се изучавају следећи инструменти: контрабас, ренесансна (мала) харфа, обоа, кларинет, саксофон, фагот, хорна, труба, тромбон, туба и ударалке.

Одсек за КЛАСИЧНУ МУЗИКУ подразумева и **двогодишње** образовање и васпитање, на којем се изучава настава соло певања. Настава се на одсеку изводи у два циклуса: први циклус - I разред и други циклус II разред.

Поред поменутог одсека назимо и одсек СРПСКО ТРАДИЦИОНАЛНО СВИРАЊЕ, у трајању од четири године, где је предвиђено похађње наставе у два циклуса: први циклус - I разред и други циклус II разред и други III и IV разред. Инструменти који се изучавају су следећи: жичани - гусле, разне врсте тамбура и др, као и дувачки инструменти - фрула, двојнице, окарина, шупељка, дудук, кавал, дипле, гајде и др.

---

¹⁷¹ Према насатавном плану и програму Службени гласник РС број 72/09.

¹⁷² У оквиру овог одсека изучава се и Програм за ученике оштећеног вида. Програм поред наставе солфеђа обухвата и следеће предмете: клавир, хармонику, флауту, кларинет, трубу, теорију музике, хор и камерну музику.

Двогодишње образовање и васпитање спроводи се на одсеку СРПСКО ТРАДИЦИОНАЛО ПЕВАЊЕ, а спровођење наставе одвија се у два циклуса: први - I разред и други II разред.

Наведени одсеци спадају у групу ОБАВЕЗНИХ, док у групу ИЗБОРНИХ спадају: Одсек за рану музику, Одсек за народну музику, Одсек за цез.

Детаљно анализирајући наставне планове и програме свих одсека у школи за Основно музичко образовање, у даља разматрања биће узет за посебну анализу **Одсек за класичну музику** - шестогодишње образовање и васпитање. Он је у разматрање узет из следећих разлога:

1. На овом одсеку уписује се највећи број ученика,
2. Захтеви тј. садржаји наставних планова и програма за предмет солфеђо на одсеку су најобимнији, и
3. Шестогодишње школовање (у односу на четворогодишње или двогодишње), дакле временски најдуже музичко школовање траје.

Имајући у виду наставни план и програм предмета солфеђо, као и специфичности предмета, с обзиром да је реч о школи која усмерава и едукује кадар за професионално бављење музиком, предлогом традиционалних песама прикупљеним „на терену” биће надаље обухваћене области мелодике и ритма, и то са оним захтевима наставног програма који су у „функцији” поставке и решавања поменутих проблематике. Свакако да наведени примери обредног певања не решавају „све захтеве” наставног програма из области мелодике или ритма, што се односи на све разреде основне музичке школе. Презентовани примери обредног певања, наставни план задовољавају највећим делом.¹⁷³

---

¹⁷³ Приликом избора примера посебно се водило рачуна да обредне песме, пре свега, задовоље критеријум њиховог пласмана у музичкој настави, дакле без обзира на њихов број нису сврстане све прикупљене, већ оне ”прихватљиве” који задовољавају критеријуме и услове музичке наставе (карактеристичне ритмичке фигуре и метричке врсте, мелодијски склопови, гласовни опсег и сл, а све то према програма за одређен разред музичке школе).

I ЦИКЛУС - I разред

МЕЛОДИКА (Према захтевима наставног плана и програма)¹⁷⁴

Припрема тоналитета кроз народну песму са текстом је замена за наставну јединицу насловљену као **Припрема тоналитета кроз дечије песмице са текстом**¹⁷⁵

Поменуте обредне песме - *Поскочица* (у Прилогу пример бр. 214), и *Попова ми Стојна* (у Прилогу пример бр. 223), могу да се у настави примењују и певају по слуху (према назначеном методском поступку). Интересантно је и то да је песма *Митку ноге заболеше* - *Српска народна песма*, како је у уџбенику назначено, у ствари песма из Лесковца и да је као таква прва дата у уџбенику (минимално измењена).¹⁷⁶ Ученицима је потребно сугерисати да се песма завршава на другом ступњу (што је карактеристика обредног певања нишког и лесковачког краја). Песме су у гласовном опсегу (прва) хексакорда и (друга) пентахорда, дакле амбитуса који је певан и припремљен, једноставних ритмичких фигура, тако да извођење ова два примера налази своје оправдање у настави.¹⁷⁷

Припреме молских тоналитета, учење песмица са текстом (а, де и е-мол) и певање солмизацијом по слуху, без теоријског тумачења.

Поставка и утврђивање молског тонског рода управо креће певањем одређеног броја песама у молском тонском роду, дакле певањем песама по слуху и то пре саме

¹⁷⁴ Према наставном плану и програму Службени гласник РС број 72/09.

¹⁷⁵ У Другом делу рада, дати су Примери традиционалних песама нишавског и јабланичког округа, који су записивани према финској методи, на финалису *in g*. Према наставном Програму, по разредима предвиђено је, да се обраде следеће лествице: у првом разреду - *Це-дур, Ге-дур, Еф-дур*, у другом *а, де и е-мол*, у трећем у *Бе-дур, ге-мол, Де-дур, ха-мол и А-дур*, у четвртм у *фис-мол, Ес-дур, це-мол, Е-дур, цис-мол, Ас-дур и еф-мол*, у петом у *Ха-дур, Дес-дур и бе-мол*, и у шестом *Фис-дур, Гес-дур и ес-мол*. У настави, поред назначених, можемо изводити предложене песме у тоналитете (већ обрађене) и са мањим бројем предзнака, у циљу обнављања (дакле примери у петом разреду се могу али и не морају певати у *Дес-дуру*, у шестом у *Фид-дуру* или *ес-молу* и сл.). У овом случају неопходно је истаћи и сагледати и то да „ свака песма са текстом може бити транспонована, осим оне песме која је одређена за постављање боје тоналитета”, Др Зорислава М. Васиљевић, *Методика солфеђа*, ФМУ у Београду, Београд, 1991, 58.

¹⁷⁶ Весна Цветковић, Јасмина Михаљица: *Солфеђо за I разред шестогодишње музичке школе*, Завод за уџбенике, Београд, 2009, 6.

¹⁷⁷ Испевавање тона d2 налазимо у уџбенику поменутих аутора, код обраде песме Лептирићу шаренићу, стр. 41, такође код обраде квинте стр. 57, иструктивих примера стр. 68, Француске народне песме, 75 итд.

обrade молске лествице (надаље рад подразумева опажање тонова песме, препозанвања тонова, мотива, рад са тоновма преко табулатора). Традиционална песма *Крсти носим бога молим* (у Прилогу пример бр. 95), је наш предлог за припрему молског тонског рода. У амбитусу је хексакорда са почетком на доминанти и завршетком на тоници уз једноставан ритмички покрет (осмински и четвртински).

Звучна припрема мутација

Један од начина који је усмерен на развоју слуха у музичкој настави, а који битно утиче на „осетљивост” у опажању и извођењу, је рад на истоименим тоналитетима. У примеру народне песме *Листај се, горо* (у Прилогу пример бр. 225) јасно је препознатљива појава мутације. Хроматска промена терце уочљива је у предзадњем такту, са израженим хармонким функцијама Т и Д у песми, као „носиоца” интонативне стабилности. Амбитус песме је секста, па је самим тим прихватљива за певање у овом разреду.

Ског у IV ступањ

У циљу увежбавања и савладавања IV ступња лествице у смеру навише (други такт), наводимо пример лазаричке песме из нишког краја *Домаћине Костадине* (у Прилогу пример бр. 31), која у настави може да буде прихватљива за решавање овог захтева. У поменутом уџбенику, који је узет за анализу, за решавање исте проблематике узет је пример црногорске народне песме *Дође л' Мара*. Сматрамо да је пример *Домаћине Костадине* примеренији из два разлога. Први је тај што је везан за локални традиционални музички „репертоар”, а други је тај што је у примеру *Дође л' Мара* јавља и промена метра. Песма је у амбитусу кварте.

РИТАМ

Тактирање и бројање на 2, 3 и 4.

Врсте такта: 2/4, 3/4 и 4/4.

Примери за поставку метричких врста и у овом случају јасно су селектовани. У настави народне песме *Ајде попадијо* - (у Прилогу пример бр. 177) и *Мат бубо мат* (у Прилогу пример бр. 70), наводимо као предлог за рад у настави у циљу поставке двочетвртинске и четворочетвртинске мере. Ове мере код ученика постављамо асоцијацијом на ход (код примера са дводелном поделом јединице бројања - што је у предложеним примерима случај). Песме се певају уз неизоставно тактирање. Гласовни опсег песме је секста (прве обредне песме, дакле опсега кога ученици у првом разреду могу да изводе без потешкоћа), док је амбитус друге обредне песме секунда.

„Тактирање на три, односно трочетвртинска мера у почетној настави једна је врста такта од које се може почети и од тактирања са гласним бројањем, као претходицом учења мелодијских клишеа. За овај пут у поставци постоји оправдан разлог: неимање осећаја за троделност у ритму говора и народог певања српског говорног подручја тражи посебну опрезност и обезбеђивање прецизности, с обзиром да научени модел ученици могу незнатно да деформишу према осећању метаритмичког тродела у традиционалној музици.”¹⁷⁸ Из поменутог разлога у овом слушају не предлажемо ниједан пример обредног певања у трочетвртинској мери, јер примери обредних песама у овој мери, сви они који су анализирани и нама доступни као и они прикупљени са *терена*, дакле поред претходно поменуте констатације цитираног аутора, у себи садрже и украсе, што би на овом нивоу музичког школовања представљао проблем приликом певања. Из тог разлога, *Тактирање на 3*, као и *Врсте такта 3/4*, предлажемо да буду обрађене литературом из уџбеника за I разред (односно преко дејих песама, примера из литературе и инструктивних примера).

Нотне вредности: од целе до шеснаестине ноте и одговарајуће паузе

Следећа три примера: *Лети, лети пеперуго* додолска, (у Прилогу пример бр. 77), као и *Шалива песма за децу* (у Прилогу пример бр. 196), су примери обредног певања који су

---

¹⁷⁸ Зорислава М. Васиљевић, *Методика музичке писмености*, Београд, 2000, 214.

дати при раду на поставци и обради нотних вредности (и то од четвртне до осмине ноте уз одговарајуће паузе). Нотне вредности и паузе поребно је тумачите након отпеваних примера. У прва два примера уз четвртински, углавном доминира осмински покрет. Свакако је потребно сугерисати и на промену такта у обредној песми. Трећа традиционална песма - *Туку, туку ројићи - краљичка на пчеле*, (у Прилогу пример бр. 75), намењена је поставци и тумачењу шеснаестиског трајања ноте и паузе.

Ритмичке фигуре:

Ритмичке фигуре: поделе јединице на два (све фигуре једноставнијег изгледа, синкопа и контртан) и четири (без пауза и лукова), узмах и предтакт, лукови , корона ¹⁷⁹

Наведени пример народне песме: *Домаћин ми славу пије* (у Прилогу пример бр. 175), намењен је поставци ритмичке фигуре ♩ . + ♪ (ритам марша). Овде је важно подвући (генетрално став који присутан код поставке ритмичких фигура), да теоретска тумачења следе након добро научених певаних песама. Дакле преко звучне представе усвојене певањем, следи наставниково објашавање ритмичке фигуре. Одабрани пример изводи се исписивањем нотног текста уз обавезно тактирање и указивање на поменути ритмичку фигуру која се у обредној песми јавља. У овом случају било би корисно да наставник ученицима сугерише извођење фигуре, односно да певање осмине следи након завршетка другог покрета руке (при тактирању на четири). Овај пример обредног певања је у амбитусу пентахорда, фигура које су предвиђене за обраду се понављају и то два пута и као такав погодан је за обраду фигуре у настави.

Синкопа

Народне песме: *Море вођо, војвођо* (у Прилогу пример бр. 49), *Јелено, девојко* (у Прилогу пример бр. 181) као и коледарској *Сесто Петро, коледо* (у Прилогу пример бр. 5), намењене су поставци и обради синкопе на две јединице бројања. Принцип рада је исти као и у предходном случају, дакле уз методски поступак који је раније назначен. Занимљиво је и то да се песма *Јелено, девојко*, налази као пример за поставку синкопе (на

---

¹⁷⁹ Примери за поставку контртана, узмаха и короне у настави биће обрађени већ постојећим инструктивним примерима и примерима из литературе из уџбеника за први разред (Весна Цветковић, Јасмина Михаљица : *Солфеђо за I разред шестогодишње музичке школе*, Завод за уџбенике, Београд, 2009).

две јединице бројања) у уџбенику¹⁸⁰ и да се у односу на овај који ми предлажемо, готово идентичан. Примери се разликују само у једном тону (други такт друга нота остаје на истој тонској висини). Све три песме су у дечјем гласовном амбитусу, дакле у опсегу који је одговара дечјем несметаном извођењу и све три завршавају на другом ступњу. Примери су једноставне ритмичке грађе (осим синкопе доминира четвртински и осмински покрет).

Лук

Коришћење лука, као појаве продужења тонског трајања, захтев је који је планиран за обраду у првом разреду. Примери обредног певања који доносе у себи предложени захтев за поставку и обраду у настави су следеће песме из лесковачког краја: *Зареко се, пререко се* (у Прилогу пример бр. 176), *Лети, лети пеперуга* (пример бр. 76). Примери доносе продужење на самом крају песме (интересанто је да се у обе песме иста фигура са луком за продужење нотних вредности - ♩ + ♪). Ради прецизнијег певања, пре самог певања песама, пожељно је да песму ученици изведу ритмичким читањем. На овај начин (уз поменути методски поступак), извођење песама би ритмички било свакако прецизније. Овде је значајно поменути став Миодрага Васиљевића, који о овој дисциплини пише следеће: „За технику читања није довољно да ученицима буде јасно шта се од њих тражи и шта они 'треба' да знају. Напротив, за технику читања и певања битно је шта они морају умети и то у једном вируозном облику. Принцип механизације овде је неопходан, као код свирања на инструменту.”¹⁸¹

Обе песме су различитог амбитуса: хексакорда и тетракорда, што је свакако амбитус који одговара дечијем опсегу на овом узрасту и као такав не представља проблем при извођењу песме. Ритмичке фигуре су познате, дакле оне до сада обрађене у настави. Ученицима наставник сугерише, као и у претходним случајевима, на правилну дикцију, темпо, агогику (коју исписује наставник), дисање и на музикално тј. изражајно певање песама.

¹⁸⁰ Зорислава Васиљевић, *Методика солфеђа*, Факултет музиче уметности у Београду, Београд 1991, 103.

¹⁸¹ Миодраг Васиљевић, *Максима о мизичкој настави*, фише из области солфеђа, Архив МАВ, фасц. бр. 9/6, у поседу аутора, Упоредити са: Зорислава Васиљевић, *Методика солфеђа*, Факултет музиче уметности у Београду, Београд 1991, 131-132.

Предтакт

Поставка, обрада и тумачење претакта, може да се у наставу „уведе” преко обредних песама: *Ој, Бадњаче* (у Прилогу пример бр. 12), и *Шта се оно на планин белије* (у Прилогу пример бр. 234). Наставник тумачи први (непотпун такт) односно појаву претакта. Интересантно је и то да се овај пример (*Шта се оно на планин белије*), може у настави користити и приликом обраде ОБРНУТО ПУНКТИРАНЕ фигуре (♩+ ♩.).

Примери су малог амбитуса (интервал кварте), једноставне ритмичке структуре и карактеристичног мелодијског обрасца који се понавља. Обе песме завршавају на другом ступњу. Према мелодијским и ритмичким захтевима прилагођена је узрасту са којим се изводи у музичкој настави.

Предложени примери обредног певања нишког и лесковачког краја: *Крсти носи бога молим* (у Прилогу пример бр. 97), *Николо, гајле големо* (у Прилогу пример бр. 193), намењени су у раду на поставци, обради или утврђивању ритмичке фигуре (осмина - две шеснаестине). Песме су у амбитусу у амбитусу кварте. Ритмичка фигура у обредним песмама „нуди” ритмичке обрасце, чије тумачење, како је већ речено, следи након усвојених звучних представа. Својим мелодијском и ритмичким карактеристикама одговарају потребама које су усмерене ка решавању назначене ритмичке проблематике, те су из тог разлога у музичкој настави налазе своје место.

I ЦИКЛУС II разред

МЕЛОДИКА

Припрема молске лествице, је замена за наставну јединицу **Поставка: а, де и е-мола. Тумачење све три врсте мола уз утврђивање скокова у све ступњеве**

Један од начина рада на поставци молског тонског рода је обрада одређеног броја песама у претходном разреду (дакле у првом). То подразумева њихово певање тј. извођење по слуху, опажање певаних мелодијских склопова и најзад тумачење (сада и

певање према нотном тексту). Наведена жетелачка песма из лесковачког краја *Зађи слунце не зашло га* (у Прилогу пример бр. 102), предложена је за рад у другом разреду. Она не обухвата тонове горњег тетра хорда молске лествице, свакако да није адекватан пример који би према наставном програму задовољио поставку молске лествице. Пример би могао да нађе свој значај у представљању звучне слике природног мола, дакле у функцији *Припреме молскоге лествице* (дакле са са „ужим” амбитусом). Песма није у амбитусу октаве, као што је то случај са песмама које се препоручују за поставку молског тонског рода (у уџбенику су то следеће песме - *Ћук седи или Вањка*).¹⁸² Она почиње доминантом. Мелодија се се креће силазно до тонике, а у предзањем такту запажамо и VII природни (идентично као и код поменутих песама натзаченим у литератури, као примери за припрему првог молског тоналитета). Интересанто је и то да песма не завршава на другом ступњу, већ на тоници.

Певање двогласа бордунског типа и у паралелном кретању.¹⁸³

Један од услова за успешан рад на двогласу је припрема за његово извођење, а то се у музичкој пракси најчешће уводи преко двогласних мелодијских мотива. Међутим и рад са мелодијским мотивима пожељно је да буде „припремљен” одређеним „фондом” песама у циљу развијања „осећаја и навике” за извођење двогласа. Традиционална песма (из нишког краја) *Кукај, кукај тедено ледено* (у Прилогу пример бр. 131), један је од примера традиционалног двогласног певања нишког и лесковачког краја (бордунског). Према тежини захтева (унисоно певање трећи и четврти, седми и осми и назад последња два такта, као и певање доњег гласа у двогласу на једном лежећем тону, уз кретање мелодије у горњем гласу), може се закључити да је обредна песма једноставана према тежини „извођачких” захтева и на овом нивоу рада на двогласу, сасвим оправдано налази своје место, сада и у музичкој настави.

---

¹⁸² Види детаљније Зорислава М. Васиљевић, *Методика солфеђа*, Факултет музичке уметности у Београду, Београд 1991, 200.

¹⁸³ Двогласни пример у *паралелном кретању* биће дат као предлог у старијем разреду (пети), због тежине извођачких захтева у традиционалној песми, који би у овом разреду био свакако непримерен.

РИТАМ

Метричке врсте и ритмичке фигуре: јединица бројања четвртина, осмина¹⁸⁴ и четвртина са тачком¹⁸⁵.

Као предлог за примену у настави, са циљем поставке јединице бројања четвртине у 2/4 наводимо традиционалну песму: *Ој, убавај малај мома* (лазаричка песма „на доз” у Прилогу пример бр. 63). Песма се изводи према методском поступку који је назначен (у горњем делу текста), а певају се уз неизоставно тактирање - на два. Песма завршава другим ступњем, амбитус је прихватљив са аспекта несметаног извођења у настави, а ритмичке фигуре које се у песмама јављају, постављене су и обрађене у предходном разреду.

Нови тактови 3/8, и 4/8 путем певања одговарајућих песама је замена за наставну јединицу: Нови тактови 2/8, 3/8, 4/8 и 2/2 - и само дводелна подела и 6/8 припрема само основних фигура путем певања одговарајућих песама.

Програмом рада у II разреду предвиђена је поставка нових тактова и то „путем певања одговарајућих песама,¹⁸⁶ у овом случају традиционалних. За поставку 3/8 такта предлажемо примере песама из лесковачки и нишког краја: *Седите, седите, на ред седењке* (у Прилогу пример бр. 120) и *Садил ми деда три ара лука* (у Прилогу пример бр. 198). Песме су једноставне ритмичке конструкције и у амбитусу су пентахорда. Завршетак песама је препознатљив и карактеристичан за овај крај - на другом је ступњу. Неопходно је сугерисати, пре извођења, на брзину извођења песама, на њихов карактер и на градивне чиниоце песме (које би наставник током обраде песама, на часу накнадно исписао): динамику, фразирање, артикулацију. Када је реч о лазаричкој обредној песми *Заблаја ми бела беџка* (у Прилогу пример 26), њена намена у музичкој настави била би поставка 4/8 такта. Једноставог је ритмичког и мелодијског покрета. Приликом обраде песме, неопходно је сугреисати ученицима на промену такта (задњи такт у песми - 3/4).

---

¹⁸⁴ Примери традиционалних песама намењених обради: *Јединица бројања осмина*, биће предложени у следећем захтеву, дакле при обради захтева предвиђени наставним Програмом: *Нови тактови 3/8 и 4/8*

¹⁸⁵ Примери народног певања за поставку јединице бројања четвртине са тачком (без поделе тродела – основне фигуре, као и у следећем разреду), ни на „терену” као ни у литератури нису пронађени

¹⁸⁶ Према насатавном плану и програму Службени гласник РС број 72/09.

Даља обрада четвороделне поделе (ритмичка јединица - четвртина) и обнављање основних фигура (ритмичка јединица осмина), примена пауза, је замена за наставну јединицу насловљену наставним програмом као Даља обрада четвороделне поделе (ритмичка јединица - четвртина) и обнављање основних фигура (ритмичка јединица осмина), примена лукова, пауза, узмаха и предтакта.

Обрада четвороделне поделе јединице бројања (ритмичка јединица четвртина) и обнављање основних фигура примена лукова, пауза, узмаха и предтакта, као затев наставног програма предвиђен је у предходном разреду. Ту је предложен одређен број традиционалних песама, које својим карактеристикама (пре свега ритмичким али и мелодијским), налазе место за увођење у наставу солфеђа, са циљем решавања поставке и обраде поменутих захтева. Међутим, приликом селектовања односно избора песама, водило се посебно рачуна о својеврсној градацији тј. усложњавању захтева, тако да су чак у оваквим случајевима, када се и у наредном разреду појави исти захтев као у претходном, избор песама буде нешто захтевнији, а прилагођен узрасту и нивоу музичког школовања.

Обредна песма *Стрижи, стрижи, мили куме* (у Прилогу пример бр. 156), предлог је примене за обнављање фигуре $\text{♪} \cdot + \text{♪}$ односно $\text{♪} \cdot +$ две шеснаестине. У амбитусу је кварте, са карактеристичним ритмичким покретом, који је у функцији обнављања поменутих фигура. Ритмичка фигура две шеснаестине и осмина јавља се у додолској обредној песми *Ситна роса заросила* (у Прилогу пример бр. 86), те је из тог разлога и предлажемо за примену у настави.

Обредна песма *Девојко моја* (у Прилогу пример бр. 184), предлог је песме намењене за обраду при даљем раду на примени лукова (као појаве продужења нотног трајања - други и шести такт) као и пауза (осминских - други, четврти, шести, осми такт, и четвртинских - осми такт). Обредна песма је у амбитусу хексакорда, у гласовном амбитусу који деца певају.

Пунктирана и обрнуто пунктирана фигура на ритмичкој јединици.

Назначене ритмичке фигуре предвиђене су за поставку и обраду у II разреду. Наводимо примере традиционалних песама које у наставу уводимо са циљем поставке и

обраде поменутих фигура. У песми *Ја испроси, миље моје*, (у Прилогу пример бр. 195), пунктирана ритмичка фигура препознатљива је у петом такту. Осим једноставног осминског покрета у песми, уочавамо и појаву лука, као елемента који је у настави већ обрађиван у предходном разреду. Песма је у амбитусу квинте. *Стани Радо бела Радо* (у Прилогу пример број 18), као и лазаричка обредна песма *Ој убавај малај момо* (у Прилогу пример 64), предложене су са истим разлогом. Њен обим је чак и мањи - опсег кварте (у обе песме). Ритмичка структура песама идентичана је са првом. У обредној песми *Ситна киша заросила* (у Прилогу пример бр. 85), као и у следећој традиционалној *Ветар ми вије* (у Прилогу пример број 182), римичке фигуре се нешто захтевније у односу на предходне три песме. Тако у обредној песми *Ситна киша заросила* (у Прилогу примеру 85), доминира четвороделна подела јединице бројања, а пунктирана фигура на ритмичкој јединици, препознатљива је у трећем и четвртном такту. Песма је у амбитусу кварте. Следећа песма (у Прилогу пример 182), већег је гласовног опсега - хексакорд.

Обредна свадбена песма из лесковачког краја *Полакте, полак бербери* (у Прилогу пример бр. 137), доноси готово све ритмичке фигуре које су до сада обрађиване. Пунктирана фигура на ритмичкој јединици препознатљива је у првом, трећем и четвртном такту. Гласовног амбитуса је у осегу кварте. Наводимо и традиционалну песму која у себи садржи и обрнуто пунктирану фигуру на ритмичкој јединици: *Седела Сенке седељке* (у Прилогу пример број 126). Очито да је у музичкој пракси народних певача ова фигура није у доминантном односу у односу на предходну, с обзиром да на „терену” као и у постојећој литератури нисмо могли да пронађемо већи број песама у којој се ова ритмичка фигура јавља. Песма је у гласовном опсегу тетра хорда, дакле прихватљива је за дечје певање односно конкретно извођење у настави, а поменута фигура јавља се у задњем такту. Сви примери завршавају на другом ступњу.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

Опажање и интонирање мале и велике терце, као део захтева који је у наставном Програму насловљен као **Опажање и интонирање мале и велике терце**¹⁸⁷ и **чисте квинте са тенденцијом везивања за тоналитет**.

Као примере за опажање велике и мале терце предлажемо два примера, односно две традиционалне песме: крстоношку - *Крсти носим бога молим* (у Прилогу пример 94), која својим једноставни мелодијским (опсег терце) и ритмичким карактеристикама (доминита осмински покрет уз појаву четвртинског), задовољава захтеве сада и писаног диктата. Друга обредна песма *Заспало ми детенце* (у Прилогу пример бр. 217), намењена је усменом опажању мале терце. У песми она се јавља на самом почетку. Обредна песма је веома малог амбитуса (терца) са већ препознатљивом синкопом (други и четврти такт), коју су ученици већ обрађивали у настави.

Опажање метра народних песама са текстом је замена за наставну јединицу насловљену као **Опажање метра песама са текстом и у примерима из литературе**.

Као предлог песама намењених за рад у музичкој настави, а у циљу опажања метра су: традиционална песма уз игру из лесковачког краја *Иде деда од орање* (у Прилогу пример 222), као и две ђурђевданске из лесковачког и нишког краја - *Момче здравче* (у Прилогу пример број 65) и *Ђурђева трава* (у Прилогу пример број 69). Песме су селектоване тако да су дате у различитим тактовима: прва у 2/4, друга у 3/4 и трећа народна песма је у 4/4 такту. При опажању метра неопходно је тактирање певаних песама. Оне су у опсегу пентадорда, трихорда и (трећа) тетрахорда. Мелодијски и ритмички захтеви у обредним песмама садрже све елементе који су до тада у настави обрађивани. Песме завршавају на другом ступњу.

---

¹⁸⁷ Примери за поставку чисте квинте у настави биће постављене преко дечијих песама, инструктивних примера или примера из литературе.

I ЦИКЛУС III разред

МЕЛОДИКА

Певање двогласа је замена за наставну јединицу насловљену као **Композиције са клавирском пратњом, певање двогласа.**

Наставак у раду на мелодици у трећем разреду подразумева и даљи рад на вишегласју тј. двогласу. Као предлог њеног наставка, наводимо народну песму из нишког краја *Ја поведо моју шуту* (у Прилогу пример број 132). Песма је двогласна, бордунског је типа (доњи глас у двогласу, све време испевава тонове клавних функција Г - Д, док је „основна” мелодија поверена горњем гласу). Доминира осмински покрет, као и фигура (осмина - две шеснаестине), дакле фигура која је већ раније обрађивана. Двогласна народна песма је у амбитусу квинте, гласовни опсег није „превелики” и као такав прихватљив је за несметано певање. Пожељно је да наставник укаже на начин извођења, исписивајући песму на таблу, али и ознаке за динамику, артикулацију, агогику, сугрише на извођење украса који се у песми јављају (други, једанести и дванести такт). Песма завршава на другом стуњу.

РИТАМ

Триола

Као пример за стварање звучне слике, (касније уз објашњења, вежбе опажања и раду на извођењу мотива са триолом, увођењу технике куцање примера са две руке), наводимо две народне песме из нишког краја: *Ајде Цвето јагње моје* (у Прилогу пример број 232), као и песму *Ој девојко душо моја* (у Прилогу пример број 231). Рад на поставци триоле свакако да захтева посебну припрему. У том смислу неопходно је код ученика подстицати осећај за равномерном пулсацијом, посебно када се после триоле у примерима (народним песмама) јави дводелна или четвороделна подела ритмичке јединице. Поменуто народне песме „доносе” триолу, и то у првој, при њеном крају (осми такт, иза чега следе две нотне вредности - половина и четвртина везане луком уз одговарајуће паузе), и у другој шести и

осми такт у песми. Опсег песама односно певања у првој је секста (хексакорд), док је у другој терца (трихорд). Ритмичке фугуре у песмама, као и мелодијска проблематика, постаљене су и обрађене у песмама претходних разреда, тако да је за очекивање да осим „новог” - триоле, њено извођење треба да буде успешно. Прва обредна песма завршава на другом ступњу а прва на тоници.

Обнављање и проширивање знања из дводелне и четвороделне поделе синкопа на јединици, четвороделна подела половине као ритмичке јединице је замена за наставну јединицу насловљену као **Обнављање и проширивање знања из дводелне и четвороделне поделе синкопа на две и на једној јединици, четвороделна подела осмине и половине као ритмичке јединице.**

Божихна обредна песма *Замучи се божја мајка* (у Прилогу пример број 11), предложена је са циљем поставке половине као јединице бројања (песма садржи и четвороделну поделу ритмичке јединице). Она је записана у такту 3/2. Наставник ученике припрема за нови захтев и сада тумачи јединицу бројања - сада као половину. Методски поступци који претходе самом певању могу бити усмерени ка ритмички изговор уз неизоставо тактирање, куцање са две руке ритмичких фигура у песми и најзад певању предложене песме (уз претходно назначен методички поступак изложен у овом поглављу). Песма је у одговарајућем певачком регистру ученика (обим мелодије је кварта). И код ове обредне песме (без обзира на амбитус), наставник инсистира на изражајном и лепом певању. С тим у вези, исписује, поред нотног текста и ознаке за динамику, артикулацију, агогику и фразирање.

Као пример за поставку *Синкопе на јединици бројања* селектована је лазаричка песма из нишког краја *Ој убава малај момо, има мајка милу ћеру* (у Прилогу пример бр. 34). Поменута фигура налази се у последњем (четвртог) такту. Оно што је карактеристично за овај пример је да се у њему јавља промена такта (4/4, 3/4), као и појава украса (кратки предудар у првом такту). У примеру углавном доминирју ритмичке фигуре које су већ у настави постављене и утврђене, док је мелодија малог опсега (трихорд). Као и у претходним песмама, при извођењу наставник упућује на изражајно певање исписујући у примеру динамичке ознаке за фразирање и артикулацију.

II ЦИКЛУС IV разред

МЕЛОДИКА

Тонално стабилне алтерације је замена за наставну јединицу насловљену као **Обрада хроматских скретница и пролазница,¹⁸⁸ тонално стабилне алтерације**

Један од услова успешног рада на алтерацијама је сигурно постављени дијатонски тонови. Алтерације у настави солфеђа, третирају се као „вештачке вођице” дијатонских ступњева (стабилне - су оне које се разрешењу у тонове тоничног трозвука, док лабилне алтерације у тонове споредних ступњева). Рад на алтерацијама подразумева одређене припреме (техничке) за интонирање („вештачких вођица”), у циљу стицања спретности извођења тј. успешног интонирања (као и упућивање ученика да унутрашњим слухом „чују” разрешавајући тон пре његовог певања, рад са табулатором у циљу увежбавања алтерација или скокова у алтероване тонове и тд.).

Алтерација повишеног четвртог ступња препознатљива је у народним песмама: *Маглица се пољем повијала* (у Прилогу пример број 238), *Ја обу напуче* (у Прилогу пример број 220), *Кладуше се, мори моме, момче и девојче* (у Прилогу пример број 199). У првој и другој народној песми (у Прилогу примери број 49. и 50.), налазимо алтерацију повишеног четвртог ступња већ у првом такту. Код ових песама долази до ставарања прекомерне секунде (између трећег и четвртог повишеног ступња), што је у ствари оријентални елемент односно прецизније - што је у ствари особина оријенталне музике (ова констатација односи се и на остале песме које у себи сарже алтерацију четвртог повишеног ступња). Песма из нишког краја *Маглица се пољем повијала* (у Прилогу пример бр. 73), је у амбитусу октаве (с1 - с2), дакле амбитуса који одговара дечијем гласовном опсегу и који је певан већ у првом разреду (приликом обрадњ Це дур лествице). Друга народна песма је абитусу квинте (*Ја обу напуче*). Песме садрже ритмичке фигуре и мелодиске елементе који су већ постављени и у настави обрађивани у предходним разредима. Песма *Кладуше се, мори моме, момче и девојче*, почиње ритмичком фигуром која је постављена у претходном разреду (осмина са тачком - шеснестина). У другом такту запажамо алтерацију повишеног

---

¹⁸⁸ *Обрада хроматских скретница и пролазница* у настави биће обрађена преко инструктивних примера или примера из литературе

четвртог ступња, али не и његово разрешење. У обредној песми (опсега пентахорда), карактеристична је појава прекомерне секунде, односно пентахордног низа у силазном смеру (тонови С - Н - АS - F), што песми посебно даје поменути оријентални „призвук”. У песми се јављају и украси које у настави изводимо и који су раније припремљени. Све народне песме, како је већ речено, у одговарајућем су амбитусу тј. обсегу дечјег несметаног певања у настави. У песмама наставник сугерише на начин певања, исписивајући и накнадно указујући на ознаке за динамику, на карактер песама, агогику и фразирање.

РИТАМ

Троделни ритмови - три потеза при тактирању

„Тактирање наставника и тактирање ученика посматрамо донекле издвојено: наставник **управља** извођењем групе, док ученик управља **сам себи**. С тим у вези, поред самих покрета руком наставник и **гласним бројањем** дејствује на распоред у смислу давања прецизне **команде**. Од наставникових прецизних команди зависи развој технике тактирања ученика, њиховог извиђења (певањем или читањем) и опажање (код усменог или писменог диктата). У почетним разредима наставник гласно броји цео такт пре ученика а у старијим разредима само последњу јединицу. Тиме уводи ученике у темпо и ритмичку јединицу. Наиме, гласно бројање садржи **деобу јединице на два или на три**, а за метаритам комбиновао изговара дводелну и троделну јединицу.”¹⁸⁹

За поставку $9/8$ такта, или мере предлажемо лазаричку песму из лесковачког краја *Искочила Русена* (у Прилогу пример 20). Ученицима је неопходно објаснити да мера садржи три троделне јединице и да је према броју потеза тропотезни (тактира се на три). Корисно је да ученици пре певања песме вежбају тактирање као и изговор солмизационим слоговима. Песма је малог обима (трихорд), једноставне ритмичке структуре и завршава на другом ступњу.

---

¹⁸⁹ Зорислава Васиљевић, *Методика солфеђа*, Факултет музиче уметности у Београду, Београд 1991, 110.

II ЦИКЛУС V разред

МЕЛОДИКА

Вишегласно певање је замена за наставну јединицу насловљену као **Вишегласно певање и композиције са клавирском пратњом**.

Певање двогласа наставља се и у старијим разредима, а као пример за рад у петом разреду предлажемо традиционалну двогласну песму *Кад се попнеш на брдашце* (у Прилогу пример бр. 224). За разлику од претходних предложених традиционалних песама, које је карактерисало двогласно певање борунског типа, овај пример двогласног певања у паралелним терцама, што као захтев налази своје оправдање (дакле реч је о стеријем разреду и ученицима који у свом „репертоару имају” један број већ певаних двогласних примера). Песма је у обиму сексте. У четвртом и дванаестом такту уочавамо завршетак на доминанти и то на интервалу квинте. Пример садржи ритмичке фигуре које су већ раније постављене и обрађене у настави. У песми се јављају и мелодијски скокови на које је ученицима потребно указати (други и тринести такт) и које пре певања песме треба „припремити” (рад са мотивима карактеристичним за песму, усмено диктирање тонова на табулатору, терцно певање, певање двогласа са кретањем класова у бочном и супротном кретању). Наставник указује на начин певања, посебно инсистирајући да оба гласа у двогласу треба да се певају истовремено (симултано а не као својеврсно арпеђирање, где би гласови наступали један за другим) и накнадно додаје тексту песме ознаке за динамику, агогику и артикулацију.

Певање мелодијских примера у дуру и истоименом молу (мутација).

О појави мутације већ је било речи у претходним разредима. У овом случају, као предлог њене примене у настави дајемо народну песму *Славуј ми поје, препоје* (у Прилогу пример бр. 150). Песма је у амбитусу кварте са фигурама које су у настави до сада у претходним разредима обрађене (интересантно је да први и пети такт доноси римичке фигуре које нисмо често имали прилику да уочимо у једној песми: осмина - две шеснаестине, две шеснаестине - осмина). Мутација је препознатљива у предзадњем такту, као и појава украса којег ученици у настави неизоставно изводе. Песма дакле, својим

ритмичким и мелодијским захтевима оправда своје увођење у наставу и то на овом нивоу музичког школовања. Завршава на другом ступњу.

РИТАМ

Метричке врсте и ритмичке фигуре: сложенија подела тродела у тактовима 6/8 са луковима и паузама је замена за наставну јединицу насловљену као **Метричке врсте и ритмичке фигуре: сложенија подела тродела у тактовима 6/8 и 9/8 са луковима и паузама**.

Предлог песама који се односи на сложенију обраду 6/8 са луковима и паузама је следећи: *Седи Видан за вечеру* (у Прилогу пример бр. 122), *Враг нанесе три девојке* (у Прилогу пример бр. 186), *Дукат на врата* (у Прилогу пример бр. 144) као и свадбена песма *Град градила бела Јана* (у Прилогу пример бр. 148).

Поменути примери у Прилогу дати су за поставку фигура у троделном ритму у такту 6/8. Такт 6/8 поставља се у трећем разреду, мада је као предлог назначено његово увођење у други. Како до сада нисмо дали ниједан предлог примера народних песама у 6/8 такту са простом деобом тродела (а као захтев програма евидентан је већ од трећег разреда), нисмо јер на „терену”, а ни у нама познатој литератури, нисмо пронашли обредне песме у 6/8 такту, сада дајемо у петом, и то са назначеним захтевима за обраду односно конкретно њену примену у настави солфеђа.

Традиционална песма *Седи Видан за вечеру* (у Прилогу пример бр. 122), у себи садржи фигуре сичилијане и тиране (трећи такт).¹⁹⁰ Песма је у амбитусу трихорда. Следећу народну песму коју предлажемо (*Враг нанесе три девојке*) доноси појаву лука као и украса (предзадњи и задњи такт). Свакако да украс треба испевати према начину који је објашњен (у претходном делу текста), као и протумачити појаву лука - као појаву продужења трајања тона, сада у 6/8 такту. Песма је у опсегу пентахорда. У примеру обредне песме *Дукат на врата* (у Прилогу пример број 144), у првом и другом такту уочавамо појаву тиране, украса (већ припремљеног и у настави певаног) и лука (други такт). У трећем такту можемо уочити и поделу осмина на јединици бројања (прве и треће).

---

¹⁹⁰ Песма је у ”оригиналу” записана у такту 6/4 такту, да би је визуелно” прилагодили” записали смо је у 6/8 такту, као и остале традиционалне песме до примера 58.

Мелодијски захтеви у обредној песми подразумевају и припрему самог почетка песме (скок кварте), који свакако инторнативно треба добро отпевати (скок у четврти ступањ обрађиван је у претходним разредима), а сама амбитус мелодије је кварта. Свадбена песма *Град градила бела Јана* (у Прилогу пример бр. 148), у прва три такта од ритмичких фигура „доноси” тирану, фигуру две шеснаестине и четвртину, а у задњем такту и шеснаестину паузе. Гласовни опсег песме је квинта, а песма завршава на другом ступњу. Као и код претходних песама, неопходно је да при извођењу наставник стално упућује ученике лепом и музикалном певању исписујући притом у примерима фразе, места где ће се ваздух током певања узимати, ознаке за динамику, агогику подсећајући их на карактер и темпо песме.

Утврђивање триоле и претакта је замена за наставну јединицу насловљену као **Утврђивање триоле, узмаха и претакта**

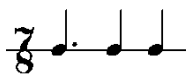
О обради и припреми узмаха и претакта, било је више речи у претходном тексту. У овом случају, као пример за утврђивање претакта предлажемо обредну песму *Крсти носи крстоноша* (у Прилогу пример 92), која својим садржајем задовољава програмске захтеве на овом нивоу музичког школовања. Песма почиње претактом, испред којег се појављује украсни тон (неодређене висине у смеру навше). Песма је малог амбитуса (опсег терце), али певање усложњава појава украса, која је евидентна готово у сваком такту (осим у првом и четвртном). Различите врсте украса, а веома једнставне ритмичке фигуре као и једноставан мелодијски покрет, карактеристике су овог примера. Осим захева предвиђеним наставни програмом - утврђивање претакта, овај пример је вероватно један од „оних”, који по питању певања, али оног карактеристичног за нишки и лесковачи крај и само њима препознатљивог, посматраног са аспекта СТИЛА извођења (у овом случају првенствено се мисли на различите украсе који се у обредној песми јављају), је веома значајан. Сви украси који се у песми јављају обрађивани су у претходним разредим разредима тако да су у овом готово сви обједињени. Ипак, извођачки захтеви који су дати у овој обредној песми прилично су усложнени (без обзира на мали амбитус песме), те можемо предложити да поменути обредну песму препоручујемо за извођење са ученицима петог разреда, који су пре свега оспособљени да је изведу. Из тог разлога неопходна је припрема пре певања тј. обради је на начин који је већ назначен у методском поступку и то посебно сугерисати на извођење сваког украса који се у обредној песми јављају. У том

смислу, свакако да певање оваквих примера обредног песама не треба у наставу спроводити „по сваку цену” или их посматрати као нешто што се „мора неизоставно одпевати”, већ према могућностима већине ученика у групи, којој би приступ поставке и објашњења при раду био јасно осмишљен па самим тим и занимљив за певање, али не засигурно и „нетрешив проблем” који се мора неизоставно извести.

Народни ритам 5/8, 7/8 и 9/8 са једним троделом

Рад са народним ритмом, свакако треба да буде „постављен” преко одређеног броја народних песама, које имају одговарајуће карактеристике преко којих потврђујемо разлог њене примене у музичкој настави. Мишљења смо да је за метаритам, асак (или народни ритам) тј. да је „за све облике метаритмичких структура значајно истаћи да се тежина састоји у томе да се овлада неједнаким ударима јединица. Сама деоба дводела и тродела није сложена, тако да се приликом првог читања непознате песме .... прво пређе 2-3 пута гласни изговор (пр-ва-и, дру-га-тре-ћа, на пример, за 7/8 са распоредом 3 2 2), уз одкуцавања јединица левом руком! Због тога се предлаже да се за одређени ритам испишу основни удари, а не честице које ударе сачињавају, на пример:

а не

Вежбе бројања (не изговора солмизацијом!) врло су корисне пре парлата са применом ових ритмова. Тада се не испишује ритмичка оксница, већ ученици прате нотни текст, уочавају где је тродел и гласно броје.¹⁹¹ И овде, још једном подвлачимо методски принцип да се тактирање и изговор директно односе на традиционалне песаме које су предложене за рад у настави, и да се он не заснива на претходно увежбаном тактирању и изговору, и са таквим начелима тј. основама поставке уводи у наставу (овакав начин рада карактеристичан је за оне крајеве где у фолклору нема мешовитих ритмова - Далмација, Међумурје, Подравина).

¹⁹¹ Зорислава Васиљевић, *Методика солфеђа*, Факултет музиче уметности у Београду, Београд 1991, 100.

За поставку асак (метаритма) односно $5/8$ такта, предлажемо следеће обредне песме: лазаричку и коледарску песме *Има мајка милог сина* (у Прилогу пример број 24) и *Ој коледо* (у Прилогу пример број 4). Песма је са распоредом 2 3. Прва песма је малиог амбитуса (опсег терце) и завршава на другом ступњу. Друга обредна песма има нешто већи амбитус (пентахорд).

Предлог традиционалних песама при поставци и поставци $7/8$ такта односио би се на следеће песме: *Ој, ти млада невесто* (у Прилогу пример број 159), *Која гора под јесен зелена* (у Прилогу пример број 118), *Девојко моја* (у Прилогу пример број 185). Песма *Ој, ти млада невесто*, доноси следећи распоред у оквиру такта: 2 2 3. Почиње претактом а карактеришу је украсни тонови којих има у сваком такту (чак и у претакту). И у овој песми амбитус мелодије састоји се од три тона. Друга народна песма *Која гора под јесен зелена*, је већег амбитуса (пентахорд). У песми је уочљива и појава алтерације повишеног четвог ступња. Међутим, мелодијски покрет је силазни (прва четири такта), па самим тим и смер кретања алтерације је наниже. Појава прекомерне секунде звучно доноси и већ познат оријетални елемент, који је у примеру свакако препознатљив. Од петог до осмог такта можемо запазити кретање дијатонског молског тетрахорда (дакле без алтерација). Мелодијска карактеристика песме је, поред осталог и завршетак на другом ступњу. У $7/8$ такту, у песми тродел је на самом почетку, тако да је распоред следећи: 3 2 2. И у следећој песми је исти распоред јединица, са троделом на почетку дакле 3 2 2 (*Девојко моја* - у Прилогу пример број 185). У првом примеру опсег мелодије је у амбтусу квинте. У четвртом и задњем (осмом) такту запажамо и појаву лукова као појаве продужетка тонског трајања. Овакав захтев неопходно је припремити пре певања песме у циљу успешног решавања интонативног захтева.

За поставку $9/8$ такта са једним троделом предлажемо следеће обредне песме: *Два се млади оглеђују* (у Прилогу пример бр. 43), и *Добро јутро у дворе* (у Прилогу пример бр. 55). Песме су врло малог абитуса - само два тона, што нам вероватно може потврдити хипотезу да се ради о веома стрим обредним песмама. У оба случаја распоред је 2 2 2 3, дакле четворосложни и четворопотезни при тактирању. У обредној песми *Добро јутро у дворе* (у Прилогу пример бр. 55), запажамо две значајне појаве. Прва је промена такта ($9/8$ - $7/8$), самим тим и промена тактирања (четворопотезни - тропотезни са распоредом 2 2 3), као и појава украса у првом такту.

II ЦИКЛУС VI разред

МЕЛОДИКА

Певање српских народних песама

Као предлог српске песме наводимо пример лазаричке - *Ој, Лазаре, лазаре, добро јутро у дворе* (у Прилогу пример број 60). Песма је по захтевима сложенија у односу на претходне. Имајући у виду да је предвиђена за рад у најстаријем разреду Основне музичке школе, можемо рећи да у себи сублимира све елементе до сада рађене односно обрађене, и да су они у ствари сада презентовани „на једном месту”. Песма у себи садржи промене такта - $2/4$ - $3/4$ - $2/4$ - $3/4$, па је самим тим и број потеза при тактирању је различит, да би на крају песма завршила асак ритмом у такту $5/8$. У извођењу, као кључни део свакако представља прелаз из изоритма у метаритам (асак) између четвртог и петог такта. О свакако значајном „дешавању”, вероватно је био свестан и народни певач, „уградивши” својеврстан застој (корону) између поменутих тактова, потврдећи на тај начин једно посве другачије „дешавање”. И ученицима свакако треба припреми за извођење песме сугерисати на број потеза при тактирању, посебно на већ поменуто место у песми (пети такт), инсистирајући при том да за време трајања короне „у себи изговоре” (пр-ва дру-га-и, уз откуцавање јединица), дакле, изговор је у функцији припреме за увођење односно прелаз ка метаритму (асак). У лазаричкој песми налазимо и синкопу (други и четври такт), као и украс, који је већ познат и певан у предходним обредним песмама. Мелодијски опсег песме је кварта, док ритмички захтеви у песми комплекснији, са карактеристикама и специфичностима нишког и лесковачког краја.

РИТАМ

Ново градиво: народни ритмови $8/8$ уз обнављање $7/8$ и $9/8$ (уознавање са народним ритмом $11/8$), је замена за наставну јединицу насловљену као **Ново градиво: народни ритмови $8/8$ уз обнављање $5/8$, $7/8$ и $9/8$ (уознавање са народним ритмовима $10/8$, $11/8$, $12/8$).**

Као обнављање већ обрађеног $7/8$ и $9/8$ такта ($5/8$ мера је дата у предходном примеру традиционалне песме), сада у шестом разреду, предлажемо две народне песме: У

село кавга море голема (у Прилогу пример бр. 164) и лазаричку *Месечина ој, ладо* (у Прилогу пример бр. 23). Прва је у гласовном опсегу каврте, карактерише је поступно кретање, појава лукова и украса и то оних који су већ раније обрађени и у народним песмама певани. Распоред унутар 7/8 такта 3 2 2. Лазаричка песма *Месечина ој, ладо* је са рапоредом 2 3 2 2 унутар 9/8 такта. Опсег песме је у интервалу кварте, а у настави песма се обрађује према методском постуку који је раније објашњен. Својим мелодијским и ритмичким карактеристикама поменуте народне песме налазе своје место у настави и уједно оправдавају њену примену, а захтавима које оне нуде прилагођени су у функцији су њеног пласмана прилагођеном овом нивоу музичког школовања.

Као ново градиво, према наставном плану, предвиђена је обрада 8/8 такта, који једини тросложни у себи има два тродела, од сви тросложних ритмова. Као и у предходним случајевима уз изговор и обавезно тактирање постављамо 8/8 такт, и то са свим варијантама:

Наш предлог поставке и њеног коришћења у настави 8/8 мере, усмерен је ка лазаричкој песми *Станте збогом извори* (у Прилогу пример бр. 30). Код песме појава дводела је у средини, дакле распоредом је са комбинација је са 3 2 3. Код обредне песме уочавамо чак три варијанте њеног завршетка (што код већине песама није био случај). Песма је у певачком обиму кварте са завршетком на другом стуњу. Ритмичке фигуре се дословно понавају, са изузетком првог такта, где је на крају уместо осмине оне деле на две шеснаестине.

Такт 11/8, као петосложен мешовити предвиђен је за обраду у шестом завршном разреду. Као пример за рад у настави предлажемо традиционалну песму *Закмети се кмет Никола* (у Прилогу пример бр. 9), која је записана у овој мери. У обредној песми комбинација метра је са једним троделом, па је распоред следећи 2 2 3 2 2 (осим у првом и петом такту). Уз тактирање и изговор (у предходном тексту детаљно је описан методски поступак), песму треба прочитати и након тога отпевати. Песма је у амбитусу кварте, а у њој се јављају украсни тонови, који се изводе на начин на који су записани и већ методички обрађени у претходним разредима.

Класични ритмови - осмоделна подела јединице бројања

Свадбена песма из лесковачког краја *Бричи се Павле* (у Прилогу пример бр. 136), намењена је парлато изговору. Осмоделна подела јединице бројања предвиђена је за обраду у шестом разреду, тако да је и овај пример обредног певања (заједо са инструктивним примерима, примерима из литературе), свакако од помоћи у савладавању поменуте проблематике. Као пример певања песме у настави, на овом нивоу музичког школовања представљао би захтев који није прилагођен узрасту, па самим тим није прихватљив.

Квинтола

Обредна песма *Пријатељу, камо твоја варба* (у Прилогу пример бр. 166), такође је предвиђена за парлато изговор. У песми ритмичке фигуре су веома једноставне, те је акценат ставен на појаву квинтоле (предзадњи такт).

II. 3 Уџбеничка литература

Анализом предлога приручне и уџбеничке литературе (према наставном плану и програму¹⁹²) за предмет солфеђо у основним музичким школама предвиђено је више различитих аутора и уџбеника.¹⁹³ Као *стандарни* тј. у настави највише коришћени уџбеници (према нама доступним подацима), свакако су: Солфеђо I - VI аутора Боривоја Поповића, као и Солфеђо I - VI аутора Владимира Јовановића. Међутим, поменута литература, у нашем случају није адекватна, па је из тог разлога нећемо узети у разматрање. Основни разлог је тај што у поменутим уџбеницима, приликом обраде тоналитета или поставке и решавања ритмичке и мелодијске проблематике, аутори у највећем броју користе инструктивне примере (своје или у прилогу својих уџбеника примере других аутора, и најзад, у њима је дат готово занемарљиво мали број примера из литературе - инструменталне или вокалне). Поменућемо и уџбеник који се редовно користи у настави солфеђа, а који је искључиво намењен настави ритма аутора Зориславе М. Васиљевић: Солфеђо - ритам I - VI. У предговору овог уџбеника стоји да је аутор као основну идеју, на самом почетку рада, имао „ ... уџбеник за учење ритма у коме би се кретало од народних и других песама ка слици и тумачењу ритма, а не од сувопарних вежбаца, исписаних на једној линији, или од још сувопарније теорије музике.”¹⁹⁴

За детаљну анализу наставних садржаја, узети су уџбеници за предмет солфеђо - од првог до шестог разреда шестогодишње основне музичке школе, групе аутора (В.

---

¹⁹² Према наставном плану и програму Службени гласник РС број 72/09.

¹⁹³ Према важећем наставном плану и програму предлог уџбеничке литературе за предмет Солфеђо је:

- Весна Цветковић и Јасмина Михаљица, *Солфеђо за први разред шестогодишње основне музичке школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2009.

- Весна Цветковић и Јасмина Михаљица, *Солфеђо за други разред шестогодишње основне музичке школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2004.

- Александра Јовић-Милетић и Зоран Николић, *Солфеђо за трећи разред шестогодишње основне музичке школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2008.

- Александра Јовић-Милетић, Гордана Стојановић и Зоран Николић, *Солфеђо за четврти разред шестогодишње основне музичке школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2004.

- Александра Јовић-Милетић, Гордана Стојановић и Зоран Николић, *Солфеђо за пети разред шестогодишње основне музичке школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2001.

- Весна Цветковић и Јасмина Михаљица, *Солфеђо за шести разред шестогодишње основне музичке школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2008.

- Зорислава М. Васиљевић, *Солфеђо-ритам, I - VI*, Нота, Књажевац.

- Боривоје Поповић, *Солфеђо I - VI*, Удружење музичких и балетских педагога Србије

- Владимир Јовановић, *Солфеђо I - VI*

¹⁹⁴ Зорислава М. Васиљевић, Татјана Дробни, *Солфеђо ритам*, Београд, FIN&ЕК, Београд, 1999.

Цветковић, Ј. Михаљица, А. Јовић-Милетић, З. Николић, Г. Стојановић). У уџбеницима (укупно шест - по један за сваки разред шестогодишње основне музичке школе), аутори из области мелодике, ритма, опажања, интонирања и диктата, поред инструктивних примера (једногласних, двогласних, трогласних), примера из литературе (вокалних и инструменталних), мотива за препознавање и интонирање (мелодијских и ритмичких), дечијих песама, у садржају уџбеника „пласирају”, и српске народне (традиционалне) песме са циљем њеног познавања и решавања поменуте проблематике за предмет солфеџо.

Рад на конципирању, осмишљавању уџбеника свакако је усмерен ка спровођењу циљева наставног плана и програма (*Развијање музикалности и музичке писмености кроз прожимање васпитног и образовног процеса*) и задатака наставе солфеџа (*Развијање музичких способности, ... развој читања, писања и схватања музике и музичког писма са развојем музичког мишљења, усађивање звучних представа и њихово везивање са сликом, односно слике са звуком кроз стицање знања и вештина - мелодика, ритам, диктати, упознавање музичке литературе, интерпретације и осамостаљивање ученика и развој њихових креативних способности*)¹⁹⁵ у основним музичким школама. Међутим, поменута анализа усмерена је првенствено ка дидактичко-методичким решењима званичне уџбеничке литературе, и то са оног аспекта који се односи на нашу тему, на рад са народном (традиционалном) песмом, на њену примену у циљу њеног познавања, неговања и конкретног реализовања у настави, кроз припрему, поставку и обраду поменутих елемената рада.

У уџбенику за **први** разред шестогодишње музичке школе налази се укупно 48 песама. Поред песама за поставку основних тонова - песама модела Миодрага Васиљевића (укупно 9 песама) налазимо и 15 дечијих песама и **16 народних песама** из Србије. Оне су у уџбенику дате следећим редом:

- *Митку ноге заболеше*, Српска народна
- *Имам кућу од ивова прућа*, Српска народна
- *Ерско коло*¹⁹⁶, Ужице
- *Гаврана гологлава*, народна

---

¹⁹⁵ Према наставном плану и програму Службени гласник РС број 72/09.

¹⁹⁶ Без обзира што у наслову стоји „Ерско коло“, основна намена у настави је певање. Аутори објашњавајући појаву прима и секунда волте, износе следећи став. „Ову песмицу певаш”, Весна Цветковић и Јасмина Михаљица, *Солфеџо за I разред шестогодишње основне музичке школе*, Завод за уџбенике, Београд, 2009, 16.

- *Јелено девојко*, народна
- *И мама и тата*, народна
- *У ливади под јасеном*, народна
- *Дивна, Дивна*, народна
- *С оне стране Дунава*, народна
- *Ћук седи*, народна
- *Пошла Румена*, Косово и Метохија
- *Оће јежа да се жени*, из централне Србије
- *Дед' поиграј медо*, из Србије
- *Коло води Васа*, из Србије
- *Чија је оно девојка*, Косово и Метохија
- *Леле Стано мори*, из централне Србије, као и две Црногорске народне песме:
- *Под оном, под оном гором зеленом*,
- *Дође л' Мара*.

Овде је важно истаћи да се у српским народним песмама (осим једне - Ерско коло, Ужице), нигде не помиње њихова регионална припадност. Као редовна пракса, углавном поред имена песама стоји префикс *народна, из централне Србије и са Косова и Метохије*. Анализом песама (поред песама за поставку основних тонова М. Васиљевића, о чијем је циљу и значају о увођењу у настави већ било речи у претходном тексту), можемо уочити да су народне песме у уџбенику дате за поставку и утврђивање следеће проблематике: *Ерско коло*, *Ужице* (тумачење приме и секунде волте), *Имам кућу од ивова прућа* и *Гаврана гологлава* (појава лука као продужења нотног трајања), *Јелено девојко*, *И мама и тата* (синкопа), *У ливади под јасеном*, (фигура четвртина са тачком-осмина), *Ћук седи* (припрема молског тоналитета), *Пошла Румена* (осмина паузе) итд. Дакле народна песма, је дата са циљем усвајања звучних представа и њеног тумачења (песме су у овом разреду углавном певају по слуху) у музичкој настави.

Интересантно је и то да је у уџбенику дат и велики број слика, илустрација и то већ код прве песме (*Митку ноге заболеше*, нацртан је дечак који се држи за ногу - која га боли, или код песме *Сини сунце* - нацртана је девојчица која се радује сунцу итд). Коришћење слика као дидактичко - методичког средстава, усмерава и асоцира ученике на назив песме односно њен садржај. Надаље, у уџбеницима у циљу провере знања из теорије музике,

осмишљена су питања у форми теста као нпр: „Шта су секунде?“, „Како се називају снижени тонови - H, G?“, „Упиши терце и кварте наниже од следећих тонова D2, F1?“, „Шта је трозвук?“, „Да ли у песми има синкопа?“, итд. Провера знања врши се и ритмичким и мелодијским допуњалкама, ребусима као и кратким тестовима. Редовна појава су и домаћи задаци, који се налазе готово иза сваке лекције.

II разред

У уџбенику за други разред, предложен је веома мали број народних песама. Презентовано је укупно 11 песама, од којих САМО ЈЕДНА народна песма из Србије:

- *Сејао сам репу,*
Једна народна песма је из Међумурја:
- *Ћук седи, и*
једна народна песма из Бања Луке:
- *Кад ја пођох на Бембашу.*

Корисно је набројати и песме које су се училе у првом разреду, у највећем броју - по слуху, а сада и из нотног текста, неке од њих су нам у функцији понављања: *До, до шта је то?, Сол ми дај, Ми је у средини, Лазар ми коло водо, Седела сам за машином, Меда Мишко, Вањку мајка, Ћук седи* - народна песма из Међумурја.

Међутим, свакако да овако мали број народних песама у овом разреду, не налази оправдање (у поменутој народној песми *Сејао сам репу*, доминира четвородела подела јединице бројања, као и пунктирана фигура на јединици бројања, те полазимо од претпоставке да је песма дата са циљем обнављања ритмичког покрета односно ритмичке фигуре). За обраду у уџбенику су дате чак две народне песме које нису из Србије него из Међумурја и Бања Луке.

III разред

У односу на претходни разред, у уџбенику за трећи разред дат је нешто већи број српских народних песама - њих **укупно 14** и то следећим редом:

- *Ја посејох лубенице*, Војводина
- *Бог убио чукундеду*, Србија
- *Вишњицица род родила*, Србија
- *Савила се вита лоза винова*, Србија
- *Два се петла побише*, Србија
- *Поранила девојчица*, Војводина
- *Поручује варица божиху*, Србија
- *Цануле Цанле*, српска игра са певањем
- *У Будиму граду*, Србија
- *Ај, свир лиру, свирулиру*, српска игра с певањем
- *Поведи оро Бојано*, Метохија, Србија
- *Чеврљуга чеврљала*, славска песма, Србија,
- *Чобан тера овчице*, игра с певањем из Поморавља
- *Ој Цоко Цоко*, сватовска песма, Србија.

У уџбенику је дата по једна народна песма из :

- Црне Горе - *Садих јелу на планину*,
- Македоније - *Девет сам града*,
- Хрватске - *На брегу кућа мала* и
- Републије Српске - *Сини, сини сјај мјесече*, као и
- Српска, ромска - *Черго моја чергице*.

И у уџбенику за трећи разред можемо уочити већи број слика као дидактичко-методичких средстава, ребуса, чак и симбола, који асоцијацирају на садржај литерарног текста песме или појаве у њој. Након сваке лекције дата су и питања из теорије музике која се исписују у форми домаћих задатака. И у овом разреду народне песме су намењене за рад на решавању различите проблемеатике у настави. Тако прва народна песма *Ја посејох лубенице*, има за циљ увежбавање тј. рад на транспоновању. Захтев аутора се у

уџбенику образлаже на следећи начин: „Следећа песма, *Ја посеја лубенице*, има на почетку скок од I до IV тона тетрахорда. Вежбамо померање песме, односно **транспоновање.**”¹⁹⁷ Народна песма *Бог убио чукундеду* је први пример народног двогласног певања (са лежећим тоном у доњем гласу), а након ње следе и следеће народне песме намењене раду на двогласном певању: *Савила се лоза винова, У Будиму граду, Чобан тера овчице и Ој Цоко Цоко. Вишњицица род родила* - писана је као канон, а песма *Два се петла побише*, намењена је утврђивању В дур лествице. Следеће народне песме намењене су за рад на промени метра: *Девет сам града*, Македонија (као прва - и то из Македоније), *Поранила девојчица* и *Поручује варица божићу*. У песми *Ај, свир лиру, свирулиру*, ритмички и мелодијски захтеви за извођење су на што захтевнији. Мада се алтерације по програму обрађују у старијим разредима у народној песми *Чеврљуга чеврљала*, запажамо алтерацију повишеног четвтрог ступња. Песма је записана у 6/8 такту (основне фигуре).

Као ни у претходним разредима, ни у овом разреду не можемо да уочимо ниједну народну песму у којој је назначено место њеног настанка (а по нама доступним подацима ни једну песму из нишког или лесковачког краја), већ су оне сврстане по следећем критеријуму: Војводина, Србија, Метохија, или евентуално Игра с певањем из Поморавља.

IV разред

У уџбенику за четврти разред, налазимо **укупно 10 песама**, а од тога је **7 српских народних песама**. Оне су у уџбенику појављују следећим редом:

- *Ситну малену не узимај за жену*, Свадбена песма, Војводина
- *У Милице*,
- *Три су ми горе високе*, село Бачина, Темнић
- *Поведи оро Бојано*, љубавна песма из села Штрпце, Косово
- *Ја коња украдо*, шaljива песма из Поморавља
- *Играј Јано да играмо*, игра са певањем из околине Пирота
- *Ситан камен до камена*, игра са певањем из околине Пирота.

У уџбенику је дата и једна народна песма из Либериие (Babuwa).

---

¹⁹⁷ Александра Јовић - Милетић, Зоран Николић: *Солфеђо за трећи разред шестогодишње основне музичке школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд. 2008, 6.

Уџбеник намењен четвртном разреду, такође, доноси веома мали број народних песама. Према анализи уџбеника, народне песме у настави солфеђа намењене су за рад на вишегласном певању и то са следећим песмама: *Ситну малену не узимај за жену*, *У Милице*, (примери дволасног певања) и *Три су ми горе високе*, - као троглас. Песме које су у уџбенику дате за рад на промени метра у народним песмама су: *Ја коња украдо*, *Играј Јано да играмо*, *Ситан камен до камена* (у којој први пут уочавамо и појаву украса у народном певању и то кратког предудара и постудара, али **без било каквог објашњења** за његово извђење).

Као и у претходним разредима и у овом разреду у уџбенику налазимо већи број слика, ребуса, допуњалки. Запажамо и питања које су аутори наменили за рад на часу (питања типа: „Какви су квинтакорди на главним ступњевима А дура?"; „Запиши по сећању мелодију 21 или 22"; „Импровизуј мелодију према ритмичкој вежби на једној линији коју си обрадио на часу”, итд). Аутори након сваке лекције редовно дају домаће задатке ради додатног увежбавања пређеног градива. Можемо уочити и да су три народне (очито обредне) песме дате у уџбенику, али сада са прецизним местом настанка (Пирот, село Бачина, Темнић, љубавна песма из села Штрпце, Косово).

V разред

У уџбенику за пети разред, презентован је знатно већи број народних песама у односу на претходне - њих укупно 30. Посебно је зачајно да је један број песама из Ниша и Лесковца (њих укупно 4). **Народних песама из Србије има укупно 24** и оне су дате следећим редом:

- *Извор вода извираше*, љубавна песма из Призрена
- *Оће чича да се жени*, шаљива песма из Мачве
- *Коња ми јаше Исмаил-ага*, Пећ
- *Ој Стојане*, Србија, Лесковац,
- *Ој убава малка мома*, Србија Лесковац,
- *Млад нежења седеше*, Србија, свадбена песма
- *Шта то предеш, бабо жабо*, Србија, Доња Јасеница
- *Киша пада, трава расте*, Србија, Јањево

- *Преле су преље*, Србија, седелачка
- *Излегни Мирче*, Србија, Призрен
- *Оф, датим злато злаћено*, Србија
- *Лази, Лазо, Лазаре*, Лазаричка песма, игра се с певањем, Србија, Срем
- *Туђа земљо туго моја*, Србија, Пећ
- *Разграњала грања аргована*, Србија, Призрен
- *Што Морава мутна тече*, Призрен

У V поглаву уџбеника - *Народне песме и мелодије у народном духу и примери из литературе*, предложене су следеће песме:

- *Море момче подгорјанче*,
- *Силан ловац, крај му јаду нема*, шалјива песма, Србија, Гружа
- *Девојче, девојче, трипут гору зађо'*, љубавна песма, Србија, Лесковац,
- *Ој, Стојане, Стојане*, Србија
- *Ој убава малка мома*, Србија
- *Ладна водо, ли водо*, Србија
- *Три девојке збор збориле*, љубавна песма, Србија, Ниш
- *Играј Јано, да игамо*, Србија, Пирот
- *Огрејала сјајна месечина*, народна песма.

Поред народних песама из Србије, у уџбенику су дате следеће народне песме:

- *Елено, моме Елено*, из Бугарске
- *Ладо тупан ми, тупа ладо по село*, из Македоније
- *Хвалила се жути дуња*, из Хрватске (Далмација) и
- *Змај прелеће*, из Цране Горе.

Поред народних песама налазимо и једну дечју - *Дед' поиграј ме до*, као и једну варошку - *Чик џуро погледај ме, чик ако смеш*.

Наслов првог дела уџбеника за пети разред доноси следеће наслове:

- ТЕОРИЈА МУЗИКЕ
- ВЕЖБАЊА

- ЗАДАЦИ
- ОБНАВЉАЊЕ ГРАДИВА
- НОВО ГРАДИВО

Како је предмет ове анализе примена народне песме у званичној уџбеничкој литератури код нас, њен број, њен значај, место, селекција песама, њен садржај са аспекта њеног „озбиљнијег” и „већег” тј. „обимнијег” увођења у музичку наставу у циљу решавања проблематике предвиђене програмом рада за овај разред, просто је неопходно истаћи да уџбеник за пети разред као прву лекцију даје „сувопарну” теорију музике, питања (на пет страна), која се односе на до сада пређено градиво из теорије музике. На самом почетку уџбеника налазимо и лекцију УКРАСИ - ОРНАМЕНТИ У МУЗИЦИ. Као пример (ДАКЛЕ ЗА ПЕВАЊЕ!) наводи се Соната за клавир, Оп. 2, бр. 1, I I ст. Л. в. Бетовена. У тексту уџбеника стоји следеће¹⁹⁸: „Графички симбол (сењо) означава двоструки украс, за који се обично користи италијански назив *gruppetto*. Састоји се обично од четири ноте, тј. горње и доње секунде које круже око главне ноте у времену предвиђеном за трајање основног тона. У овом примеру имамо два облика украса: ..... ” итд. Не улазећи детаљније у оправданост изнете чињенице и предлога, дакле оправданости изнетог (као вероватно јединог украса који се у певачкој пракси користи или прецизније - пракси (обредних) певача, мада смо већ у уџбенику у претходним разредима имали прилике да са уверимо у постојање и других односно другачијих украса од поменутог.

На самом почетку уџбеника налазимо (као и у предходним разредима) слике, ребусе, питања и домаће задатке. Тек на трећини уџбеника (стр. 33) појављује се и прва обредна песма из Призрена - *Извор вода извираше*. Поменуто народна песма дата је при обради наставне јединице: Н дур, h мол, записана је у 6/8 такту (са сложенијом поделом осмина и ритмичком фигуром тиране), па у вези са изнетим, можемо закључити да је дата за утврђивање назначене проблематике. Народна, шалјива песма из Мачве - *Оће чича да се жени*, предвиђена ја за тумачење хармонског b мола. Народна песма из Пећи *Коња ми јаше Исмаил-ага*, намењена ја поставци Des дур лествице.

---

¹⁹⁸ Упреди са: Александра Јовић-Милетић Гордана Стојановић, Зоран Николић, *Солфеџо за пети разред шестогодишње основне музичке школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд. 2001, 16.

У IV поглављу у уџбенику, у наслову ДВОСЛОЖНИ МЕШОВИТИ РИТАМ - ТАКТИРАЊЕ НА 2, налазимо народне песме и то из нишког и лесковачког краја (**ПРВИ ПУТ У УЏБЕНИКУ!**). Прве две песме су из Лесковца: *Ој Стојане* и *Ој убава малка мома*, дате са задатком поставке 5/8 такта (тродел на другом месту), као и песме *Млад нежења седеше* (са троделом на првом месту), те иста и као двогласна песма (компонована деоница другог гласа, са троделом на првом месту) и песма *Шта то предеш, бабо жабо* (као троглас са троделом на другом месту). У наслову ТРОСЛОЖНИ МЕШОВИТИ РИТАМ - ТАКТИРАЊЕ НА 3, уврштене су следеће народне песме: обрада такта 7/8 - *Киша пада, трава расте* (тродел на првом месту) као и *Елено, моме Елено* народна песма из Бугарске (са тоделом на трећем месту). При обради ЧЕТВОРОСЛОЖНОГ МЕШОВИТОГ РИТМА - ТАКТИРАЊЕ НА 4, у уџбенику су предложене следеће народне песме: *Преле су преле*, са циљем поставке 9/8 такта, (са троделом на првом месту), *Излегни Мирче* (тродел на другом месту), народна песма из Македоније (са троделом на трећем месту), *Ладо тупан ми, тупа ладо по село*, као и народна песма *Оф, датим злато злаћено*, (са троделом на четвртном месту). У наставку налазимо и народну песму *Лазе, Лазе, Лазаре*, која је дата са у уџбенику са циљем рада на промени такта (8/8, 9/8, 8/8, 9/8).

У даљем тексту, при обради наставне јединице УСПОРЕНИ ДВОДЕЛ И ТРОДЕЛ – ТАКТИРАЊЕ НА 5 И 6, у уџбенику налазимо следеће песме: *Туђа земљо туго моја*, Србија, Пећ (дата за поставку такта 5/4 - тактирање на пет), као и следећу народну песму, са циљем поставке и тактирања на шест - *Разграњала грања аргована*. (дакле она је у 6/4 такту). У песми *Што Морава мутна тече*, можемо уочити и промену такта (песма почиње у такту 6/4 а затим у 5/4 такту и најзад завтшава тактом 6/4). Иста песма предложена је и за двогласно извођење, а у њој уочавамо и украсе (чији начини извођења, с обзиром да се ради о различитим украсима, ни у овом случају није објашњен). У наслову ФИГУРЕ ДВОДЕЛНИХ РИТМОВА И ДУОЛА, налазимо и народну песму: *Хвалила се жута дуња* (она је дата у уџбенику са циљем поставке ритмичке фигуре - тиране).

У V поглављу уџбеника, под насловом НАРОДНЕ ПЕСМЕ И МЕЛОДИЈЕ У НАРОДНОМ ДУХУ налазимо један број народних песама за обраду у настави. Оне су дате следећим редом и са следећим циљем: *Море момче подгорјанче*, као пример народног двогласног певања у коме је пратећа деоница поврена горњем гласу (харм. М.А.В), већ

певану народну песму *Извор вода извираше* чији је задатак при раду следећи: „Песму *Извор вода извираше* певао си у Н дуру, сада је певајте двогласно у Е дуру”¹⁹⁹, *Силан ловац, крај му јаду нема*, као и народну песму из ЛЕСКОВАЧКОГ краја *Девојче, девојче, трипут гору зађо'*, у којима је препознатљива промена такта у песмама. Са задатком који аутори постављају: „Ове си песме певао једногласно. Сада их певајте двогласно са лежећим тоновима”²⁰⁰ дате су две народне песме *Ој, Стојане, Стојане*, као и *Ој убава малка мома*. Уџбеник доноси у овом поглављу и народне песме (из Црне Горе) *Змај прелеће* (и Србије), *Играј Јано, да игамо* и *Огрејала сјајна месечина*, чија је карактеристика и уједно циљ рада - промене такта.

VI разред

У Уџбенику за VI разред дато је укупно 14 песама. Од поменутог броја **10 је српских народних** и то:

- *Дуни ми дуни лађане*, љубавна песма из Темнића
- *Шта то јечи гора Романија*, стара свадбена песма из Крушевца
- *Вино пије Дојчин Петар*, момачка песма из Пећи - српска народна песма
- *Чеврљуга чеврљала око глокчета*, славска песма
- *Поведи оро Бојано*, љубавна песма
- *За горицом село помалено*, љубавна песма, српска народна песма
- *Горанине, ђафанине*, Призрен, српска народна песма
- *Девојко моја*, српска народна песма
- *Огрејала месечина*, српска народна песма
- *Мори Бојко дилбер Бојко*, Призрен
- *Ој девојко Смедеревко*, Србија.

Прва народна песма која се даје у уџбенику за шести разред је *Дуни ми дуни лађане*, те након ње и обредна песма из Крушевца - *Шта то јечи гора Романија* (која је записана у 5/2 такту). У њој можемо уочити и различите украсе, као и у следећој - *Вино пије Дојчин Петар*), о којима у методичком смислу, није дат никакав коментар, нити какво упутство за извођење, који би свакако био од користи како ђацима тако и наставницима. Следи народна

---

¹⁹⁹ Ibid. 71.

²⁰⁰ Ibid. 73.

песма (славаска - али и овом приликом, као и у већини случајева, без прецизнијег објашњења у ком се крају, месту или селу пева ова славска песма), *Чеврљуга чеврљала око глокчета* (у обредној песми препознајемо и алтерацију повишеног четвртог ступња у молу). *Поведи оро Бојано* је следећа народна песма која је у уџбенику дата у темпу ($\downarrow = 168$). Српска народна песма - *За горицом село помален*, је пример у коме је евидентна промена такта - $3/4, 6/8, 3/4, 8/8$.

У методској јединици РИТМОВИ - НАРОДНИ РИТАМ, можемо констатоваати да су све остале народне песме (осим последње), намењене обради $8/8$ такта, и то у различитим комбинацијама, у зависности од положаја тродела: *Горанине, ђафанине* (са распоредом 3 2 3), *Девојко моја* (2 2 3 3), *Огрејала месечина* (2 3 3 2), *Мори Бојко дилбер Бојко* (3 2 3). Последња српска народна песма у шестом разреду је *Ој девојко Смедеревко*, дата је за поставку тиране.

У уџбенику је дат велики број инструктивних примера, примера из литературе признатих аутора из области солфеђа (Х. Лемоан, И. Пеев и др.), као и примера из инструменталне и вокалне литературе (прилагођени и намењени певању односно настави солфеђа на овом нивоу музичког школовања: Керубини, Госек, Симони, Ђ. Карисими, Ј. С. Бах, В. А. Моцарт, Л. ван Бетовен, Ф Шуберт и др.) и најзад, примера намењених певању из пратњу клавира (дакле у форми свирања и певања, следећих аутора. Ђ. Карисими, К. Сен-Санс и др.).

У поглављу уџбеника ПРИМЕРИ ИЗ ЛИТЕРАТУРЕ, у оквиру лекције ДВОДЕЛНА ФОРМА, налатимо и украсе и то конкретно предудар и трилер. Као пример за објашњење односно за поставку украса у настави дат је фрагмент из *Сонате за клавир D дур, KV No.311 В. А. Моцарта*. Осим поменутог, у следећем примеру (*Г. Мари, Арија у старом стилу, из лит. за виолину*) налазимо и појаву пралтрилера и мордента, као и објашњења за њихово извођење.

На основу до сада реченог, можемо закључити да се у уџбеницима поменутих аутора не налази довољан број српских традиционалних песама. Можемо се сложити са чињеницом да је неприхватљиво да се у другом разреду јавља само једна народна песма из Србије, да их у четвртом разреду има седам, а у шестом десет итд.

Поменута анализа уџбеника сасвим оправдано и са разлогом поставља и веома битна питања: Да ли ученици који похађају музичке школе (дакле школе са професионалном оријентацијом), могу да знају и (или) да уче певање, или да се бар информишу о томе како је традиционално певање некада изгледало? Да ли ученици могу да знају како је традиционално певање изгледало, и да уче музику на традиционалном певању, а да поменути музички садржај, једним делом буде баш из њиховог краја - из Ниша, Крушевца, Пирота или Врања? Да ли ученици уопште и треба да знају и познају традиционално певање из свог краја, када немају прилике да сазнају, засигурно не бар из званичне уџбеничке литературе? Да ли наставници имају додатну литературу, дискове са песмама из свог краја и шта и како би одговорили на питање неког ученика у разреду ако би оно гласило: Како је изгледала додолица или лазарица коју је певала моја бака, ја бих волео да знам, баке нема да је отпева а моја мајка је не зна?

Свакако да постоје и још бројна питања која захтевају одговоре и неизоставна решења која се односе на очување и уопште сагледавање (локалне) музичке традиције која нестаје.

На почетку овог дела текста у поднаслову *Уџбеничка литература*, поменута је званична литература за рад у настави солфеџа. Објашњени су и разлози и немогућност сагледавања и анализе већине званичних уџбеника намењени настави и то из елементарног разлога - зато што се у њима (уџбеницима) не налази **ниједна** народа песма из Србије. Из анализе уџбеника (дакле оних уџбеника који су узети за анализу а у којима се сусрећемо са народном песмом), није тешко закључити да ученици из нишког и лесковачког краја не могу да спознају, чак ни елементарно да се информишу о традиционалном музичком изразу свога краја (а мишљења смо да не могу ни ученици из других крајева Србије), што је опет у директној вези са ставом да је немогуће тако

комплексан задатак „решити” са три народне песме из Лесковца (у уџбенику петог разреда) и једном градском песмом из Ниша.

Међутим, и овом приликом наводимо мишљење цитираног аутора који са правом истиче следеће: „Нажалост, пракса у музичкој школи је да се песме потисну из редовног рада чим деца науче ноте и да се певање упражњава искључиво кроз систематску обраду мелодијских примера компонованих према инструктивним захтевима.”²⁰¹ Мишљења смо да је један од основних разлога управо и чињеница цитираног аутора, дакле да настава солфеђа, добрим делом потискује певање песама (поред осталог и традиционалних), уступајући место и фаворизујући у настави пре свега инструктивне²⁰² примере као и примере из литературе (вокалне или инструменталне). Са друге стране, немогуће је већом применом традиционалног - певања у уџбеницима решити сву проблематику коју поставља предмет на овом нивоу музичког школовања (поготово имајући у виду и специфичности традиционалног певања), која у настави свакако да има и своја ограничења (мањи мелодијски амбитус код већине традиционалних песама, мелодијски нивои са својим специфичностима и тд). Овде свакако треба нагласити потребу за очувањем традиционалног певања, које, мишљења смо, аутори морају да имају у виду приликом концепције (састављања) уџбеника и селектовања примера (инструктивних, примера из литературе или посебно народних песама), као веома важног задатака, кога континуирано треба спроводити, најзад и кроз уџбеничку литературу. Овде се просто намеће као задатак, али и као потреба, и то да ученицима музичких школа треба створити и „озбиљнији амбијент” и прилику да се упознају са традиционалним музичким стваралаштвом свога краја (или других крајева Србије), као и то да та искуства и даље код ученика ваља подстицати кроз даље музичко школовање и музичку праксу.

Посматрајући уџбеничку литературу, запажамо и недостатак који се односи на аудио примере дакле, музичку грађу који би у настави свакако био од користи. Њиховим коришћењем у настави ученицима, би свакако било лакше да преслушају звучне примере традиционалне песме из њиховог краја, да их у настави користе, да се с њом упознају, па

---

²⁰¹ Весна Кршић Секулић, *Певање као услов за успешан развој инструменталиста*, ФМУ, Катедра за солфеђо, Зборник радова другог педагошког форума, Београд, 2000, 69.

²⁰² ”Инструктивни примери су основна грађа већине књига за наставу солфеђа. Они су у неупоредиво већој мери заступљени у раду, тим пре што су компоновани за потребе наставе. Најчешће третирају одређену проблематику или служе провери стрченог знања ...”, Г. Каран, Г. Маринковић, *Солфеђо I*, Београд, 2005.

макар и елементарно. Свакако да би добра пракса подразумевала (повремено и) присуство обрадног певача на часу.

Уџбеници који су узети за анализу са методичко - дидактичког аспекта веома су вешто урађени. Коришћење различитих дидактичко - методичких средстава у настави слика, ребуса, чак и симбола су спрето презентовани. Вежбе, питања и задаци који се јављају након сваке лекције, зналачки су осмишљени.

Већ код уџбеника првог разреда (и надаље до шестог, као редовна пракса је да) на крају налазимо: Методска упутства или Додатак - упутство наставницима за обраду лекција или предлога за обраду појединих лекција, где су за сваку лекцију дати предлози или кратка „подсећања” за рад у области мелодике (примери за обраду, канони, двогласни примери и сл.), ритма (ритнички диктати, ритмичке етиде), упутства чак и из области теорије музике, као и упутства за опажање и интонирање и предлог диктата у зависности од разреда, а све то према наставном програму предвиђеном за одређени разред.

Конкретизација задатака и циљева наставе по званичном наставном плану и програму су у потпуности задовољени. Дакле, дискутабилност презентованог садржаја у уџбеницима огледа се у сагледање проблематике која се односи на традиционално певање, на његову селекцију (регионалну припадност) као и на неминовном повећању броја традиционалних песама (поред инструктивних примера и примера из литературе) у уџбеничкој литератури намењеној настави солфеђа.

III. Место традиционалне песме у настави музичке културе у основној школи

III. 1. Циљ и задаци васпитно образовног рада у настави музичке културе у основној школи

Настава музичке културе у основној школи уско је повезана са предметима српски језик и ликовна култура, и она се налази у оквиру естетске групе предмета. Зато садржаји овог предмета имају одређену програмску ширину, и могућност да његове музичке и друге програмске и дидактичко-методичке захтеве могу да реализују ученици са различитим музичким способностима, у музичко различитим срединама и просторно и технички различито опремљеним школама.

У Циљу и задацима²⁰³ Музичке културе изнета су основна начела и полазишта наставе у основној школи, у којима се истиче:

Циљ

- развијање интересовања, музичке осетљивости и креативности,
- оспособљавање за разумевање могућности музичког изражавања,
- развијање осетљивости за музичке вредности **уознавањем уметничке традиције и културе свога и других народа.**²⁰⁴

Задаци

- неговање способности извођења музике(певање-свирање),
- стицање навике слушања музике, подстицање доживљаја и оспособљавање за разумевање музичких порука,
- подстицање стваралачког ангажовања у свим музичким активностима (извођење, слушање, истраживање и стварање звука),
- упознавање **традиционалне** и уметничке музике свога и других народа,
- развијање критичког мишљења (исказивање осећања о музици која се изводи и слуша),
- упознавање основа музичке писмености и изражајних средстава музичке уметности..²⁰⁵

²⁰³ Током свих промена наставних садржаја музичке наставе мењани су и Циљеви и задаци ове наставе.

²⁰⁴ Подвукао аутор

²⁰⁵ Правилник о наставном плану и програму - *Просветни гласник* бр. 2/2010.

Из напред изнетих *Циљева и задатака* предмета, може се уочити сва сложеност и комплексност предмета музичка култура.

У односу на нашу тему, у једном делу циља наставе музичке културе, истиче се важност упознавања музичке традиције и културе нашег,²⁰⁶ али и других народа (подвучено у горњем делу текста). Овај циљ се касније у садржајима програма предмета, нарочито код *певања песама, музичких игара и слушања музике* (надаље) разрађује, и у њему су приложени наслови народних песама и игара.

Да би садржаји програма и њихова реализација наставницима били што конкретнији и јаснији, донета су додатна упутства у којима се између осталог, када је у питању наша традиционална песма и игра, истиче ... *упознавање вредних дела музичке уметности, стицање потребе за самосталним упознавањем музичких дела из области народног и уметничког стваралаштва.*²⁰⁷

VI. 3. Традиционална песма у настави музичке културе у основној школи

Сматрамо да је школа као васпитно-образовна установа, важно место где млади нараштаји треба да најпре упознају са својим народним стваралаштвом, а посебно са својом традиционалном песмом. Основна школа је свакако значајно место где ће ученици, упознавајући се са својом народном традицијом, изграђивати лични став према вредновању и чувању традиционалне песме.

У новом *Правилнику о изменама и допунама правилника о наставном плану и програму основног образовања и васпитања*²⁰⁸, налази се, у посебном делу *Препоручене песме за певање*. . .²⁰⁹ списак из кога наставници могу да одаберу песме за рад у настави. У Посебном делу: *Народне песме*²¹⁰, налазе се песме, различите по садржајима, обиму и музичким захтевима. Ту су песме из свих крајева Србије, као и песме из: Црне Горе, Македоније, Хрватске и Босне и Херцеговине.

---

²⁰⁶ Текст подвучен болд словима

²⁰⁷ Просветни гласник бр. 2/2010.

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ Постоје и посебни одељци: Химне, Духовне песме, Староградске песме, Песме из балканских ратова, Домаћи композитори, Страни композитори, Канони, Песме које су компоновала деца, Песме националних мањина, Дечје песме других народа и Забавна и филмска музика. Укупно је препоручено 316 најразличитијих песама како по садржајима тако и по разном музичким захтевима.

Пракса у избору предлога препоручених песама за певање (али и композиција за слушање музике, свирање и избор музичких игара), настављена је и овим Правилником²¹¹. Тако је у I разреду предложено да се обради 13 народних песама, у II - 15, у III - 8, у IV - 11, у V - 6, у VI - 4. У VII разреду није предвиђено певање песама, а у VIII разреду према захтевима обрађује се 6 народних песама. У овом списку, али и у уџбеничкој литератури, налазе се песме које се већ дуги низ година²¹² користе у музичкој настави,²¹³ а ми сматрамо да је требало у предложеном избору да се нађе више традиционалних песама из различитих региона Србије, како би наставници имали довољно примера различитих жанрова традиционалних песама за рад у свом разреду.

Прилог бр. 1²¹⁴

Треба истаћи да се у *Циљу и задацима* музичке наставе²¹⁵ први пут спомиње реч *традиционална*. Наиме, у једаном од задатака пише:

- Упознавање **традиционалне** и уметничке музике свога и других народа.²¹⁶

Ово истичемо као пример недовољно јасне дефинисаности у коришћењу термина *народна - традиционална - изворна песма*, што учитеље и наставнике доводи да и сами ове термине довољно не разумеју или на различите начине тумаче.

Наставни садржаји музичке културе у основној школи предвиђају обраду различитих садржаја рада кроз:

- *извођење музике:*

а) *певањем,*

б) *свирањем,*

- *слушање музике и*

- *стварање музике.*

²¹¹ Просветни гласник бр. 2/2010.

²¹² Преко 60 година

²¹³ Повела је Јела, Вишњичица, На крај села, Разгранала грана јоргована, Ја посејам лан, Имам кућу од ивова пружа и др.

²¹⁴ Правилник о Наставном плану и програму основног образовања и васпитања (*Сл. гласник РС – Просветни гласник*, бр. 10/2004. 20/2004., 1/2005.,3/2006., 15/2006., 2/2008., и 2/2010.

²¹⁵ Ibid.

²¹⁶ Ibid.

Кроз назначене садржаје програма постоје могућности да се ученици упознају и са нашом традиционалном песмом и игром. Како су те могућности у *Циљу и задацима*, а даље у програмски садржајима, само назначене, дакле недовољно дефинисане, (и недовољно конкретно), доносимо, слично као и за наставу солфеђа у основним музичким школама, конкретне предлоге са циљем њене примене и обраде примера традиционалне песме и игре у наставном процесу, за решавање конкретних задатака музичке наставе у основној школи, за сваки разред, и за сваку област рада појединачно.

Дати примери обраде традиционалне песме и игре, конкретни су допринос реализацији наставе музичке културе од I до VIII разреда основне школе, и у најчвршћој су корелацији са традиционално песмом и игром из нишког и јабланичког округа.

I и II разред

Према *Правилнику о Наставном плану и програму, Наставни програм обаразовања и васпитања за I и II разред* донет је одвојено, али се упутства за *Начине остваривања програма* односе за оба разреда.

Задаци у оквиру певања песама по слуху, у оба разреда су иста. У њима је предвиђена обрада песама: *различитог садржаја и расположења традиционалне и уметничке музике које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. Пожељно је повезивање садржаја песама са садржајима осталих наставних предмета уколико је могуће (ученици и школа, годишња доба, празници, обичаји, завичај и домовина, природа и околина, животиње. . .)*.²¹⁷

Овако широко постављени задаци наставе, када је у питању певање песама, нешто су прецизније одређени у делу *Препоруке за остваривања програма у првом разреду*.²¹⁸ У њима се наводи да певање у настави подразумева: извођење бројалица, певање дечјих песама и игре са певањем, и да је потребно ученицима објаснити део музичког речника тј. терминологије: *дубок и висок тон; дужи и краћи тон; гласно и тихо и брзо и споро*. Овако постављени задаци (*различит садржај, различита расположење, песме примерене гласовним могућностима и узрасту ученика*), наставнике стављају у ситуацију да сами импровизују наставу и селекују песме за обраду у настави и то према својим афинитетима, схватањима и могућностима (својим и ученичким).

Имајући у виду изнет недостатак који се односи на избор песама за певање у настави музичке културе, сматрамо да би он свакако требало да буде другачији. Као предлог или решење, мишљења смо да већ у првом и другом разреду треба поћи од конкретних задатака предмета, који се кроз обраду одређених песама у настави могу

---

²¹⁷ Ibid.

²¹⁸ Ibid.

савладати. Тако смо код избора песама водили рачуна о њиховом мелодијском обиму који треба да одговара гласовним могућностима и узрасту ученика, затим да су мелодије песама певљиве и тиме лаке за памћење, без већих мелодијских скокова, да су једноставнијег ритмичког покрета, да су по садржају везане за празнике, обичаје, природу и сл.

Певање дечјих песама у основној школи треба да буде основни садржај рада у настави музичке културе . . . Ученици треба изражајно да певају одређен број часова, и то у I разреду 20, а у II разреду 25 часова²¹⁹

I разред

Наведени примери традиционалне песме и игре из Нишавског и Јабланичког округа, испуњавају напред изнете захтеве, па се као такви могу користити у настави и то у I разреду, у циљу решавања наведених задатака.

Певање

Пре обраде песме, у одељењу треба створити атмосферу која ће ученике припремити за певање. У зависности од текстуалног садржаја песме, са ученицима, кроз разговор, слику, видео запис, прочитан прозни запис са сличном темом и др., припремамо и мотивишемо за певање.

Као први музички садржај предлажемо обраду бројалице - успаванке *Лула, лула лушке* (у Прилогу пример бр. 218). У њој се говори о љуљању детета, о Морави, крушкама, тетки, па разговор са ученицима свакако треба да се одвија у том правцу, како би се они заинтересовали за ову тему, а њихова машта усмерила на поменут садржај. И кроз разговор са њима потребно је инсистирати да сами рецитију или певају бројалице које су научили у школи или у предшколском добу.

У методском поступку се прелази на обраду текста бројалице, кога чита најпре учитељ а затим и цело разред, уз сугерисање ученицима на мање познате речи у њој.

Пре преласка на обраду мелодије бројалице, са циљем припреме за певање, са ученицима треба урадити неколико певачких вежби дисања. На знак учитеља сви ученици узимају ваздух а онда га испуштају и на тај начин имитирују: дување ветра крај Мораве, шуштање лишћа, зујање пчеле и сл.

Како се мелодија бројалице обрађује по слуху, сугреришемо да њу најпре целу отпева наставник, а затим, се са ученицима прелази на обраду мелодијских целина бројалице и то део по део:

---

²¹⁹ Ibid.

На тексту бројалице, који се ученицима исписује на табли, графофолији или хамеру, биће обележене тј. исписане ознаке за узимање ваздуха (кружић, зарез, цвет, или неки други договорени знак). Текст који се пева тихо биће написан плавом, а текст који се пева јаче црвеном бојом.

С обзиром на једноставну ритмичку структуру бројалице, она може да се, када се научи да пева, у корелацији са наставом физичког васпитања, изводи и као игра.

Пре извођења игре, пожељно је да кроз разговор са ученицима, уочимо колико они познају народну игру, колико познају народну ношњу, да им дамо неопходне информације, и да их детаљније упутимо на делове народне ношње (слике фолклорних ансамбала или уколико школа поседује ношњу да се она покаже ученицима и сл).

У ослобођеном простору учионице, изводимо ученике који формирати коло, у коме је дечак до девојчице.

Извођење игре осмислили смо на на следећи начин:

- 1. и 2. такт: два корака са привлачењем у десно,
- 3. и 4. такт: два корака лево са привлачењем,
- 5. и 6. такт: два корака са привлачењем напред,
- 7. и 8. такт: два корака са привлачењем уназад.

Учење игре бројалице се може извести и на часу физичког васпитања.

2. Коледарска (*У Прилогу пример бр.8*), Песма из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са коледарским обичајима,
- Упознавање са Божићним празником,
- Корелација са наставом ликовне културе.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Увежбавање певачког дисања,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

Пре обраде песме ученицима је потребно представити Коледарски обред.²²⁰

---

²²⁰ Детаљнија објашњења видети у Етномузиколошком делу - Коледарски обред

Текст песме је дужи, па га треба добро научити, (или дати раније као задатак да се речи песме код куће науче напамет), а ученицима објаснити непознате речи: *овчице* *ваклушице*, *овнови белоросци*, *трмке изројоше*.

ОБЈАШЊЕЊА: Обредна песма је једноставног ритмичког покрета (доминира четвртински, осим у првом такту где се јавља осмински покрет) и мелодијског тока (амбитус кварте). Песма по музичким тј. извођачким захтевима одговара узрасту ученика I разреда и њиховим музичким и гласовним могућностима.

Пре обраде мелодије песме, да би ученике припремили за певање, потребно је радити вежбе певачког дисања и распевавања.

После обраде песме, на наредном часу ликовне културе, садржај песме можемо дати као тему за ликовни рад. Радове са ученицима можемо анализирати, и по њиховој оцени, оне који су најуспелији, изложити на паноима у учионици или школи.

Свирање

У I разреду, с обзиром на музичка предзнања ученика, предвиђено је упознавање са ритмичким дечјим инструментима и начином свирања на њима (штапићи - клавес, бубањ, звечке, триангл, чинели, даире и сл.), као и свирање ритмичке пратње певаних бројалица и лакших дечјих песама.

Слушање музике

Важно је да се од самог почетка музичке наставе ученици упућују у слушање различитих музичких жанрова, поред осталог и традиционалног певања нишког и лесковачког краја. И на овом узрсту веома је битна селекција примера који ученици у настави слушају. Примери за слушање треба да су вокални, или вокално - инструментални, народне песме - соло или уз пратњу на инструменту и др. Са ученицима је важно разговарати о слушаном примеру, дати им потребна објашњења о његовој врсти и извођачима.

ЦИЉ: Упознавање традиционалне песме и игре слушањем музике и упознавање са начином њеног извођења.

АНАЛИЗА УЏБЕНИЧКЕ ЛИТЕРАТУРЕ: За наставу певања у основним школама у Србији дуго није постојало уџбеничке литературе. Све до иза Другог светског рата штампане су само збирке дечјих и народних песама и приручници са основама музичке теорије (В. Р. Ђорђевић, М. Милојевић, М. Тајчевић и др.)

Тек седамдесетих година прошлог века, појавили су се уџбеници за III и IV разред, а касније и за остале разреде. У овим уџбеницима је, као и данас, врло мало примера традиционалних песама.

У нашим школама се користе уџбеници различитих издавача намењени за рад у музичкој настави. Као предлог за анализу званичне уџбеничке литературе за предмет Музичка култура, издвојили смо уџбеник *Музика* за I разред, аутора Г. Стојановић, З. М. Васиљевић и Т. Дробни, у издању Завода за уџбенике и наставна средстава, Београд, 2003, где смо посебно имали у виду и разлоге за анализом посебно овог уџбеника. Према нама доступним подацима, овај уџбеник се у школама највише користи у настави Музичка култура, и овај уџбеник има најдужу традицију издавања у Србији. Анализа поменутог уџбеника односиће се на обим тј. број и заступљеност традиционалне песме и игре у свим разредима основне школе.

У захтевима садржаја програма музичке културе, као што је речено, предлаже се да ученици певају песме традиционалне и уметничке музике, бројалице, дечје песме и игре са певањем (укупно 20 часова).

У уџбенику се тако налази укупно: 5 бројалица и то 2 дечје говорне бројалице: *Гусен, гусеница, Плива патка*, и 3 певане бројалице: *Ко пре до мене, Иде маџа поред тебе, Склупчао се мали јеж*, две народне дечје песме: *На крај села, Један ми је, билбил*, и три дечје народне игре: *Ја посејох лан, Хајде са мном да играш, Хајд на лево*, као и 10 песама уметничке музике и једна дидактичка музичка игра.

За свирање на Орфовом инструментарију обрађене су бројалице са ритмичком пратњом: *Ко пре до мене* (штапићи), *Ушо медо у дућан* (бубањ, штапићи) и народне песме: *Јесен* (штапићи), *На крај села* (добош, штапићи и триангл), *Јежева успаванка* (триангл).

По нашем мишљењу уџбеник за I разред је треба да садржи већи број народних песама, како би ученици већ од самог почетка школовања били усмерени ка упознавању своје музичке баштине. Део избора народних песама из средине у којој се школа налази, за обраду на часовима музичке наставе, препуштен је наставницима, па стога сматрамо да ће наши примери конкретно задовољити уочен недостатак, и уједно помоћи учитељима у упознавању традиционалне музике краја у којем се школа налази, сада и кроз наставни процес.

II разред

Певање

И у другом разреду предвиђено је певање песама по слуху са захтевима истим као и за први разред, односно да су песме: *различитог садржаја и расположења традиционалне и уметничке музике које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. Пожељно је повезивање садржаја песама са садржајима осталих наставних предмета уколико је могуће (ученици и школа, годишња доба, празници, обичаји, завичај и домовина, природа и околина, животиње. . .).*²²¹

Ради припреме за певање потребно је са ученицима урадити (увести) неколико вежби певачког дисања, а током учења и певања традиционалних песама, неопходно је сугерисати на логично извођење музичких фраза, на правилно дисање тј. да ваздух узимају после отпеване музичке фразе (на обележеним местима у тексту исписаном на табли).

Као и у првом разреду, различито динамичко певање песме биће посебно обележено.

Пре обраде песме са ученицима је потребно разговарати о наслову песме тј. њеном саржају, као и о играма које су они изводили у претходном периоду и начину њиховог извођења - певања.

1. Митку ноге заболеше²²² (*У Прилогу пример бр. 214*), Дечја песма из лесковачког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са дечјом народном песмом, и песмом поскочицом,
- Објашњење припева: *в`з - д`н, д`н*
- Корелација са наставом физичког васпитања.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Проширивање гласовног обима певањем до сексте,

---

²²¹ Правилник о Наставном плану и програму основног образовања и васпитања (*Сл. гласник РС – Просветни гласник*, бр. 10/2004. 20/2004., 1/2005.,3/2006., 15/2006., 2/2008., и 2/2010.

²²² Једина песма из нишког и јабланичког региона која се налази на списку *Препоручене песме за певање у II разреду*

- Увежбавање певачког дисања, и правилног узимања ваздуха,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

ОБЈАШЊЕЊА: Песма је у обиму сексте, са једноставном мелодијом и ритмичким покретима у осминама и четвртинама, и као таква погодна је за обраду по слуху. Текст је и за децу у градским срединама разумљив, осим речи: *рипање* (скакање) и у припеви *в`з - д`н, д`н*.

Научену песму наставник са ученицима може извести као игру на часу музичке културе, или у корелацији и на часу физичког васпитања.

Импровизована игра се изводи на следећи начин:

- 1. и 2. такт: 4 корака са привлачењем у десно,
- 3. и 4. такт: удар десне ноге о под у ритму песме шест пута (2 осмине четвртина, 2 осмине четвртина),
- 5. и 6. такт: 4 корака са привлачењем у лево,
- 7. и 8. такт: удар леве ноге о под у ритму песме шест пута (2 осмине четвртина, 2 осмине четвртина).

Пред Божићни празник са ученицима предлажемо да се научи следећа песма:

2. Ој Бадњаче, Бадњаче, (*У Прилогу пример бр.12*), Песма из лесковачког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање ученика са обредом и певањем у њему,
- Корелација са наставом ликовне културе.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Увежбавање певачког дисања,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

ОБЈАШЊЕЊА: Божићна песама се пева када се у кућу уноси Бадњак. Ученике наводимо на разговор о Божићу, Божичном обреду, као највећем хришћанском празнику, као и обичајима који се за Божић обележавају.

Обредна песма је састављеном из два дела (други део се доследно понавља), са ритмичким покретом у осминама и четвртинама, и у обиму је кварте. Она почиње предтактом (четвртина) који ученицима треба ритмички јасно представити тј. отпевати, ради његовог прецизног извођења. Посебно је важно ученицима сугерисати на краће певање задњем слога (осмина ноте и осмина паузе) у 2, 4, 6, 8, 10 и 12 такту. Песма се учи по слуху.

После учења песме, на часу ликовног васпитања, ученицима можемо дати тему да сликају - цртају обичаје везане за прославу Божића. На наредном часу анализирати ученичке радове и издвојити, по оцени ученика и учитеља, најуспелије радове.

3. Поскочица - Седи ђаче на кладанче (У Прилогу пример бр. 216), Песма за децу-поскочица, из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са непознатим речима: *кладанче*, *абер*,
- Обновити знања о поскочици.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Савладавање нових ритмичких покрета - четвртина са тачком и осмина,
- Увежбавање певачког дисања,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

ОБЈАШЊЕЊА: Песма је у мелодијском обиму квинте и у такту 4/4. Код обраде ритма неопходно је сугерисати на прецизно извођење фигуре (четвртине са тачком и осмина). Песма је састављена од двотакта који се три пуна понављају, те због својих карактеристика ученици ће је лако и брзо савладати. Код обраде текста песме, ученицима је потребно објаснити термине: *кладанче* и *абер*.

Обрада ове песме није везана за одређени термин, али припрема и њена реализација подразумева методске поступке које смо описали код обраде претходних песама.

Игре

Пре извођења одабране игре пожељно је са ученицима разговарати о нашој народној игри, информисати се да ли у разреду неко већ игра у школској фолклорној секцији, разговарати о народној ношњи, показати је (са слика) и неке њене карактеристичне делове детаљније објаснити: кошуљу, сукњу, појас и сл.

♩ = 86

О - па - дај ли - шће, о - па - дај ли - шће ли - шће,
о - па - дај ли - шће, ли - шће са го - ре.

Опадај лишће, лишће са горе.
Те покри моје, моје трагове.
Да ме мој драги не најде итд.

Пример бр. 41: Опадај лишће (у коло); Доњи Душник (нишки крај); певала Љубинка Стојановић (1936), запис: Слободан Кодела

1. Опадај лишће (*У Прилогу пример бр. 209*), Песма из нишког краја, изводи се и као игра.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са текстом песме и објашњењем његовог садржаја и поруке,
- Корелација са наставом физичког васпитања.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Увежбавање складног певања песме и играчких корака,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

ОБЈАШЊЕЊА: Мелодија песме је у амбитусу кварте, једноставне је ритмичке грађе. Као посебан захтев у песми свакако је појава украса, где њено извођење подразумева и припрему, и то на већ описан начин (као код песме *Ој, Бадњаче, Бадњаче*).

Када се мелодија песме добро научи и речи науче напамет²²³ прелази се на обраду игре.

Ученици се хватају у коло, дечак па девојчица, смер кретања кола је у десно, а игра изводи се на следећи начин:

- 1. такт: корак десном у десно (четвртина) са привлачењем леве ноге (друга четвртина),
- 2. такт: корак десном у десно са привлачењем леве (две осмине), корак десном у десно (четвртина),
- 3. такт: корак десном у десно (прва четвртина) са привлачењем леве ноге (друга четвртина),
- 4. такт: два корака у десно са привлачењем леве ноге (четири осмине),
- од 5. до 8. такта кораци се понављају, сада у леву страну.

Свирање

Као и у I разреду, и у овом, у наставу уводимо импровизовање ритмичке пратње бројалица и дечјих песама на дечјим ритмичким инструментима. То подразумева и прављење ритмичких и народних инструмената од приручног материјала: дрво, металне цеви и кутије, зрневље кукуруза, пиринча, жита, каменчићи и сл, и њихово коришћење у музичкој настави.

Слушање музике

И у другом разреду, уз слушне примере који се налазе уз уџбеник, потребно је увести и слушне примере из нишког и лесковачког краја. Пре слушања песама ученицима је неопходно дати основне податке у слушаном делу и његовим извођачима.

ЦИЉ: Упознавање традиционалне песме и игре како са препорученог списка песама (5 песама и 4 кола), тако и са звучним примерима традиционалног певања нишког и лесковачког краја, односно упознавање са начином извођења традиционалне песме. Ученицима је потребно објаснити који су примери вокалне а који инструменталне музике.

---

²²³ За обраду сваке игре ученици њен текст треба да научен напамет.

Сликом или приказивањем инструмента у изворном облику указати ученицима начин добијања тона, боју тона као и техничке-извођачке могућности инструмента.

АНАЛИЗА УЏБЕНИЧКЕ ЛИТЕРАТУРЕ: У уџбенику *Музичка култура* аутора Г. Стојановић и З. М. Васиљевић у издању Завода за уџбенике и наставна средстава, Београд, 2004. налази се: једна бројалица - *Коларићу Панићу*, три народне песме: *Престај, престај кишице*, *Чобан тера овчице* и *Митку ноге заболеше*, 16 примера песама уметничке музике и по једна песма из Француске и Немачке.

За свирање на ритмичким инструментима Орфовог инструментарија предвиђене су бројалице са ритмичком пратњом на инструментима, и то: *Ен, де, дини* (штапићи), *Загонетка* (триангл и штапићи), свирање дечјих и народних песама: *Јесен* (ученици сами бирају инструмент за ритмичку пратњу), *Пецање* (добош и штапићи), *Сунце је грануло* (триангл и штапићи).

Од укупно 23 песме које се налазе у уџбенику, налазимо само три народне песме (и једну бројалицу). Овако мали број одабраних народних песама, без иједне игре, сматрамо пропустом аутора, и у наредном издању уџбеника за овај разред, очекујемо да он буде исправљем.

III разред

Певање

Захтеви у наставном програму за овај разред предвиђају: *Певање песама (учење по слуху и учење песама са нотног текста) различитог садржаја и расположења, традиционалне и уметничке музике које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. Пожељно је повезивање садржаја песама са садржајима осталих наставних предмета уколико је могуће (ученици и школа, годишња доба, празници и обичаји, завичај и домовина, природа и околина, животиње...).*²²⁴

С обзиром да су одабране односно предложене традиционалне песме, по захтевима сложеније (у нотном запису), а посебно имајући у виду и стечена знања ученика из основа музичке писмености, предлажемо да се изабране песме обрађују само по слуху.

---

²²⁴ Правилник о наставном плану и програму – *Просветни гласник* бр. 2/2010.

1. **Лети, лети пеперуга** (У Прилогу пример бр. 77), Додолска песма из лесковачког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са додолским обичајем,
- Упознавање са текстом песме и објашњењем његовог садржаја и поруке,
- Упознавање са непознатима речима: *полежито, шиник, гица, чабар*,
- Корелација са наставом ликовне културе.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Савладавање нових ритмичких фигура - четвртина са тачком и две шеснаестине,
- Увежбавање певачког дисања,
- Извођење вежби распевавања,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

ОБЈАШЊЕЊА: Ученицима пре обраде песме представити додолски обред.²²⁵

Обредна песма је у амбитусу каврте, са ритмичким током у коме доминирају осмине и четвртине. У њој уочавамо и појаву већ певане (у претходним песмама) ритмичке фигуре (четвртина са тачком и осмином као и четвртином ноте са тачком и две шеснаестине).

Када се песма научи, у разреду можемо организовати њено певање по групама, и то на начин да свака група пева песму и уз импровизовану игру додола.

Са циљем корелације музичке наставе, на часу ликовне културе са ученицима песму *Лети, лети пепруга* можемо задати да у својим радовима обраде један карактеристичан мотив овог обеда.

---

²²⁵ Детаљнија објашњења видети у Етномузиколошком делу - Додолски обичај

2. Божић, Божић бата (*У Прилогу пример бр. 13*), Божићна (коледарска), песма из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Разговор о коледарским обичајима и догађајима за Божићне празнике,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке,
- Корелација са наставом ликовне културе.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Савладавање нових ритмичких фигура - четвртина са тачком и две шеснаестине,
- Увежбавање певачког дусања,
- Извођење вежби распевавања;
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

ОБЈАШЊЕЊА: Пре обраде песме отпевати научену песму *Ој, Бадњаче, бадњаче* и са ученицима разговарати о обичајима који се у народу изводе током празновања Божића.

Обредна песма је једноставне мелодијске структуре, са карактеристичним мотивом који се варирано понавља. Амбитус мелодије је кварта, а записана је 4/4 такту. Током обраде песме потребно је припремити ученике за испевање украса (краки предудар и постудар), као и делова мелодије повезаним двема шеснаестинама које се певају на један слог текста.

Као и у предходном случају, са циљем корелације, на часу ликовне културе ова се песма може задати као тема за ликовни рад.

3. Јеремија у поље (*У Прилогу пример бр. 72*), песма за Јеремијиндан из лесковачког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Разговор о Јеремијин дану,
- Упознавање са текстом песме и објашњење његовог садржаја и поруке.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Савладавање ритмичких фигура - везане две шеснаестине ноте на један слог текста,
- Увежбавање певачког дусања,
- Извођење вежби распевавања;
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

ОБЈАШЊЕЊА: Пре обраде песме ученицима је потребно дати кратка упутства о обичајима везаним за Јеремијин дан.²²⁶ Мелодија обредне песме је у амбитусу кварте, и у њој доминира осмински и шеснаестински ритмички покрет. Једна од карактеристика песме је и његова дужина (4 такта), па је самим тим једноставна за извођење и памћење. Записана је у такту 2/4 и амбитусује је кварте. Ученицима треба сугерисати на узимање ваздуха које следи након отпеване фразе (два такта).

Игре

Извођење игара у овом разреду одвија се са нешто сложенијим захтевима и већим ангажовањем ученика. Сада се ученици могу ангажовати, да сами „истражују“ у својим кућама и ближој околини све оно што је везано за наше народне игре и доносе делове народне ношње, или износе искуства из разговора са родитељима о извођењу народних игара током разних сеоских празника, сусрета села, фестивала, да показују кораке игре које су научили ван школе и тд.

Примери:

1. Попова ми Стојна (*У Прилогу пример бр. 223*), Песма уз игру из Ниша. Песма према запису мелографа²²⁷ се изводи и као игра.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са новом игром,
- Упознавање са текстом песме и објашњењем њеног садржаја и поруке,

²²⁶ Детаљнија објашњења видети у Етномузиколошком делу - Јеремијин дан

²²⁷ Песму записале Љубица и Даница С. Јанковић, *Народне игре*, Вкњига, Просвета, Београд, 1949, 377.

- Упознавање са непознатима речима: *цупни, убава*,
- Корелација са наставом физичког васпитања.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије игре по слуху,
- Увежбавање складног повезивања певања песме и играчких корака,
- Извођење игре у различитом темпу.

ОБЈАШЊЕЊА: Песма је записана у такту 2/4, са ритмичким покретинама у четвртинама и осминама, и у обиму је сексте. Мелодија је састављена из два дела од по 4 такта, и они се понављају, с тим што се у другом делу налази прима и секунда волта.²²⁸ Када се мелодија песме и речи науче науче напамет²²⁹, прелази се на обраду игре.

Игра се изводи на следећи начин: ученици се хватају у коло, дечак па девојчица, а смер кретања кола је у десно.

Ток игре је следећи:

- 1. такт: корак десном у десно (прва четвртина) са пребацивањем леве ноге преко десне (друга четвртина),
- 2. такт: корак десном у десно са привлачењем леве ноге,
- 3. такт: корак левом у лево са пребацивањем десне преко леве,
- 4. такт: корак левом у лево са привлачењем десне - ова целина (од 1 до 4 такта) се још једном понавља,
- 5. такт: четири корака у десно са привлачењем леве (на сваку осмину),
- 6. такт: два корака десно са привлачењем леве (прве две осмине) корак десном (друге две осмине),
- 7. такт: четири корака левом са привлачењем десне,
- 8. такт: корак левом у лево (прва четвртина) и удар десне о под (друга четвртина).

²²⁸ Њену појаву и начин извођења ученицима је потребно објаснити

²²⁹ Да би ученици посебну пажњу могли да посвете учењу игре, њен текст треба да знају напамет.

2. Седи јежа у орање (*У Прилогу пример бр. 180*), Шаљива дечја песма уз игру из лесковачког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са новом игром,
- Упознавање са текстом песме и објашњењем њеног садржаја и поруке,
- Упознавање са непознатима речима: *дражолe*,
- Корелација са наставом физичког васпитања.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије игре по слуху,
- Увежбавање складног певања песме и извођења играчких корака,
- Извођење игре у различитом темпу.

ОБЈАШЊЕЊА: Игра је у такту 2/4, са ритмичким покретима у четвртинама, осминама и шеснаестинама, дакле ритмичким током који се у овом случају лако прати корацима у игри.

Игра се може једноставно извести и седећи у ученичким клупама, изводећи покрете ногама како је записано у њеном тексту: *седи, дик се, дигни леву ногу, дигни десну ногу, дигни леву, дигни десну ногу.*

Она се изводи на следећим начин:

Ученици се хватају у коло, дечак па девојчица, смер кретања кола је у десно.

- 1. и 2. такт: два корака десном у десно са привлачењем леве ноге,
- 3. такт: корак десном у напред (прва четвртина) левом и десном у месту (осмина и две шеснаестине),
- 4. такт: корак левом уназад (прва четвртина) десном и левом у месту (осмина и две шеснаестине),
- 5. такт: десном у месту (две осмине) левом у месту (две осмине),
- 6. такт: десном у месту (прва четвртина) без покрета на четвртину паузе,
- Од 7. до 10. такта: исто као од 3. до 6. такта.

Свирање

Свирање у овом разреду подразумева извођење већ научене ритмичке пратње за бројалице, дечје и народне песме и игре на дечјим ритмичким инструментима. Нови задатак је рад на упознавању са мелодијским инструментима Орфовог инструментарија и то: блок фаутом - фрулицом, металофоном и ксилофоном.

С тим у вези, наш предлог је и упознавање и свирање традиционалних песама и игара и то на народним инструментима - фрули и окарини²³⁰.

Слушање музике

1. *Нишки вез* - коло, налази се на списку *Препоручене композиције за слушање* у III разреду, те је ми у овом случају предлажемо. Након одслушане композиције, ученике подстичемо на разговор и инсистиратмо да о слушаном делу износе свој доживљај.

Поред наведене композиције, потребно је да ученици слушају и друге музичке примере из локалне средине.

Тамо где постоје услови, на час довести народног певача или инструменталисту, саслушати његову интерпретацију, а ученике усмерити да са извођачима разговарају о традиционалној песми и игри из њиховог краја, о њеним карактеристикама, народним инструментима који се најчешће користе у крају и сл.

ЦИЉ: Упознавање традиционалне песме и игре слушањем музике са препорученог списка и упознавање са начинима њеног извођења. Ученике је потребно упутити и направити дистинкцију између примера вокалне и инструменталне музике.

АНАЛИЗА УЧБЕНИЧКЕ ЛИТЕРАТУРЕ: У уџбенику аутора Г. Стојановић : *Музичка култура* за III разред, у издању Завода за уџбенике и наставна средстав, Београд, 2004. налази се укупно 25 песама, а од тог броја налазимо 12 народних песама:

- *Под оном гором зеленом*
- *Ресаво водо ладна*
- *Фалила ми се прошена мома* +
- *Ми идемо преко поља*

---

²³⁰ Или неки други народни инструмент из средине у којој се школа налази

- *У Ивана господара* (из Црне Горе)
- *Ерско коло*
- *На крај села* (већ је обрађена у I разреду)
- *Сол ми дај*
- *Поскакуша* (из Босне и Херцеговине)
- *С оне стране Дунава* +
- *У Будиму граду*
- *Ја посејох лубенице.*

Са овог списка само се две народне песме налазе на *Препорученом списку* за овај разред²³¹. У уџбенику се налази нотни запис Светосавске химне, три говорне бројалице, једна музичка игра и пет песама из других земаља: Немачка, Француска, Шведска, Енглеска и Гана. У препорученом списку народних песама (Просветни гласник), налазе се и песме које се већ дуго користе у музичкој настави (*На крај села, Под оном гором зеленом, Ја посејох лубенице и др.*). Свакако да није тешко уочити да у Препорученом избору не налазимо ниједну традиционалну песму из појединих региона Србије, као ни један музички пример из нишког и јабланичког краја. Наше предложене три песме и две игре из нишког и јабланичког краја, имају за циљ управо да отклоне уочен недостатак.

За свирање на мелодијским инструментима, у уџбенику се износе основна упутства за свирање на овим инструментима. Тако је свака нота обојена одговарајућом бојом као и плочице на металофону, а уз шематску слику објашњени су начини добијања појединих тонова на фрулици. Посебни аранжамни су урађени за песме: *На Авињонском мосту*, (триангл и штапићи), *Јесењска песма* (триангл, штапићи и маракас). У том смислу можемо да констатујемо да је поступност у увођењу свирања на мелодијским инструментима, по нашем мишљењу, вешто осмишљена тј. добро урађена.

Већ у овом разреду наставник може надаље вежбати свирање на народним инструментима: фрула, окарина, дарабука, даире и др.

---

²³¹ Обележене знаком +

IV разред

Певање

Захтеви из наставних садржаја за IV разред, у оквиру певања песама, су исти као и у III разреду. У овом разреду се у *Начину остваривања програма* прецизније објашњавају захтеви, пре свега музичке писмености и то упознавањем ознака за динамику: *p*, *mf*, *f*, *crescendo* - *decrescendo*, и ознаке за темпо: *Adagio*, *Andante*, *Moderato* и *Allegro*, различита трајања тона, четвртина ноте са тачком, корона, обрада основне C - дур лествице, интервала, ознаке за репетицију, прима и секунда волта, дводелни и троделни облик песме.²³²

У *Дидактичко-методичким упутствима*²³³ дата су детаљнија упутства за поступак обраде песме са нотног текста. У избору песама наводи се следеће: *Приликом избора композиција наставник има слободу, али мора пазити да буду заступљене дечје, народне, пригодне песме других народа, као и песме савременог музичког стваралаштва за децу. Наставник треба, ради актуелизације програма, да научи децу и неку песму која није наведена у препорученом избору за певање, ако то одговара циљу и задацима програма и ако задовољава критеријуме васпитне и уметничке вредности.*²³⁴

Управо цитиран део упутства даје и нама могућност избора традиционалних песама из нишког и јабланичког региона, са циљем да се кроз њихову обраду и примерну у наставни процес савладавају делови напред изнетих задатака из основа музичке писмености, као и то да се у предложеном избору песма нађу и оне са различитим садржајима везаним за најближа ученичка окружења, обреде, празнике, обичаје у крају и др.

1. Додола се богу моли (У *Прилогу пример бр. 82*), Додолска песма из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Разговор о додолском обичају,²³⁵
- Упознавање са текстом песме и објашњењем њеног садржаја и поруке,
- Објаснити непознату реч: *шиник*.

²³² Просветни гласник бр. 3/2006., 15/2006. и 2/2010.

²³³ Ibid.

²³⁴ Ibid.

²³⁵ у III разреду је обрађена додолска песма *Лети, лети пеперуго*, и тада је дато објашњење овог обичаја.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху, или из нотног текста,
- Сугерисати на појаву и извођење четвртинске паузе,
- Певање воклаиза у циљу распевевања ученика,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

ОБЈАШЊЕЊА: Ученике пре обраде песме кроз разговор подсетити на додолски обред. Песма је у амбигусу кварте и у такту 4/4.

Она се може обрадити по слуху али и из нотног текста. Кроз обраду песме ученицима се утврђују већ постављена ритмичка трајања тона: четвртина, осмина и шеснаестина. Током певања, песму ученици могу изводити у различитом темпу и динамици: *Moderato i Allegro; p* и *mf*.

2. Девојко моја (У Прилогу пример бр. 184), Шалјива народна песма из лесковачког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Разговор о шалјивим песмама у циклусу наших народних песама,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке кроз разговор са ученицима.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху или са нотног текста (према могућностима групе),
- Испевавање поменуте фигуре,
- Извођење вежби распевавања,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

ОБЈАШЊЕЊА: Песма је у обиму сексте, у такту 4/4, са ритмичким покретима у половинама, четвртинама, осминама (ноте и паузе), и већ певаном ритмичком фигуром четвртином са тачком и осмином ноте. Мелодијски ток песме је певљив и лак за памћење,

а у току обраде песме треба инсистирати на прецизно певање осмина на један слог речи (у 1, 3, 5 и 7 такту), и на прецизно испевавање фигуре четвртине са осмином и осминском паузом (у 2, 4, и 6 такту). Све ритмичке фигуре предвиђене су за рад у овом разреду. Мишљења смо да се песма, поред обраде по слуху, успешно може обрадити и са нотног текста.

Игре

У захтевима наставних садржаја предвиђена је обрада игара уз певање, међутим, ближих објашњења и упутства за њихову обраду ни у *Начину остваривања програма*, а ни у *Дидактичко-метотичким упуствима* нема, како за овај разред, тако их нема ни за I, II ни III разред, што сматрамо пропустом приређивача Програма.

Као и за претходни, тако смо и за овај разред одабрали две песме и прилагодили их за извођење уз игру. С обзиром на мелодијско-ритмичке захтеве обе песме, пре обраде као игре, предлажемо да се текст песме научи напамет, а мелодије обраде по слуху.

Код обраде ових песама-игара методски поступак подразумева следеће:

1. Разговор о народним играма, уз слику, видео запис, показивање делова народне ношње. Кроз разговор са ученицима информисати се о томе колико су о играма упознати у школи али и у породици и најближем окружењу, и уколико је потребно дати додатне информације
  2. Обрада текста песама,
  3. Обрада мелодије,
  4. Упознавање са корацима игре и учење игре,
  5. Извођење игре уз дотеривање корака и кореографије игре.
1. **Јелено, девојко** (У Прилогу пример бр. 181), Шаљива песма из лесковачког, изводи се и као игру уз певање.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са корацима нове игре,
- Упознавање са текстом песме и објашњењем њеног садржаја и поруке,
- Корелација са наставом физичког васпитања.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије игре по слуху,
- Обрадити синкопе,
- Увежбавање складног повезивања певања песме и извођење игре,
- Извођење игре у различитом темпу.

ОБЈАШЊЕЊА: Код обраде мелодије ритмички извести синкопу, дакле поставити је са ученицима (1, 2, 5 и 6 такт). Мелодија песме је лака и певљива и у обиму квинте.

Наш предлог за извођење игре заснива се на једноставнијој кореографији и корацима.

Ученици се хватају у коло дечак па девојчица, смер кретања кола је у десно:

- 1. и 2. такт: корак десном ногом у десно (прва четвртина ноте) затим левом ногом испред десне (друга четвртина) исто поновити и у другом такту,
- 3. и 4. такт: корак десном ногом у десно, а левом ногом испред десне, а у четвртом такту: корак десном ногом у десно а леву ногу привући уз десну,
- од 5. до 8. такта кораци су исти, само се сада иде у леву страну.

2. Ја испросих миље моје (*У Прилогу пример бр. 195*), Шаљива песма уз игру из лесковачког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са корацима нове игре,
- Упознавање са текстом песме и објашњење његовог садржаја и поруке,
- Корелација са наставом физичког васпитања.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије игре по слуху,
- Обрада ритмичке фигуре (осмина са тачком и шеснаестина) и њено извођење на један слог речи,
- Тумачење појаве лука као продужења тонског трајања (8. и 9. такт),
- Увежбавање складног певања песме и извођење игре.

ОБЈАШЊЕЊА: Мелодија песме је певљива и једноставна за памћење. Током њене обраде неходно је упутити ученике (уз претходну поставку и тумачење) на прецизно извођење пунктиране фигуре на јединици бројања (пети такт), као и на појаву лука (осми и девети такт).

Када се мелодија песме добро савлада, почиње се са учењем игре, и то на следећи начин:

Ученици се хватају у коло и то редом дечак - девојчица. Смер кретања кола је у десно:

- 1. и 2. такт: два корака десном ногом у десно са привлачењем леве ноге,
- 3. и 4. такт: два корака левом ногом у лево са привлачењем десне,
- 5. такт: десном у десно са избачајем леве испред,
- 6. такт: левом у лево са избачајем десне испред,
- 7. и 8. такт: два корака десном ногом у десно са привлачењем леве ноге,
- 9. такт: остане се мирно у месту.

Свирање

Свирање ритмичке пратње подразумева дечју пратњу бројалица, дечјих и народних песама и игара и то на дечјим ритмичким инструментима. У овом разреду предвиђено је и упознавање са мелодијским инструментима Орфовог инструментарија: блок фаутом-фрулицом, металофоном и ксилофоном, односно свирање на њима. Поред учења свирања на овим инструментима и то по слуху, са ученицима треба савладавати и свирање са нотног текста.

Уз набројане инструменте, ученике упознајемо и са фрулом и окарином (или неким другим народним инструментима доступним школи и ученицима), и упућујемо на свирање најједноставнијих народних песама и игара.

Слушање музике

У захтевима из наставних садржаја истиче се: - *Упознавање музичког дела уметничког и народног стваралаштва.*²³⁶ Као и код игара и овде нису дата друга упутства за слушање народног стваралаштва, сем што је дат препоручени избор композиција за слушање, где се од 6 набројаних примера налази и песма *Крстоноше Бога моле*, песма која се у различитим варијантама пева и у нишком и у лесковачком крају.

---

²³⁶ Просветни гласник бр. 3/2006., 15/2006. и 2/2010.

И у овом случају, сматрамо да је неопходно увести у наставу већи број примера за слушање и то примере из локалне средине у којима ученици живе. О њима, ученици треба да износе своје музичке утиске и процене уметничких вредности слушаних композиција, као и техничко-извођачких способности извођача.

Уколико постоје услови тј. могућности за то, на час довести и народног певача (певачку групу) или инструменталисту, саслушати њихову интерпретацију, а ученике усмерити да са извођачима разговарају о традиционалној песми и игри из њиховог краја.

ЦИЉ: Упознавање традиционалне песме и игре слушањем композиција са препорученог списка и додатног музичког садржаја из нишког и лесковачког краја, као и упознавање са начином извођења традиционалне песме. Сликаом или приказивањем народног инструмента у изворном облику објаснити ученицима начин стварања тона, боју тона и техничке-извођачке могућности инструмента.

АНАЛИЗА УЏБЕНИЧКЕ ЛИТЕРАТУРЕ: У издању Завода за уџбенике и наставна средства из Београда изашао је 2006. уџбеник *Музичка култура*, аутора Г. Стојановић.

У уџбенику се налази већи избор песама у односу на предходне разреде, и то: 35 примера, дечјих, уметничких, народних и песама из других земаља. У тако широм избору места је нашло чак 14 народних песама:

1. *Додола +*
2. *Дуње ранке*
3. *Разгранала грана јоргована*
4. *Ој, јаворе, јаворе*
5. *Врани се коњи играју*
6. *Спустила се густа магла +*
7. *Лепо ти је рано уранити +*
8. *Дафина (из Македоније)*
9. *Синоћ мајка оженила Марка*
10. *Јесте ли видели мог сина Јанка +*
11. *Поранила девојчеца +*
12. *Ајде Като*
13. *Високо се вију лабудови +*
14. *Игра коло у педесет и два*

Међу овим народним песмама, налази се шест песама са списка *Препоручених песама за певање у IV разреду*²³⁷. Уочавамо и песму *Додола*, као и то да уз њен нотни запис нема посебних објашњења - шта су то додолске песме и којом приликом се оне изводе и сл, што сматрамо пропустом аутора. Предложене песме не могу да задовоље интересе ученика из различитих средина, јер је у уџбенику недовољно традиционалних песама из разних крајева Србије.

Поступност у савладавању свирања на мелодијским инструментима настављена је и у уџбенику за овај разред.

Свирање на металофну, према уџбенику, наставља се са следећим народних песама: *Додола*, *Дуње ранке*, *Коло Обреновчанка*, *Вишњицица*, *Разгранала грана јоргована*, *Ој, јаворе, јаворе*, *Врани се коњи играју*, док су посебно урађени аранжмани за свирање следећих песама: *Спустила се густа магла* (добош, штапићи и триангл), *Док месец сја* (I и II металофон, штапићи, маракас, триангл и чинела). У уџбенику су обрађена (као аранжмани) два кратка комада: *Композиција за два металофона* и *Композиција за две фрулице*.

V разред

Певање

Захтеви у наставном програму за *певање*, за овај разред исти су као и за III и IV. Они предвиђају: *Певање песама (учење по слуху и учење песама са нотног текста) различитог садржаја и расположења, традиционалне и уметничке музике које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. Пожељно је повезивање садржаја песама са садржајима осталих наставних предмета уколико је могуће (ученици и школа, годишња доба, празници и обичаји, завичај и домовина, природа и околина, животиње...)*.²³⁸

С обзиром да су традиционалне песме систематизоване и селектоване према градацији захтева (мелодијско-ритмичком), изабране песме обрађујемо по слуху, а само тамо где је то назначено могу се обрађивати и са нотног текста.

Пре певања песме са ученицима је потребно изводити вежбе за певачко дисање и вежбе распевавања.

---

²³⁷ Обележене знаком +

²³⁸ Правилник о наставном плану и програму – *Просветни гласник* бр. 6/2007. и 2/2010.

1. Ђурђева трава (*У Прилогу пример бр. 69*), Ђурђевданска песма из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Разговор о Ђурђевдану и обичајима везаним за тај дан,
- Упознавање са текстом песме и објашњењем његовог садржаја и поруке.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху или са нотног текста (према могућностима групе),
- Извођење вежби распевавања,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

У песми доминира мотив који се вариран понавља. Мелодија је у опсегу кварте, записана у 4/4 такту. Задњу строфу карактерише и појава украса (кратак предудар). Као и у претходим случајевима, песму ученици уче без украса, а након њеног увежбавања следи певање целе песме са украсима.

2. Крсти носим Бога молим, (*У Прилогу пример бр. 97*), Крстоношка песма из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Разговор о крстоношким песмама и обичајима везаним за тај дан,
- Упознавање са текстом песме и објашњењем његовог садржаја и поруке.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху или из нотног текста,
- Рад на поставци ритмичке фигуре - осмина и две шестестине (певаном на један слог текста),
- Извођење вежби певачког распевавања (вокализе),
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

О овом обреду (Литија - Крстоноше), ученицима треба дати објашњења.

Мелодија песме је у амбитусу терце, записана у такту 2/4, где домиира осмински покрет. С обзиром да се у песми налазе ритмичке фигуре који су ученицима познате тј. већ обрађене, имајући у виду и амбитус песме, мишљења смо да песму наставник са ученицима може обрађивати и са нотног текста.

Обредна песма се (због својих музичких захтева), може користити и за свирање на Орфовом инструментарију, или на неком другом народном инструменту.

Игре

Сем што се у делу *Полазна опредељења при конципирању програма музичке културе*²³⁹ на једном месту истиче: *Народне песме и игре, обичајне песме*²⁴⁰, можемо да констатујемо да посебних објашњења о извођењу игара у V разреду нема. Иако конкретни задаци за обраду народних игара у овом разреду не постоје, што сматрамо пропустом састављача програма, предлажемо да се и у овом разреду оне обрађују, и с тим у вези, предлажемо да то буду следеће песме и игре: *Ја обу папуче* и *Иде деда од орање*.

1. Ја обу папуче (У Прилогу пример бр. 220), Песма уз игру из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са корацима нове игре,
- Упознавање са текстом песме и објашњењем њеног садржаја и поруке,
- Корелација са наставом физичког васпитања.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије игре по слуху,
- Обрада и певање ритмичке фигуре - две шеснаестине осмина и то на један слог текста,
- Увежбавање складног повезивања певања песме и извођење игре,
- Извођење игре у различитом темпу.

Песма уз игру је у обиму сексте. Састављена је из две мелодијске целине. Код обраде мелодије песме потребно је интонативно јасно испевати сам почетак песме (повишен

---

²³⁹ Правилник о наставном плану и програму - *Просветни гласник* бр. 6/2007. и 2/2010.

²⁴⁰ Ibid.

четврти ступањ, први такт), као и испевавање мелодијских украса (према већ методски описан начин). Текст песме је шaljивог карактера, а игра се изводи у назначеном темпу.

Предлажемо следећи начин извођења игре:

Ученици се хватају у коло дечак па девојчица, смер кретања кола је у десно:

- 1. и 2. такт: два корака десном ногом у десно са привлачењем леве ноге,
- 3. и 4. такт: два корака левом ногом у лево са привлачењем десне,
- 5. и 6. такт: два корака десном ногом напред са привлачењем леве,
- 7. и 8. такт: два корака левом у назад са привлачењем десне,
- 9. и 10. такт: два корака десном ногом у десно са привлачењем леве ноге,
- 11. и 12. такт: два корака левом ногом у лево са привлачењем десне ноге,
- 13. и 14. такт: корак напред десном са привлачењем леве и корак назад десном са привлачењем леве.

2. Иде деда од орање (У Прилогу пример бр. 222), Песма уз игру из лесковачког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са корацима нове игре,
- Упознавање са текстом песме и објашњењем његовог садржаја и поруке,
- Корелација са наставом физичког васпитања.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије игре по слуху,
- Увежбавање складног певања песме и извођење игре,
- Извођење игре у различитом темпу.

Мелодија песме је у такту 2/4, с тим што се задња четири такта песме понављају.

Извођење игре: отворено коло, дечак па девојчица, смер кретања у десно:

- 1. и 2. такт: дечаци излазе са два ситна корака десном ногом напред са привлачењем леве, и стану,
- 3. и 4. такт: девојчице долазе до дечака са два ситна корака десном ногом и привлачењем леве и хватају се рукама са дечацима,
- 5. и 6. такт: сви иду са 4 ситна корака десно ногом у десно са поскоком и привлачењем леве,
- 7. и 8. такт: исто као 5 и 6 такт само левом у лево,
- од 5. до 8. такта све се још једном понавља.

Свирање

У овом разреду захтеви за свирање су, у односу на претходне нешто сложенији, тако да, када је реч о свирању, од ученика се тражи: *Свирање песама и лакших инструменталних дела по слуху и са нотног текста на инструментима Орфовог инструментарја.*²⁴¹

Код ученика који показују интересовање неопходно је подстицати свирање, и то на народним инструментима - фрули, окарини, даирама и сл, народне песме и игре. На овим инструментима можемо од ученика захтевати да свирањем изводе научене традиционалне песме и игре (оне које су биле намењене у настави за певање).

Слушање музике

У захтевима за слушање музике у V разреду предвиђено је: *Слушање вокално-инструменталних и кратких инструменталних композиција, домаћих и страних композитора, уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности, различитог садржаја, облика и расположења, као и музичких прича.*²⁴² У *Полазним опредељењима при конципирању програма музичке културе* за слушање музике наводи се следеће: *Упознавање музичког дела уметничког и народног стваралаштва.*²⁴³

---

²⁴¹ Правилник о наставном плану и програму - *Просветни гласник* бр. 6/2007. и 2/2010.

²⁴² Ibid.

²⁴³ Ibid.

Међутим, у *Препорученом избору композиција* за овај разред, нема набројаног **ниједног** примера за слушање музике из богатог опуса нашег народног стваралаштва. Све ово истичемо да бисмо, још једном, указали на пропусте у Наставним садржајима музичке културе за основну школу (када је питање упознавање нашег народног стваралаштва: певањем, играма и слушањем музике).

С тим у вези, предлажемо да се у V разреду, неизоставно слушају наши познати извођачи изворног стваралаштва: Станиша Стошић, Јордан Николић, Василија Радоичић и др, песме са аудио записа традиционалних певача из нишког и лесковачког краја, а да се на часове музичке културе, нарочито у сеоским срединама, доводе певачи и инструменталисти из поменутих средина.

ЦИЉ: Кроз посебне одабране (селектоване) примере за слушање у настави, упознати традиционалну песму и игру са њеним особеностима. По потреби, сликом или приказивањем народног инструмента у изворном облику објаснити ученицима начин стварања тона, као и његове техничке-извођачке могућности инструмента који се слуша.

АНАЛИЗА УЏБЕНИЧКЕ ЛИТЕРАТУРЕ: У издању Завода за уџбенике и наставна средства из Београда штампан је 2009. уџбеник *Музичка култура*, аутора Г. Стојановић и М. Раичевић.

У уџбенику је дат избор песама, и то 38 дечјих, уметничких, народних као и песме других народа.

У уџбенику се налазе следеће народне песме:

- *Повела је Јела* +
- *Вишњицица род родила*
- *Лепе ли су нано, Гружанке девојке*
- *Дунаве, Дунаве*
- *Шетња*
- *Девојачко коло* +
- *Дивна, Дивна*
- *Ти једина* +
- *Тече Тара* (из Црне Горе)
- *Дед` поиграј ме до*
- *На студеницу*²⁴⁴+

---

²⁴⁴ Песме обележене знаком + су узете са Препорученог списка.

Од 11 песама приложених у уџбеник, само су 4 са *Препорученог избора*. Одабране песме су, како смо већ истакли, оне које се већ дуги низ година прештампавају тј. преносе из уџбеника у уџбеник²⁴⁵, те сматрамо да се у уџбенику за овај разред, требало наћи више места за традиционалне песме из различитих крајева Србије (као и дечје песме са савременијом тематиком).

У анализираном уџбенику дају се, уз слику инструмената (фрула, двојнице, гусле, гајде), и њихове основне карактеристике, а део одабраних песама приређен је и за свирање на дечјим инструментима, и то: *Лепе ли су нано, Гружанке девојке* (мелодијски инструмент уз ритмичку пратњу штапића и даира), *Вишњицица род родила* (блок флаута или металофон, штапићи и даире), *Дунаве, Дунаве* (свирање на изабраном мелодијском инструменту уз ритмичку пратњу на штапићима), *Мала ноћна музика* В. А. Моцарт (блок флаута, металофон или мелодика, триангл), *Менует* - Х. Персел (за оркестар блок флаута), *Кукавица* - И. Г. Ферари (за први и други глас, добош и даире), *Без априла* - ар. М. Рајчевић (за глас и мелодијски инструмент уз ритмичку пратњу штапића, триангла и добоша).

На приложеном диску (намењеном слушању музике) штампаном уз уџбеник, **нема ниједног примера наше традиционалне песме и игре** (ни из једног краја Србије), што сматрамо озбиљим пропустом састављача уџбеника.

VI разред

У оперативним задацима за овај разред истиче се да ученици треба да: *певају по слуху и из нотног текста песме наших и других народа (народне, уметничке, дечје староградске)*,²⁴⁶ а у садржајима програма: *Обрадити и певати народне, дечје, уметничке песме, каноне, и песме наших и страних композитора*.²⁴⁷

Цитирани захтеви задатака и садржаја програма, који и у списку *Препоручених композиција за певање у шестом разреду*,²⁴⁸ доносе такође уопштен став: *Избор народних*

---

²⁴⁵ Песму *Повела је Јела* користио је Мокрањец у својој V Руковети, а песме *Вишњицица род родила*, *Дивна, Дивна; Шетња* и др. су добро познате у народу, те сматрамо да је у уџбенику требало наћи више песама из различитих крајева Србије.

²⁴⁶ Просветни гласник бр. 5/2008.

²⁴⁷ Ibid.

²⁴⁸ Ibid.

песама из различитих крајева Србије.²⁴⁹ Сходно томе, наставници музичке културе често су принуђени да сами селекују и са ученицима обрађују песме према личним критеријумима и могућностима (у зависности од њима доступне литературе). Овако уопштене ставове из *Наставног програма* овом приликом коригујемо и допуњујемо, и то избором традиционалних песама и игра из Нишког и Јабланичког округа, као оригинални предлог за обраду на часовима музичке културе у овом разреду.

Певање

Захтеви Програма по активностима нешто ближе дају упутства, када је у питању обрада народног стваралаштва. У њему се наводи следеће: *За упознавање народне песме важно је разумети њено етничко и географско порекло, улогу песме у народним обичајима или свакодневном животу. Једна од карактеристика народних песама је и завршетак који одудара од онога што је ученик сазнао кроз основе музичке писмености - завршетак на другом ступњу. На ову карактеристику треба скренути пажњу, а она ће уједно бити и оријентир за препознавање народне песме.*²⁵⁰

У избору песама за певање у овом разреду, уважили смо напред изнете захтеве Програма, па смо сходно томе у сагледавању текстуалног садржаја песама уврстили да они буду везани за народне обичаје (*Лазаричка песма*), за тематику из свакодневног живота на селу (*Жетелачка песма*), а кад су у питању музички захтеви, да то буду селектоване песме које смо одабрали водећи рачуна о узрасту и музичким способностима ученика (песме са једноставним мелодијско-ритмичким током, без већих скокова, у већ обрађеним и певаним тактовима 2/4, 3/4 и 4/4 и сл.).

1. Зађи, слунце, не зашло га (У Прилогу пример бр. 104), Жетелачка песма из лесковачког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Разговор о жетелачким песмама и обичајима везаним за обављање тих послова,
- Упознавање са текстом песме и објашњењем њеног садржаја и поруке,
- Објашњење напознатих речи.

---

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ Просветни гласник бр. 5/ 2008.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху или из нотних текста,
- Поствка и испевавање фигуре две шеснаестине и осмина (на један слог текста),
- Извођење вежби распевавања,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

Пре обраде песме ученицима је потребно дати основне податке о песмама које су везане за обављање послова у пољу.

Предложна песма за обраду је у мелодијском обиму квинте, у такту 4/4 са ритмичким покретима у четвртинама и осминама. Код обраде мелодије треба ученике подсетити на већ постављену и певану фигуру (четвртина са тачком и осмина) и инсистирати на њеном прецизном извођењу. Код обраде текста ученицима је потребно објаснити непознате речи: *чорбаџија, брго, т'ј што вика, тамаћарин*.

С обзиром да мелодиско-ритмички проблематика у песми није захтевна, сматрамо да су прилагођени овом нивоу школовања и да песма може да се обради и са нотног текста.

2. Стани, Радо, бела Радо (У Прилогу пример бр. 18), Народна песма из лесковачког краја, ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са текстом песме и објашњењем његовог садржаја и поруке.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Прецизно испевавање ритмичких фигура у назначеном темпу,
- Извођење вежби распевавања (вокализа),
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу (сваки од три дела песме може се певати у различитом темпу).

Песма је амбитуса кварте записана у 2/4 такту. Код обраде мелодије, као што је већ речено, треба инсистирати да се ритмичке фигуре (осмина са тачком и шеснаестина у 1, 3, 9 и 11 такту) прецизно испевају у назначеном темпу.

3. Здравче венче, беру ли те моме (У Прилогу пример бр. 67), Ђурђевданска песма из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Разговор о Ђурђевдану и обичајима везаним за овај обред,
- Упознавање са текстом песме и објашњење његовог садржаја и поруке.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху или из нотног текста,
- Прецизно извођење ритмичких фигура у обредној песми,
- Извођење вокализа,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

У V разреду обрађена је ђурђевданска песма *Ђурђева трава*, тако да ученике можемо, кроз разговор, подсетити, на обичаје и обредне радње које су везане за овај обред.

Мелодија песме је амбитуса кварте и код певања треба инсистирати на испевавању украса који се у песми налазе у 2, 3 и 4 такту. Код обраде песме, сугеришемо ученицима на унапред назначена места где узимају ваздух, о изражајној интерпретацији, динамици, дикцији при певању као и о темпу у коме се изводи песма.

Песма се може обрадити и са нотног текста.

Игре

Као код претходног разреда, тако и у садржајима програма за VI разред нема посебних објашњења и задатака за извођење музичких игара. Такође у садржајима програма нема захтева за извођење игара, што сматрамо још једним пропустом састављача

програма. Предлажемо да се и у овом разреду оне обрађују, и то следеће игре: *Листај се горо* и *Маглица се пољем повијала*.

1. Листај се горо (У Прилогу пример бр. 225), Љубавна песма из лесковачког краја

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са корацима нове игре,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке,
- Корелација са наставом физичког фаспитања.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије по слуху,
- Увежбавање складног певања песме и извођење корака игре,
- Извођење игре у различитом темпу.

Песма је у једноставном покрету (осмина и четвртина), у такту 2/4, па је као таква погодна за извођење и као игра. Код обраде мелодије ученицима је потребно указати на сам крај песме (предзадњи такт) и сугерисати им на интонативни захтев у песми, у циљу прецизног испевавања.

Извођење игре извести на следећи начин:

Ученици се хватају у коло дечак до девојчице, а смер кретања кола је у десно:

- 1. и 2. такт: два ситна корака десном ногом напред са привлачењем леве,
- 3. такт: корак левом у лево са привлачењем десне,
- 4. такт: корак десне у десно са привлачењем леве,
- 5. и 6. такт: два ситна корака левом у лево са привлачењем десне,
- 7. такт: корак десном у десно са привлачењем леве,
- 8. такт: корак левом у лево са привлачењем десне.

2. Маглица се пољем повијала (У Прилогу пример бр. 238), Љубавна песма из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са корацима нове игре,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке,
- Корелација са наставом физичког васпитања.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије игре по слуху,
- Припрема и певање прекомерне секунде у песми,
- Припрема и испевавање украса,
- Увежбавање складног певања песме и извођење игре,
- Извођење игре у различитом темпу.

Песма је са једноставне мелодијско-ритмичке грађе и састоји се из два дела. У првом такту треба подсетити ученике на већ певану и раније обрађену фигуру (четвртина са тачком и осмина). Подсети их и на појаву репетиције (први део песме), као и на појаву прима и секунда волте (други део песме).

Игра се изводи на следећи начин:

Ученици се хватају у коло, а смер кретања кола је у десно.

I део:

1. такт: корак десно у десно са привлачењем леве (половина такта), кратак корак у десно са привлачењем леве (две осмине) и корак десном (две осмина),

2. такт: корак левом у лево са привлачењем десне (половина такта), кратак корак левом са привлачењем десне (четвртина ноте) и корак левом у лево (задња четвртина),

Овај део песме и игре понавља се два пута (због знака репетиције).

II део:

1. такт: 4 корака десном у десном са почучњем и привлачењем леве ноге,
2. такт: 4 корака левом у лево са почучњем и привлачењем десне (прима волта),
3. такт: 4 корака десном у десном са почучњем и привлачењем леве ноге,
4. такт: 2 корака у лево са почучњем (четири осмине), корак левом у лево, са нагибом целог тела у лево (3 четвртина), и корак десном у десно, са нагибом целог тела у десно и ударом десном ногом о под(секунда волта).

Научену игру ученици могу да изводе на школским свечаностима или на приредбама у самом месту, а за те наступе неопходно је ученицима обезбедити и народну ношњу.

Свирање

Ученике који имају потешкоћа у певању усмеравамо ка савладавању свирања на дечјим или народним инструментима, и на тај начин их укључујмо у колективно музицирање. Како су ученици до овог разреда савладали основе музичке писмености, потребно је инсистирати и на свирању из нотног записа.

Ученике који свирају на народним инструментима можемо ангажовати да свирају традиционалне песме и игре на часу, али и на школским и другим приредбама.

Слушање музике

У захтевима за слушање музике у VI разреду изнети су уопштени захтеви: *Композиције које се слушају морају својим трајањем, садржајем и музичким изразом да одговарају могућностима перцепције ученика и организације часа. Оне требају да буду кратке, а равномерно треба да буду заступљене вокалне, инструменталне и вокално-инструменталне.*²⁵¹

Међутим у *Препорученом избору композиција* за овај разред, као већ готово редовна пракса, нема набројаног **ниједног** примера за слушање музике из богатог опуса нашег народног стваралаштва. Истичемо следеће: *Избор народних песама из различитих крајева Србије*²⁵². Све ово подвлачимо да бисмо, још једном указали на пропусте у Наставним садржајима музичке културе за основну школу, када је питању упознавање нашег народног стваралаштва: певањем, играма и слушањем музике.

Да бисмо овај пропуст кориговали, предлажемо да се у VI разреду на часовима музичке културе, поред слушања осталих жанрова уврсти и слушање познатих извођача народног стваралаштва, као и аудио снимци традиционалних песама и игара са нишког и јабланичког краја, као и да се на часовима музичке наставе доводе извођачи традиционалне музике: певачи и певачке групе као и инструменталисти (из локалних средина).

---

²⁵¹ Просветни гласник бр. 5/2008.

²⁵² Ibid.

Ученике је неопходно упућивати да посећују разне културне манифестације: сусрете села и друге приредбе на којима се изводи традиционална музика.²⁵³

АНАЛИЗА УЏБЕНИЧКЕ ЛИТЕРАТУРЕ: У издању Завода за уџбенике и наставна средства из Београда штампан је 2009. Године, уџбеник *Музичка култура* за VI разред аутора Г. Стојановић и М. Раичевић.

У уџбенику се налази 37 примера дечјих, уметничких, народних песама, страних композитора и песама других народа. Међу песмама десет је народних:

- *Тихо ноћи,*
- *Помрчина, цело село спава (из Црне Горе),*
- *Шкрипи ћерам,*
- *Ој, загором, за зеленом,*
- *Јелено, девојко,*
- *Дуни ми, дуни, лађане,*
- *Све птичице запјевале (из Црне Горе),*
- *Тавна ноћи,*
- *Шта то миче кроз шибљиче,*
- *Текла вода текелија.*

Одабране песме су, како смо већ истакли, песме које се већ дуги низ година понављају у уџбеничкој литератури, због чега сматрамо да је у уџбенику требало да се нађе више места за традиционалну песму из различитих крајева Србије, како је и назначено у захтевима наставних садржаја предмета.

Део одабраних песама приређен је и за свирање на дечјим инструментима и то: *Српкиња* (металофон, добош и даире), *Гле игре ли красне* (звончићи, металофон, триангл, штапићи и даире), *Марш из опере Лоенгрин - Р. Вагнера* (мелодијски инструмент, триангл и добош), *Ода Радости* - Л. ван Бетовен (мелодијски инструмент и добош), *Композиција за ритмичке инструменте* - К. Орфа (штапићи, тамбурин и удар ноге о под), *Симфонија бр. 40* - В. А. Моцарта (звончићи, металофон 1,2 и 3; триангл и штапићи).

---

²⁵³ У одговорима у Анкетном упитнику ученици су навели низ оваквих манифестација које се одржавају у њиховим срединама: *Заплањски дани*, *Петровдански сабор*, *Ђурђевдански сабор*, Етно концерте, концерти фолклорних ансамбала, *Лесковачко лето*, *Медијана фест* и др.

На приложеном диску уз уџбеник нема ниједног примера наше традиционалне песме и игре што је, као и за V разред, по нашем мишљењу, озбиљан пропуст састављача уџбеника.

VI разред

Певање

Садржаји програма наставе предвиђају да се у овом разреду ученици упознају са композицијама и њиховим стилским карактеристикама, из различитих музичких епоха. Између осталог, у оперативним задацима се истиче следеће:

- *обрада мешовитих тактова (7/8, 5/8 - на примерима народних песама)*²⁵⁴

Неопходно је указивати ученицима на значај: *правилне хигијене гласа, сталне бриге о положају тела при певању, изводити вежбе за певачко дисање, вежбе артикулације, вежбе распевавања . . .*²⁵⁵

С обзиром на сада сложеније музичке захтеве у одабраним песмама потребно је инсистирати на изражајном и лепом певању, динамици, фразирању и дикцији.

У делу наставних садржаја где се говори о *Извођењу музике*, сугерише се и на следеће: *За упознавање народне песме важно је разумети њено етичко и географско порекло, улогу песме у народним обичајима или свакодневном животу...*²⁵⁶

Примери:

1. Има мајка милог сина (У Прилогу пример бр. 24), Лазаричка песма из лесковачког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Разговор о лазаричким песмама и обичајима везаним за обред,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке,
- Објашњење напознатих речи: *не дава, ће га сама прати.*

²⁵⁴ Правилник о наставном плану и програму – *Просветни гласник* бр. 6/2009.

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ Ibid. - овај задатак је дословно запис и за извођење народне песме у VI разреду.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Анализа музичких карактеристика песме,
- Певање песме у такту 5/8,
- Извођење вежби распевавања,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

Песма се састоји од 4 такта, и у амбитусу је терце. Са таквим карактеристикама погодна је за савладавање, и поставку мешовитог такта 5/8 .

Иста мелодија пева се и као варијанта (дале иста певана мелодија али са другим текстом) и то *девојци*. Предлажемо да се поменута песма научи, као и њена варијанта.

2. Која гора под јесен зелена (У Прилогу пример бр. 118), Јесења песма из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Разговарати са ученицима о природи у јесен,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Обрада и певање песме у такту 7/8,
- Прирема и певање две осмине на један слог текста (у низу од три осмина),
- Извођење вежби распевавања,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

Песма је у такту 7/8. Због захтева у области ритма предлажемо да се песма обради по слуху. Песма је по форми дводелна, у коме се и први и други део два пута дословно понављају.

3. Планино мори старино (У Прилогу пример бр. 112), Песма из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Разговарати са ученицима о животу чобана на планини,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Извођење вежби распевавања,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

Песма је у такту 7/8, у темпу *Рубато*. Код обраде ове песме, коју карактерише, поред осталог и испевавање различитих украсних тонова, њихово прецизно извођење у настави, наставник те карактеристике себи поставља као један од примарних задатака. Свакако да овај пример спада међу оне који својим музичким али и извођачким захтевима показују сложеност у певању. С тим у вези, предлажемо да се он (пример) уведе и обради у настави са ученицима који својим музичком способностима могу да га певају по слуху, а да при том њима извођење не представља „велику потешкоћу“. Уколико у разреду и међу ученицима има и оних који не могу да је савладају тј. отпевају по слуху на начин који се од њих тражи, свакако да наставник не треба да инсистира да они то морају да савладају, по „сваку цену“.

Игре

Као код претходног разреда, тако и у саджајима програма за VII разред нису дата посебна објашњења и задаци за извођење музичких игара. Из тог разлога ми их дајемо и предлажемо да се обраде следеће игре: *Ај мене мајка једну има* и *Девојко моја*.

1. Ај мене мајка једну има (У Прилогу пример бр. 106), Жетварска песма (према запису мелографа²⁵⁷ *Оро из ручка*) из околине Ниша.

---

²⁵⁷ М. А. Васиљевић, (приредила З.М.Васиљевић: *Српско музичко благо*, Продвета, Београд, 1996, 68).

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са корацима игре,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке,
- Подсећање ученика на жетварске обичаје,
- Објаснити непознате речи: *Кучка мајћа, стовна*.
- Корелација са наставом физичког васпитања.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије игре по слуху,
- Обрада ритмичких и мелодијског захтева у песми,
- Увежбавање складног певања песме и извођење игре,
- Извођење игре у различитом темпу.

Песма је у такту је 2/4-ом такту. Како се песма изводи тј. учи по слуху, наставник инсистира на прецизном испевавању украса (3 и 7 такт).

Извођење игре подразумева следеће:

1. такт: два корака десном ногом у десно са поскоком и привлачењем леве,
2. такт: два корака левом ногом у лево са поскоком и провлачењем десне ноге,
3. такт: два искорака десном ногом напред са привлачењем леве,
4. такт; два корака левом уназад са привлачењем десне,
- од 5. до 8. такта играчка фраза се понавља.

2. Девојко моја²⁵⁸ (У Прилогу пример бр. 185), Игра са певањем из лесковачког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са корацима нове игре,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке,
- Корелација са наставом физичког васпитања.

---

²⁵⁸ Варијанта песме *Девојко моја* у такту 4/4 обрађена је у IV разреду.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије игре по слуху,
- Увежбавање ритмичких фигура и мелодијских захтева у песми,
- Увежбавање складног певања песме и извођење игре,
- Извођење игре у различитом темпу.

Песма је у такту 7/8 са мелодијом у обиму сексте. Због нешто сложенијих (ритмичких) захтева, осмислили смо једноставније кораке игре.

Она се изводи на следећи начин:

Играчи су у колу, дечак па девојчица а смер кретања кола је у десно:

1. такт: корак десном у десно уз подизање леве ноге (четвртина са тачком)
корак левом у лево (две осмине) уз привлачење десне (две осмине),
2. такт: корак левом у лево (четвртина ноте) уз подизање десне ноге (осмина ноте).
корак десном у десно са привлачењем леве (половина ноте),
3. такт: корак десном у десно уз подизање леве ноге (четвртина са тачком)
корак левом у лево (две осмине) уз привлачење десне (две осмине),
4. такт: корак левом у лево (четвртина ноте) уз подизање леве (осмина ноте), корак
десно у десно (четвртина ноте) уз привлачење леве (осмина ноте и пауза),
5. такт: корак десном у десно (четвртина ноте) уз подизање леве (осмина ноте)
корак левом у лево (две осмине) уз привлачење десне (две осмине),
6. такт: корак десном у десно (четвртина ноте са тачком) уз подизање леве (осмина
ноте); корак левом у лево (четвртина ноте са тачком) уз привлачење десне
(осмина ноте),
7. такт: корак левом у лево (четвртина ноте) уз подизање десне ноге (осмина ноте)
корак десном у десно (две осмине) уз привлачење леве (две осмине),
8. такт: корак десном у десно (четвртина ноте) уз подизање леве (осмина ноте)
корак левом у лево (четвртина ноте) уз привлачење десне (осмина ноте и
паузе).

Уз знања стечена из уџбеника о нашим народним обичајима и празницима, конкретан допринос усмерен ка упознавању наше традиционалне песме и игре и њене

примене у овом разреду су: три традиционалне песме и две песме и игре из нишког и јабланичког краја.

Свирање

У Препорукама за остваривање програма²⁵⁹ инсистира се на свирању следећих инструмената: фрулица, мелодика, тамбура, гитара и других доступним инструментима.

Ученике који свирају на народним инструментима пожељно је укључивати да изводе традиционалне песме и игре, како на часу, тако и на школским и другим манифестацијама ван школе.

Слушање музике

У наставним садржајима за VII разред дати су звучни примери намењени настави за слушање, који су у корелацији са ученим градивом из историје музике. И у овом случају, у наставним садржајима не налазимо **ниједног** предлога намењеном слушању музике који би се конкретно односио на упознавање народног стваралаштва (кроз песму, игру или инструментално извиђење). Уз добро обрађене податке у уџбенику о нашим народним обичајима и празницима, и ближим упутствима, везаним за певање наше традиционалне песме, и овде сматрамо да је начињен пропуст састављача програма, који, када је реч о слушању примера, нису назначили песме из наше богате ризнице народног музичког стваралаштва.

Као и за претходне разреде, тако и овде, предлажемо да се са ученицима у настави слушају примери (аудио и видео записи) наших познатих извођача традиционалне музике,²⁶⁰ али и саме ученике пожељно је упућивати да прате преко носача звука и овај музички жанр. Потребно је, како смо већ и у претходним разредима истакли, организовати да ученици и на часу музичке културе слушају народне певаче или певачке групе и инструменталне солисте, који су познати у средини у којој се школа налази.

АНАЛИЗА УЏБЕНИЧКЕ ЛИТЕРАТУРЕ: Г. Стојановић, М. Рајчевић: *Музичка култура* за VII разред у издању Завода за уџбенике и наставна средства, Београд, 2009.

---

²⁵⁹ Просветни гласник бр. 6/2009.

²⁶⁰ У претходним разредима смо их већ набројали

У Предлогу за обраду народних песама за овај разред, предвиђено је да се обради 6 народних песама. И овде износимо чињеницу да се у уџбенику за овај разред налази само једна народна песма: *Шано душо*.

Иако према захтевима из Наставног садржаја за овај разред није предвиђено да се посебно обрађују песме, јер се искључиво обрађује историја музике и то од њеног настанка па до класицизма, у делу уџбеника где се говори о *Музици на тлу Србије*, приложено је и 5 традиционалних песама, и то:

- *Коледарска песма*,
- *Играј, играј Лазаро (Лазаричка)*,
- *Крстоноше крста носе (Крстоношка)*,
- *Орач оре равно поље (Краљичка)*,
- *Додолска песма*.

О обредним песмама дају се кратка објашњења, која се односе на обичаје када и како се они у народу изводе. Тако се о коледарским²⁶¹ песмама износи следеће:

*Један од најстаријих обичаја коледа славе долазак Нове (сунчеве) године. Празнују се пред Божић и спајају са божићним свечаностима. Поворка коледара - мушкараца, идући од куће до куће, са маскама на лицу, пева коледарске песме у којима сваки стих има припев **коledo**. Како се сматрада коледари доносе срећу, то их сви у селу примају и награђују. Обредна игра симболично приказује борбу светлости и таме. Слави се Сунце и светлост - предуслов родне године.²⁶²*

У новом поглављу о крстоношким песмама дато је објашњење: **Крстоноше, мушкарци** - учесници заједничке сеоске славе, певају одговарајуће песме, крећу се ободом села, носе крст, икону и барјак, и обилазе поља и усеве. Овакве светковине имају за циљ да заштите поља од града и суше. Најчешће се изводе у дане Спасовдана и Свете Тројице (Духови) када је усевима најпотребнија влага.²⁶³

*Око Духова (50-ти дан од Ускрса) изводиле су се и **краљице**. По Вуковом запису, поворка девојака иде од куће до куће игра и пева. Као и већина магијских игара и **краљице***

---

²⁶¹ Иако смо у делу рада где смо обрађивали песме за поједине обичаје и празнике донели објашњења, доносимо, поређења ради, у целости оно што је о њима и у уџбенику записано.

²⁶² Г. Стојановић., М Рајчевић: Музичка култура за VIII разред, 49.

²⁶³ Ibid.

припадају земљорадничким обредним играма којима се моли за плодност стоке, родну годину. У неким крајевима овај ритуал има за циљ да одврати облаке, односно невреме од села.²⁶⁴

У пролећно-летњим данима, када дуго не би падала киша, селом су се креталец поворке додола, окићенне зеленилом и цвећем, изводећи обредне игре и **додолске песме**. У свакој кући су их поливали водом и даривали их. Постојали су обичаји и веровања да се додолским песмама може зауставити киша. Тако да су се у време великих киша певале песме за њихово заустављање.²⁶⁵

У уџбенику се и наводи да, поред обредних песама, у нашем народном певању постоје и песме везане са радове у пољу, за чување стоке, или за породичне или шире сеоске свечаности, за крсну славу, рођење детета, свадбе, смрт и др.

И у делу *Мешовити тактови*, у уџбенику уочавамо и укупно шест нотних записа следећих народних песама:

- *Маријо, дели бела кумријо,*
- *Симбил цвеће,*
- *Шано душо* (све три песме записане су у такту 7/8),
- *Врба,*
- *Ој, голубе* (обе са смењивањем различитих тактова),
- *Што се боре, мисли моје,*
- *Небо је тако ведро* (градске песме).

Од свих (шест) анализираних уџбеника до сада, сматрамо да су једино у уџбенику за VII разред дата нешто прецизнија и детаљнија објашњења о нашој традиционалној музици. Сматрамо да је требало да нађу своје место и у текстовима уџбеника и у претходним разредима. На тај начин ученици би се знатно раније, и поступније, упознали са својом изворном песмом и игром.

Иако се у *Препорукама за остваривање програма*²⁶⁶ инсистира на свирању на фрулици, мелодици, тамбури, гитари и другим доступним инструментима, у уџбенику не постоји **ниједан нотни пример**, нити упутства за свирање на Орфовом инструментарију или неком народном инструменту.

---

²⁶⁴ Ibid.

²⁶⁵ Ibid.

²⁶⁶ Просветни гласник бр. 6/2009.

На компакт диску, који је приложен уз уџбеник (укупно 21 музички пример), нема снимка **ниједне** традиционалне песме или игре (дакле ни једног примера из нишког и лесковачког краја). Већ изнета констатација, да су се у уџбенику за овај разред ученици могли детаљније упознати са нашим обредима, обичајима и празницима, као озбиљан пропуст аутора, износимо и коментар на уочени недостатак као и пропуст, да се на компакт диску није нашао потребан број звучних примера који прати описане обреде, обичаје и празнике, односно песму у њој.

VIII разред

Певање

У захтевима из Наствног програма²⁶⁷ и овом разреду неопходно је код певања песма ученицима указивати на значај *правилне хигијене гласа, о правилном положају тела при певању, а са ученицима пре певања песама изводити вежбе за певачко дисање, вежбе артикулације, и вежбе распевавања.*²⁶⁸

Код обраде песама по слуху и са нотног текста, неопходно је придржавати се методских поступака при обради, а током извођења песме инсистирати на изражајном (лепом) певању, у назначеном темпу и са динамиком на коју наставник инсистира при певању, фразирању и стварању посебног музичког доживљаја, који изискују музички и текстуални захтеви песме.

Одабране песме за певање су са нешто сложенијим музичким захтевима у односу на претходне разреде. За певање тј. увођење у наставу у овом разреду предлажемо следеће песме: *Ајде Цвето јагње моје, У село кавга море голема и Искачајте Влаинке.*

1. Ајде Цвето јагње моје (У Прилогу пример бр. 232), Љубавна песма из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Разговарати са ученицима о љубавним песма и ономе што су о њима учили на часовима српског језика,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке,
- Објашњавање напознатих речи: *гидо, не дава ме, бегај.*

²⁶⁷ Просветни гласник бр. 2/2010.

²⁶⁸ Просветни гласник бр. 2/2010.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Певање песме у такту 3/4,²⁶⁹
- Испевавање различитих ритмичких фигура,
- Извођење вежби распевавања,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

Песма је са нешто сложенијим мелодијским захтевима, записана у такту 3/4. Код обраде мелодије потребно је подсетити ученике на већ певану фигуру (четвртина са тачком и осмина), која се изводи на један слог текста, (2, 3, 5, и 7 такт), као и на триолу (8 такт) у песми. Ове музичке захтеве, свакако треба претходно у настави поставити, односно припремити ученике за извођење истих, како би њихово певање са текстом песме по слуху, у целини било прецизно изведено.

Код певања песме треба тежити ка стварању музичког доживљаја лепе, широко распеване мелодије. При певању наставник контунуирано инсистира на динамичком нијансирању и узимању ваздуха после испеваних мелодијских фраза (места за узимање ваздуха као и знакове за динамику исписује наставник и упућује на њих).

1/а У село кавга море голема (*У Прилогу пример бр. 164*), Свдбарска песма из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:**Садржајно - текстуални:**

- Разговарати са ученицима о свадбама и обичајима који прате свадбени обред,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху,
- Вежбе са циљем савладавања тј. певања украса,
- Извођење вежби распевавања.
- Певање песме са различитом динамиком.
- Певање песме у различитом темпу.

---

²⁶⁹ У одабраним примерима традиционалних песама, ово је једна од ретких песама у 3/4 такту.

Песма је у такту $7/8$. Као и код претходне песме, тежити стварању адекватног музичког расположења, правилном певању мелодијских украса, а посебно, извођења песме у $7/8$ такту.

3. Искачајте Влаинке (У Прилогу пример бр. 29), Лазаричка песма из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Разговор о лазаричким песмама и обичајима везаним за тај обред,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије песме по слуху;
- Припрема и певање песме у тактовима $4/4$, $7/8$, $4/4$,
- Извођење вежби распевавања,
- Певање песме са различитом динамиком,
- Певање песме у различитом темпу.

Песма је са нешто сложенијим мелодијским захтевима. Први и трећи део песме је у такту $4/4$, а средњи, други део у такту $7/8$. Амбитус песме је кварта. Као интонративни захтев у песми (6 такт), уочавамо појаву тона *as*, да би већ у следећем такту, односно до краја, песма певала са тоном *a*. Карактеристична је у песми, и појава украса (1, 5, и 8 такт), тако да, како се ради о различитим украсима, треба инсистирати на њиховом течном и прецизном извођењу. У обредној песми доминира осмински покрет, а ученицима је посебно важно сугерисати, а ради прецизног извођења и увежбати, промену метра тј. врсте такта у песми ($4/4 - 7/8 - 4/4$).

Обрађене песме у VII и VIII разреду, са ученицима који се посебно издвајају својим гласовним и музичким способностима, треба увежбати и соло, или соло уз инструменталну пратњу (наставник или ученик инструменталиста из музичке школе), а песме изводити на пригодним манифестацијама, у школи или у средини у којој се школа налази.

Игре

Иако и овде у наставним садржајима нема задатака за извођење народних игара, сматрамо да досадашњу праксу њиховог извођења треба задржати. Ученици су већ стекли одређене играчке способности и њих треба и у VIII разреду даље развијати и неговати, а ученике са изратијим играчким способности упућивати да даље наставе да играју у фолклорним секцијама културно уметничких друштава.

У одељењу, у оквиру рада на музичком стваралаштву, треба инсистирати да ученици сами осмисле кораке и кореографију за поједине песме које су раније учили. Наш предлог за овај разред је следећи:

1. Кога ћете да ми дате (*У Прилогу пример бр. 183*), Жетелачка игра са певањем из лесковачког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са корацима нове игре,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке,
- Корелација са наставом физичког васпитања.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије игре по слуху,
- Испевавање украса уз тактирање, сада у 3/4 такту,
- Увежбавање складног певања песме и извођење игре,
- Извођење игре у различитом темпу.

Песма је у такту 3/4, са једноставном и певљивом мелодијом у амбитусу сексте. С обзиром да песма није захтевна за извиђење (подразумевамо мелодијске и ритмичке захтеве), начин игре и кораке за њу могу осмислити и сами ученици. Наш конкретан предлог за извођење ове игре је:

Играчи су у колу, дечак до девојчице. Игру изводе сви, а пева се онако како текст песме говори, и то прву строфу пева један ученик а након тога певају сви (одговарају, као у каквом дијалогу). Дијалог између солисте и групе-кола се одвија према садржају песме.

Кораци за игру су следећи:

1. такт: десном у десно (први део такта), привлачење леве (други део), десном у десно и подизање леве (трећи део такта),
2. такт: левом у лево(први део такта), привлачење десне (други део), левом у лево и подизање десне (трећи део такта),
3. такт: десном у десно (први део такта), привлачење леве (други део), десном у десно и подизање леве (трећи део такта),
4. такт: левом у лево(први део такта), привлачење десне (други део), левом у лево и подизање десне (трећи део такта),
6. такт: десном у десно (први део такта) првлачење леве (други) остајање у месту (трећи део такта),
6. такт: левом у лево (први део такта) првлачење десне (други) остајање у месту (трећи део такта),
7. такт: десном у десно (први део) и првлачење леве (други) остајање у месту (трећи део такта),
8. такт: левом у лево (први део) и првлачење десне (други) остајање у месту (трећи део такта),
9. такт: десном у десно (први део такта), привлачење леве (други део), десном у десно и подизање леве (трећи део такта),
10. такт: левом у лево(први део такта), привлачење десне (други део), левом у лево и подизање десне (трећи део такта),
11. такт: десном у десно (први део) и првлачење леве (други) остајање у месту (трећи део такта),
12. такт: левом у лево (први) привлачење десне (други) и остајање у месту (трећи део такта).

С обзиром да мелодија песме има 12 тактова, играчке целине су осмишљене као двотакти и у низу се понављају, па их због тога треба ученицима објаснити и играчки појединачно савладати.

1. **Иде деда низ долину** (У Прилогу пример бр. 204), Шаљива народна песма из нишког краја.

ЦИЉЕВИ:

Садржајно - текстуални:

- Упознавање са корацима нове игре,
- Упознавање са текстом песме и објашњење њеног садржаја и поруке,
- Корелација са наставом физичког васпитања.

Музички захтеви:

- Обрада мелодије игре по слуху,
- Увежбавање ритмичких фигура песме у 4/4 такту,
- Увежбавање складног певања песме и извођење игре,
- Извођење игре у различитом темпу.

Песма је у такту је 4/4, са ритмичким покретима у коме доминирају осмине (који се лако могу повезују у играчку целину). Мелодија песме је дводелног облика, певљива је, у амбитусу је сексте у оквиру од 8 тактова. Посебно је важно при певању инсистирати на прецизном извођењу украса, којих у песми има у сваком такту.

Игра се изводи у колу, дечак до девојчице, смер кретања кола је у десно, а игра има две играчке целине.

Први део:

1. и 2. такт: осам ситних корака у десно са привлачењем леве, са нагнутиим телом у десно,
3. и 4. такт: осам ситних корака левом ногом у лево са привлачењем десне, са нагнутиим телом лево,

Други део:

5. такт: четири ситна корака десном ногом напред са привлачењем леве, и избачајем леве ноге напред на задњу осмину,

6. такт: четири ситна корака левом ногом у назад са привлачењем десне, и ударом десне ноге о под на последњу осмину,
7. такт као пети, а
8. такт као шести.

Када се игра добро увежба, може се изводити и у бржем темпу.

Обе игре су, када се увежбају, погодне и за извођење ван учионице, на школским свечаностима, или у средини у којој се школа налази. Ово је, и као задатак записано у *Начину остваривања програма*, где пише: *Садржаје наставе, кад год је то могуће, повезивати са другим наставним предметима, музичким животом друштвене средине, и учествовањем на такмичењима и музичким приредбама.*²⁷⁰

Свирање

У захтевима за *Музичко извођење* исиче се да ученик зна да: *изводи једноставне дечје, народне или популарне композиције бар на једном инструменту.*²⁷¹

Поред захтева за свирање на Орфовом инструментарију, у посебном захтеву истиче се да ученик зна да: *свира на фрулици, мелодици, тамбури, гитари и другим доступним инструментима.*²⁷²

Ученике који знају да свирају на народним инструментима²⁷³ пожељно је укључивати да свирају традиционалне песме игре, како на часу, тако и на школским и другим манифестацијама (у школи и ван ње).

Слушање музике

У садржајима из Наставног програма нема конкретних задатака везаних за слушање традиционалне музике, већ се у делу програма где се говори о *Области слушања музике*, тражи да ученик уме, на основу слушања музичких примера, да именује и препозна:

- *музички изражајне елементе,*
- *извођачки састав,*

---

²⁷⁰ Просветни гласник бр. 2/2010.

²⁷¹ Ibid.

²⁷² Ibid.

²⁷³ У одговорима спроведене Анкете ученици написали да у кућама имају и следеће народне инструменте: дудук, фрулу, бубањ, тамбуру, и гоч.

- *музичке жанрове,*
- *српски музички фолклор,*
- *опише и анализира карактеристике звучног примера кроз садејство опажених музичких елемената (нпр.: узбуркана мелодија као резултат специфичног ритма, темпа, агогике, динамике, интервалске структуре),*
- *препозна структуру одређеног музичког жанра,*
- *структуралном и драматуршком димензијом звучног примера,*
- *жанровским и историјско-стилским контекстом звучног примера,*
- *контекстом настанка и применом различитих облика музичког фолклора.*²⁷⁴

На основу изнетог, можемо закључити да се само у четвртном и последњем наводу спомиње српски музички фолклор. Из чега се закључује да је наставнику остављено да кроз одабране музичке примере укаже, и ученицима објасни, све остале захтеве у слушању музике и повеже их са српским народним фолклором.

С обзиром да је реч о ученицима завршног разреда основне школе, наставници ће лакше остваривати и остале могућности слушања народне музике и ван школе: концерти, фестивали, фолклорна такмичења и сл. И у овом случају стојимо на становишту да наставник музичке културе у разред треба да доводи народне певаче и инструменталисте солисте из средине у којој се школа налази, и у њиховом извођењу са ученицима да слуша извођења традиционалних песама и игара.

АНАЛИЗА УЦБЕНИЧКЕ ЛИТЕРАТУРЕ: Г. Стојановић, М. Рајчевић: *Музичка култура* за VIII разред у издању Завода за уџбенике и наставна средстав, Београд, 2009.

Ученици у овом разреду стичу: *систематска знања о музици: духовна, народна, цез, сценска, филмска, електронска и конкретна.*²⁷⁵

Тако се у делу уџбеника *Народна музика* налазе следеће три народне песме:

1. *Пјевај ми, пјевај, соколе,*
2. *Ти момо, ти девојко,*
3. *Шано, душо.* +

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ Наставни план и програм за VIII разред, 58.

На списку *Препоручене песме за певање и свирање*, налази се шест наслова народних песама, а у уџбенику, са тог списка, дата је само једна песма *Шано душо* (већ обрађивана у седмом разреду).

Иако је у *Препорукама за остваривање програма у делу Слушање музике* назначено да ученик на основу слушања музике треба да именује примере (песме) српског *музичког фолклора*, ни у уџбенику, а ни на компакт диску који је дат уз уџбеник, нема **ниједног** примера српске народне музике. И у овом, као и у претходним уџбеницима, овог издавача, сем уџбеника за VII разред, немамо тј. не налазимо, ни у захтевима садржаја Наставног програма, а ни у уџбеничкој литератури адекватно заступљене примере српске традиционалне песме и игре, те наведену констатацију сматрамо озбиљним пропустом музичке наставе у основној школи.

Иако у садржајима програма музичке културе налазимо захтев за свирање на Орфовом инструментарију или неким другим доступним инструментаима, у уџбенику не налазимо **ниједан нотни пример** песме или игре за свирање на одабраним инструментима, што такође сматрамо озбиљним пропустом аутора уџбеника.

*

Сматрамо да смо у обрађеном поглављу у настави музичке културе у основној школи, уз уважавање предвиђених захтева ове наставе у Наставном програму од I до VIII разреда, **донели нов приступ обраде** задатака ове наставе, кроз обраду изабраних примера традиционалне песме и игре, примера за свирање и за слушање музике из Нишког и делом Јабланичког округа.

Одабрани музички примери, поред тога што кроз своје текстуалне садржаје, ученике ближе упознају са народном традицијом, празницима, обредима, обичајима и другим догађајима везаним за живот на селу (послови у пољу, око куће, љубавне, дечје, песме уз игру и др.), тако и кроз музичке захтеве пружају могућности ученицима за савладавање основа музичке писмености, музичке теорије, упознавање народних музичких инструмената и др.

Током осмогодишњег школовања, ученици ће се кроз 34 одабрана примера традиционалне песме и игре, ближе упознати са обредима и обичајима и то: коледарски-

Божихни, крстоношки, додолски, ђурђевдански, лазарички, Јеремијиндан, жетелачки, као и са песмама везаним за радове у пољу, шаљивим, свадбарским итд. Упознавањем обог богатог опуса народног музичког стваралаштва ученици ће изградити став и добити знања о животу и раду у нашем народу, а тиме ће боље разумети, ценити и неговати своју традиционалну музичку баштину.

Одабране традиционалне песме и игре пружиће ученицима могућност и савладавања музичких знања о нотама, њиховом трајању, темпу, динамици, артикулацији, импостацији гласа, правилном певачком дисању, музичком фразирању и др. Иако одабране традиционалне песме немају инструктиван карактер, оне ипак пружају могућност савладавања одређених музичких захтева, које је народни стваралац својим интинутивним искуством створио.

III. 2. 1. Традиционална песма у ваннаставном раду

Уз редовну наставу, у оквиру предмета Музичка култура у основној школи, предвиђен је и рад у оквиру изборног предмета, додатног рада и ваннаставних музичких активности.

Изборни предмет

У оквиру *изборног предмета* (хор и оркестар), у школама Нишавског и Јабланичког округа треба тежити да се у оквиру рада са:

Хором

Припремају и изводе песме из ових средина. Тако се са хором млађих разреда, могу изводити, према нашем предлогу, следеће традиционалне песме:

Једногласно:

1. **Здравче венче, беру ли те моме** - ђурђевданска песма из нишког краја - нотни пример у Прилогу пример бр. 67.
2. **Ситна киша заросила** - додолска песма из нишког краја - нотни пример у Прилогу пример бр. 86.
3. **Жетварска песма** - жетелачка песма из околине Ниша - нотни пример у Прилогу пример бр.106.
4. **Седи ђаче на кладенче** – песма за децу из нишког краја - нотни пример у Прилогу пример бр. 216.

Двогласно:

1. **Зареко се, пререко се** - шаљива песма из лесковачког краја - нотни пример у Прилогу бр. 176.
2. **Иде деда на орање** - шаљива песма из лесковачког краја - нотни пример у Прилогу пример бр. 179.
3. **Опадај лишће** - песма из нишког краја - нотни пример у Прилогу бр. 209.
4. **Листај се, горо зелена** - љубавна песма из лесковачког краја - нотни пример у Прилогу бр. 25.

Са хором виших разреда такође треба обрадити карактеристичне песме из ових средина, те у вези с тим предлажемо следеће песме:

Једногласно:

1. **Дигај се, Ано, мајка те вика** - седељаћка песма из лесковачког краја - нотни пример у Прилогу пример бр. 123.
2. **Шта се бели тамо горе** - љубавна песма свадбеног порекла из лесковачког краја - нотни пример у Прилогу пример бр. 134.
3. **Ај! Месечина, ој нано** - шаљива песма из лесковачког краја - нотни пример у Прилогу пример бр. 194.

Двогласно:

1. **Ја испроси, миље моје** - шаљива песма из лесковачког краја - нотни пример у Прилогу пример бр. 195.
2. **Иде деда низ долину** - шаљива песма из нишког краја - нотни пример у Прилогу пример бр. 204.
3. **У ливади магла пала** - љубавна песма из лесковачког краја - нотни пример у Прилогу пример бр. 227.
4. **Садил ми деда три ара лука** - љубавна песма из нишког краја - (нотни пример у Прилогу пример бр. 198,(као двоглас у Предогу пример бр. 246).

Школски оркестар

Свака основна школа обавезна је да поред хора организује и рад школског оркестра. Школским оркестром се сматра инструментални ансамбл са најмање десет инструменталиста који изводе композиције у најмање три деонице. Школски оркестри могу бити једнородни (из једне породице инструмената), нпр. блок флауте, мандолине, хармонике идр.) или разнороди састављени из више група инструмената.

У прилогу доносимо аранжман песме за извођење са школским оркестром (Пример у прилогу бр. 246).

Додатни рад

У школама у којима постоје услови може се организовати додатни рад за ученике који су: *посебно додатно мотивисани за сазнавање, учење и проширивање знања у области музичке уметности, као и за свирање на појединим инструментима.*²⁷⁶

Према предлогу из наставних садржаја предлажу се за изучавање следећи инструменти: *блок флаута, тамбура, мандолина*, или други инструменти карактеристични за средину у којој се школа налази: *фрула, окарина, даире, дарабука*, и други инструменти.

Избор песама за рад са народним инструментима зависи ће од интересовања ученика, поседовања ових инструмената и од спремности тј. заинтересованости наставника да ученике науче да свирају на овим инструментима.

*Своја постигнућа у додатној музичкој настави ученици представљају и приказују на школским и другим свечаностима.*²⁷⁷

Слободне музичке активности

У захтевима програма по активностима наводи се следеће: *У свакој основној школи могу се основати: групе певача вокалних солиста и солиста инструменталиста који увежбавају соло песме, краће комаде, дуете, терцете, квартете; мали камерни инструментални састави; секције љубитеља слушања музике - који ће слушати разна музичка извођења у школи и ван ње. . . секцију младих композитора. . . секцију младих етномузиколога, који ће прикупљати недовољно познате или готово заборављене песме средине у којој живе. . .*²⁷⁸

Број и врста ових секција зависиће од способности и интересовања ученика као и ентузијазма наставника.

Сматрамо да се рад следећих секција може успешно организовати у школама са циљем детаљнијег упознавања и неговања наше традиционалне песме и игре.

---

²⁷⁶ Просветни гласник бр. 2/2010.

²⁷⁷ Ibid.

²⁷⁸ Ibid.

Вокални солисти и групе певача:

У одељењима где постоји интересовање, а ученици су музички талентовани и гласовно способнији тј. заинтересовани за додатни рад, могу се са вокалним солистима или формираним групама певача посебно увежбавати традиционалне песме из краја у којем се школа налази. Добро увежбане песме се могу изводити на разним приредбама и свечаностима у школи и ван ње. Као предлог, сматрамо да би следеће песме биле погодне за извођење:

1. **Сестро Петро коледо** - коледарска песма из нишког краја (нотни пример у Прилогу пример бр. 5) - извођење са групом певача,
2. **Повика Стојан из лојзе** - љубавна песма свадбеног порекла из лесковачког краја (нотни пример у Прилогу пример бр. 133) - извођење са солистом,
3. **У село кавга море голема** - свадбена песма из нишког краја (нотни пример у Прилогу пример бр. 164) - извођење са солистом.

На наступима певаче обући у народну ношњу, а пре наступа у најави објаснити:

1. где се пева песма,
2. којом приликом,
3. музичке карактеристике певања и др.

Инструментални солисти и камерни састави:

Слично солистичком певању, и ученике који знају да свирају на појединим традиционалним тј. народним инструментима, потребно је припремати за извођење и са њима наступати на школским и другим свечаностима. Пре наступа пожељно је изнети краћи историјат инструмента, објаснити којој групи народних инструмената припада, начин настајања тона, основне техничке карактеристике извођења мелодије на њему и сл.

Избор композиција препуштамо наставницима музике, а он ће у многоме зависити од одабраног инструмента и техничким могућности извођења ученика-свирача²⁷⁹.

---

²⁷⁹ У обављеној анкети на питање *Које инструмент имате код куће*, ученици су написали: дудук, бубањ, фрулу, тамбуру, гоч

Фолклорне секције:

Фолклорне секције ученика млађих и старијих разреда основане су успешно раде у већини наших основних школа.

У раду ових секција, користе се већ одређени сплетови игара²⁸⁰ из појединих крајева Србије. У односу на музичке примере које смо ми прикупили и приложили у Прилогу, сматрамо да се играчки успешно могу извести следеће песме:

1. **Опадај лишиће** - песма и игра из нишког граја (у Прилогу пример бр. 209) ,
2. **Ја обу папуче** - песма,а уз игру из нишког краја (у Прилогу пример бр. 220),
3. **Попова ми Стојна** - песма уз игру из нишког краја (у Прилогу пример бр. 223),
4. **Седи јежа у орање** - шаљива дечја песма уз игру из лесковачког краја (у Прилогу пример бр. 215),
5. **Јелено, девојко** - шаљива песма уз игру из лесковачког краја (у Прилогу пример бр. 181),
6. **Ај, мори, Вуко девојко** - игра са певањем - лесковачки крај (у Прилогу пример бр. 178).

Уз набројане песме и игре, према избору наставника, могу се одабрати и тематски груписати игре: коледарске, додолске, ђурђевданске и др. и стилизовано их припремити за извођење.

Секција љубитеља слушања музике:

Последњих година код нас се, на радију, телевизији, али и концертно, све више изводи и традиционална песма. Велику популарност стекли су, изводећи ову музику, поједини солисти или ансамбли:

- ансамбл **Ренесанс** са својим изузетним извођењем старе српске музике,
- ансамбл **Бистрик и Биљана Крстић**; са изузетним интерпретацијама изворне српске (етно) музике,
- **Бора Дугић** са маестралним извођењем народним песмама и играма на фрули,

---

²⁸⁰ Фолклорна секција АКУД *Фахон* из Алексинца изводи спетове игара: Понишавље (игре и песме: *Шесторак*, *Поведи оро Тодоро*, *Клеџка* (Клеца) и *Пешачка*; песме и игре из Лесковца(*Мори Радо* (песма), *Леле Недо* (песма) *Власинка*, *Бела Рада*, *Четворка*, *Чачак* и *Бугарка*); песме и игре из Беле Паланке (*Попова Стојна* (песма и игра), *Де Тодорке* (песма и игра), *Лако, лако танчовођо* (песма и игра) *Шесторка* (крупна) *Бангавела*, *Шесторка* (ситна) Басара, и Пиперана итд.

- *Љубиша Павковић* са својим ансамблом у извођењу изворне народне песме и игре,
- ТВ емисије *Чаши воде са извора, Једна песма, једна жеља*, и др. у којима се изводи српска народна музика и др.

Чињеница је и то да се у програмима са низ других манифестација, поводом народних светковина и празника²⁸¹ изводи се традиционална песма и игра. И на тај начин наставници, у оквиру *Секција љубитеља слушања музике* са ученицима могу ове програме слушати, о њима разговарати, доносити оцене о уметничком нивоу извођења и др.

На тај начин ће се ученици боље упознати са својом традиционалном песмом, и код њих створити веће интересовање и жеља за бољим разумевањем и чувањем свог музичког идентитета.

Секције младих етномузиколога

Рад у оквиру ове секције може да се одвија на прикупљању различитог материјала: стари музички инструменти, књиге о музици, нотне збирке, старе песмарице, аудио записи (плоче и др), музички програми концерата и других музичких приредби, музички плакати, фотографије народних инструмената, певача, написи и чланци из новина о музици и музичким догађајима, стари предмети везани за рад и обичаје, народно ношњу и др.

За чување ових етномузиколошких експоната треба обезбедити посебне услове, зидне табле, стаклене ормаре, а тамо где има услова и једну учионицу претворити у етнолошко-завичајни музеј.

Секција младих композитора:

Мали број основних школа у Србији у оквиру рада слободних музичких активности има секцију младих композитора. Последњих година и овај вид ваннаставних музичких активности поприма све ширу популарност и значај. Тако се на републичком нивоу организује *Фестивал деца стварају*, на коме се изводе песме које компонују и изводе сами ученици. То су углавном песме ближе забавном жанру. На исти начин, може се организовати и фестивал песама, на коме би деца стварала песме у стилу тј. на елементима своје традиционалне музике, односно песме из свога краја. Засигурно би овакав фестивал имао своје ствараоце - „композиторе“, али и своју публику, али оно још важније, путем

²⁸¹ У Анкети су ученици набројали следеће културне манифестације у њиховим срединама на којима се изводи традиционална песма и игра: *Лесковачко лето; Запањски дани; Петровдански сабор; Бурђевдански сабор; Медијана фест* и др.

таквог фестивала ученици би се и на овакав начин упознавала са својом традиционалном музиком.

Редакција музичког програма школског радија и телевизије:

Један део основних школа, у градским срединама, има своје школске радио станице, а мањи део и своју школску телевизију. У таквим срединама постоје услови да се припремају посебне емисије у којима би се емитовала традиционална музика.

Избор тема и припремање емисија треба препустити ученицима, појединачно или у оквиру редакције, а помоћ наставника треба да буде сведена само на пружање стручне помоћи.

III. 2. 2. Методичка литература за наставнике

После анализе Наставног програма, уџбеничке литературе и ваннаставног рада као и поређења у којој је мери је у њима заступљена традиционална песма и игра, направимо и краћу анализу методичко-дидактичке уџбеничке литературе са циљем, да установимо да ли постоји, и у ком обиму стручно методичког тумачења реализације традиционално песме и игре у наставном процесу музичке наставе у основној школи.

Као и за ученичке уџбенике, тако и за методичку литературу, све до иза Другог светског рата, код нас није написан ниједан дидактичко-методички приручник или уџбеник. Тек 1955. године у издању *Народне књиге* из Београда излази методички приручник *Методика наставе певања у основној школи*, аутора *Ђорђа Лекића*. Овде је аутор имао основном идеју да учитељима и наставницима музике пренесе постојећа искуства из дотадашње методичке праксе. У приручнику аутор говори и о значају музичке наставе у развијању музичког слуха, гласа и осећаја за ритам и др. и указује на основне методичке поступке у обради песме, схватању и усвајању ритма, развијању музичког памћења и основа музичке писмености. У уџбенику поменутог аутора, ни у једном поглављу се не говори о приступу и реализацији традиционално песме и игре.

Иста издавачка кућа издала је 1959. год. *Школу певања са методским упутствима*, аутора *Карела Направњика*, музичког педагога из Суботице. Овај приручник, састављен из два дела, и доноси тумачења основних појмова из музичке теорије и детаљну разраду наставног градива по разредима, и наставним часовима. И у овом уџбенику не налазимо посебна тумачења реализације традиционално песме и игре у музичкој настави.

Група аутора: *Душан Плавша, Ботивоје Поповић, Драгољуб Ерић и Маргита Дебељак* су 1961. у издању Завода за уџбенике Н. Р. Србије објавили две књиге: *Музика у школи*, за музичку наставу од I до IV разреда, и *Музичко васпитање*, за музичку наставу од V до VIII разреда. У првом приручнику се детаљно разрађује настава музичког васпитања по областима рада:

- *Развијање слуха и осећаја за ритам,*
- *Обрада песама (по слуху и из нотног текста),*
- *Мелодика,*

- *Основи музичке писмености,*
- *Рад на музичком диктату,*
- *Слушање музике,*
- *Дечје музичко стваралаштво,*
- *Свирање на дечјем инструментарију.*

Свако поглавље аутори детаљно разрађују објашњавајући основне музичке појмове, и указујући на методске поступке код њихове обраде.

У другом приручнику *Музичко васпитање*, износе се више тероријска знања о историји музике, музичким инструментима, слушању музике, дечјим музичким играма, писању аранжмана за свирање на дечјем инструментарију као и о планирању рада у музичкој настави. Иако су аутори у два тома тумачили методичко-дидактички приступ реализацији наставе музичке културе у основној школи, и овде нема посебног осврта на реализацију и извођење традиционално песме и игре у музичкој настави.

Методика наставе музичког васпитања у основној школи, аутора *Мирјане Ивановић*, у издању И. О. Нота из Књажевца, појавила се 1981. год. Након уводних напомена, аутор објашњава циљеве и задатке наставе музичког васпитања у основној школи, а затим даје основна тумачења задатака музичке наставе, тумачења музичких појмова и детаљна објашњења методске обраде истих. О реализацији традиционалне песме у музичкој настави, аутор и овде није дао никаква тумачења.

Допринос развоју музичко-методичке литературе код нас дао је и приручник, аутора *Ирене Буквић Којов: Методика наставе музичког васпитања*, за студенте педагошких академија, у издању Завода за уџбенике и наставна средстав из Београда, 1985. године.

У неколико поглавља аутор изнеси основне теоријске појмове и њихову дидактичко-методичку примену у реализацији музичке наставе од I до IV разреда основне школе.

Као и у предходним издањима, и код овог аутора не налазимо тумачења реализације традиционалне песме и игре.

Настава музичке културе од I до IV разреда основне школе, аутора *Петра Стоковића*, у издању И.О. Нота из Књажевца, 1988. год. је још једно остварење на пољу

дидактичко-методичке литературе, намењено учитељима и студентима педагошких академија.

И овај Приручник као и два претходна, у засебним целинама, указује на могућности реализовања садржаја програма наставе музичке културе од I до IV разреда основне школе. Највише пажње посвећено је обради песме, слушању музике и обради основа музичке писмености, развоју гласа и осећања за ритмичко и мелодијскио кретање, као и посебан део са објашњењима за примену очигледних наставних средстава у настави музичке културе. Иако је уџбеник намењен будућим учитељима музичке наставе у млађим разредима основне школе, и овде није дат било какав приказ реализације традиционалне песме и игре у основној школи.

Музичко-методичку литературу обогатила је и аутор *Гордана Стиојановић. Настава музичке културе од I до IV разреда основне школе*, у издању Завода за уџбенике и наставна средства из Београда 1996. год., намењен је студентима учитељског факултета и учитељима у основној школи. Приручник је подељен на осам целина, а у сваком поглављу аутор разрађује захтеве из наставног програма музичке наставе и указује на методско-дидактичке могућности њиховог реализовања.

Нов допринос даљем развоју музичко-методичке литературе за студенте и учитеље од I до IV разреда основне школе, дали су аутори *Томислав Братић и Љубица Филиповић* у дидактичко-методичком приручнику *Музичка култура у разредној настави*, у издању Учитељског факултета у Јагодини и Факултета уметности у Приштини, 2001. године.

Схватајући важност значаја добре припремљености и креативности учитеља у млађим разредима основне школе за успешност реализовања музичке наставе и однос ученика према музичкој уметности, аутори су Приручник уоквирили у шест целина, у којима су детаљно, и са пуно практичних примера дали упутства за њихову практичну примену у наставном процесу.

Посебно истичемо као веома добро обрађене две целине, прво, *Иновације у настави музичке културе* у коме се дају практични примери примене респондера и компјутера у музичкој настави, и друго, *Примери писаних припрема за реализацију музичке наставе*, за поједине програмске садржаје.

И аутори предходна два уџбеника намењена будућим учитељима, нису дали никакав приступ реализацији традиционално песме у музичкој настави основне школе.

Значајнији допринос развоју музичке наставе у Србији дао је познати фолклориста и музички педагог **Миодраг А. Васиљевић** (1903-1963). Поред веома значајног рада као мелограф и фолклориста Васиљевић је као методичар дао значајан допринос развоју музичке наставе у основној школи и наставе солфеђа у музичким школама, користећи народне песме као тоналне основе за постављање тонских висина и ритмова. „Прекретница у музичкој педагогији догађа се тек пред Други светски рат деловањем Миодрага А. Васиљевића. У десетогодишњем периоду трагања у различитим типовима школа и с различитим узрастом полазника, Васиљевић је постојеће методе поставке основних тонова и тонских функција сврстао у две велике групе:

- методе засноване на тонским функцијама;
- методе интервалске интонације, са две подгрупе које чине певање по тоналној интервалској интонацији и певање по атоналној интервалској интонацији.²⁸²

М. А. Васиљевић је одабрао тј. издвоио народне песме које у настави одређује као моделе за савладавање (поставку) тонских висина.²⁸³ „Дакле, ... после низа година провере дошао је до сопствене, аутентичне методе поставке основних тонова, њихових функција и музичког описмењавања уопште.“²⁸⁴

Нов допринос музичкој дидактичко-методичкој литератури дат је у уџбенику **Методика музичке писмености**, аутора Зориславље М. Васиљевић, у издању Учитељског факултета из Београда, 2000. године.

Уџбеник се састоји из две целине: у првој се доноси хронолошки приказ развоја музичке наставе у свету и посебно у Србији, са објашњењима најзначајнијих метода, а у другом се дају детаљна тумачења методике рада на обради музичке писмености, у којој су прихваћене народне песме као основа за савладавање тонских висина.

Анализирајући горе наведену методичку литературу уочавамо да се она бави дидактичко-методичком проблематиком реализације музичке наставе, везане за програмске садржаје рада у основним школама. Посебно подвлачимо да, сем М. А. Васиљевића и З. М. Васиљевић, ни један од поменутих аутора (поменута анализа односи се на 12 аутора и 8 уџбеника), у својим уџбеницима нису изнели методичко-дидактичке и

---

²⁸² Dr Ivana Drobni, *Metodičke osnove prvih srpskih udžbenika za nastavu muzike*, Fakultet muzičke umetnosti, Beograd, UDK-371.3(37.036), Pregledni članak, Tekst objavljen u časopisu "Nastava i vaspitanje" br. 3, 2007, 5.

²⁸³ Детаљније у делу рада Циљ и задаци васпитно образовног рада у настави солфеђа

²⁸⁴ Dr Ivana Drobni, *Metodičke osnove prvih srpskih udžbenika za nastavu muzike*, Fakultet muzičke umetnosti, Beograd, UDK-371.3(37.036), Pregledni članak, Tekst objavljen u časopisu "Nastava i vaspitanje" br. 3, 2007, 5.

методолошке предлоге за реализацију традиционалне песме у музичкој настави у основној школи. Проблем је још сложенији, јер смо из анализе Наставних садржаја музичке културе у основној школи спознали присутност и захтеве и за извођењем традиционалне песме и игре, и то кроз певање песама, свирање, слушање музике и извођење музичких игара.

За уочене пропусте и недостатке, овим радом, кроз практичне примере, нудимо конкретна решења, са надом да ће она наћи примену у практичној реализацији музичке културе у основним школама²⁸⁵.

---

²⁸⁵ Наставницима ћемо понудити Приручник са песамама из нишког и јабланичког региона, као и CD са примерима за слушање.

II

ДЕО

Значај и карактер (анкетног) истраживања

У првом делу рада објаснили смо досадашња сазнања о српској вокалној традицији, њеној подели и основним обележјима, кроз анализу традиционалне песме и њеном месту у садржајима програма основне музичке и основне школе.

Досадашња истраживања васпитно-образовног значаја и улоге традиционалне песме у овим школама указују на значај стручног приступа у реализацији музичке наставе. Зато све манифестације и збивања које се односе на упознавање музичке традиције имају велики васпитни и естетски значај. С`обзиром да се оне у нашим школама са различитим успехом реализују, желимо да у другом делу рада истражимо колико се, и са каквим резултатима, рад на упознавању вокалне традиције организује и изводи у нишком и у јабланичком региону (у музичкој настави дакле школи али и породици и сл).

Истраживања оваквог типа нису до сада вршена на поменутом подручју. Предпостављамо да ће добијени резултати указати на опште стање које је везано за ову проблематику, а нашим практичним предлозима и сугестијама указаћемо на могуће правце њиховог разрешавања.

Предмета истраживања

За предмет нашег истраживања поставили смо задатке, од којих је свакако примарни - познавање наше традиционалне песме у музичкој настави у основним музичким и основним школама Нишавског и делом Јабланичког округа, и колико је она присутна у:

- а) слободним музичким активностима ученика,
- б) са аспекта социо-културне прилике у којима ученици живе,
- ц) пола ученика,
- д) односа породице и
- е) лични афинитети ученика, њихови односа према традиционалној песми.

Сматрамо да напред изнети задаци могу да дају одговоре на питање да ли се у нашим школама ради на изграђивању музичког става и односа ученика према музичкој традицији, а колико на формирању музичког укуса.

Рад на очувању и бољем упознавању наше музичке традиције сматрамо једним од основних задатака, који у педагошком раду са младим генерацијама ученика у основним школама треба да добије већи значај.

Зато је за наставнике музике у основним музичким и основним школама важно да у свом раду развијају и подстичу адекватан приступ и однос ученика, како према уметничкој музици, тако и према свом народном музичком стваралаштву.

Мада у жељи и настојању за постављањем правих вредности, у нашим школама, помодарство, кич и шунд, и непроверене музичке вредности, чињеница је, имају велики утицај на ученике (нарочито електронски медији), у изграђивању става и односа према нашем народном стваралаштву.

Музичка настава је у задње време, дала одређене позитивне резултате али, сматрамо да је то још увек недовољно, и да се рад на ширем и бољем упознавању наше традиционалне песме у нашим школама мора подићи на знатно шири и виши ниво.

Сматрамо да ће наше истраживање указати на достигнут ниво садашњег стања у музичкој настави са аспекта наведене проблематике, а завршна разматрања сагледати сву исказану проблематику, и кроз предлоге и ставове упутити на њихово разрешавање.

Циљ и задаци истраживања

У оквиру горе назначеног предмета истраживања поставиће се основни циљ истраживања да: *рад на упознавању традиционалног народног певања има велики значај у успешној реализацији наставе солфеђа у основним музичким школама и музичке културе у музичкој настави у основној школи.*

На основу напред наведеног циља истраживања поставићемо и посебне задатке:

- 1) Утврђивање у којој се мери наставници музичке уметности припремљени и заинтересовани за реализацију традиционалне народне песме у настави солфеђа у основним музичким школама и музичке наставе у основној школи?
- 2) Утврђивање у ком обиму је традиционална песма заступљена у садржајима програма настави солфеђа у основним музичким школама и музичке наставе у основној школи и у званичној уџбеничкој литератури?
- 3) Утврђивање у којој су мери ученици основних музичких школа заинтересовани за учење традиционалне песме на часовима солфеђа и ученици основних школа на часовима музичке културе?
- 4) Утврђивање у којем су обиму заступљене специфичности традиционалног народног певања нишавског округа и делом јабланичког округа у настави солфеђа и музичкој настави у основној школи?

Основна и посебне хипотезе

Кроз основну хипотезу истраживања утврдити да *рад на упознавању традиционалног народног певања велики значај за успешну реализацију наставе солфеђа у основним музичким школама и музичке културе у основној школи.*

У оквиру посебних хипотеза изнети ставове да:

- 1) *Препостављамо да су наставници музичке уметности довољно припремљени и заинтересовани за примену традиционалне народне песме у настави солфеђа и музичкој настави у основној школи,*
- 2) *Предпостављамо да је традиционална песма мало заступљена у садржајима програма наставе солфеђа у основним музичким школама и музичке културе у основним школама и у уџбеничкој литератури.*
- 3) *Предпостављамо да су ученици основних музичких школа и основних школа заинтересовани за учење традиционалне песме на часовима солфеђа и часовима музичке културе,*
- 4) *Предпостављамо да су у јако малој мери заступљене специфичности традиционалног народног певања нишавског и делом јабланичког округа у настави солфеђа и настави музичке културе у основној школи.*

Методе истраживања

У оквиру анкетања користе се:

- 1) *Анкетни упитник за ученике основних музичких школа,*
- 2) *Анкетни упитник за ученике основних школа, и*
- 3) *Анкетни упитник за наставнике.*

Технике и инструменти истраживања

У оквиру анкетања користе се **Анкетни упитници за ученике и Анкетни упитник за наставнике**. Ови инструменти истраживања нису стандардизовани већ ће истраживање имати **ex-post-facto** карактер.

Анкетни упитник за ученике састављен је из три дела. У првом делу су питања која се односе на основне податаке везане за школски, породични и социјални статус ученика, у другом делу се налазе питања о односу ученика према традиционалној песми у породици

и средини у којој ученици живе, а у трећем делу, колико је традиционална песма заступљена на часовима солфеђа и часовима музичке културе.

Анкетни упитник за наставнике имаће такође три дела. У првом делу се налазе питања о њиховим основним подацима: школској спреми, годинама стажа, полу, и сл., у другом, општи услови извођења наставе - солфеђа и наставе музичке културе, док се у трећем налазе питања која се односе на то колико је традиционална песма заступљена на часовима солфеђа и часовима музичке културе, у оквиру садржаја програма оба предмета и колико је она заступљена у уџбеничкој литератури а колико је наставници реализују у оквиру своје наставе.

Узорак истраживања

Узорком истраживања биће обухваћене:

ОСНОВНЕ МУЗИЧКЕ ШКОЛЕ	разред		наставници	
	V	VI		
Градске школе				
Ниш - Музичка школа	5	21	2	
Лесковац - Музичка школа <i>Станислав Бинички</i>	8	10	4	
Приградске школе				
Лебане - Истурено одељење Музичке школе из Лесковца	5	5	2	
<i>Укупно по разредима</i>	18	36		
<i>Укупно ученика и наставника</i>	54		8	
ОСНОВНЕ ШКОЛЕ				
Градске школе	IV	VII	VIII	наставници
Ниш				
Основна школа <i>Цар константин</i>	20	15	27	2
Основна школа <i>Чегар</i>	36		45	4
Лесковац				
Основна школа <i>Јосиф Костић</i>	23		27	2
Основна школа <i>Трајко Стаменковић</i>	24		41	2
<i>Укупно по разредима</i>	103	15	140	
<i>Укупно ученика и наставника</i>	258			10
Приградске школе				
Ниш				
Мерошина – О.Ш. <i>Јастребачки партизани</i>		17		3
Брестивац – О.Ш. <i>Бранко Радичевић</i>	19	27	20	2
Лесковац				
Бобиште – О.Ш. <i>Вук Караџић</i>	16		11	2
Вибнарце – О.Ш. <i>Милутин Смиљковић</i>	18		13	2
Лебане – О.Ш. <i>Вук Караџић</i>	6	15		2
Лебане О.Ш. <i>Радован Ковачић- Максим</i>	12	15		1
<i>Укупно по разредима</i>	71	74	44	
<i>Укупно ученика и наставника</i>	189			11
Сеоске школе				
Ниш				
Гацин Хан – О.Ш. <i>Витко и Света</i>	16		23	2
Доњи Душник О.Ш. <i>Витко и Света</i>	7		11	2
Лесковац				
Бошњаце – О.Ш. <i>Радоје Домановић</i>	12		25	1
Велико Трњане – О.Ш. <i>Никола Скобаљић</i> истурено одељење Стројковце	12		17	2
Губеревац – <i>Бора Станковић</i>	18		15	2
Печењевац – <i>Вук Караџић</i>	9		19	2
<i>Укупно по разредима</i>	74		110	
<i>Укупно ученика и наставника</i>	184			11
<i>Укупно у основним школама</i>	248	89	294	32

УКУПНО	Ученици	Наставници
Основне музичке школе	54	8
Основне школе	631	32
Укупно	685	40

У свакој основној школи (градској, приградској и сеоској), биће анкетирани сви разредни учитељи и сви наставници музичког васпитања, а такође и сви ученици IV, VII и VIII разреда.

У школи за основно музичко образовање биће анкетирани сви наставници солфеђа и ученици V и VI разреда свих класа у шестогодишњем трајању.

Сматрамо да оваквим избором школа, у три различите социо-културне средине: град, приградско насеље и сеоске средине, у односу на тему наше дисертације: *Методички приступ примени традиционалне песме у музичкој настави основне школе и школе за основно музичко образовање* можемо да добијемо реалне резултате и сазнања о месту и реализацији традиционалне песме у настави солфеђа у основним музичким школама и настави музичке културе у основним школама.

У градским школама традиционалну песму ученици сусрећу данас у оквиру електронских медија (телевизија и снимци на носачима звука) и концерата музичких група која изводе овај музички жанр, док у приградским и сеоским срединама ученици још имају прилике да традиционалну песму слушају на разним сеоским и породичним свечаностима, фолклорним и другим такмичењима у оквиру сусрета села, сеоским прославама и др. Мада и у оквиру набројаних манифестација све се ређе изводе традиционалне песме, њихово извођење је данас ипак присутно, па нашим истраживањем желимо да утврдимо колико и у ком обиму је оно у срединама које смо изабрали за истраживање.

Организација и ток истраживања

Организација и ток истраживања обавиће се у току школске 2009/10. године, у току другог полугодишта.

У договору са директорима школа, разредним учитељима, наставницима музичке културе и наставницима солфеђа одабраћемо термине који су и наставници и ученицима најпогоднији: у дану када ученици имају најмање часова, као пред час, на часовима одељенске заједнице или када школе имају радне суботе и сл.

Током истраживања трудили смо се да ученицима објаснимо шта се од њих очекује и уколико је потребно, нека од питања детаљније протумачити, дакле, у циљу додатног појашњења.

III. Резултати истраживања са коментаром

Обрада података - Основна музичка школа

Основни подаци

Постојање статистички значајних разлика у заступљености појединих одговора тестираћемо z-тестом за пропорцију.

Питање бр. 1

Истраживање колико ученици основних школа познају нашу традиционалну песму, определили смо се најпре да извршимо са ученицима основних музичких школа, који су пре уписа у школу положили тест општих музичких способности.

Полазећи од хипотезе да су ови ученици у својим породицама, градској средини у којој се налазе ове школе и наравно у самој основној музичкој школи, имали могућности да више и шире упознају са музичким жанровима, желели смо да дођемо и до сазнања да ли је тиме и познавање наше традиционалне песме веће и шире у односу на ученике основних школа.

Питање бр. 2: Место у коме се школа налази:

Истраживања су извршена у градским и приградским школама и то:

Школа		V	VI	Укупно
Музичка школа у Нишу	број ученика	5	21	26
Музичка школа <i>Станислав Бинички</i> у Лесковцу	број ученика	8	10	18
Лебане - одељење ОМШ <i>Ст. Бинички</i> из Лесковца	број ученика	5	5	10
Укупно	број ученика	18	36	54

У приградском насељу интересовање ученика за упис у основну музичку школу је мањи, с обзиром на укупан број становника у граду и приградском насељу.

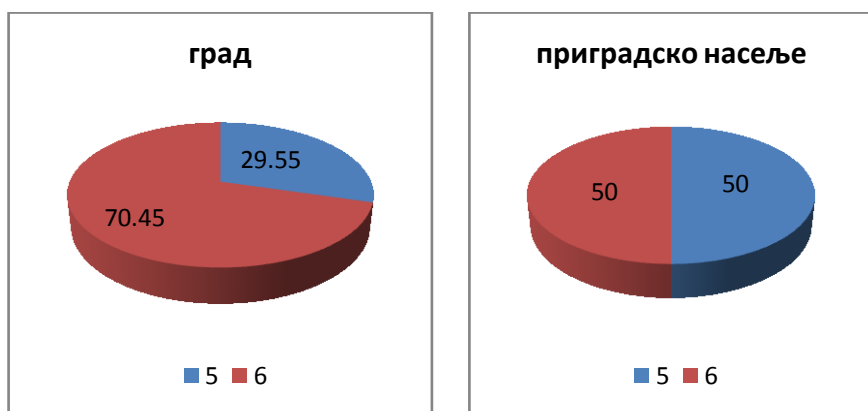
Питање бр. 3 Разред који похађују анкетирани ученици:

У наведеним школама анкетирани су ученици V и VI разреда, дакле ученици завршних разреда основних музичких школа.

Број ученика по разредима изнет је у следећој табели:

Разред		V	VI	Укупно
Град	број ученика	13	31	44
	%	29,55	70,45	100,00
Приградско насеље	број ученика	5	5	10
	%	50,00	50,00	100,00
Укупно	број ученика	18	36	54
	%	33,34	66,66	100,00

С обзиром да је интересовање за упис ученика у основне музичке школе сваке године различит, евидентна је и бројчана разлика ученика VI разреда (36 ученика - 66%) у односу на ученике V (18 -33,34%) разреда ($\text{sig.}=0,319>0,05$, $\text{sig.}=0,500>0,05$). У делу узорка из приградских насеља нема статистички значајних разлика у броју ученика петог и шестог разреда ($\text{sig.}=1>0,05$).

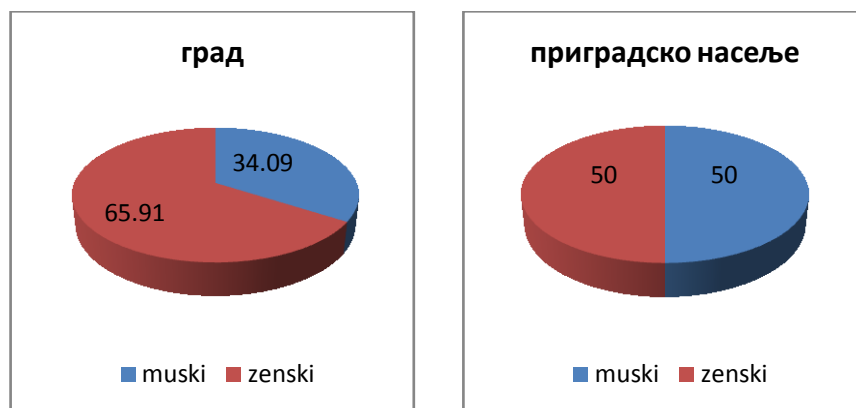

Питање бр. 4 Пол ученика:

4. У наредној табели изнет је број анкетираних ученика према полу:

Пол		мушки	женски	Укупно
Град	број ученика	15	29	44
	%	34,09	65,91	100,00
Приградско насеље	број ученика	5	5	10
	%	50,00	50,00	100,00
Укупно	број ученика	20	34	54
	%	37,04	62,96	100

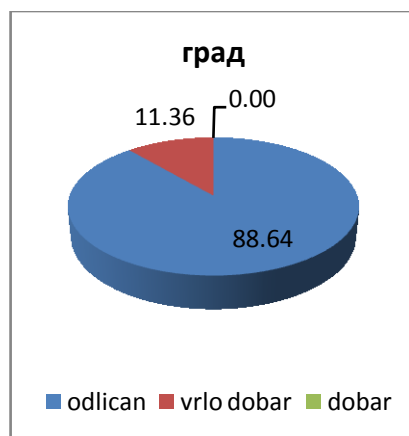
У односу на пол, видимо да је интересовање девојчица за музиком, односно за учењем свирања на неком инструменту скоро дупло веће у односу на дечаке ($\text{sig.}=0,017<0,05$), док је то у приградском насељу, у односу на пол ученика потпуно изједначено (нема статистички значајне разлике) ($\text{sig.}=1>0,05$).

Питање бр. 5 Општи успех у предходном разреду:

Успех у предходном разреду		одличан	врло добар	добар	Укупно
Град	број ученика	39	5	0	44
	%	88,64	11,36	0,00	100,00
Приградско насеље	број ученика	4	5	1	10
	%	40,00	50,00	10,00	100,00
Укупно	број ученика	43	10	1	54
	%	79,63	18,52	1,85	100

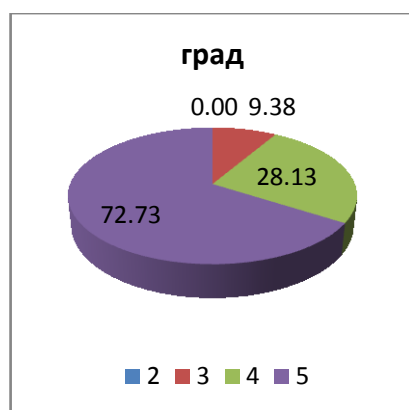
Велики број ученика у градским школама (88,64%) је са одличним успехом ($\text{sig.}=0,000<0,05$), што нам указује да се ради о ученицима, који своје интересовање за музиком својим радом и музичким способностима успехом и доказују. Разлика у заступљености одличних, врло добрих и добрих ученика у приградским школама није статистички значајна ($\text{sig.}=0,369>0,05$). Уједначен је број одличних и врло добрих ученика ($\text{sig.}=0,369>0,05$).

Пиатање бр. 6 Оцена из солфеђа

Оцена из Солфеђа		2	3	4	5	Укупно
Град	број ученика	0	3	9	32	44
	%	0,00	9,38	28,13	72,73	100,00
Приградско насеље	број ученика	1	2	2	5	10
	%	11,11	22,22	11,11	55,56	100,00
Укупно	број ученика	1	5	11	37	54
	%	1,85	9,26	20,37	68,52	100

Своје музичке способности ученици су показали и у настави солфеђа. Према резултатима анкете, одличну оцену из солфеђа има (72,73%) ученика, што је статистички значајно више ($\text{sig.}=0,001<0,05$) у односу на ученике са осталим оценама. У приградским школама, број ученика са оценом 5 из Солфеђа је већи, али та разлика није статистички значајна ($\text{sig.}=0,128>0,05$). Оцене из солфеђа се процентуално битно не разликују у односу на ученике из градских и приградских средина односно школа.

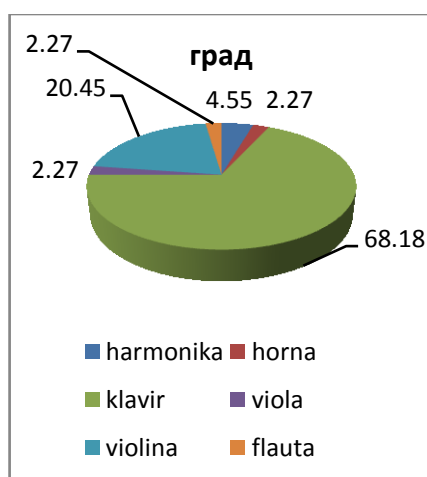

Питање број 7 Који инструмент учиш да свираш:

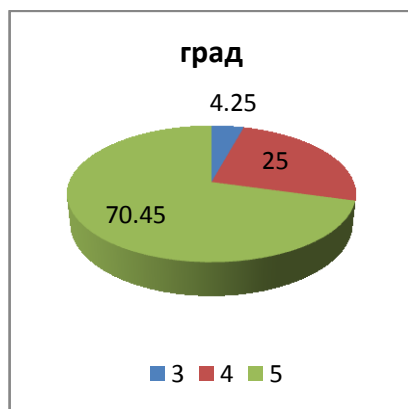
Који инструмент свираш		хармоника	хорна	клавир	виола	виолина	флаута	Укупно
Град	број ученика	2	1	30	1	9	1	44
	%	4,54	2,27	68,18	2,27	20,45	2,27	100
Приградско насеље	број ученика	-	-	10	-	-	-	10
	%	-	-	100	-	-	-	100
Укупно	број ученика	2	1	40	1	9	1	54
	%	3,70	1,85	74,08	1,85	16,67	1,85	100

С обзиром да је клавир један од највише коришћених инструмената у уметничкој музици, његова популарност и жеља за учењем свирања на њему и међу ученицима на овом узрасном добу је велика. Ово потврђује и наше истраживање. На основу одговора ученика можемо закључити, да од укупног броја у градским школама, сваки трећи ученик (68,18%), се определио за свирање на овом инструменту, што је статистички значајно већи број ($\text{sig.}=0,000<0,05$) од броја осталих ученика који уче остале инструменте. Следећу групу чине ученици који су се определи да свирају на виолини (20,45%), а остали инструменти се изучавају у знатно мањем проценту. У односу на популарност хармонике у нашој народној музици, изненађује податак да се за учење свирања на овом инструменту определило само 3,70% ученика (у свим школама). Занимљив је податак да се у приградским школама 100% ученика изјаснило уче да свирају клавир.

Питање број 8 Оцена из инструмента:

Оцена из инструмента		3	4	5	Укупно
Град	Број ученика	2	11	31	44
	%	4,25	25,00	70,45	100,00
Приградско насеље	број ученика	4	2	4	10
	%	40,00	20,00	40,00	100,00
Укупно	број ученика	6	3	35	54
	%	11,11	24,07	64,81	100

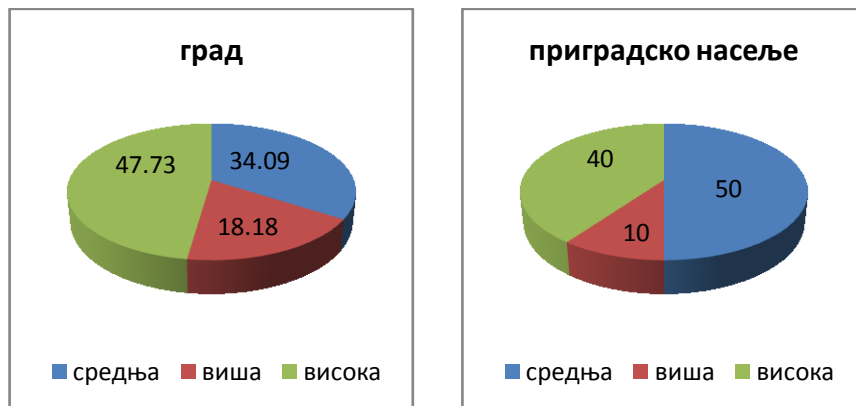
Као и код оцена из солфеџа, и код овог питања заључујемо да је велика већина ученика у градским школсма веома озбиљно схватила важност изучавања одабраног инструмента, јер оцелу одличан имају 70,45% (sig.=0,009<0,05) ученика. То указује да ученици вредно код куће и на часовима савладавају вештину свирања на одабраном инструменту. У приградским школама се те две групе ученика (са одличном и осталим оценама из инструмента) не разликују статистички значајно.

Питање број 9 Стручна спрема родитеља:

Стручна спрема оца		средња	виша	висока	Укупно
Град	број ученика	15	8	21	44
	%	34,09	18,18	47,73	100,00
Приградско насеље	број ученика	5	1	4	10
	%	50,00	10,00	40,00	100,00
Укупно	број ученика	20	9	25	54
	%	37,04	16,66	46,30	100

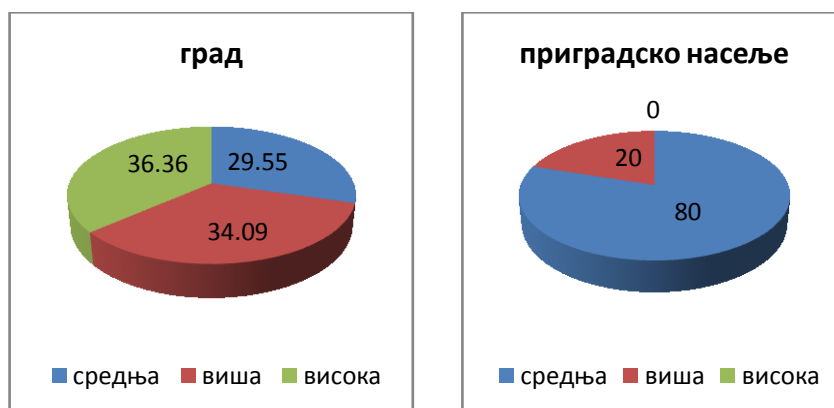
Број деце из градских школа, чији очеви имају високу стручну спрему је статистички значајно већи (sig.=0,008<0,05) од броја деце чији очеви имају вишу стручну спрему, али се њихов број не разликује значајно (sig.=0,159>0,05) од броја деце чији очеви имају средњу стручну

спрему. Ученици чији су очеви са средњом и са вишом стручном спремом се не разликују значајно ($\text{sig.}=0,072>0,05$). У приградским школама нема значајне разлике ($\text{sig.}=0,051>0,05$, $\text{sig.}=0,090>0,05$, $\text{sig.}=0,369>0,05$) међу заступљеностима ученика чији очеви имају високу, вишу и средњу стручну спрему.

Стручна спрема мајке		средња	виша	висока	Укупно
Град	број ученика	13	15	16	44
	%	29,55	34,09	36,36	100,00
Приградско насеље	број ученика	8	2	0	10
	%	80,00	20,00	0,00	100,00
Укупно	број ученика	21	17	16	54
	%	38,40	31,49	29,64	100

У градским школама нема значајне разлике ($\text{sig.}=0,429>0,05$, $\text{sig.}=0,289>0,05$, $\text{sig.}=0,353>0,05$) међу заступљеностима деце чије мајке имају високу, вишу и средњу стручну спрему. У приградским школама има значајно више деце чије мајке имају срењу стручну спрему (80,00% или $\text{sig.}=0,029<0,05$) у односу на децу чије мајке имају високу и вишу стручну спрему.

Питање број 10 Занимање родитеља

Занимање оца	Број ученика
цвећар	1
дипл. Електронски инжењер	4
дипл. Фармацеут	1
дипл. инжењер пољопривреде	1
дипломирани туризмолог	1
директор	1
економиста	3
електротехничар	2
фотограф	1
грађевинар	1
инструктор	1
комерцијалиста	1
лекар	5
машински инжењер	1
музичар	2
полицајац	2
пољопривреднитехничар	1
прецизни техничар	1
приватник	5
продавац књига	1
професор	2
радник	6
референт	2
стоматолог	1
техничар	1
технички цртач	1
војно лице	3
војни музичар	1
занатлија	1
Укупно	54

Занимање мајке	Број ученика
банкар	1
цвећар	1
дипломирани физичар	1
дипл. грађевински инжењер	1
дипл. социолог	1
домаћица	12
економиста	3
фармацеутски техничар	1
физиотерапеут	1
хемијски техничар	2
књиговођа	1
лекар	3
магационер	1
мед. сестра	1
наставник	2
пензионер	1
приватник	3
проф. на факултету	4
радник	5
секретарица	1
трговац	3
васпитач	3
здравствени радник	2
Укупно	54

Занимања родитеља ученика доносе један широк и разнолик спектар занимања, и то од професора на факултету, инжењера, лекара па до радника, домаћица и пензионера. У том шароликом броју различитих занимања, ми смо родитеље груписали по ужим и стручним категооријама, па смо тако добили следеће податке:

струка	отац	мајка	укупно
службеници	8	8	16
просвета	1	3	4
здравство	2	5	7
радници	13	5	18
остало	30	33	63
укупно	54	54	108

У приградском насељу ситуација је нешто другачија. Ту немамо ни једну мајку са високом стручном спремом. Према анкети 2 мајке су са вишом, а њих 8 је са средњом стручном спремом, па су и њихова занимања и већем броју крећу ка радничким. Њих 12 нису запослене. Када су у питању очеви ситуација је другачија: четворица имају високу а само један вишу спрему. Њихова занимања су адекватно томе са већим бројем службеничких, здравствених и просветних занимања. Сагледавајући успех ученика у музичким школама где је и у граду и у приградском насељу око 90% ученика са одличним и вр. добрим успехом, може се закључити да занимање родитеља у овом случају нема одлучујућу улогу.

II. Однос према традиционалној - изворној песми у породици и средини у којој живиш

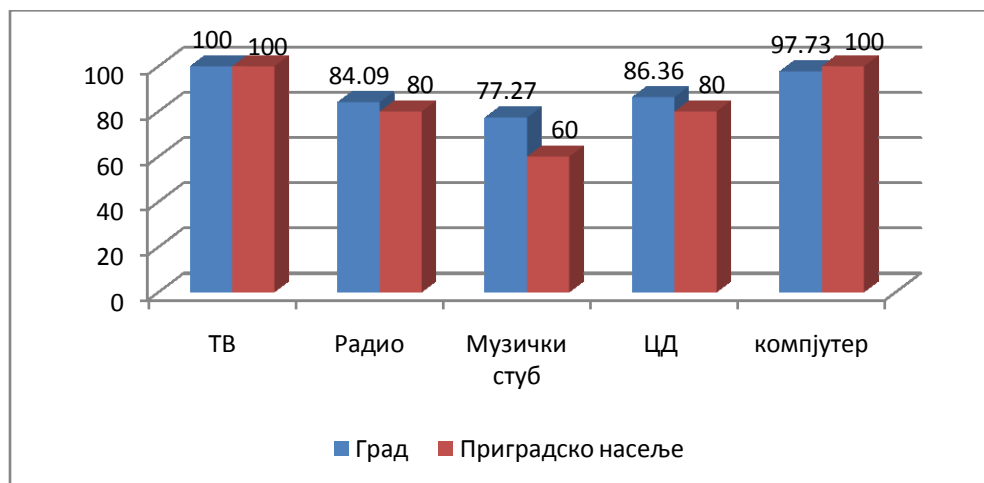
1. Да ли у кући имате:

Да ли кући имате		ТВ		Радио		Музички стуб		ЦД		компјутер	
		да	не	да	не	да	не	да	не	да	не
Град	број ученика	44	0	37	7	34	10	38	6	43	1
	%	100	0	84,09	15,91	77,27	22,73	86,36	13,64	97,73	2,27
Приградско насеље	број ученика	10	0	8	2	6	4	8	2	10	0
	%	100	0	80	20	60	40	80	20	100	0
Укупно	број ученика	54	0	45	9	40	14	46	8	53	1
	%	100	0	83,34	16,67	74,07	25,92	85,18	14,81	98,15	1,85

С обзиром да су ово посебно музички обдарена деца, да велика већина њих живи у породицама чији су родитељи са вишом и високом школском спремом, резултати добијени по питању поседовања електронских медија су више него очекивани. Тако од 44 анкетираних ученика у градским школама 100% имају у кућама ТВ пријемник, чак 98,15% имају компјутере, док је и поседовање радио пријемника, музичког стуба и ЦД плејера у просеку преко 80%, што значи да има значајно више (за сваки уређај је $\text{sig.}=0,000<0,05$). Испитивани ученици живе у породицама које су добро опремљена уређајима за слушање музике, па ученички одговори у даљој анкети, везани за њихово слушање - праћење и познавање музичких жанрова се заснивају на изузетно добрим техничким условима, односно они су ту музику у својим породицама могли да и свакодневно слушају.

Добијени резултати на ово питање указују да нема битнијих разлика између ученика из градских и приградских средина. У приградским школама, такође, значајно већи број деце поседује наведене уређаје, осим музичког стуба, где нема значајних разлика ($\text{sig.}=0,264>0,05$).

Одговори на следећа питања даће нам ближе показатеље колико су, користећи ове електронске медије, при томе слушали и упознали традиционалну песму.

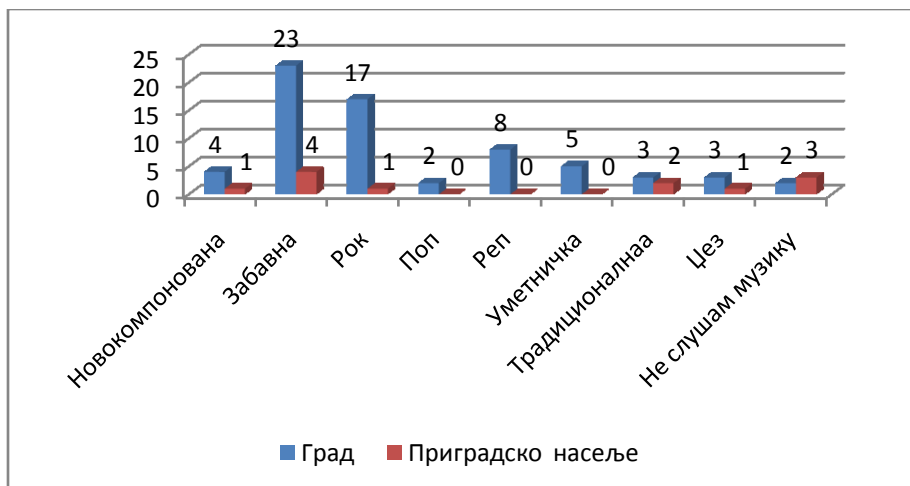
Питање број 2. Коју врсту музике највише слушате:

Коју врсту музике слушате	Град	Приградско насеље	укупно	%
Новокомпонована	4	1	5	9,26
Забавна	23	4	27	50
Рок	17	1	18	33,33
Поп	2	0	2	3,7
Реп	8	0	8	14,81
Уметничка	5	0	5	9,26
Традиционална	3	2	5	9,26
Џез	3	1	4	7,41
Не слушам музику	2	3	5	9,26
Укупно	67	12	79	

Одговори на ово питање мењају устаљено мишљење да ученици на овом узрасту највише слушају новокомпоновану музику. Из добијених резултата закључујемо да је на првом месту **забавна музика** (27% ученика). Ако у ту врсту музике сврстамо и рок, поп и реп музику, налазимо да од 44 анкетираних ученика из градских школа и њихових 67 одговора (прихватили смо одговоре ученика који су уписали да слушају два музичка жанра), имамо 23 одговора (34%) ученика да слушају забавну музику ($\text{sig.}=0,000<0,05$), док рок музику слуша њих 17 ($\text{sig.}=0,036<0,05$, $\text{sig.}=0,002<0,05$, $\text{sig.}=0,005<0,05$). Између заступљености забавне и рок музике нема значајне разлике ($\text{sig.}=0,171>0,05$). У приградским школама између заступљености присутних врста музике нема статистички значајне разлике ($\text{sig.}=0,090>0,05$, $\text{sig.}=0,207>0,05$, $\text{sig.}=0,353<0,05$)

Мали проценат изјашњавања ученика да слушају остале музике жанрове, потврђује нашу претпоставку о општем познавању и заинтересованости ученика за ширим упознавањем истих. Наша разочарења посебно се односе на веома мали број ученика - само њих 5 (9,26%), који су се изјаснили да слушају традиционалну песму. Коментаришући даље овај резултат морамо да истакнемо да је он, вероватно дошао као последица слушања забавне музике у породици, средини у којој ученици живе, и на крају, и на укупан однос друштвене заједнице и свих њених чинилаца према овом музичком жанру. Да слушају џез музику изјаснило се 5 ученика (и то из града - 9,26%). Претпостављамо да су ученици афинитет за слушање овог музичког жанра преузели од својих родитеља.

У овом изјашњавању ученика посебну пажњу заслужују одговори 5 ученика да не слушају музику! Такав лични, негативни став према музици, уписали су ученици који су у свом досадашњем животном искуству, да ли у породици, школи или у средини у којој живе, доживели непријатна сазнања и искуства, која су резултирала и оваквим њиховим изјашњавањем.

Питање број 3. Напиши имена песама које најрадије слушаш:

Напиши имена песама које најрадије слушаш			
град		Приградско насеље	
Омиљена песма	Број ученика	Омиљена песма	Број ученика
21 guns	2	Косово	1
Cry	2	Каранфил се на пут спрема	1
Дођи да пијеш са нама	2	Љубави	1
Don't cry	1	Сто ратова	1
Где љубљав путује	1	Моја љубав	1
I don't want to miss a thing	1	Остани ђубре до краја	2
Инсомнија	1	Уђи слободно	1
Један види све	2	Ој, Мораво	1
Једна ноћ кајања	2	Падај, падај кишице	1
Јесен у мени	2	Кад падне ноћ	1
Кад казальке се поклопе	2		
Кошава	2		
Paparazzi	1		
Last resort	1		
Љубави	2		
4 minutes	1		
Моја жеља си ти	2		
Мој дилбере	1		
All I ever wanted	1		
Боље бити пијан него стар	3		
Провинцијалка	2		
Кад падне ноћ	2		
Није ми жао	2		

Speechless	1		
Сузе	2		
Сврха љубави	2		
You are not for me	1		
Укупно	44		11

Одговори добијени на ово питање у основи потврђују одговоре на једно од предходних питања (питање број 2) где су се ученици у великом броју (69,62%) изјаснили да највише воле да слушају забавну музику. И овде, из добијених одговора - наслова песама, видимо да ученицима нису сасвим јасни појмови, шта је то забавна а шта новокомпонована песма. Подвући црту и правилно раздвојити ове врсте музичких жанрова, често је дискутабилно и бољем познаваоцу музике.

Питање број 4. Напиши имена певача или ансамбала традиционалне - изворне музике које најрађе слушаш:

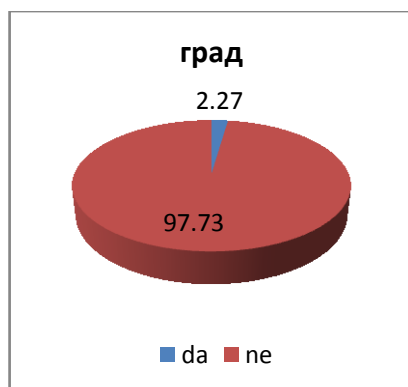
Певач или ансамбл	град	приградско	укупно
Балканика	5	3	8
Биља Крстић	15	6	21
Бистрик	8	5	13
Цуне Гојковић	2	-	2
Куд Абрашевић	1	1	2
Легенде	6	3	9
Лепа Лукић	5	2	7
Шабан Шаулић	4	2	6
Митар Мирић	1	2	3
КУД Оро	4	2	6
укупно	45	23	68
Не познајем	8	4	12

На ово питање прихватили смо ученичке одговоре и са два набројана певача или певача и један ансамбл. Део ученика и на ово питање показао је велико непознавање наше традиционалне музике, јер једино тако можемо објаснити оне ученичке одговоре где су Шабан Шаулић, Митар Мирић обележени као извођаји традиционалне песме. Концертно и медијско појављивање Биљане Крстић и ансамбла *Бистрик* стекло је популарност и код ученика основних музичких школа. И у градским и у приградским школама значајно већи број испитаника ($\text{sig.}=0,000<0,05$, $\text{sig.}<0,016<0,05$), навео је Биљану Крстић и ансамбл Бистрик као извођаче овог жанра. Уз одговоре ученика који су навели КУД *Абрашевић* и КУД *Оро*, можемо закључити да популарност и познавање наше традиционалне музике и овако „стиже“ до наших ученика, али, чињеница је да је њихов број мали.

Питање број 5. Напиши имена традиционалних - изворних песама из свога краја које познајеш:

Напиши имена традиционалних – изворних песама из твог краја које познајеш		да	не	Укупно
Град	број ученика	1	43	44
	%	2,27	97,73	100,00
Приградско насеље	број ученика	0	10	10
	%	0,00	100,00	100,00
Укупно	број ученика	1	54	54
	%	1,85	98,15	100

Добијени резултати указују на **велико непознавање наше традиционалне песме** из средине у којој ученици живе. И у градским и у приградским школама значајно ($\text{sig.}=0,000<0,05$) је већи број испитаника навео да незна имена традиционалних песама из краја у коме живе. Да само један ученик (1,85%) упише назив једне наше традиционалне песме заиста нисмо очекивали. Делимично ово можемо оправдати претпоставком да је термин *традиционална песма* ученицима непознат, да га они у својим породицама нису упознали, што можемо разумети, али да га они у својим школама нису имали прилике да упознају, да им њихови наставници, ни у једној прилици нису покушали да објасне, то је свакако чињеница коју не можемо правдати.

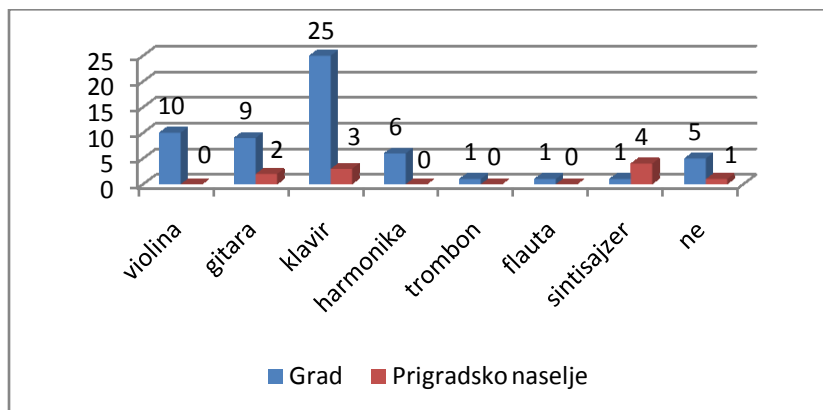
Питање број 6. Да ли у кући имате музички инструмент:

Да ли кући имате инструмент		виолина	гитара	клавир	хармоника	тромбон	флаута	синтисајзер	не
Град	Број учен.	10	9	25	6	1	1	1	5
Пригр. насеље	Број учен.	-	2	3	-	-	-	4	1
Укупно	Број учен.	10	11	28	6	1	1	5	6
	%	18,52	20,38	51,85	11,12	1,85	1,85	9,26	11,12

Од 44 ученика из градских школа њих 14 се је изјаснило да у кућама имају по 2 музичка инструмента. С обзиром да су то велике градске средине (Ниш и Лесковац), предпостављамо да је неко од родитеља свирао (или свира) на неком инструменту, или да је тај инструмент наследио од својих родитеља. Оваква бројност у поседовању музичких инструмената је изузетан показатељ да се у породицама анкетираних ученика, музици и поседовању музичких инструмената поклања велика пажња.

Према врсти инструмената које ученици имају у својим породицама, резултати су очекивани. На првом месту је клавир, њега у својим домовима имају 28 ученика (51,85%), што је значајно већа ($\text{sig.}=0,000<0,05$) заступљеност у односу на било који други инструмент. Виолина, гитара и хармоника се међусобно не разликују статистички значајно, али су значајно више заступљени у односу на остале инструменте. По заступљености следе гитара и виолина, а мало нас изненађује, с обзиром на популарност хармонике у нашој народној музици (то смо већ једном истакли), да је она, по бројности, тек на четвртм месту.

У приградском насељу сви ученици свирају клавир, што је значајно већа ($\text{sig.}=0,000<0,05$) заступљеност у односу на преостале инструменте. Према анализи одговора, ни један ученик не учи свирање на хармоници.

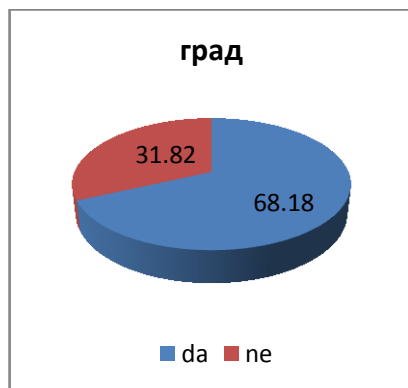

Питање број 7. Да ли још неко свира у породици:

Да ли у породици још неко свира инструмент		да	не	Укупно
Град	Број ученика	30	14	44
	%	68,18	31,82	100,00
Приградско насеље	Број ученика	4	6	10
	%	40,00	60,00	100,00
Укупно	број ученика	34	20	54
	%	62,96	37,04	100

У градским школама значајно ($\text{sig.}=0,008<0,05$) већи број ученика потиче из породица у којој неко од родитеља свира инструмент (62,96%). Предпостављамо да родитељи своју децу усмеравају да и она уче да свирају на неком инструменту. Додатно истраживање би дало детаљнији одговор, да ли деца свирају инструмент који свирају и њихови родитељи или је тај избор нешто другачији.

У приградским школама нема значајне разлике ($\text{sig.}=0,264>0,05$) у броју деце у чијој породици још неко свира инструмент и породици где нико не свира на инструменту.

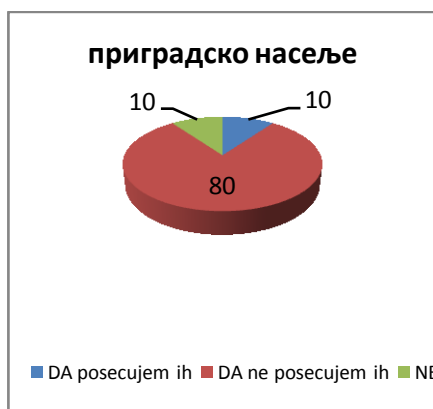
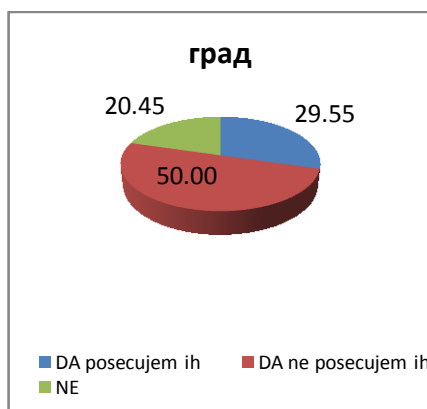
Питање број 8. Да ли се у твом месту организују музичке приредбе (концерти, смотре певача и фолклора, наступи хорова, музички фестивали и сл.) на којима се изводе традиционалне (изворне) песме и игре:

Да ли се у твом месту одржавају приредбе на којима се изводе традиционалне песме и игре		ДА посећујем их	ДА не посећујем их	НЕ	Укупно
Град	број ученика	13	22	9	44
	%	29,55	50,00	20,45	100,00
Приградско насеље	број ученика	1	8	1	10
	%	10,00	80,00	10,00	100,00
Укупно	број ученика	14	30	10	54
	%	25,92	55,56	18,52	100

Да се у њиховом месту организују разне музичке приредбе одговорило је 44 ученика или 81,48%, али само 14 ученика (25,92%) потврдило да ове музичке манифестације посећује, што ако узмемо у обзир да је реч о ученицима музичких школа, овај податак засигурно није понајбољи показатељ. Овде знатно већу посећеност музичким приредбама, на којима се изводе и традиционалне песме, показују ученици из града (29,55%), док је у приградском насељу то изјавио само један ученик. За ученике музичких школа није охрабрујући податак да само 9 ученика из града (20,45%) ($\text{sig.}=0,003<0,05$), и 1 ученик из приградског насеља (10,00%) ($\text{sig.}=0,006<0,05$), уопште незнају да се у њиховим местима организују музичке манифестације.

За овакву слабу обавештеност и посећивање музичких манифестација у својим местима, можемо најпре замерити школама, а онда и родитељима. Као основни разлог предпостављамо да је слаба организованост и жеља наставника Солфеђа и инструмента да своје ученике воде или упућују да посећују музичке манифестације.

Из општих питања, добили смо податке који дају позитивну слику о односу ученика према музичкој школи и залагању и резултатима везаних за савладавање инструмента и наставе солфеђа. Друга група питања, везана је за однос ученика према традиционалној песми у породици и средини у којој ученици живе. Ова група питања даје нам резултате који указују на веома мало познавање и интересовање ученика за овом, за нас тако вредном и значајном музичком наслеђу.

Питање број 9. Ако се у твом месту организују музичке приредбе, наведи неке од њих:

Назив манифестације	Град	приград. насеље	укупно
Дан школе	2	5	7
фолклор	8	9	17
Наступи хорова	13	2	15
Фестивал културе младих Србије	1	-	1
Концерти	8	2	10
Наступи ансамбла АМОРОСО	5	-	5
Наступи КУД ЛЕМИНД	3	1	4
ЛЕДАМУС	3	-	3
Лесковачко лето	2	-	2
Мајска песма	9	-	9
Молитва под Миџором	-	1	1
Приредбе Музичке школе	6	2	8
Такмичења хорова	6	1	7
Прва хармоника Србије	1	-	1
Укупно	67	23	90

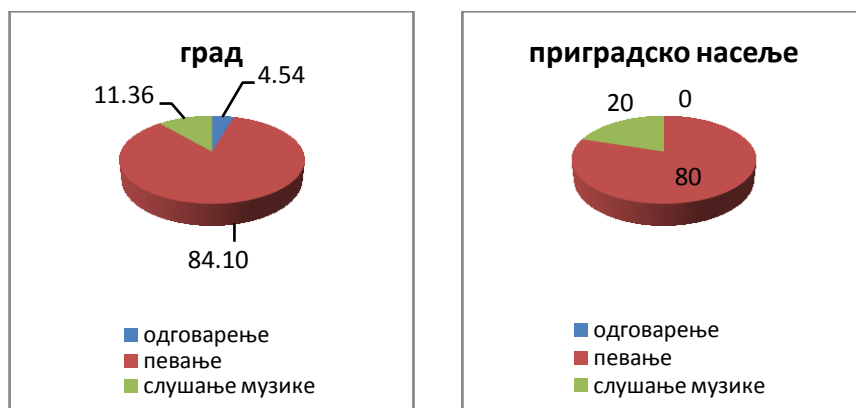
Ученици су у одговорима на ово питање показали да прате тј. посећују музичке манифестације које се одржавају у њиховим срединама. Тако су ученици из Ниша набројали: Фестивал дечјих песама *Мајска песма*, такмичење хорова (Међународно такмичење хорова - *Хорске свечаности* у Нишкој тврђави), концерте (Нишког симфонијског оркестра), приредбе музичке школе, музичке манифестације које се у Нишу одржавају редовно, а ученици из Лесковца Фестивал културе младих Србије, *Лесковачко лето*, ЛЕДАМУС, наступе КУД ЛЕМИНД, приредбе Музичке школе, концерте, а ученици из приградског насеља манифестацију *Молитва под Миџором*.

III. Колико је традиционална - изворна песма заступљена на часовима солфеђа у твојој школи

Питање број 1. На часовима солфеђа највише волиш кад:

На часовима Солфеђа највише волиш кад:		одговарате	певате песме	слушате музику	Укупно
Град	број ученика	2	37	5	44
	%	4,54	84,10	11,36	100
Приградско насеље	број ученика	0	8	2	10
	%	0,00	80,00	20,00	100
Укупно	број ученика	2	45	7	54
	%	3,70	83,84	12,96	100

Из одговора ученика можемо закључити да на часовима солфеђа они највише воле да певају песме (чак 83,34%). Значајно већи број ученика ($\text{sig.}=0,000<0,05$, $\text{sig.}=0,029<0,05$) изјавило да на часовима солфеђа највише воле да певају. Одговори деце и из града и из приградског насеља су у проценту идентички (око 80,00%).

Питање бтој 2. Напиши имена традиционалних - изворних песама које сте учили на часовима солфеђа:

Традиционалне песме на часу	град	Приградско насеље	укупно
Бели миш	1	-	1
Да смо се раније срели	-	1	1
Дуни ми дуни	-	3	3
Поведи оро Бојано	1	3	4
Јелено девоко	2	4	6
Копа цура виноград	1	2	3
Македонско девојче	1	-	1
Нишка бања	6	2	8
Вишњицица род родила	11	5	16
Лепе ли су нано	2	1	3
Ој Стојане	-	5	5
Дај поиграј медо	1	1	2
Разгранала грана јоргована	5	6	11
Шано дишо	2	1	3
У Милице	7	5	12
За гором село помалено	1	-	1
Оп цуп Драгане	1	-	1
Укупно	42	39	81

У набрајању традиционални песама које су обрађиване на часовима солфеђа, у одговорима ученика доминирали су наслови следећих народних песама: *Вишњицица род родила*, *У Милице и Разгранала грана јоргована*, песме које се већ годинама обрађују у нашим основним школама и које се као примери наше народне музике налазе у уџбеничкој литератури за наше основне школе од Другог светског рата до данас. Песма *Нишка бања*, као веома популарна народна песма (и игра), нашла се у одговорима ученика из нишког региона, предпостављамо више као песма коју су ученици научили у својим домовима, и на разним слављима, а мање на часовима солфеђа.

Због непознавања термина, наша *традиционална песма*, у одговорима ученика нашла се и дечја песма *Дај поиграј медо*, бројалица *Бели миш* чак и песма из Македоније *Македонско девојче*.

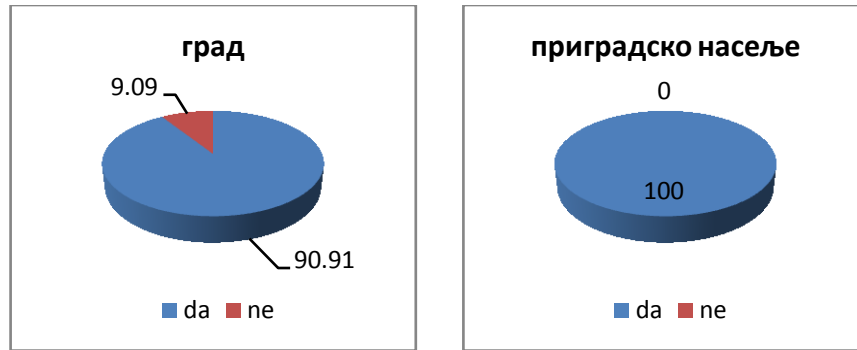
На списку одговора ученика из ова два региона није се нашла **ниједна** песма коју смо ми забележили у нашем истраживању (песме приложене у Прилогу на крају овог рада), што указује да наставници солфеђа вероватно не познају традиционалне песме из свог краја. Резултати добијени у оквиру овог питања указују на потребу одржавања семинара на коме би се наставници солфеђа упознали са традиционалним песама из нишавског и јабланичког краја, као и потребу за штампањем приручника са примерима песама ових региона, како би наставници солфеђа имали потребну тј. додатну литературу коју би користили за рад у настави.

Питање број 3. Да ли при обради традиционалних - изворних песама наставник користи инструмент:

Да ли при обради традиционалних песама наставник користи инструменте		да	не	Укупно
Град	број ученика	40	4	44
	%	90,91	9,09	100,00
Приградско насеље	број ученика	10	0	10
	%	100,00	0,00	100,00
Укупно	број ученика	50	4	54
	%	92,59	7,41	100

Иако у изјашњавању 92,59% ученика, што је значајно већи број ученика ($\text{sig.}=0,000<0,05$, $\text{sig.}=0,000<0,05$), стоји да њихови наставници при обради традиционалних песама користе инструмент (клавир), и одговори остала 7,41% ученика - да им наставник не користи инструмент, што не сматрамо погрешним. Наиме, у првом случају, ако наставници користе инструмент за доношење хармонске основе песме и њеног основног ритма, инструмент се правилно користи, ако инструмент користе и за доношење мелодије песме, онда то ученицима у савладавању песме може више сметати него користити. У другом случају, где наставник не користи инструмент, а лепо пева, ученике ће боље и „изворније“ научити да савладају учену песму.

На питање: *Ако наставник користи инструмент, наведите који?*, од 54 ученика, сви су се изјаснили да наставници у настави користе клавир. Одговор на питање је очекиван, с обзиром да се ради о основним музичким школама и да су свакој учионици где се изводи настава солфеђа постоји клавир.²⁸⁶

Инструмент који користи наставник	Број ученика
Клавир	54

Питање број 4. Часови на којима учите традиционалну - изворну песму су у односу на друге:

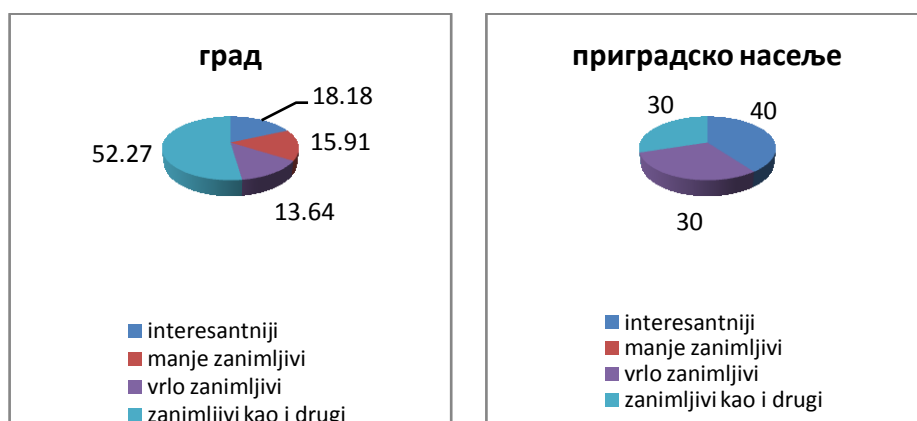
Часови на којима учите традиционалну-изворну песму су у односу на друге						
		интересантнији	Мање занимљиви	Врло занимљиви	Занимљиви као и други	Укупно
Град	број ученика	8	7	6	23	44
	%	18,18	15,91	13,64	52,27	100,00
Приградско насеље	број ученика	4	0	3	3	10
	%	40,00	0,00	30,00	30,00	100,00
Укупно	број ученика	12	7	9	26	54
	%	22,22	12,96	16,67	48,15	100

²⁸⁶ Приликом обиласка школа и анкетања ученика и наставника, у то смо се и сами уверили.

Из одговора на питање: *Какви су часови на којима учите традиционалну песму у односу на друге*, потврђује се већ изнет став, да ученици на овом узрасном добу немају јасна сазнања о важности традиционалне песме и њеном месту у развоју опште културе и традиције у нашем народу. Разлози слабе обавештености ученика о овом важном питању, морамо тражити у односу према нашој народној традицији и у њиховим породицама. У основним, а посебно у основним музичким школама, чињеница је, ученици добијају врло мало знања о својој традиционалној музици и њеној важности за очување културног индетитета свог народа.

У градским школама, значајно већи број ученика ($\text{sig.}=0,000<0,05$, $\text{sig.}=0,002<0,05$, $\text{sig.}=0,001<0,05$) сматра да су часови солфеђа на којима се обрађују традиционалне песме занимљиви као и остали часови (52,27%). Овде уочавамо да ученици из града изјављују да они мало знају о значају и важности наше традиционалне песме, као и то да им су часови на којима се традиционална песма учи, за њих нису посебно занимљиви у односу на остале (њих 15,91%).

У приградским школама уједначен је број ученика који сматрају да су часови на којима се обрађује традиционална музика интересантнији, врло занимљиви и занимљиви као и други часови ($\text{sig.}=0,353>0,05$).

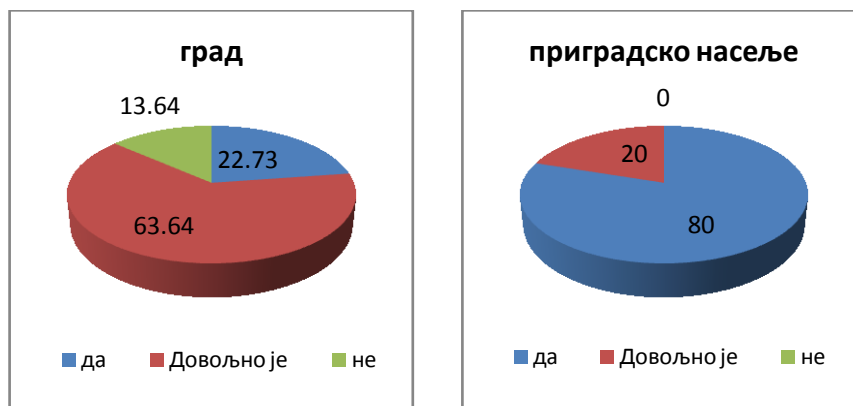

Питање број 5. Сматраш ли да на часовима солфеђа треба да учите још више традиционалних песама:

Да ли на часовима солфеђа треба учити више традиционалних песама		да	Довољно је	не	Укупно
Град	број ученика	10	28	6	44
	%	22,73	63,64	13,64	100,00
Приградско насеље	број ученика	8	2	0	10
	%	80,00	20,00	0,00	100,00
Укупно	број ученика	18	30	6	54
	%	33,33	55,56	11,11	100

У градским школама значајно већи број ученика ($\text{sig.}=0,004<0,05$, $\text{sig.}=0,000<0,05$) сматра да се на часовима солфеђа учи довољан број традиционалних песама (63,64%). У приградским школама, значајно већи број ученика сматра да треба учити још више традиционалних песама ($\text{sig.}=0,029<0,05$).

Добијени резултати на ова два питања подразумевају да се у наставним плановима основне музичке школе захтеви за упознавањем наше традиционалне песме требају да повећају, а самим тим треба променити и однос наставника према традиционалној песми са захтевом да се она више и детаљније обрађује на часовима солфеђа.

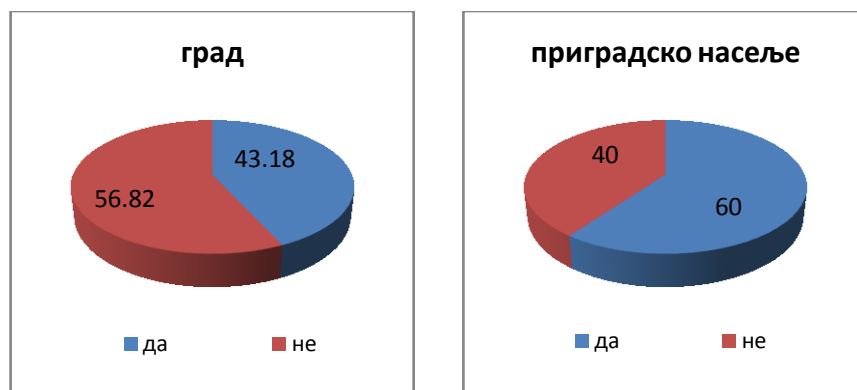

Питање број 6. Да ли си на часовима солфеђа учио традиционалне - изворне песме из твог краја:

Да ли си на часу Солфеђа учио традиционалне песме из твог краја		да	не	Укупно
Град	број ученика	19	25	44
	%	43,18	56,82	100,00
Приградско насеље	број ученика	6	4	10
	%	60,00	40,00	100,00
Укупно	број ученика	25	29	54
	%	46,30	53,70	100

На питање : *Да ли си на часовима солфеђа учио традиционалне - изворне песме из твог краја*, 25 ученика (46,29%) дало је одговоре да су на часовима солфеђа учили традиционалну песму, али забрињавајући су одговори 29 ученика (53,70%) који **нису учили** традиционалне песме из свог краја ($\text{sig.}=0,183>0,05$, $\text{sig.}=0,264>0,05$).

Одговори на ова питања указују да је управо овако формулисана теза нашег истраживања била значајна и да њени резултати могу указати на досадашње пропусте као и правце могућег разрешења овог, за нашу традиционалну песму, веома важног питања.

У Анкети је захтевано од ученика који су изјавили да су учили традиционалне песме из свог краја, да напишу до три наслова учених песама. У наредној табели износимо називе уписаних песама. Све песме припадају нашој традиционалној музици. Упоредивши наслове песама уочавамо да се велика већина ових песама пева у народу (*Нишка бања, Шано душо, Ајде Јано, Из бању иде, Јана шета, Ој, Мораво*), на станицама локалних радија, а неке, чијењница је, ретко и на програмима Радио телевизије Србије (*Ђурђено мома убава, Из бању иде, Мој ћердане, Поведи оро Бојано* и др.)

Сматрамо да су неке од уписаних песама ученици учили на часовима солфеђа, али можемо претпоставити да су неке од ових народних песама ученици обрађивали и на часовима музичке културе у својим основним школама.

Традиционалне песме из мог краја које смо учили на часу солфеђа	град	приградско укупно	насеље
Нишка бања	3	1	4
Ој, Стојане	3	4	7
Дуни ми дуни	3	3	6
Поведи оро Бојано	1	3	4
Шано душо	2	3	5
За гором село помалено	-	2	2
Оп цуп Драгане	1	3	4
Ајде Јано	1	2	3
Додоле	-	1	1
Ој убава мала мома	1	2	3
У селу	1	1	2
Ђурђено мома убава	-	1	1
Из бању иде	2	1	3
Јана шета	2	2	4
Млад нежења	-	1	1
Ој Мораво	3	3	6
Мој ћердане	1	-	1
Укупно	24	33	57

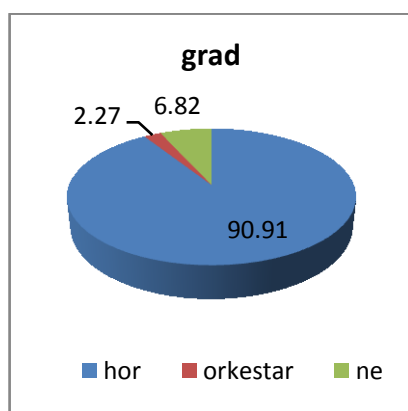
У одговорима на питање: које су то песме из њиховог краја на часовима учили, мали број ученика је уопште одговорио на ово питање. Као адекватан односно исправан одговор овде можемо прихватити само песму *Нишка бања*, с обзиром да се већ у називу песме то уочава (да је из Ниша). Предпостављамо да су називе осталих песама ученици уписивали само по сазнању да су то народне песме. Сматрамо да су овде највећи пропуст учинили наставници солфеђа, који своје ученике нису ближе упознали са традиционалном песмом краја у коме ученици живе, уз претпоставку да наставници нису имали довољно традиционалних песама из нишког и лсковачког краја у уџбеничкој литератури.

Питање број 7. Да ли си члан школског хора, оркестра:

Да ли сте члан хора или оркестра		хор	оркестар	не	Укупно
Град	број ученика	40	1	3	44
	%	90,91	2,27	6,82	100,00
Приградско насеље	број ученика	9	0	1	10
	%	90,00	0,00	10,00	100,00
Укупно	број ученика	49	1	4	54
	%	90,74	1,85	7,41	100

У већини основних музичких школа (као и основних школа) у Србији постоје школски хорови, што из одговора овде анкетираних ученика видимо да су чланови хора у проценту чак од 90,00%, у градским и у приградским школама ($\text{sig.}=0,000<0,05$, $\text{sig.}=0,000<0,05$).

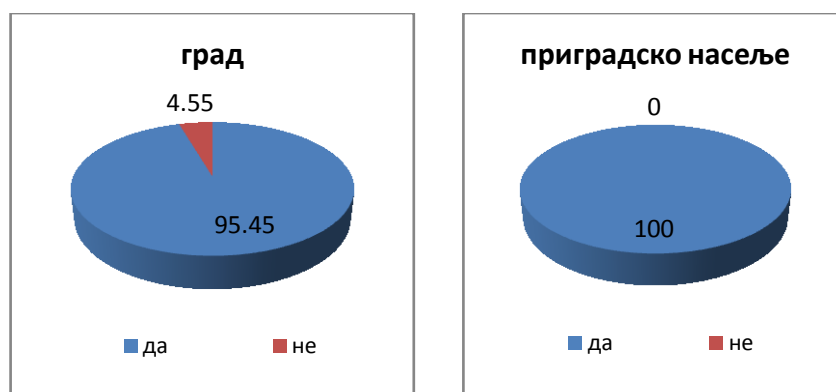
Овде бисмо очекивали, пошто се ради о музичким школама, да су у школама организовани и оркестри, али очито ситуација у пракси није таква. Само 1 ученик (1,85%) је навео да свира у школском оркестру. И поред добрих услова да у свакој школи ради школски оркестар (инструменти постоје), очито је у питању велика незаинтересованост школа и њених наставника да оркестре организују и са њима успешно наступају на разним школским свечаностима и приредбама у средини у којој школа ради.

Питање број 8. Да ли се на програмима школског хора или оркестра налазе на репертоару и традиционалне - изворне песме:

Да ли се на програмима хора аили оркестра налазе традиционалне песме		да	не	Укупно
Град	број ученика	42	2	44
	%	95,45	4,55	100,00
Приградско насеље	број ученика	10	0	10
	%	100,00	0,00	100,00
Укупно	број ученика	52	2	54
	%	96,30	3,70	100

Сем 2 ученика (3,70%) из градских школа, сви остали ученици (96,29%), што је значајно већи број ученика ($\text{sig.}=0,000<0,05$, $\text{sig.}=0,000<0,05$), су одговорили да се на репертоарима школског хора и оркестра налазе и изводе традиционалне песме (96,30%). Како су у предходном питању већина ученика исписала је називе наших народних песама. Верујемо да су ученици на исти начин проценили репертоаре својих школских хорова и оркестара и да је програмска орјентисаност ових ансамбала добро усмерена и према нашој традиционалној песни.

Питање број 9. Сматраш ли да је твоје познавање традиционалне - изворне песме значајно за очување музичке традиције твога краја:

Да ли је познавање традиционалне песме значајно за очување музичке традиције		да	не	не размишљам о томе	Укупно
град	број ученика	20	2	22	44
	%	45,5	4,5	50,0	100,00
приградско насеље	број ученика	7	1	2	10
	%	70,00	10,00	20,00	100,00
Укупно	број ученика	27	3	24	54
	%	50,00	5,60	44,40	100,00

И одговори на ово питање указују да ученици на овом узрасту још нису упознати са значајем и важношћу познавања и чувања наше музичке традиције. О важности познавања и очувања нашег музичког блага, они ни у својим породицама, а што је још важније ни у својим школама (музичким) не добијају за то потребна знања. То је евидентно у одговорима ученика из града, где 2 ученика сматрају да **није значајно**, а чак 22 ученика (50,00%) и **не размишљају о томе**. Дакле, у градским школама, број ученика који сматрају да је познавање традиционалне песме значајно за очување музичке традиције и оних који не размишљају о овом питању, су значајно већи у односу на број ученика који сматрају супротно ($\text{sig.}=0,000<0,05$).

У приградским школама број ученика који сматрају да је познавање традиционалне песме значајно за очување музичке традиције је значајно већи (70,00%) од заступљености преостала два мишљења ($\text{sig.}=0,048<0,05$).

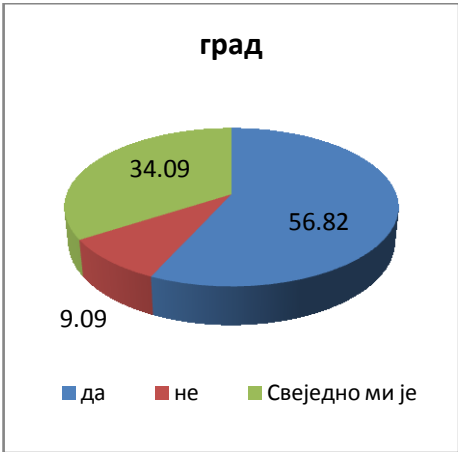
Питање број 10. Да ли је по твом мишљењу традиционална-изворна песма музички вреднија и лепша од новокомпоноване.

Да ли је по твом мишљењу традиционална-изворна песма музички вреднија и лепша од новокомпоноване		да	не	Свеједно ми је	Укупно
град	број ученика	25	4	15	44
	%	56,82	9,09	34,09	100,00
приградско насеље	број ученика	8	1	1	10
	%	80,00	10,00	10,00	100,00
Укупно	број ученика	33	5	16	54
	%	61,11	9,26	29,63	100,00

Ученичко непознавање важности и значаја традиционалне песме као и непознавање њене музичке, текстуалне, историјске и уметничке вредности показује се и кроз одговоре ученика на ово питање. Једино тако можемо тумачити да је око 34,09% ученика одговорило **свеједно ми је**, а 10% да традиционална песма **није вреднија од новокомпоноване**. У градским школама, број ученика који сматрају да је традиционална музика лепша од новокомпоноване и оних који ма је то свеједно се значајно не разликују ($\text{sig.}=0,057>0,05$), али се значајно разликују од оних који сматрају да традиционална музика није лепша од новокомпоноване ($\text{sig.}=0,000<0,05$, $\text{sig.}=0,006<0,05$).

У приградским школама, број ученика који сматрају да је традиционална музика лепша од новокомпоноване је значајно већи од заступљености негативног и индиферентног одговора ученика ($0,010<0,05$).

Наравно за овакве одговоре не можемо кривити саме ученике, јер права тумачења значаја и вредности традиционалне песме и нису допрла до њих. Опет морамо рећи да је ово непознавање посебно у граду, последица једног ширег *музичког* утицаја на ученике од стране породице, школе односно наставника, шире друштвене заједнице и чини нам се највише од погрешног деловања на музичка знања и укус ученика од стране електронских медија.

Анкетни упитник за ученике основних школа

Обрада података

Основни подаци

Постојање статистички значајних разлика у заступљености појединих одговора тестираћемо z-тестом за пропорцију.

Питање бр. 1 Основна школа

У односу на тему нашег истраживања *Методички приступ примени традиционалне песме у музичкој настави основне школе и школе за основно музичко образовање* желели смо да истражимо у ком обиму се традиционална песма је заступљена у садржајима програма основне школе и колико се задаци из тог програма, а који се односе на проучавање и упознавање традиционалне песме, практично остварују у музичкој настави у одабраним (анкетираним) основним школама.

У истраживању су обухваћене:

- а) у граду: 4 основне школе
- б) у приградском насељу: 6 основних школа
- ц) у селу: 6 основних школа

Питање бр. 2 Назив и место школе

У истраживању смо обухватили основне у три различите економски, социолошки и културолошки различитим срединама, како би добијени резултати, осликали што реалнију слику истраживаног проблема.

По овом критеријуму обухваћене су следеће школе:

а) градске школе:

Ниш

1. Основна школа *Цар Константин*
2. Основна школа *Чегар*

Лесковац

1. Основна школа *Јосип Костић*
2. Основна школа *Трајко Стаменковић*

б) приградска насеља:

Ниш:

1. Основна школа *Јастребачки партизани* Меровина
2. Основна школа *Бранко Радичевић* Брестовац

Лесковац:

3. Основна школа *Вук Караџић* Бобиште (Лесковац)
4. Основна школа *Милутин Смиљковић* Винарце
5. Основна школа *Радован Ковачић* Максим Лебане
6. Основна школа *Вук Караџић* Печењевце

ц) сеоске школе

1. Основна школа *Витко и Света* Гаџин Хан
2. Основна школа *Витко и Света* Доњи Душник

Лесковац:

3. Основна школа *Радоје Домановић* Бошњаце
4. Основна школа *Никола Скобаљић* Велико Трњане
5. Основна школа *Бора Станковић* Губеревац
6. Основна школа *Вука Караџић* Печењевце

Укупан број ученика по овим критеријумима је:

а) градске школе: укупно 258

б) приградске школе: укупно 189

ц) сеоске школе: укупно 184

укупно: 631 ученика

Питање бр. 3. Разред

Узрасно доба испитаника у односу на стечена знања у школи и у односу на нашу тему, такође је било важно. Из тог разлога определили за ученике IV, VII и VIII разреда, сматрајући да су ученици у овим разредима стекли већ одређена знања о нашој традиционалној музици и да ће нам добијени резултати указати у којим разредима и у којим срединама (град, приградско насеље и село), су они највише или најмање изражени.

С обзиром да је број ученика у одељењима у градским, у односу на приградске и сеоске школе већи, чињеница је да је укупан број ученика у овим одабраним школама је различит. Бројчано то нису свакако велике разлике и оне битно не утичу на добијене резултате.

По овом критеријуму обухваћене су следеће школе:

градске школе	број ученика по разредима			Укупно
	IV	VII	VIII	
Ниш				
ОШ <i>Цар Константин</i>	20	16	27	63
ОШ <i>Чегар</i>	36	-	45	81

Лесковац				
ОШ <i>Јосиф Костић</i>	23	-	27	50
ОШ <i>Трајко Стаменковић</i>	23	-	41	65

приградска насеља				
ОШ <i>Јастребачки партизани</i> Меровина (Ниш)	-	16	-	16
ОШ <i>Бранко Радичевић</i> Брестовац (Ниш)	19	27	20	66
ОШ <i>Вук Караџић</i> Бобиште (Лесковац)	17	-	11	27
ОШ <i>Милутин Смиљковић</i> Винарце (Лесковац)	18	-	13	31
ОШ <i>Радован Ковачић Максим</i> Лебане (Лесковац)	12	15	-	27
ОШ <i>Вук Караџић</i> Лебане (Лесковац)	6	15	-	21

сеоске школе				
ОШ <i>Витко и Света</i> Гацин Хан (Ниш)	15	-	23	38
ОШ <i>Витко и Света</i> Доњи Душник (Ниш)	7	-	11	18
ОШ <i>Радоје Домановић</i> Бошњаце (Лесковац)	12	-	25	37
ОШ <i>Никола Скобаљић</i> Велико Трњане (Лесковац)	12	-	17	29
ОШ <i>Бора Станковић</i> Губеревац (Лесковац)	18	-	15	33
ОШ <i>Вук Караџић</i> Печењеце (Лесковац)	9	-	20	29
Укупно	247	89	295	631

место		разред			укупно
		4	7	8	
град	број ученика	102	16	140	258
	%	39,53	6,20	54,26	100
приградско насеље	број ученика	72	73	44	189
	%	38,10	38,62	23,28	100
село	број ученика	73	0	111	184
	%	39,67	0,00	60,33	100
укупно	број ученика	247	89	295	631
	%	39,14	14,10	46,75	100

У односу на број ученика по разредима, највише испитаника (у градским и сеоским школама), налазимо у VIII разреду, док је у приградским школама тај број највећи у IV разредима. Ови подаци указују и на опадање наталитета у Србији, јер у већини школа имамо мањи број ученика за упис у I разред, док је, предпостављамо, због веће миграције становника у приградским насељима, број ученика у старијим разредима већи.

Питање бр. 4 Одељење

С обзиром да само у градским школама имамо по два или више паралелних одељења једног разреда, а у приградским и сеоским основним школама је само по једно одељење, табелу по овом питању нисмо радили.

Питање број 5. Пол

Место		Пол		Тотал
		мушко	женско	
град	број ученика	129	129	258
	%	50,00	50,00	100
приградско насеље	број ученика	100	89	189
	%	52,91	47,09	100
село	број ученика	88	96	184
	%	47,83	52,17	100
укупно	број ученика	317	314	631
	%	50,24	49,76	100

Однос ученика и ученица у анкетираним одељењима је скоро идентичан - ученика има **317** (50,24%) а ученица **314** (49,76%). У граду је он тачно 50% - (sig.=0,500>0,05), док је у приградском насељу више ученика за 5,82% sig.=0,212>0,05. У сеоским срединама је више ученица за 4,73% (sig.=0,278>0,05). На основу резултата можемо закључити да ни у приградским, ни у сеоским школама нема значајних разлика у броју дечака и девојчица.

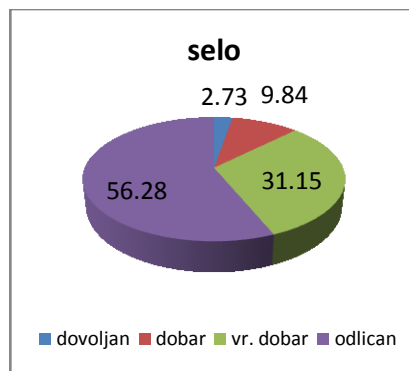
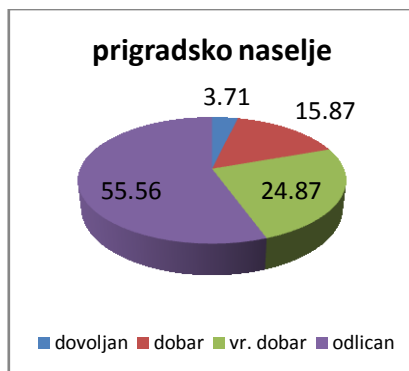
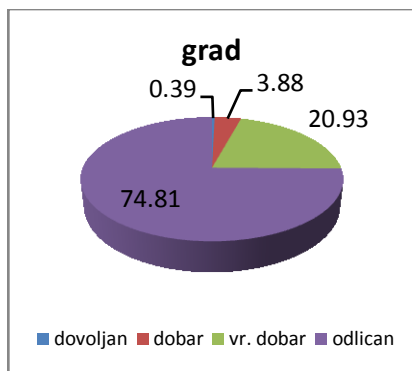
За резултате у нашем истраживању овакав однос ученика према полу је добар, јер ученички одговори на постављена питања даће реалан однос, односно, имаће подједнаку математичку вредност кад је у питању пол ученика.

Питање број 6. Општи успех у предходном разреду:

Место		ОпштиУспехН				укупно
		довољан	добар	вр. добар	одличан	
град	број ученика	1	10	55	193	258
	%	0,39	3,88	20,93	74,81	100
приградско насеље	број ученика	7	30	47	105	189
	%	3,71	15,87	24,87	55,56	100
село	број ученика	5	18	58	103	184
	%	2,72	9,78	31,52	55,98	100
укупно	број ученика	13	58	159	401	631
	%	2,06	9,19	25,36	63,55	100

Општи успех ученика у основним школама је, у односу на средине у којима школе раде различит. Највише одличних ученика има у градским школама (74,81%) (sig.=0,000<0,05), док су резултати у приградским насељима и селима скоро подједнаки (у приградским насељима sig.=0,000<0,05, у селу sig.=0,000<0,05). Зато је у приградским насељима и селима знатно више ученика са добрим и довољним успехом (32,15%, (у приградским насељима sig.=0,000<0,05, у селу sig.=0,003<0,05).

У односу на ученике из основних музичких школа, где су они посебно селектовани према музичким способностима, већина ученика има вр. добар и одличан успех (98,15%), а општи успех ученика у основним школама је за 10% слабији (88,75%).

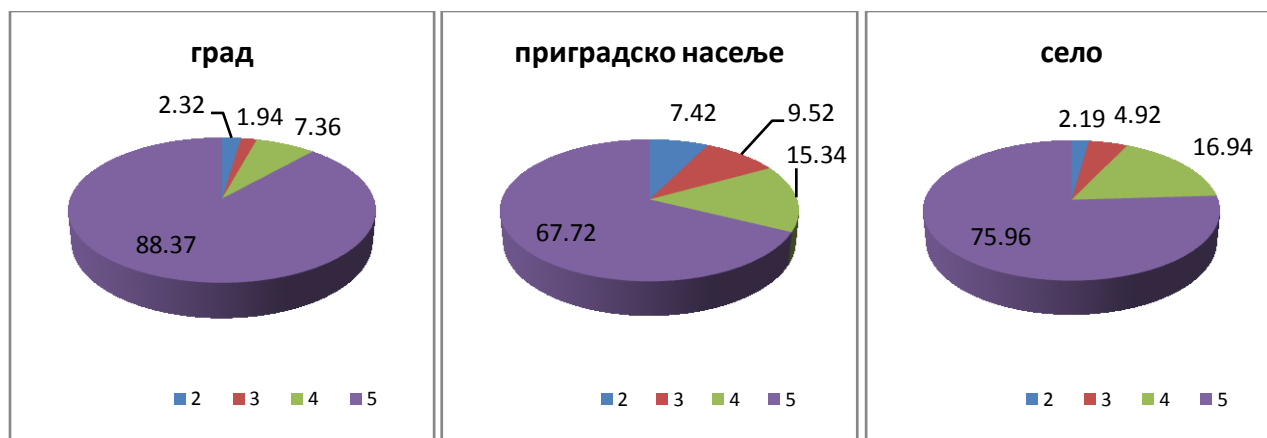

Питање број 7. Оцена из музичке културе:

Место		Оцена из Музичке културе				укупно
		2	3	4	5	
град	број ученика	6	5	19	228	258
	%	2,32	1,94	7,36	88,37	100
приградско насеље	број ученика	14	18	29	128	189
	%	7,42	9,52	15,34	67,72	100
село	број ученика	5	9	31	139	184
	%	2,19	4,92	16,94	75,96	100
укупно	број ученика	25	32	79	495	631
	%	3,96	5,08	12,53	78,46	100

У градским, приградским и сеоским школама, значајно најбројнији у односу на све остале ученике су ученици који имају оцену пет из музичке културе (у граду $\text{sig.}=0,000<0,05$, у приградским насељима $\text{sig.}=0,000<0,05$, а у селу $\text{sig.}=0,000<0,05$).

И број ученика са оценом добар и довољан већи је у односу на општи успех ученика у школи. С обзиром на природу предмета музичка култура и на његово опште место у наставном плану и програму основне школе, оваквим резултатима можемо бити веома задовољни, мада знамо да су захтеви наставника у овој настави различити. У градским школама оцене добар и довољан има само **11** ученика (1.74%). Исте оцене у приградским и сеоским школама имају **45** ученика (7,13%). За овакав успех поред критеријума наставника, треба узети у обзир и слабије интересовање ученика за музичку наставу, и њихов став према овом предмету као „мање важном” у односу на остале.

Питање број 8. Стручна спрема родитеља:

Отац:

Место		ССО				укупно
		основна	средња	виша	висока	
град	број ученика	16	94	64	84	258
	%	6,20	36,43	24,81	32,56	100
приградско насеље	број ученика	28	112	27	22	189
	%	14,81	59,26	14,29	11,64	100
село	број ученика	28	116	23	17	184
	%	15,29	63,38	12,57	9,28	100
укупно	број ученика	72	322	114	123	631
	%	11,41	51,03	18,07	19,49	100

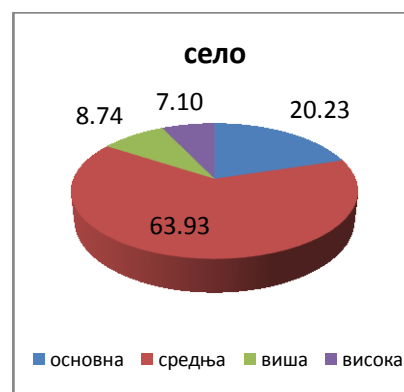
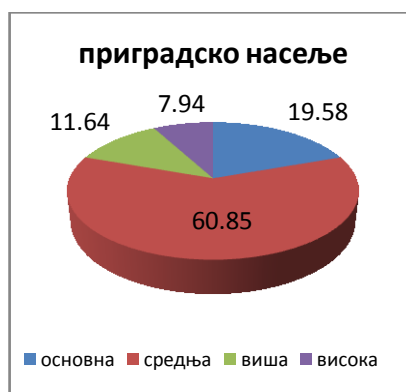
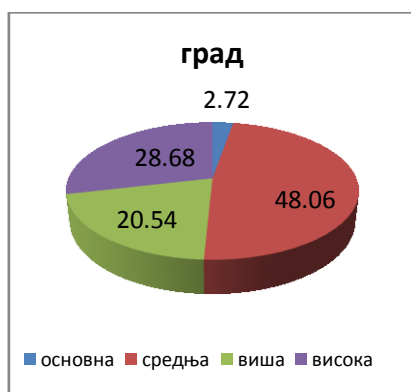
У градским школама број ученика чији очеви имају средњу и високу стручну спрему се не разликују статистички значајно ($\text{sig.}=0,227>0,05$), али их има значајно више него ученика чији очеви имају основну и вишу стручну спрему ($\text{sig.}=0,049<0,05$, $\text{sig.}=0,000<0,05$). У приградским и сеоским школама значајно најзаступљенији су ученици чији очеви имају средњу стручну спрему ($\text{sig.}=0,000<0,05$).

Мајка:

Место		ССМ				Укупно
		основна	средња	виша	висока	
град	број ученика	7	124	53	74	258
	%	2,72	48,06	20,54	28,68	100
приградско насеље	број ученика	37	115	22	15	189
	%	19,58	60,85	11,64	7,94	100
село	број ученика	37	117	17	13	184
	%	20,23	63,93	8,74	7,10	100
укупно	број ученика	81	356	92	102	631
	%	12,84	56,41	14,58	16,15	100

Када је у питању стручна спрема мајки, и овде је, као и код резултата код основних музичких школа, већи број мајки са нижом стручном спремом. То је нарочито видљиво код стручне спреме мајки у предграђу и сеоским срединама (где их је највише са основном и средњом школом). У градским, приградским и сеоским школама, значајно најбројнији су ученици чије мајке имају средњу стручну спрему ($\text{sig.}=0,000<0,05$).

Питање број 9. Занимање родитеља:

Занимање оца	број ученика	Занимање оца	број ученика	Занимање оца	број ученика	Занимање оца	број ученика
адвокат	1	инкасанти	1	отправ. возова	1	стаклорезац	2
алатничар	5	инспектор	4	паркетар	1	столар	9
анестезиолог	1	инстр. возње	1	педагог	1	стоматолог	2
ауто механичар	12	Јвсо	1	пекар	5	судски вештак	1
банкар	2	каменорез	1	пензионер	4	шеф произв.	1
незапослен	19	керамичар	7	подпред. општ.	1	шеф обезб.	1
бравар	3	комерцијал.	2	полицајац	29	шеф возн. парка	1
ливац	1	конобар	10	политичар	1	тапетар	1
царинарник	2	контролор	1	пољ. инжињер	1	технолог	2
чиновник	1	курир	2	пољ. техничар	1	текстилац	1
чистач	2	кувар	5	пољопривред.	34	текстилни инж.	1
чувар	2	лимар	2	порески инсп.	1	тренер руком.	1
дипл. инж.	3	ливац	2	посластичар	1	трговац	33
директор	1	магационер	1	поштар	2	угоститељ	5
диспечер	1	маханичар	6	правник	8	уметник	1
дизајнер	1	машинбравар	1	прецизни мех.	1	варилац	3
лекар	9	машинбравар	4	прегаоничар	1	васпитач	1
дрвосеча	1	машиновођа	1	прех. техничар	2	вагогасац	1
дрво стругар	1	маш. инж	6	приватник	12	ветеринар	3
ђубретар	1	маш. техн	4	возач	1	ветер. техничар	2
економиста	8	мед. Техн	2	професор	15	виљушкар	1
елактротехн.	13	менаџер	3	пројектант	1	власник струга	1
радник	70	месар	4	рецепционер	1	водоинсталатер	5
фармац. техн.	2	металоглод.	2	ролетар	1	војно лице	19
физиотерапеут	1	металоструг	3	руководилац	1	возач	23
фотограф	3	молер	3	саобраћајац	2	вулканизер	1
фризер	1	музичар	4	саобр. техн.	2	занатлија	2
грађ. инз	10	наставник	2	серв. кл. уређ.	2	записничар	1
грађ. техн	1	обезбеђење	5	службеник	6	заваривач	2
грађевинар	26	официр	1	возач	1	зубни техничар	1
грађ директор	1	општ првобр.	1	спортиста	1	железничар	3
хем. техничар	2						

занимање мајке	број ученика	занимање мајке	број ученика	занимање мајке	број ученика
администрација	5	конобарица	2	психолог	1
банкар	3	координ. касира	1	рачуновођа	1
биолог	1	кројачица	4	радник	31
благајник	1	курир	1	секретарица	7
царинарник	1	куварица	13	сервисерка у болници	1
цвећарка	1	лаборант	2	сликар	1
чиновник	13	лекар	12	спремачица	1
чистачица	6	маш инж.	1	стоматолог	2
дипл. инж.	1	мед. сестра	22	судија	1
дипл. правник	2	менаџер	3	шеф продаје	2
дипл. екон.	22	месар	3	шнајдер	2
доктор	1	новионар	2	штампар	1
домаћица	263	педикир	1	техничар	1
фармац. техн	3	пекар	2	технолог	2
фармацеут	1	пензионер	2	текстилац	1
физиотерапеут	1	пиљопривредник	1	трговац	47
фотограф	1	полицајац	1	тракт. техн.	1
фризер	7	пољопривредник	6	турист. агент	1
грађ. инж.	3	посластичар	1	тужилац	1
графичар	1	поштар	1	угоститељ	4
гражевин. тех.	1	правник	1	васпитачица	7
хемијски техн.	5	преводолац	1	војно лице	1
инспектор	1	приватник	5	записничар	3
књиговођа	3	продавачица	3	здрав. радник	1
комерцијалиста	1	професор	24	зубар	1

У набрајању занимања родитеља и овде, као и код ученика основних музичких школа, испитаници су детаљно, према звању које обавља на радном месту, у анкети уписивали њихова занимања. Одговоре ученика смо, ради веће прегледности, сврстали у групе занимања, и на тај начин добили следеће резултате:

Струка	отац	мајка	укупно
Службеници	164	86	250
Просветни радници	21	36	57
Здравствени радници	12	47	59
Радници	346	156	502
Остали	88	43	131
Домаћица	-	263	263
укупно	631	631	1262

У набрајању занимања родитеља доминирају: координатор касира, шеф продаје, руководилац, рукоментни тренер, подпредседник општине, шеф возног парка и сл. У општем сабирању занимања, према најраспрострањенијим струкама закључујемо да је највећи број родитеља (оба родитеља) са радничким занимањима **502** (39,78%), на другом месту су незапослени: **263** домаћице и **19** очева, (30,43%) а на трећем месту су службеници **250** (19.81%). Здравствених радника је **59** (9,35%), а просветних **57** (9,03%), док је пензионера, с обзиром на године испитаника је само **6** (2 мајке и 4 очева).

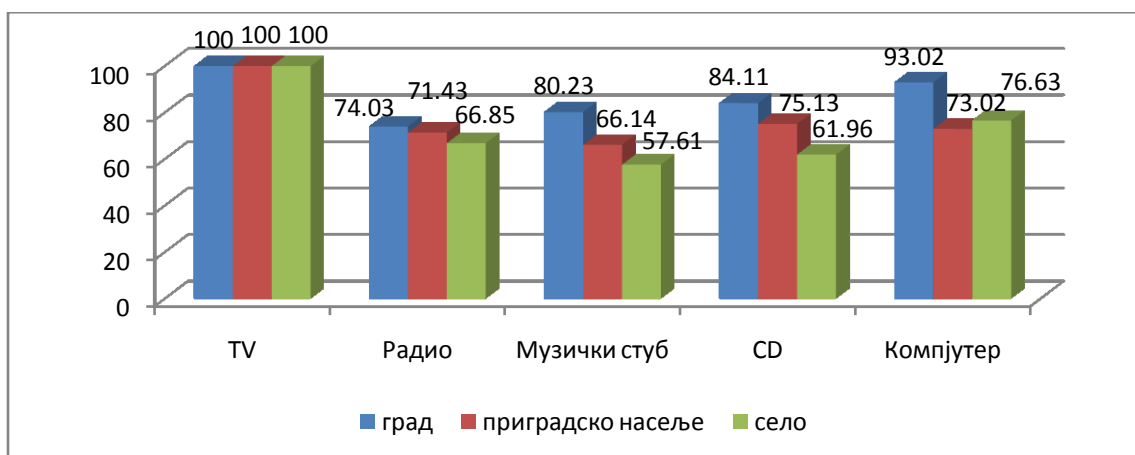
Општа слика занимања родитеља у ова два региона сматрамо да је у оквирима које се приближно налази у целој земљи.

II. Однос према традиционалној - изворној песми у породици и средини у којој живиш

Питање број 1. Да ли у кући имате:

Место	Уређај	TV		Радио		Музички стуб		CD		Компјутер	
		има	нема	има	нема	има	нема	има	нема	има	нема
град	број ученика	258	0	191	67	207	51	217	41	240	18
	%	100	0,00	74,03	25,97	80,23	19,77	84,11	15,89	93,02	6,98
приградско насеље	број ученика	189	0	135	54	125	64	142	47	138	51
	%	100,00	0,00	71,43	28,57	66,14	33,86	75,13	24,87	73,02	26,98
село	број ученика	184	0	123	61	106	78	114	70	141	43
	%	100,00	0,00	66,85	33,15	57,61	42,39	61,96	30,04	76,63	23,37
укупно	број ученика	631	0	449	182	438	193	473	158	519	112
	%	100	0,00	71,16	28,84	69,41	30,59	74,96	25,04	82,25	17,75

И у градским, приградским и сеоским школама, значајно већи број ученика поседује наведене уређаје ($\text{sig.}=0,000<0,002<0,05$). Да су медији и техничка средства за репродукцију музике масовно ушла и у наше породице показују и ученички одговори на ово наше питање. Тако телевизор поседују све ученичке породице, а радио, музички стуб и ЦД плејер око 70% породица. Овде посебно изненађује податак да чак **519** ученика (82,25%) има компјутер. То је заиста важан податак, с обзиром на техничке и програмске могућности компјутера као могућности и помоћи ученицима на савладавању школских знања. Ако се имају и компјутерски музички програми, онда и могућност на бољем упознавању - слушању музике и савладавању теоријских знања о инструментима, музичким облицима, историји музике и општој теорији музике, свакако већа.

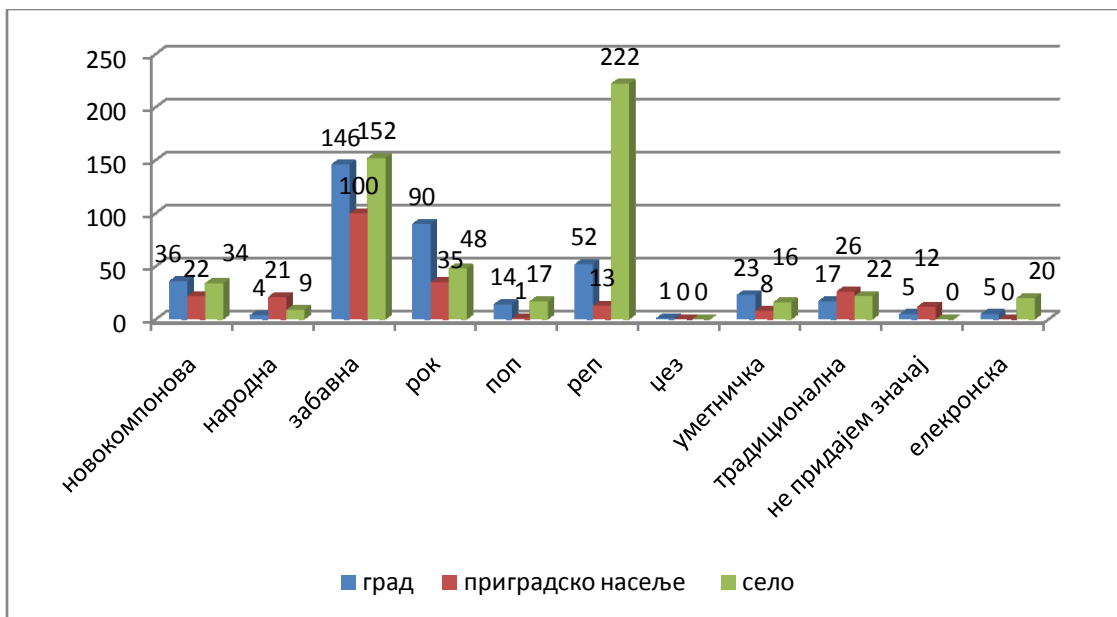
Питање број 2. Коју врсту музике највише слушаш:

Коју врсту музике слушате	град	приградско насеље	село	укупно
новокомпонова	36	22	34	92
народна	4	21	9	34
забавна	146	100	152	398
рок	90	35	48	173
поп	14	1	17	32
реп	52	13	222	287
џез	1	0	0	1
уметничка	23	8	16	47
традиционална	17	26	22	65
не придајем значај	5	12	0	17
електронска	5	0	20	25
Укупно	393	238	540	1171

У сабирању резултата, и код ученика основних школа прихватили смо одговоре, дакле и оне који су указивали да воле да слушају два, па и три различита музичка жанра. У градским и приградским школама, забавну музику слуша значајно већи број ученика у односу на било коју другу врсту музике ($\text{sig.}=0,000<0,05$). У сеоским школама значајно већи број ученика је навело у одговорима да слиша реп и забавну музику ($\text{sig.}=0,000<0,05$).

Дакле, према показатељима, на првом месту ученици у основним школама највише слушају **забавну музику** њих **398** или (33,98%), на другом месту *реп* - њих **287** (24,5%) и **рок** са **173** одговора (14,77%). По слушаности, следе остали музички жанрови, али са знатно мањим бројем одговора. У изјашњавању о слушању осталих жанрова изјаснило се мање од 100 ученика. На првом месту је **новокомпонована музика** са 92 одговора (7,85%), затим, за нас значајан податак **традиционална музика** са 65 одговора (5,55%) и **уметничка музика** са 45 одговора ученика (3,84%). Посебно издвајамо одговоре 17 ученика, који су изјавили да **не придају значај** слушању музике. Ово је према нама велики број ученика и сигурно је да би додатна истраживања дала неке конкретније одговоре зашто ови ученици не воле да слушају музику (то су 5 ученика из градских, 5 ученика из приградских и 7 ученика из сеоских школа).

И у овом случају констатујемо да је утицај електронских медија (телевизија, продукције видео касета и дискова), а и разних штампаних издања (новине, часописи, и др), свакако има велики утицај на формирање музичког укуса код ученика и на овом узрасту. У свему томе сматрамо да је и утицај породице такође имао значајног удела на формирање истог.

Питање број 3. Напиши имена песама које најрадије слушаш:

Напиши имена песама које најрадије слушаш	град	приградско насеље	село	Укупно
200 на сат	2	4	0	6
Авионе сломићу ти крила	0	1	3	4
Авлије	1	5	5	11
Балкан	15	14	23	52
Другови не постоје	0	2	2	4
Феноменално	0	1	2	3
Исомнија	4	8	12	24
Једина	4	5	1	10
Јутрос ми је ружа процветала	0	0	3	3
Кад сам био млад	4	0	1	5
Кафана је моја судбина	1	1	2	4
Кафана на Балкану	1	1	1	3
Корак до сна	3	4	3	10
Крушка	5	0	1	6
Лутка са насловне стране	0	3	1	4
Љубави	12	9	15	36
Моја жеља си ти	1	2	3	6
Пали анђеле	0	1	0	1
Покер фаце	2	0	1	3
Поломићу чаше од кристала	0	0	4	4
Рођен са вуковима	0	1	0	1
Само да си са мном	6	0	1	7

Срце је моје виолина	1	1	3	5
Срце од силикона	0	3	3	6
Сто ратова	0	1	3	4
Све још мирише на њу	3	1	1	5
Телепхоне	2	0	1	3
Укупно	67	69	95	259

У набрајању песама доминирају наслови забавне музике, где су песму *Балкан* уписали чак 52 ученика. На другом месту је песма *Љубави* са 36, и песма *Инсомнија* са 24 одговора ученика. Бројчано далеко иза њих су песме *Авлије* са 11, *Једина* и *Корак до сна* са 10 одговора. За остале 22 песме (забавне и новокомпоноване) ученици су дали од 1 до 7 одговора. Као и на списку ученика основних музичких школа, и овде видимо да је најзаступљенији жанр, када је у питању слушање забавна музика.

Питање број 4 Напиши имена певача или ансамбала традиционалне - изворне музике које познајеш:

Име певача или ансамбла	град	пригр. нас.	село	укупно
Лепа Лукић	16	43	60	119
Биљана Крстић	39	31	22	92
Балканика	36	32	14	82
Шабан Шаулић	6	15	11	32
Предраг Живковић	5	9	15	29
Мирослав Илић	6	8	8	22
Лепа Брена	8	6	7	21
Цуне Гојковић	4	9	6	19
Бора Дрљача	2	3	9	14
Снежана Ђуришић	1	4	8	13
Тома Здравковић	2	4	4	10
Бора Дугић	3	2	3	8
Мерима Његомир	1	3	4	8
Гордана Стоичевић	-	2	5	7
Мокрањац	-	1	3	4
Звонко Богдан	3	1	-	4
Харис Џиновић	-	1	2	3
КУД Абрашевић	3	-	-	3
Ана Бекута	-	1	1	2
Лепа Лана	-	-	2	2
Тефиловићи	2	-	-	2
Ансамб-Микице	1	-	-	1
Зорица Брунцлик	-	-	1	1

Бобан Рајковић	-	-	1	1
Бобан Здравковић	-	-	1	1
Боки Милошевић	1	-		1
Гордана Лазаревић	-	1		1
Хор - Бранко	1			1
Легенде	1			1
Радиша Урошевић			1	1
Весна Змијанац			1	1
Станислав Бинички		1	-	1
Укупно	141	177	189	507

У набрајању певача и ансамбала традиционалне песме ученици су уписивали и певаче новокомпонованих песама (Лепа Лана, Весна Змијанац, Шабан Шаулић). И у градским, и у приградским и у сеоским школама, значајно највећи број ученика ($\text{sig.}=0,000<0,05$), издваја Биљану Крстић, Баланику и Лепу Лукић као извођаче традиционалне музике.

Лепа Лукић је доминантно са највећим бројем одговора ученика 119, затим следе *Биљана Крстић* и ансамбл *Балканик* као ансамбл који изводи традиционалну музику, (у изјашњавању 92,82% ученика), као и 3 ученика који навод КУД *Абрашевић*, као свој одговор. Зачуђује уписана имена *Стевана Мокрањца* и *Станислава Биничког*, наше композиторе који су стварали дела на основама српске традиционалне музике. Хор *Бранко* има и фолклорни ансамбл, па предпостављамо да је један ученик из града, у анкети навео име овог ансамбла као извођача традиционалне песме.

Као и код ученика основних музичких школа и овде је, чак и знатно више, изражено непознавање наше традиционалне музике, одосно њених извођача.

Питање број 5. Напиши имена традиционалних – изворних песама из твог краја које познајеш:

Место		ЗнамТПН		Укупно
		не	да	
Град	Број ученика	202	56	258
	%	78,29	21,71	100
Приградско насеље	Број ученика	157	32	189
	%	83,07	16,93	100
село	Број ученика	120	64	184
	%	65,22	34,78	100
укупно	број ученика	479	152	631
	%	75,91	24,09	100

Код ученика основних школа још драстичније се показало непознавање традиционалне песме из свога краја, тако се *да не познаје ни једну песму из свога краја* изјаснило чак **479** ученика (75,91% или $\text{sig.}=0,000<0,05$). У овом непознавању своје традиционалне песме нема разлике по

срединама из које потичу ученици, а најмање одговора дали су ученици из приградских школа - **157** ученика (83,07%). Следе ученици из градских школа, где према анкети непознаје своју традиционалну песму - **202** ученика (78,29%), и најзад ученици са села, где музику из своје средине непознаје **120** ученика или 65,22%.

Да познаје традиционалну песму из свог краја процентуално највише наведених песама у анкети имају ученици сеоских школа и то њих **64** или 34,78%, затим ученици градских школа њих **56** (21,71%) и на крају **32** ученика из приградских школа (само 16,93%).

У уписивању назива традиционалних песама запажамо да су већину традиционалних песама ученици учили на часовима Музичке културе, и да се поменуте традиционалне песме налазе у уџбеницима.

У одговорима ученика најзаступљенија су следеће песме: *Вишњичица*, коју је уписало **89** ученика (14,10%), затим песма *У Милице* уписало њих **63** (9,98%). Ове песме се налазе на *Препорученом списку песама* за певање у настави Музичке културе у основној школи. Песма *У Милице* се налази у уџбенику за 4. разред, а песма *Вишњичица* у уџбенику за 5. разред. Песма коју су ученици највише пута уписали, *Ајде Јано*, нашла се у одговорима уџеника **108** пута (17,11%), не налази се ни у *Препорученом списку песама*, а нити у уџбеничкој литератури, тако да, предпостављамо да су ову песму ученици сигурно чули у својим породицама, породичним слављима и на програмима електронских медија. Ова песма је популарна у народу и радо се пева, али не толико више у односу на неке друге народне песме, па је тим више интересно да се баш она нашла на првом месту код ученичког набрајања. Ову песму, као и остале песме у набрајању ученика, не можемо везати за крајеве у којима смо вршили истраживања.

Питањем смо тражили одговор за песме настале у средини у којој ученици живе. Да су они ово питање схватили шире, у смислу набрајања песама које се певају у њиховом крају (шири географски схваћено), овај закључак потврђују и уписане народне песме: *Биљана платно белеше* (песма из Македоније), *Ајде Като*, *Дунаве* (Војводина), *Тече Тара* (Црна Гора).

У настави Музичке културе овом проблему треба прићи озбиљније. Неопходно је да код обраде песама ученике морамо детаљније упознати са тим где су настале песме које се на часу обрађују.

Називи традиционалних песама које познајеш	град	Приградско насеље	Село	укупно
Ајде Јано	38	48	22	108
Ајде Като	22	6	7	35
Биљана платно белеше	30	4	10	44
Ближи се ближи лето	0	4	0	4
Брате Иво	0	7	0	7
Будила мајка Ивана	0	4	0	4
Чобан тера овчице	3	10	9	22
Ћај Ћиро	0	0	5	5
Дед поиграј медо	7	0	0	7
Дивна	24	1	24	49
Дунаве	1	1	4	6
Дуње ранке	3	9	5	17
Играле се делије	1	3	8	12
Из бању иде	0	0	10	10
Ја посадох лубенице	18	12	0	30
Јелено	5	3	1	9
Лазара мајка карала	17	0	6	23
Лепе ли су нано	0	8	15	23
Ми идемо преко поља	1	1	1	3
Митку ноге заболеше	0	1	4	5
На ливади	1	4	0	5
Ој Мораво	13	2	7	22
Ој за гором	0	1	10	11
Пјевај ми пјевај соколе	0	3	0	3
Разгранала грана јоргована	3	13	15	31
Садил сам босиљак	10	0	0	10
Шано душо	18	28	8	54
Тече Тара	24	0	2	26
Ти момо ти девојко	1	5	0	6
Тихо ноћи	3	2	6	11
Три ливаде	0	0	3	3
У ливади	3	10	18	31
У Милице	11	24	28	63
Вишњицица	13	48	28	89
Зелени се Јагодо	0	17	11	28
Укупно	270	279	263	812

Питање број 6. Да ли у кући имате музички инструмент:

Место		Инструмент у кући		Укупно
		не	да	
Град	Број ученика	77	181	258
	%	29,84	70,16	100
Приградско насеље	Број ученика	88	101	189
	%	46,56	53,44	100
село	Број ученика	117	67	184
	%	63,59	36,41	100
укупно	број ученика	282	349	631
	%	44,69	55,31	100

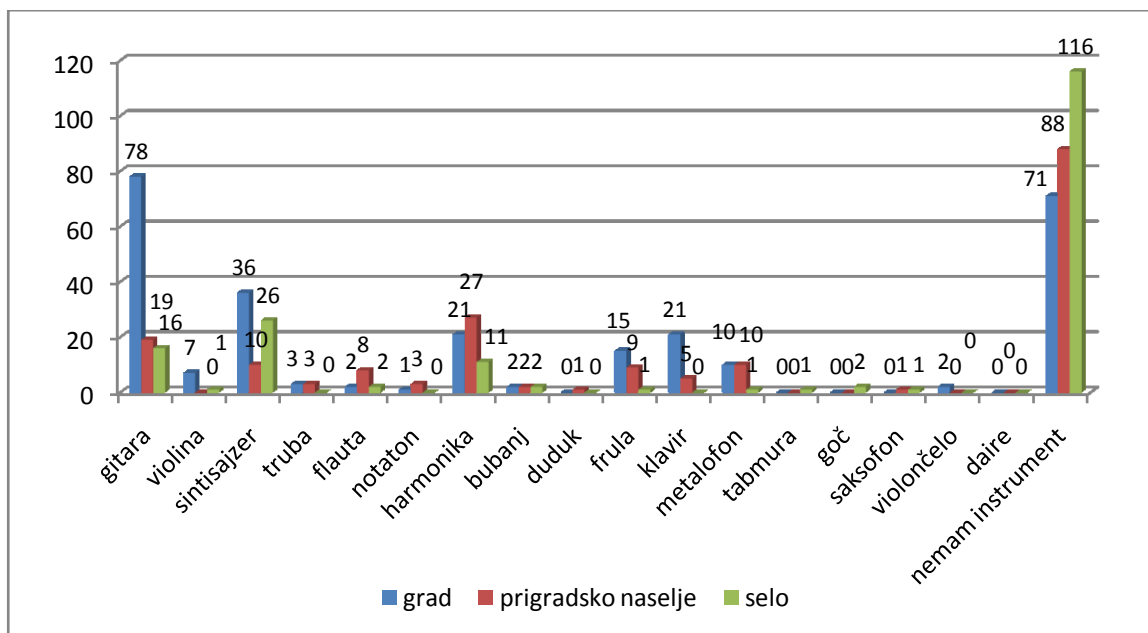
Изненадио нас је податак да 55,31% ученика основних школа имају у својим кућама неки музички инструмент. Градска средина предњачи са 70,16% ($\text{sig.}=0,000<0,05$). Следе приградска насеља са 53,44% ($\text{sig.}=0,172>0,05$). У сеоским школама значајно је већи број ученика који немају инструмент у кући (63,59% или $\text{sig.}=0,000<0,05$). Редослед је очекиван, али број ученика који имају инструменте је велики, како у граду, тако и у приградском насељу.

Интересантни су и подаци о врстама инструмената који се налазе у ученичким породицама. Овде је на првом месту гитара, њу поседују 113 ученика (17,91%), на другом месту је синтисајзер, њега имају 72 ученика (11,41%), а на трећем месту је хармоника, њу имају 59 ученика (9,35%). Посебно је за наше истраживање значајно да је један број ученика уписао да у кући има народне инструменте: *дудук*, *гоч*, *бубањ* и *тамбуру*, инструменте који се данас могу ретко срести код нас.

У градским школама, број ученика који имају инструмент у кући је значајно већи од броја ученика који немају ниједан инструмент. У приградским школама нема значајних разлика.

Инструмент код куће	град	Приградско насеље	село	Укупно
гитара	78	19	16	113
виолина	7	0	1	8
синтисајзер	36	10	26	72
труба	3	3	0	6
флаута	2	8	2	12
нотатон	1	3	0	4
хармоника	21	27	11	59
бубањ	2	2	2	6
дудук	0	1	0	1
фрула	15	9	1	25
клавир	21	5	0	26
металлофон	10	10	1	21
тамбура	0	0	1	1
гоч	0	0	2	2
саксофон	0	1	1	2
виолончело	2	0	0	2
Укупно	198	98	64	360
немам инструмент	77	88	118	282

Питање број 7. Да ли још неко свира у породици:

Место	Да ли у породици још неко свира инструмент			Укупно
		не	да	
Град	Број ученика	166	92	258
	%	64,34	35,66	100
Приградско насеље	Број ученика	144	45	189
	%	76,19	23,81	100
Село	Број ученика	161	23	184
	%	87,50	12,50	100
укупно	број ученика	471	160	631
	%	74,64	25,36	100

Овде смо такође добили очекиване резултате, јер по броју одговора ученика на питање: *да још неко свира у породици*, редослед одговора је исти као и код предходног питања. На првом месту је град (35,66%), затим приградско насеље (23,81%) и на крају село (12,50%). Дакле, и у градским, приградским, и сеоским школама, значајано је већи број ученика у чијим породицама нико не свира на неком музичком инструменту ($\text{sig.}=0,000<0,05$). Податак да у **23** породице у селу још неко свира је по нама јако задовољавајући и сматрамо га важним податком за даљи развој и нагованање инструменталне музике у нашим селима.

Питање број 8. Да ли се у твом месту организују музичке приредбе (концерти, смотре певача и фолклора, наступи хорова, музички фестивали и сл.) на којима се изводе традиционалне - изворне песме и игре:

Место	Да ли се у твом месту одржавају приредбе на којима се изводе тредиционалне песме и игре			Укупно
		не	да	
Град	Број ученика	170	88	258
	%	65,89	34,11	100
Приградско насеље	Број ученика	124	65	189
	%	65,61	34,39	100
Село	Број ученика	133	51	184
	%	72,28	27,72	100
укупно	број ученика	427	204	631
	%	67,67	32,33	100

У градским, приградским и сеоским школама, значајано је већи број ученика који тврде да се у њиховом месту не одржавају приредбе на којима се изводи традиционална музика (sig.=0,000<0,05). Иако су ово ученици основних школа, сматрамо да они треба да су боље информисани о организовању музичких приредби у својим срединама. Информације о одржавању музичких манифестација требају да добијају у својој породици, у школи али и путем медија у средини у којој живе. Интересантан је податак да је **170** ученика (65,89%) из града, на ово питање одговорило, да они не знају да ли се у њиховој средини организују музичке приредбе.

Значајан је и податак да од **124** ученика (65,61%), из приградских и **133** (72,28%) из сеоских средина нису информисани о одржавању музичких манифестација у својим срединама.

Питање број 9) Наведи које су то (ако се организују):

назив манифестације	град	приг. нас.	село	укупно
фолклорне приредбе	154	135	112	401
хорске приредбе	112	-	-	112
Лесковачко лето	62	-	-	62
Роштиљијада	36	-	-	36
концерти	121	14	-	135
школске приредбе	217	112	115	444
Медијана фест	47	-	-	47
Заплањски дани	-	-	17	17
концерт КУД Абрашевић	124	2	2	128
Гуча	4	-	-	4
Петровдански сабор	-	-	14	14
Мајска песма	144	-	-	144
Етно концерти	104	3	-	107
Ђурђевдански сабор	-	-	12	12
Укупно	1125	266	272	1663

У набрајању, ученици из града су навели највећи број разноврсних културних манифестација. Тако међу одговорима 144 ученика из Ниша издвајамо: Фестивал дечјих песама *Мајска песма* 114, Хорске свечаности 99, концерте Нишког симфонијског оркестра 102, школске приредбе 112, концерте КУД Абрашевић 94, етно концерте 65, Медијана фест 47. Ученици из Лесковца набројали следеће музичке манифестације: Лесковачко лето - 62 ученика, Роштиљијаду 36, школске приредбе 105, концерте КУД Абрашевић 30, етно концерте 39, хорске концерте 13 и др. Из набројаних манифестација запажамо да су ученици добро упућени у њихово одржавање. Укупан број од 1.125 набројаних културних догађања у ова два града потврђује да се у њима заиста бројно одржавају разне музичке и друге културне манифестације. Четири ученика која су уписала Сабор трубача у Гучи су вероватно ту манифестацију посетили са својим родитељима, и тако је, грешком, и унели у ову Анкету. Ученици из приградских и сеоских школа су, за очекивање, унели знатно мањи број назива музичких манифестација које се одржавају у њиховим срединама. Тако су ученици из приградског насеља у својим одговорима навели: фолклорне приредбе, школске приредбе, концерте, концерте КУД Абрашевић и етно концерте, а ученици из села фолклорне приредбе, школске приредбе, манифестације Заплањски дани, Петровдански и Ђурђевдански сабор, и концерте КУД Абрашевић.

III. Колико је традиционална - изворна песма заступљена на часовима музичке културе у твојој школи

Питање број 1. На часовима Музичке културе највише волиш кад:

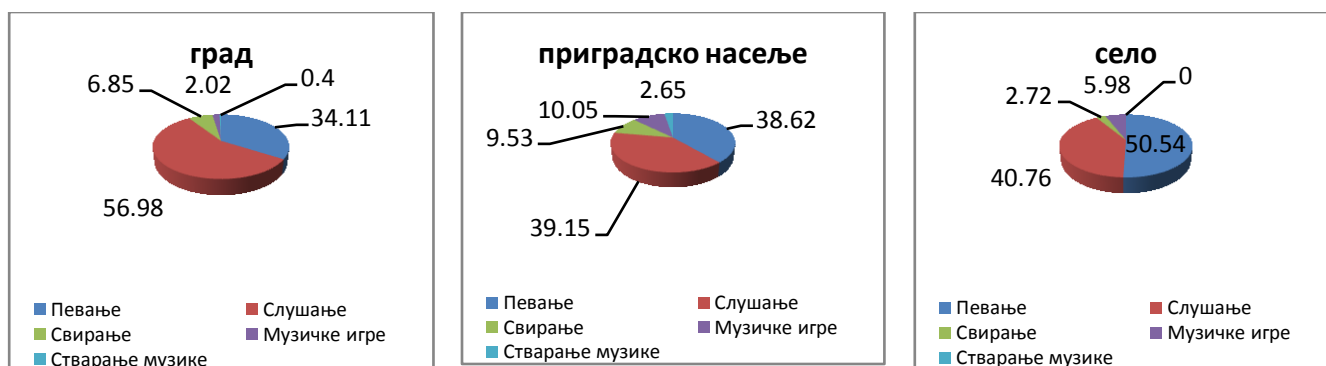
Место		Шта волите на часу Музичке културе					Укупно
		Певање	Слушање	Свирање	Музичке игре	Стварање музике	
Град	Број ученика	88	147	17	5	1	258
	%	34,11	56,98	6,85	2,02	0,40	100
Приградско насеље	Број ученика	73	74	18	19	5	189
	%	38,62	39,15	9,53	10,05	2,65	100
село	Број ученика	93	75	5	11	0	184
	%	50,54	40,76	2,72	5,98	0,00	100
укупно	број ученика	254	296	40	35	6	631
	%	40,25	46,90	6,34	5,55	0,96	100

С обзиром да је код основних школа већи број испитаника из градске средине и добијени резултати, у односу на резултате на ово питање код ученика музичких школа се разликују. Док су се код ученика музичких школа на првом месту налазили одговори да ученици највише воле да на часовима музичке наставе певају, код ученика основних школа највише је одговора да они на часовима музичке културе највише воле да слушају музику. Чињеница је и то да ученици из градске средине највише слободног времена проводе слушајући музику (46,90%) (sig.=0,000<0,05). На другом месту, нешто мање 40,25% је став ученика да на часовима воле да певају. Певање је

заступљено у броју који је значајно већи од заступљености свирања, стварања музике и музичких игара ($\text{sig.}=0,000<0,05$). У приградским и сеоским школама слушање и певање су приближно исто заступљени ($\text{sig.}=0,467>0,05$, $\text{sig.}=0,082>0,05$). Ове две категорије су заступљеније значајно више од заступљености преосталих категорија ($\text{sig.}=0,000<0,05$).

Интересантно је да су се ученици у већем броју изјаснили да на часовима музичке културе више воле да свирају (6,34%) него да изводе музичке игре (5,55%). С обзиром да децје музичко стваралаштво већина учитеља и наставника музике мало тј. недовољно реализира на својим часовима, потврђује и овако мали број ученика (0,96%) који су одговорили да воле када се на часовима музичке културе изводи децје музичко стваралаштво.

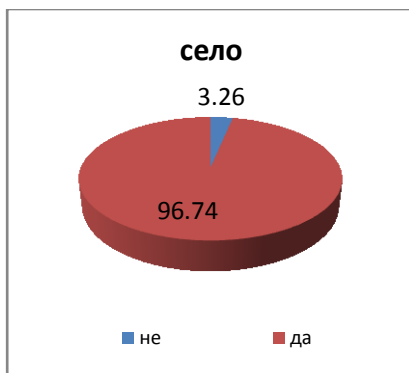
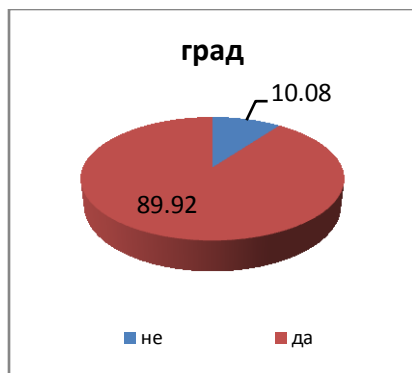
Укупни одговори ученика на питање које области рада највише воле на часовима музичке културе су следећи: 1. слушање музике, 2 певање, 3 свирање, 4 децје музичке игре и 5 децје музичко стваралаштво. Сматрамо да овакво рангирање реално осликава стање које се области рада у музичкој настави у основним школама, у овом делу Србије, највише реализују.

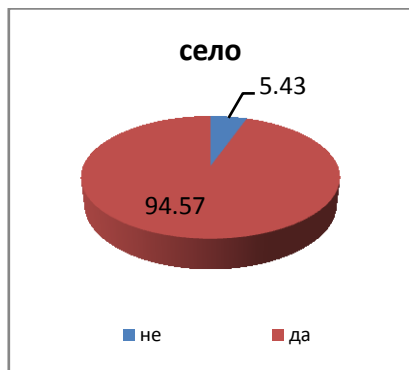
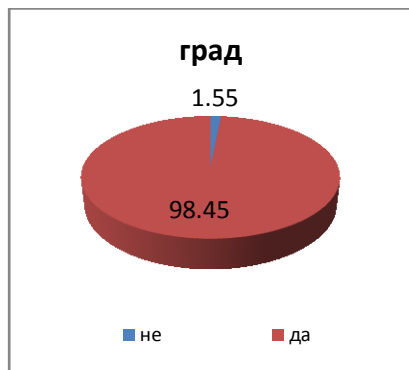
Питање број 2. Традиционалну - изворну песму на часовима музичке културе (певате, слушате, свирате):

Место	Да ли на часу певате традиционалне песме			Укупно
		не	да	
Град	Број ученика	26	232	258
	%	10,08	89,92	100
Приградско насеље	Број ученика	9	180	189
	%	4,76	95,24	100
Село	Број ученика	6	178	184
	%	3,26	96,74	100
укупно	број ученика	41	590	631
	%	6,50	93,50	100

Место	Да ли на часу слушате традиционалне песме			Укупно
		не	да	
Град	Број ученика	4	254	258
	%	1,55	98,45	100
Приградско насеље	Број ученика	12	177	189
	%	6,35	93,65	100
Село	Број ученика	10	174	184
	%	5,43	94,57	100
укупно	број ученика	26	605	631
	%	4,12	95,88	100

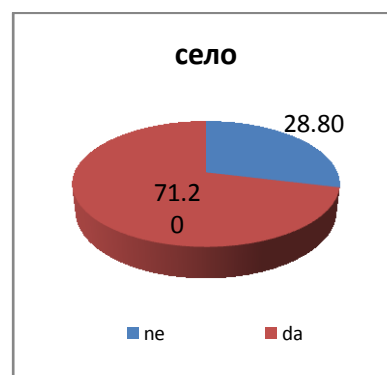
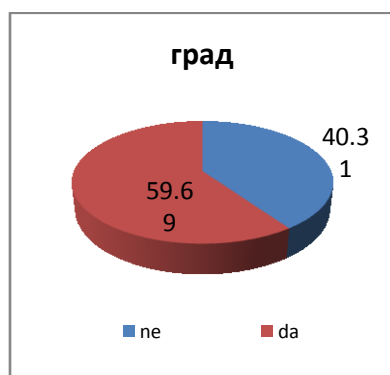
Место	Да ли на часу свирате традиционалне песме			Укупно
		не	да	
Град	Број ученика	26	232	258
	%	10,08	89,92	100
Приградско насеље	Број ученика	6	183	189
	%	3,17	96,83	100
Село	Број ученика	18	166	184
	%	9,78	90,22	100
укупно	број ученика	50	581	631
	%	7,92	92,08	100

Према добијеним резултатима на часовима музичке културе наставници са ученицима традиционалну песму у сва три вида реализације обрађују око 90%. И у градским, приградским и у сеоским школама, значајно већи број ученика тврди да на часовима пева, свира и слуша традиционалну музику ($\text{sig.}=0,000<0,05$).

Тако се певање песама изводи највише у селима и приградским насељима са преко 95%, слушање традиционалне песме највише у градским школама, преко 98%, а свирање највише у приградским насељима са преко 96%. Ово би били добри резултати када би ученици кроз остала питања показали да традиционалну песму заиста у том обиму и познају.

Питање број 3. Напиши имена традиционалних - изворних песама које сте учили на часовима музичке културе:

Место	Познајем традиционалне песме	Укупно		
		не	да	
Град	Број ученика	104	154	258
	%	40,31	59,69	100
Приградско насеље	Број ученика	38	151	189
	%	20,11	79,89	100
Село	Број ученика	53	131	184
	%	28,80	71,20	100
укупно	број ученика	195	436	631
	%	30,90	69,10	100

Већ одговори на ово питање стоје у великој колизији са предходним, јер у граду **104**, или 40,31%, ученика, у приградским насељима **28** или 20,11%, и у селима **53** или 28,80% ученика дају одговор да **не познају** традиционалну песму. Овакви одговори се подударују са предходним питањима у којима су ученици требали да напишу имена извођача и називе традиционалних песама, а где су показали велико непознавање, уписујући понајвише имена извођача новокомпоноване песме и наслове песама које ови певачи интерпретирају.

Место	Навело је наслове традиционалне песме које су радили на часу			Тотал
		не	да	
Град	Број ученика	59	199	258
	%	22,87	77,13	100
приградско насеље	Број ученика	84	105	189
	%	44,44	55,56	100
Село	Број ученика	67	117	184
	%	36,41	63,59	100
укупно	број ученика	210	421	631
	%	33,28	66,72	100

На други део овог питања где су ученици требали да испишу три назива традиционалне песме које су на часу муичке културе радили, то није учинило у граду **59** ученика (22,87%), у приградском насељу **84** или 44,44%, а у селима **67** ученика или 36,41% ученика. Неслагања у броју одговара у све три испитиване категорије су бројчано значајне. И у градским, и у приградским и у сеоским школама, значајно већи број ученика је навео називе традиционалних песама (sig.=0,000<0,05).

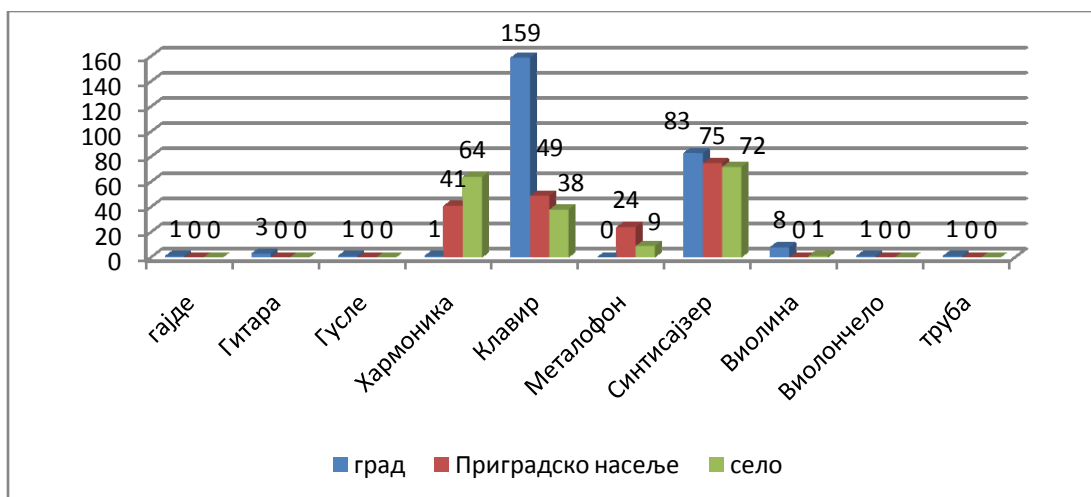
Називи традиционалних песама које сте учили на часу	Град	приградско насеље	Село	укупно
Авлије	27	1	8	36
Дивна	9	0	21	30
Дуње ранке	6	19	5	30
Густа ми магла	12	0	0	12
Иде Миле	12	1	9	22
Иванова корита	15	25	8	48

Ја посадих лубенице	3	7	1	11
Кад сам синоћ овде била	12	0	1	13
Код Калче	24	3	0	27
Лепе ли су нано	4	19	15	38
Нишка бања	39	0	1	40
Нишлијске девојке	24	1	0	25
Од извора два путаћа	2	15	7	24
Ој Мораво	1	20	43	64
Ој Стојане	42	0	1	43
Разгранала грана јоргована	0	19	11	30
У ливади	12	1	3	16
У Милице	4	13	19	36
Вишњилица	7	43	9	59
Зајди зајди	2	1	7	10
Зелени се јагодо	1	1	15	17
Укупно	258	189	184	631

У ученичким одговорима, на питање *које традиционалне песме они познају, и које су учили на часовима музичке културе*, у одговорима **631** ученика уочавамо седам уписаних назива песама новокомпоноване музике, док су остали називи народних песама, и то песама које се налазе у *Препорученом избору песама за рад у настави музичке културе* или називи песама из њихових уџбеника за музичку наставу.

4) Да ли при обради традиционалних - изворних песама наставник користи инструмент:

Да ли наставник при обради традиционалних песама користи инструмент и који				
	град	Приградско насеље	село	Укупно
гајде	1	0	0	1
Гитара	3	0	0	3
Гусле	1	0	0	1
Хармоника	1	41	64	106
Клавир	159	49	38	246
Металофон	0	24	9	33
Синтисајзер	83	75	72	230
Виолина	8	0	1	9
Виолончело	1	0	0	1
труба	1	0	0	1
Укупно	258	189	184	631

Питање број 5. Часови на којима учите традиционалну песму су у односу на друге:

Место		Оцене часа				Укупно
		Врло занимљиви	Интересантнији од других	Исто занимљиви као и други	Мање занимљиви од других	
Град	Број ученика	86	41	69	63	258
	%	33,33	15,89	26,74	24,42	100
Приградско насеље	Број ученика	85	31	48	25	189
	%	44,97	16,40	25,40	13,23	100
село	Број ученика	98	26	27	33	184
	%	53,26	14,13	14,67	17,93	100
укупно	број ученика	269	98	144	121	631
	%	42,63	15,53	22,82	19,18	100

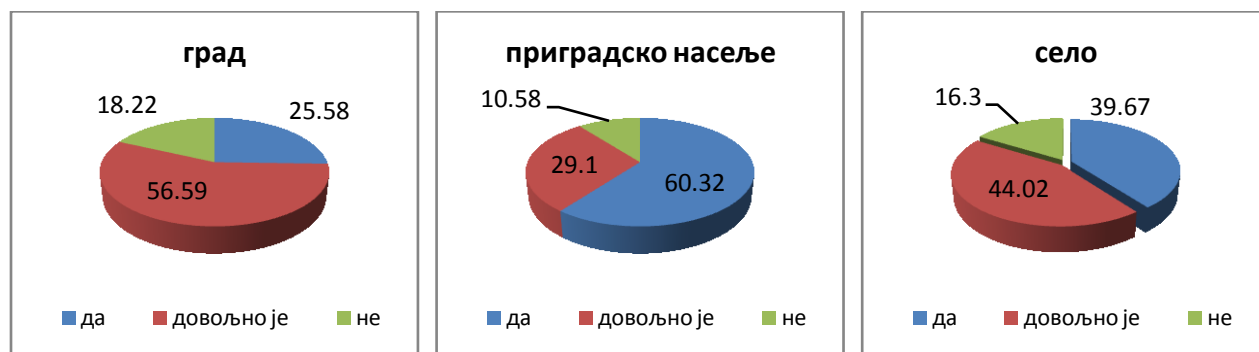
И у градским, и у приградским, и у сеоским школама број ученика који тврде да су им часови на којима се учи традиционална песма врло занимљиви, је значајно већи од заступљености осталих одговора (sig.=0,001<0,05, sig.=0,000<0,05, sig.=0,000<0,05).

Питање број 6. Сматраш ли да на часовима музичке културе треба да учите још више традиционалних - изворних песама:

Место	Да ли на часовима музичке културе треба учити више традиционалних песама			укупно	
		да	довољно је		не
град	Број ученика	66	146	47	258
	%	25,58	56,59	18,22	100
приградско насеље	Број ученика	114	55	20	189
	%	60,32	29,10	10,58	100
село	Број ученика	73	81	30	184
	%	39,67	44,02	16,30	100
укупно	број ученика	253	282	97	631
	%	40,10	44,69	15,37	100

У градским школама значајно већи број ученика ($\text{sig.}=0,000<0,05$), сматра да се на часовима музичке културе учи довољан број традиционалних песама (56,59%). У приградским школама значајно већи број ученика ($\text{sig.}=0,000<0,05$) сматра да треба учити више традиционалних песама. У сеоским школама између броја ученика који сматрају да је довољно и оних који сматрају да треба учити више традиционалних песама нема значајне разлике ($\text{sig.}=0,260>0,05$). Њих има значајно више у односу на оне који сматрају да не треба учити више традиционалних песама ($\text{sig.}=0,000<0,05$).

Питање број 7. Да ли си члан школског хора, оркестра или неке музичке секције:

Место	Да ли сте члан школског хора или оркестра		укупно	
	не	да		
град	Број ученика	181	77	258
	%	70,16	29,84	100
приградско насеље	Број ученика	148	41	189
	%	78,31	21,69	100
село	Број ученика	141	43	184
	%	76,63	23,37	100
укупно	број ученика	470	161	631
	%	74,48	25,52	100

И у градским, приградским и у сеоским школама, значајно већи број ученика ($\text{sig.}=0,000<0,05$), није члан школског хора или оркестра. С обзиром на податке да су остале музичке секције мало организоване тј. заступљене у школама, и да је у већини школа једина музичка секција **хор**, ови резултати указују да се у нашим школама мало организује музички рад у оквиру секција које постоје и раде у школама. Изјашњавање ученика да воле да на часовима музичке културе певају, указују на проблеме у раду наставника музичке културе. Наиме, организација и рад школских хорова у школама очито нису на одговарајућем нивоу, а чињеница је и то да наставници у мањој мери интересовање ученика за певањем у настави поспешују и негују.

Питање број 8. Да ли се на програмима школског хора, оркестра или музичких ансамбала изводе и традиционалне - изворне песме:

Место	Да ли се на програмима хора или оркестра изводе традиционалне песме			Тотал
		не	да	
град	Број ученика	137	121	258
	%	53,10	46,90	100
приградско насеље	Број ученика	118	71	189
	%	62,43	37,57	100
село	Број ученика	123	61	184
	%	66,85	33,15	100
укупно	број ученика	378	253	631
	%	59,90	40,10	100

И код одговора на ово питање видимо да велика већина ученика потвђује да се на програмима школског хора и оркестра **не налазе** традиционалне песме, јер је овакаву констатацију дало (59,90%), ученика и то у све три испитиване средине. У градским школама не постоји значајна разлика између броја ученика који тврде да се на програмима хора или оркестра изводе традиционалне песме и броја оних који тврде супротно ($\text{sig.}=0,160>0,05$.) Највише негативних одговора је у сеоској средини (66,85%) ($\text{sig.}=0,000<0,05$), где би по нашем мишљењу требало управо да буде супротно, и да се, ако већ недовољно у градској средини, онда бар у сеоским школама више негује и изводи наша традиционална песма.

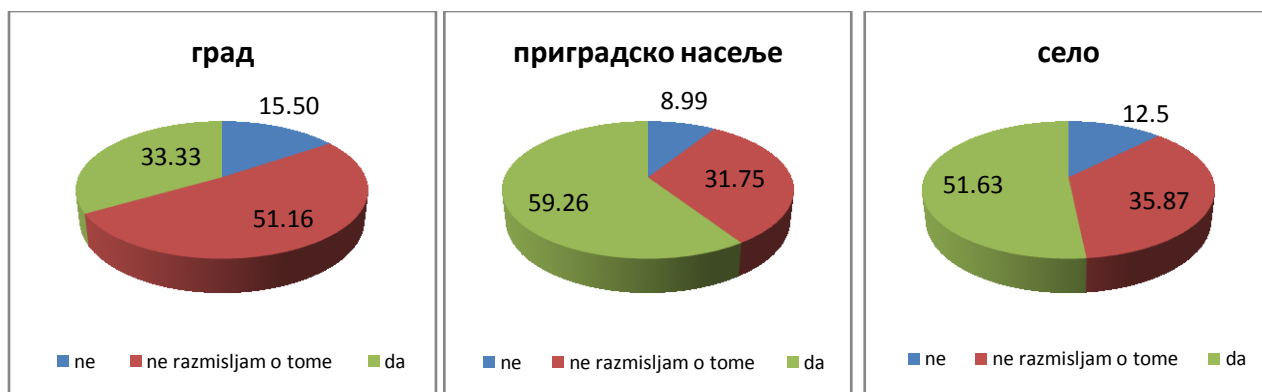
Питање број 9. Сматраш ли да је твоје познавање традиционалне - изворне песме значајно за очување музичке традиције твога краја:

Место	Да ли је познавање традиционалне песме значајно за очување музичке традиције				укупно
		не	не размишљам о томе	да	
град	Број ученика	40	132	86	258
	%	15,50	51,16	33,33	100
приградско насеље	Број ученика	17	60	112	189
	%	8,99	31,75	59,26	100
село	Број ученика	23	66	95	184
	%	12,50	35,87	51,63	100
укупно	број ученика	80	258	293	631
	%	12,68	40,89	46,43	100

У градским школама значајно већи број ученика ($\text{sig.}=0,001<0,05$) је са ставом - *не размишљам о томе* (51,16%) на постављено питање да ли је познавање традиционалне песме битно за очување музичке традиције краја у коме живе, док у приградским и сеоским школама значајно већи број ученика ($\text{sig.}=0,000<0,05$) сматра да је то важно.

Ако саберемо одговоре ученика који су истакли: *не* и *неразмишљам о томе*, имали би смо чак **338** ученичких одговора (53,57%) који имају негативно мишљење, односно сматрају да познавање традиционалне песме **није значајно** за очување музичке традиције њиховог краја. Подаци анкете су очито алармантни и они указују на овакав однос према нашој традиционалној песми, како у породицама, тако још више у нашим основним школама. Овде посебно требамо истаћи резултате у градским школама где **172** ученика (66,67%) има овакав став. Уместо да ученици градских средина, у односу на бољу (вишу) образованост родитеља (8 питање) и већу стручну спремност наставника Музичке културе, који раде у овим срединама, предњаче у позитивном односу према значају и очувању своје традиционалне песме, њихов је став, међутим, потпуно другачији.

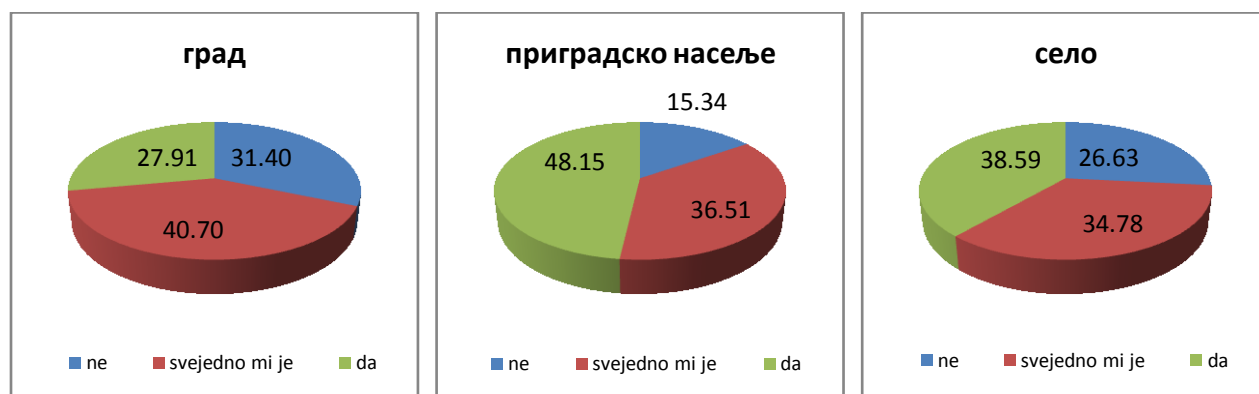

Питање број 10. Да ли је по твом мишљењу традиционална – изворна песма музички вреднија и лепша од новокомпоноване:

Место	Да ли је традиционална музика вреднија од новокомпоноване				укупно
		не	свеједно ми је	да	
град	Број ученика	81	105	72	258
	%	31,40	40,70	27,91	100
приградско насеље	Број ученика	29	69	91	189
	%	15,34	36,51	48,15	100
село	Број ученика	49	64	71	184
	%	26,63	34,78	38,59	100
укупно	број ученика	159	238	234	631
	%	25,20	37,72	37,08	100

У градским школама број ученика који сматрају да је традиционална музика вреднија од новокомпоноване се не разликује значајно од оних који сматрају да није ($\text{sig.}=0,233>0,05$), али и једних и других има значајно мање у односу на оне који су у одговорима навели *свеједно ми је* ($\text{sig.}=0,001<0,05$). У приградским школама број ученика који сматрају да је традиционална музика вреднија од новокомпоноване је значајно већи (48,15%, $\text{sig.}=0,041<0,05$, $\text{sig.}=0,000<0,05$), од оних којима је свеједно и од оних који мисле да није свеједно. Занимљив је податак да у сеоским школама, број ученика који сматрају да је традиционална музика вреднија и оних којима је свеједно, се не разликује значајно ($\text{sig.}=0,273>0,05$), али број ученика који сматрају да је традиционална музика вреднија од новокомпоноване има значајно више (37,08%) него ученика који сматрају да традиционална музика није вреднија од новокомпоноване музике ($\text{sig.}=0,022<0,05$).

Да су ученици дали реалне тј. искрене одговоре на предходно питање, потврђују и одговори **397** (62,92%) ученика који су се изјаснили да традиционална песма није музички вреднија од новокомпоноване. Ово је податак који треба да нас забрине, јер све оно што смо у предходним поглављима изнели о утицају електронских медија, штампе и продукције електронских издања (аудио касете, видео касете, компакт дискови и сл), очито има велики утицај на ученике, на њихово формирање става и односа према традиционалној песми. Дакле, сваки трећи ученик, према подацима анкете, има исправан став и правилан однос према тековинама наше дуге и успешне музичке традиције, коју треба познавати и неговати.

Компарација ставова ученика општеобразовних и музичких школа

I група питања

ПОЛ

Заступљеност ученика основних школа је значајно већа од заступљености ученика основних музичких школа ($\text{sig.}=0,030<0,05$). Са истом значајношћу је и заступљеност ученица из основних музичких школа већа од заступљености ученица у узорку из општих основних школа.

УСПЕХ У ПРЕТХОДНОМ РАЗРЕДУ

Удео одличних ученика у музичким школама је значајно већи ($\text{sig.}=0,009<0,05$), од удела одличних ученика у општим школама. Нема значајне разлике ($\text{sig.}=0,137>0,05$) у уделима врло добрих ученика у ова два узорка. Удео добрих ученика у узорку општих школа је значајно већи ($\text{sig.}=0,033<0,05$), од удела добрих ученика у узорку из музичких школа. Такође, разлика у заступљености довољних ученика је већа у општим школама пошто у узорку из музичких школа нема довољних ученика.

ОЦЕНА ИЗ СОЛФЕЂА/МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

У узорку из општих основних школа значајно виши ($\text{sig.}=0,046<0,05$) је проценат одличних оцена из музичке културе него што је то случај са одличним оценама из солфеђа у музичким школама. Нема значајне разлике ($\text{sig.}=0,051>0,05$) између удела врло добрих оцена из солфеђа у узорку из музичких школа и удела врло добрих оцена из музичке културе у узорку из основних школа. Нема значајних разлика ни у односима добрих оцена ($\text{sig.}=0,328>0,05$). Нема значајних разлика ни у уделу довољних оцена у ова два узорка ($\text{sig.}=0,218>0,05$).

СТРУЧНА СПРЕМА ОЦА

У узорку основне музичке школе је значајно већи проценат ($\text{sig.}=0,000<0,05$) ученика чији су очеви са високом стручном спремом. Удео ученика чији су очеви са вишом стручном спремом се не разликује значајно ($\text{sig.}=0,0,398>0,05$). Удео ученика чији су очеви са средњом стручном спремом је значајно већи ($\text{sig.}=0,014<0,05$) у узорку из основних школа.

СТРУЧНА СПРЕМА МАЈКЕ

Удео ученика чије су мајке са високом стручном спремом је значајно већи ($\text{sig.}=0,006<0,05$) у узорку из музичких школа. Удео ученика чије су мајке са вишом стручном спремом је значајно већи ($\text{sig.}=0,001<0,05$) у узорку из музичких школа. Удео ученика чије су мајке са средњом стручном спремом је значајно већи ($\text{sig.}=0,006<0,05$), у узорку из основних школа.

II група питања

УРЕЂАЈИ

С обзиром на то да сви испитаници имају у кући ТВ, нема значајне разлике у уделу ученика са ТВом. Удео ученика са радио уређајем је значајно већи ($\text{sig.}=0,028<0,05$) у узорку из музичке школе. Нема значајне разлике ($\text{sig.}=0,237>0,05$) у уделу ученика са музичким стубом. Удео ученика са ЦД плејером је значајно већи ($\text{sig.}=0,046<0,05$) у узорку из музичке школе. Удео ученика са компјутером је значајно већи ($\text{sig.}=0,001<0,05$) у узорку из музичке школе.

КОЈУ ВРСТУ МУЗИКЕ СЛУШАТЕ

Удео ученика из основних школа који слушају новокомпоновану музику се не разликује значајно ($\text{sig.}=0,354>0,05$) од удела из музичких школа. Удео ученика који слушају забавну музику је значајно већи ($\text{sig.}=0,008<0,05$) у узорку из музичких школа. Удео ученика који слушају рок музику је значајно већи ($\text{sig.}=0,000<0,05$) у узорку из музичке школе. У погледу поп музике, нема значајних разлика ($\text{sig.}=0,336>0,05$) између ова два узорка. У погледу реп музике, нема значајних разлика ($\text{sig.}=0,052>0,05$) између ова два узорка. Удео ученика који слушају уметничку музику је значајно већи ($0,031<0,05$) у узорку ученика основних музичких школа. У погледу традиционалне

музике, нема значајних разлика ($\text{sig.}=0,126>0,05$) између ова два узорка. Удео ученика који слушају цез музику је значајно већи ($0,000<0,05$) у узорку ученика основних музичких школа.

НАПИШИ ИМЕНА ТРАДИЦИОНАЛНИХ ПЕСАМА ИЗ ТВОГ КРАЈА КОЈЕ ПОЗНАЈЕШ

Удео ученика који знају традиционалне песме из свог краја је значајно већи ($0,000<0,05$), у узорку ученика из основних школа.

ДА ЛИ У КУЋИ ИМАТЕ МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ

Удео ученика који имају музички инструмент у кући је значајно већи ($0,000<0,05$), у узорку ученика основних музичких школа.

ДА ЛИ ЈОШ НЕКО У ПОРОДИЦИ СВИРА

Удео ученика у чијој породици неко свира инструмент значајно је већи ($0,000<0,05$) у узорку ученика основних музичких школа.

ДА ЛИ СЕ У ТВОМ МЕСТУ ОРГАНИЗУЈУ МУЗИЧКЕ ПРЕДСТАВЕ НА КОЈИМА СЕ ИЗВОДЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ ПЕСМЕ

Нема значајне разлике ($\text{sig.}=0,166>0,05$) између ова два узорка у односу на удео ученика који сматрају да се у њиховом месту одржавају приредбе на којима се изводе традиционалне песме и игре.

III трећа група питања

НА ЧАСОВИМА НАЈВИШЕ ВОЛИШ КАД

Удео ученика који највише воли слушање музике на часу музичке културе или солфеђа значајно је већи ($0,000<0,05$) у делу узорка из основних школа. Удео ученика који највише воли певање на часу музичке културе или солфеђа значајно је већи ($0,000<0,05$) у делу узорка ученика основних музичких школа.

ЧАСОВИ НА КОЈИМА УЧИТЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ ПЕСМЕ СУ У ОДНОСУ НА ДРУГЕ:

Удео ученика који сматрају да је часови на којима се учи традиционална музика занимљив као и остали, значајно је већи ($0,000<0,05$) у узорку ученика основних музичких школа. Између ова два узорка нема значајних разлика ($0,130>0,05$) у уделу ученика који сматрају да је час са

традиционалном музиком мање занимљив. Нема разлика ($0,053 > 0,05$) ни по питању ученика који сматрају да су ови часови интересантнији од других. Удео ученика који сматрају да је час са традиционалном музиком врло занимљив, значајно је већи ($0,000 < 0,05$) у узорку из основне школе.

СМАТРАШ ЛИ ДА НА ЧАСОВИМА ТРЕБА УЧИТИ ЈОШ ВИШЕ ТРАДИЦИОНАЛНИХ ПЕСАМА

Удео ученика који сматрају да је треба учити још традиционалних песама, значајно је већи ($0,000 < 0,05$) у узорку ученика основних школа. Нема значајне разлике ($\text{sig.} = 0,0626 > 0,05$) између ова два узорка у односу на удео ученика који сматрају да се на часовима учи довољно традиционалних песама. Нема разлике ($\text{sig.} = 0,200 > 0,05$), ни када су у питању ученици који сматрају да не треба учити још више традиционалних песама.

ДА ЛИ СИ ЧЛАН ХОРА ИЛИ ОРКЕСТРА

Удео ученика који су чланови хора или оркестра значајно је већи ($0,000 < 0,05$), у узорку ученика основних музичких школа.

ДА ЛИ СЕ НА ПРОГРАМИМА ХОРА И ОРКЕСТАРА ИЗВОДЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ ПЕСМЕ

Удео ученика сматра да се на програмима хора и оркестара изводе традиционалне песме значајно је већи ($0,000 < 0,05$), у узорку ученика основних музичких школа.

ДА ЛИ ЈЕ ПОЗНАВАЊЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ ПЕСМЕ ЗНАЧАЈНО ЗА ОЧУВАЊЕ МУЗИЧКЕ ТРАДИЦИЈЕ ТВОГА КРАЈА

Нема разлике ($\text{sig.} = 0,307 > 0,05$) између два узорка по питању удела ученика који сматрају да је познавање традиционалне песме значајно за очување музичке традиције свог краја. Нема разлике ($\text{sig.} = 0,062 > 0,05$) ни по питању оних који мисле да није значајно, а нема разлике ($\text{sig.} = 0,305 > 0,05$) ни по питању оних ученика који не размишљају о томе.

ДА ЛИ ЈЕ ТРАДИЦИОНАЛНА МУЗИКА ВРЕДНИЈА ОД НОВОКОМПОНОВАНЕ

Удео ученика који сматрају да је традиционална музика вреднија од новокомпоноване је значајно већи ($0,000 < 0,05$), у узорку из основних музичких школа. Удео ученика који сматрају да традиционална музика није вреднија од новокомпоноване је значајно већи ($0,004 < 0,05$) у узорку из основних школа. Нема разлике ($\text{sig.} = 0,119 > 0,05$) по питању оних којима је свеједно.

III.3. Обрада података

Анкетни упитник

за наставнике основних музичких школа и основних школа

I. Основни подаци

Питање број 1: Основна музичка школа и основна школа.

У односу на тему нашег истраживања *Методички приступ примени традиционалне песме у музичкој настави основне школе и школе за основно музичко образовање* желели смо да истражимо у ком обиму традиционалну песму познају ученици основних музичких школа и основних школа, а затим да кроз анкетно истаживање проверимо колика сазнања о нашој традиционалној песми имају професори солфеђа – у основним музичким школама и учитељи и наставници - професори музичког васпитања у основним школама, и колико се задаци из школских програма, а који се односе на проучавање и упознавање наше традиционалне песме, практично остварују у музичкој настави у одабраним (анкетираним) школама.

У истраживању су обухваћени учитељи и наставници - професори у градским; 2 основне музичке школе и 4 основне школе; у приградским школама: 1 музичка школа (одељење музичке школе из Лесковца) и 6 основних школа; и у сеоским срединама 6 основних школа.

Питање број 2 Место школе

ОСНОВНЕ МУЗИЧКЕ ШКОЛЕ

наставници

Градске школе

Ниш - Музичка школа

2

Лесковац - Музичка школа Станислав Бинички

4

Приградске школе

Лебане - Истурено одељење

Музичке школе из Лесковца

2 = 8 наставника

ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Градске школе:

Ниш:

1. Основна школа *Цар константин*

2

2. Основна школа *Чегар*

4

Лесковац

1. Основна школа *Јосиф Костић* 2
2. Основна школа *Трајко Стаменковић* 2

Приградске школе

Ниш

1. Меровина – О.Ш. *Јастребачки партизани* 3
2. Брестивац – О.Ш. *Бранко Радичевић* 2

Лесковац

1. Бобиште – О.Ш. *Вук Караџић* 2
2. Вибнарце – О.Ш. *Милутин Смиљковић* 2
3. Лебане – О.Ш. *Вук Караџић* 1
4. Лебане О.Ш. *Радован Ковачић- Максим* 1 = 21 наставник

Сеоске

Ниш

1. Гацин Хан – О.Ш. *Витко и Света* 2
2. Доњи Душник О.Ш. *Витко и Света* 2

Лесковац

1. Бошњаце – О.Ш. *Радоје Домановић* 1
2. Велико Трњане – О.Ш. *Никола Скобаљић*
– истурено одељење Стројковце 2
3. Губеревац – *Бора Станковић* 2
4. Печењевце – *Вук Караџић* 2 = 11 наставника

укупно 40 наставника

3. Разред који водите:

У основним музичким школама анкетирали смо професоре солфеџа у V и VI разреду, а у основним школама учитеље у 4 разредима и наставнике и професоре у V, VII и VIII разреду.

По овом критеријуму обухваћене су учитељи и наставници по разредима: У табели су изнети сви разреди у којима анкетирани наставници изводе наставу.

Градске школе									
Ниш	број наставника	разред							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Музичка школа	2	1	1	1	2	1	1		
ОШ Цар Константин	2				1	1		1	1
ОШ Чегар	4			1	3	1	2	1	1

Лесковац	број наставника	разред							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Музичка школа Станислав Бинички	4	2	2	2	3	1	1		
ОШ Јосиф Костић	2				1	1	1	1	1
ОШ Трајко Стаменковић	2				1	1	1	1	1

Приградске школе	број наставника	разред							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Одељење Музичке школе Станислав Бинички из Лесковца, одељење у Лебану	2	1	2	2	2	1			
ОШ Јастребачки партизани, Меровина	3				1			1	1
ОШ Бранко Радичевић, Брестовац	2			1					1
ОШ Вук Караџић, Бобиште	2				1	1	1	1	1
ОШ Милутин Смиљковић, Винарце	2				1				1
ОШ Радован Ковачић Максим, Лебане	1				1	1	1	1	
ОШ Вук Караџић, Лебане	1				1	1	1	1	

Сеоске школе	број наставника	разред							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ОШ Витко и Света, Гаџин Хан	2				1	1	1	1	1
ОШ Витко и Света, Доњи Душник	2				1				1
ОШ Никола Скобаљић, Велико Трњане	2				1	1	1	1	1
ОШ Радојељ Домановић, Бошњаце	1				1	1	1	1	1
ОШ Бора Станковић, Губеревац	2				2	1	1	1	1
ОШ Вук Караџић, Печењевце	2				1	1	1	1	1
укупно	40 наставника								

Питање број 4. Одељење:

С обзиром да само у градским школама имамо по два или више паралелних одељења једног разреда, а у приградским и сеоским основним школама је само по једно одељење, табелу по овом питању нисмо радили.

Питање број 5. Пол:

Место		пол		Тотал
		мушко	женско	
град	Број наставника	7	10	17
	%	41,18	58,82	100,00
приградско насеље	Број наставника	8	4	12
	%	66,67	33,33	100,00
село	Број наставника	4	7	11
	%	36,36	63,64	100,00
укупно	број наставника	19	21	40
	%	47,50	52,50	100

Ни у градским, ни у приградским, ни у сеоским школама, нема значајних разлика у броју мушких и женских наставника ($\text{sig.}=0,233>0,05$, $\text{sig.}=0,124>0,05$, $\text{sig.}=0,183>0,05$). Испитивањем у анкетираним школама обухваћено је 19 мушких и 21 женских испитаника. Највише их је из градских школа 17 (42,50%), 12 је из приградских (30,00%), и 11 из сеоских школа (27,50%).

С обзиром да се ради о приближно истом броју испитаника оба пола, сматрамо да ће и добијени резултати имати подједнаку тежину у тумачењу одговора у односу на пол испитаника.

Питање број 6. Завршена школа :

Место		ССН		Тотал
		виша	висока	
Град	Број наставника	5	12	17
	%	29,41	70,59	100,00
приградско насеље	Број наставника	6	6	12
	%	50,00	50,00	100,00
Село	Број наставника	5	6	11
	%	45,45	54,55	100,00
укупно	број наставника	16	24	40
	%	40,00	60,00	100

У градским школама, има значајно више наставника ($\text{sig.}=0,045<0,05$) са високом стручном спремом (70,59%), него наставника са вишом стручном спремом (29,41%). У приградским и сеоским школама нема значајних разлика ($\text{sig.}=0,500>0,05$, $\text{sig.}=0,382>0,05$) између броја

наставника са високом и вишпм стручном спремом. С обзиром на законске прописе који предвиђају да у основним школама у Србију могу да раде наставници само са високом стручном спремом, број наставника са вишом стручном спремом спада у категорију оних са 20 и више година радног стажа. То је кадар који је већ радио у школама пре доношења овог закона, и у наредних десетак година, када ови наставници оду у пензију, основне школе у ова два региона имаће само наставнике са високом стручном спремом.

Питање број 7. Године радног искуства:

Место		Године радног искуства				Тотал
		до 5	до 10	до 20	преко 20	
град	Број наставника	5	5	4	3	17
	%	29,41	29,41	23,53	17,65	100,00
приградско насеље	Број наставника	3	3	3	3	12
	%	25,00	25,00	25,00	25,00	100,00
село	Број наставника	1	2	6	2	11
	%	9,09	18,18	54,55	18,18	100,00
укупно	број наставника	9	10	13	8	40
	%	22,50	25,00	32,50	20,00	100

У градским школама нема значајних разлика у броју наставника са различитим годинама радног искуства ($\text{sig.}=0,240>0,05$, $\text{sig.}=0,333>0,05$). У приградским школама, такође, те разлике не постоје ($\text{sig.}=0,500>0,05$). У сеоским школама, значајно ($\text{sig.}=0,029<0,05$) се по броју издвајају наставници који имају до 20 година радног искуства.

За успешан рад у школама, када је у питању радно искуство, имамо највише наставника до 20 година радног стажа. Дакле наставника који су у пуној радној ангажованости, и са довољно радног искуства. Ови подаци сматрамо да би требали да буду одлучујући у давању адекватних одговора на постављена питања наше анкете.

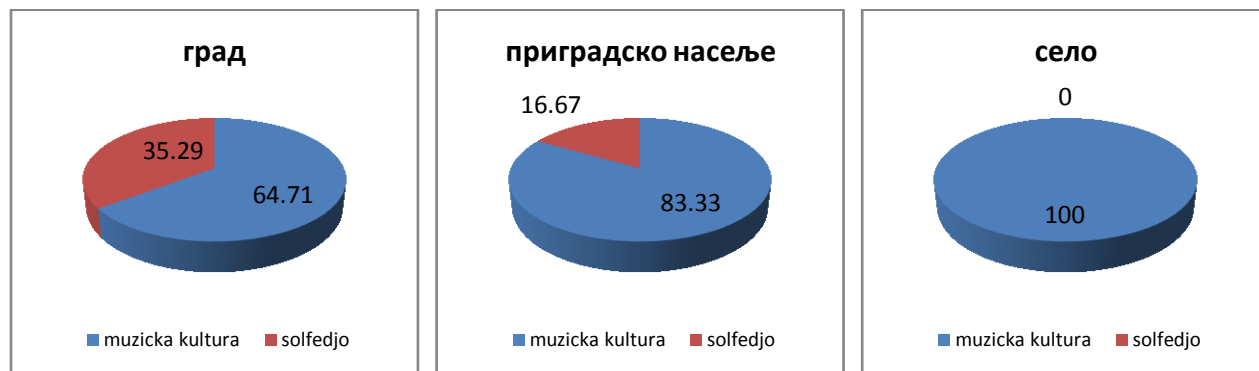

Питање број 8. Предмет који у школи предајете:

Место		предмет		Тотал
		музичка култура	солфеђо	
град	Број наставника	11	6	17
	%	64,71	35,29	100,00
приградско насеље	Број наставника	10	2	12
	%	83,33	16,67	100,00
село	Број наставника	11	0	11
	%	100,00	0,00	100,00
укупно	број наставника	32	8	40
	%	80,00	20,00	100

С обзиром да су основне музичке школе, као школе за рад са посебно музички обдареним ученицима у мањем броју заступљене у нашим срединама (у односу на општеобразовне школе), и у нашој анкети је зато учествовало само 8 (20,00%) наставника солфеђа и 32 наставника музичке културе (80,00%) из основних школа. Како су питања у нашој анкети (за основне музичке школе, основне школе, као и наставнике музичке културе и солфеђа), везана тј. усмерена ка односу

познавању и примени традиционалне песме у музичкој настави, одговори наставника из ове две школе, за нас ће имати подједнаку важност.

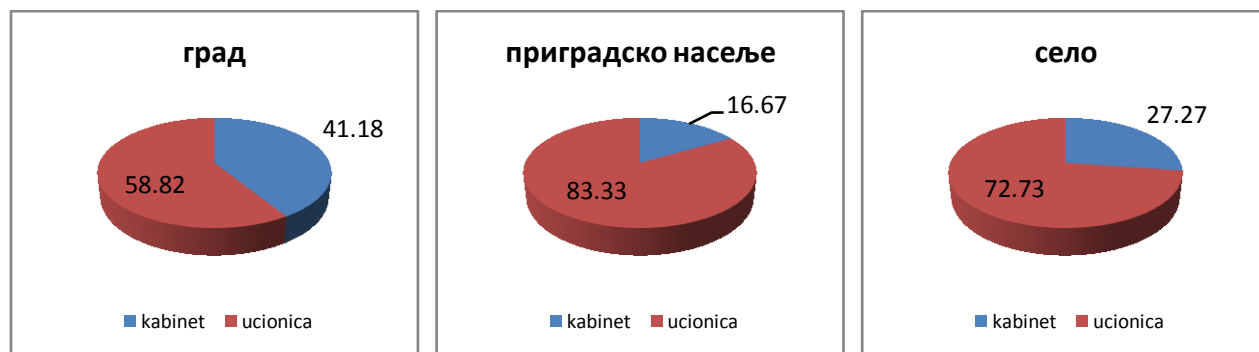
II. Општи услови извођења музичке наставе

Питање број 1. Наставу изводите у:

Место		место извођења наставе		Тотал
		кабинет	уционица	
град	Број наставника	7	10	17
	%	41,18	58,82	100,00
приградско насеље	Број наставника	2	10	12
	%	16,67	83,33	100,00
село	Број наставника	3	8	11
	%	27,27	72,73	100,00
укупно	број наставника	12	28	40
	%	30,00	70,00	100

У градским и сеоским школама нема значајних разлика ($\text{sig.}=0,233>0,05$, $\text{sig.}=0,066>0,05$) у броју наставника који изводе часове у учионици и музичком кабинету. У приградским школама те разлике постоје ($\text{sig.}=0,010<0,05$). Поседовање музичких кабинета у нашим основним школама је доста ретко, тако да на основу података из анкете можемо констатовати, да само 12 наставника

(30,00%) наставу изводе у музичким кабинетима. Највећи број кабинета имају градске школе. Тако 7 наставника или 41,18% предмет музичка култура изводе у кабинетима, док од 6 приградских школа наставу у кабинету изводи 2 наставника. У сеоским школама, (шест школа), наставу у музичком кабинету изводи 3 наставника. Један од услова за успешну реализацију музичке наставе је поседовање музичког кабинета, међутим чак 70,00% наставника, ове услове нема, и то је сматрамо, велики недостатак. Када томе додамо и слабу опремљеност школа наставним средствима (видећемо у наредним табелама) можемо закључити, да је већ на основу ових податка успешност реализовања музичке наставе не задовољава савремене стандарде њеног извођења.

Питање број 2. Који инструмент користите у наставном процесу:

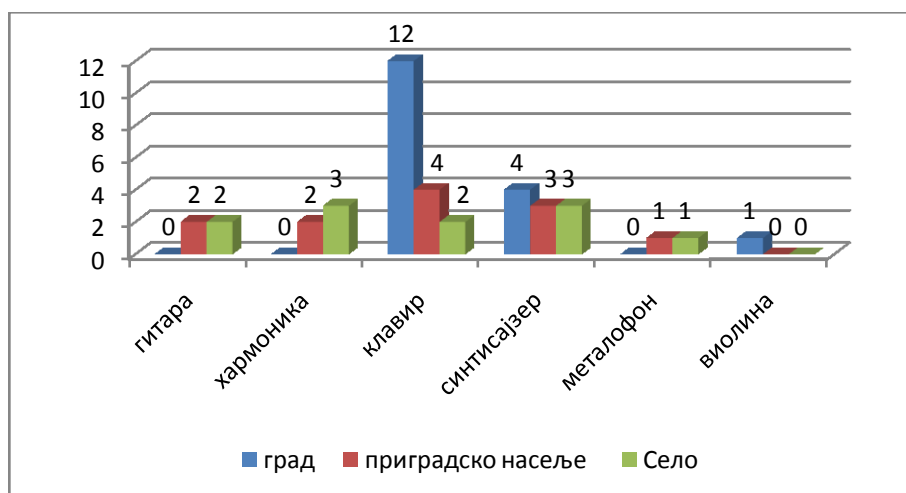
Који инструмент користите на часу	град	приградско насеље	Село	Укупно
гитара	0	2	2	4
хармоника	0	2	3	5
клавир	12	4	2	18
синтисајзер	4	3	3	10
металофон	0	1	1	2
виолина	1	0	0	1
укупно	17	12	11	40
%	42,50	30,00	27,50	100

Према добијеним резултатима, закључујемо, када је у питању коришћење музичког инструмента у настави, да су и овог пута у предности градске школе. Овде 12 наставника (30,00%) у настави користи клавир (sig.=0,023<0,05), а њих 4 (10,00%) синтисајзер, док један наставник у

настави користи виолину. На основу ових података можемо заључити да у градским школама сви наставници, што се тиче инструмента, имају услове за успешну реализацију наставе.

Ситуација није задовољавајућа у приградским и сеоским школама, где нема значајних разлика ($\text{sig.}=0,090>0,05$, $\text{sig.}=0,159>0,05$) у коришћењу инструмента. Према резултатима анкете, само **6** наставника користе клавир, исто толико синтисајзер, **5** наставника хармонику, **4** наставника гитару, и **2** наставника металофон. Реализација музичке наставе уз металофон, гитару и хармонику сматрамо да није најадекватније решење.

У односу на ученичке одговоре на исто питање, видимо да су ученици уписали још 4 инструмента који се у одговорима наставника не помињу. Наиме, ученици основних школа су уписали да наставници током реализације наставе користе и *гајде*, *гусле*, *виолончело* и *трубу*. Овако изјашњавање ученика је вероватно жеља ученика да истакну своје наставнике и њихову способност свирања на другим инструментима.

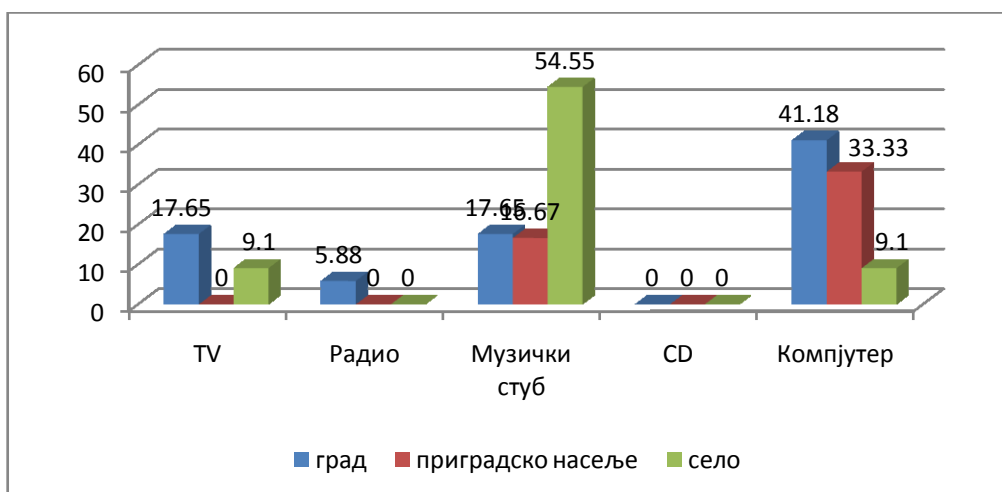
Питање број 3. Које од наставних средстава користите у настави:

Која наставна средства користите у настави		ТВ		Радио		Музички стуб		CD		Компјутер	
		има	нема	има	нема	има	нема	има	нема	има	нема
град	број наставника	3	14	1	16	3	14	0	17	7	10
	%	17,65	82,35	5,88	94,12	17,65	82,35	0	100	41,18	58,82
приградско насеље	број наставника	0	12	0	12	2	10	0	12	4	8
	%	0	100	0	100	16,67	83,33	0	100	33,33	66,64

село	број наставника	1	10	0	11	6	5	0	11	1	10
	%	9,1	90,9	0	100	54,55	45,45	0	100	9,1	90
укупно	број наставника	4	36	1	39	11	29	0	40	12	28
	%	10	90	2,5	97,5	27,5	72,5	0	100	30	70

Значајно већи број наставника ($\text{sig.}=0,004<0,05$, $\text{sig.}=0,000<0,05$) у граду и у приградским насељима и у селу не користи ТВ, ЦД плејер, ни радио. Иста је ситуација и са музичким стубом, осим у сеоским школама, где нема значајних разлика у броју наставника ($\text{sig.}=0,382>0,05$), који га користе и који га не користе. Супротна ситуација је у погледу компјутера. У градским и приградским школама нема значајних разлика ($\text{sig.}=0,124>0,05$, $\text{sig.}=0,233>0,05$) у броју наставника који користе, и који не користе компјутер, али у сеоским школама има разлике и то у корист броја наставника који не користе компјутер ($\text{sig.}=0,003<0,05$).

Наше основне а и музичке школе нису адекватно опремљене наставним средствима. Ту ситуацију најбоље можемо да видимо из предходне табеле. Од **40** анкетираних школа у само **3** се налази телевизор, док чак **90%** школа нема овај електронски медиј, кога како смо видели у изјашњавању ученика основних школа сви ученици (100%) имају у својим кућама. Ово је заиста алармантан податак. Од осталих наставних средстава, радио и CD плејер не поседује чак ни једна школа! То што школе немају радио можемо прихватити, јер близу 30% школа има музички стуб, али што у школама нема ни један CD плејер, када су они у музичкој пракси у свакодневној употреби, свакако да изненађује. Сматрамо да је основни разлог очигледно слаба заинтересованост наставника да на својим часовима музичке наставе користи и ово аудио средство. Према подацима само **12** наставника (30%) у својој настави користи компјутер.

Питање број 4. Да ли у уџбеничкој литератури, по Вашем мишљењу, има довољно примера традиционалних - изворних песама:

Место	Да ли у уџбеничкој литератури има довољно примера традиционалне песме				Тотал
		да	не	требало би више	
град	Број наставника	3	2	12	17
	%	17,65	11,76	70,59	100,00
приградско насеље	Број наставника	1	5	6	12
	%	8,33	41,67	50,00	100,00
село	Број наставника	0	5	6	11
	%	0,00	45,45	54,55	100,00
укупно	број наставника	4	12	24	40
	%	10,00	30,00	60,00	100

У градским школама значајно ($\text{sig.}=0,010<0,05$) се издваја број наставника који сматрају да би у уџбеничкој литератури требало да буде **више** примера традиционалне музике. У приградским школама број наставника који сматрају да **има довољно** примера традиционалне песме је значајно мањи ($\text{sig.}=0,029<0,05$), од броја наставника који сматрају да требало да их буде више и оних који сматрају да нема довољно примера. У сеоским школама број наставника који сматрају да треба да их буде више и оних који сматрају да нема довољно примера је уједначен ($\text{sig.}=0,382>0,05$).

Ако одговоре тумачимо збирно, можемо закључити да се **4** наставника изјаснило да примера традиционалне песме има довољно, **12** наставника сматра да их нема довољно, а **24** наставника сматрају да је потребно више примера традиционалних песама у уџбеничкој литератури. Ако дамо целокупни приказ одговора наставника који сматрају да примера нема довољно у уџбеничкој литератури, са онима који сматрају да би требало бити више дати примера традиционалне песме, добијамо да чак **36** наставника (90,00%) сматра да се у нашим уџбеницима за основне музичке школе и основне школе **не налази** довољно примера традиционалне песме.

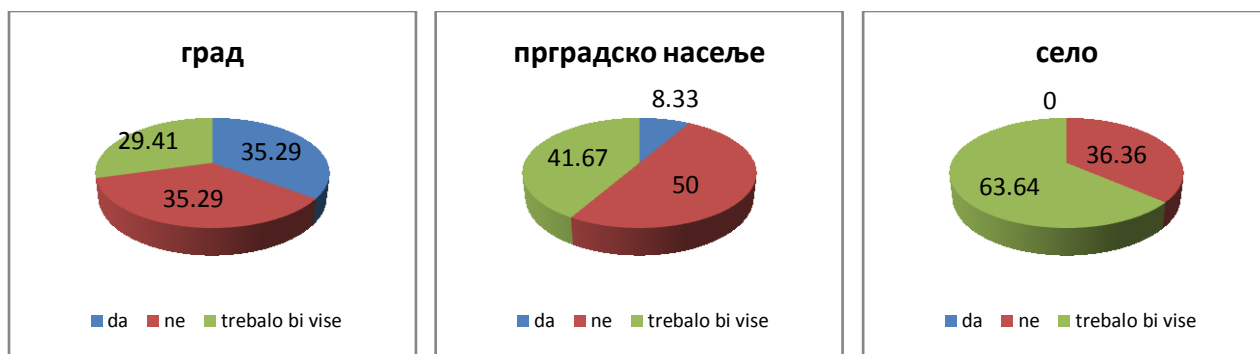

Питање број 5. Да ли имате довољно додатне литературе и музичких аудио примера традиционалне - изворне песме које користите у настави:

Место	Да ли имате довољно додатне литературе и музичких аудио примера традиционалне песме које користите у настави				Тотал
		да	не	требало би више	
град	Број наставника	6	6	5	17
	%	35,29	35,29	29,41	100,00
приградско насеље	Број наставника	1	6	5	12
	%	8,33	50,00	41,67	100,00
село	Број наставника	0	4	7	11
	%	0,00	36,36	63,64	100,00
укупно	број наставника	7	16	17	40
	%	17,50	40,00	42,50	100

У градским школама су сва три мишљења уједначено заступљена ($\text{sig.}=0,382>0,05$). У сеоским школама број наставника који сматрају да им је потребно више и оних који сматрају да нема довољно аудио примера и додатне литературе је уједначен ($\text{sig.}=0,382>0,05$, $\text{sig.}=0,183>0,05$), а значајно већи од броја наставника који имају довољно аудио примера и додатне литературе ($\text{sig.}=0,029<0,05$).

Збирно, њих 90% је изјавило да у уџбеничкој литератури **нема довољно** примера традиционалне песме, односно да би требало да их буде више. У одговорима на питање можемо закључити да су наставници јединствени у погледу мишљења, да је за успешну реализацију музичке наставе ученицима, односно наставницима кроз додатну литературу потребно обезбедити више примера традиционалне песме, а посебно више примера из средина у којима се ове школе налазе.

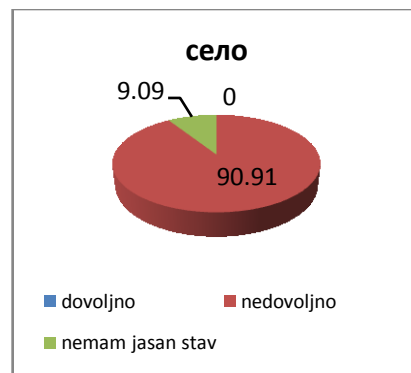
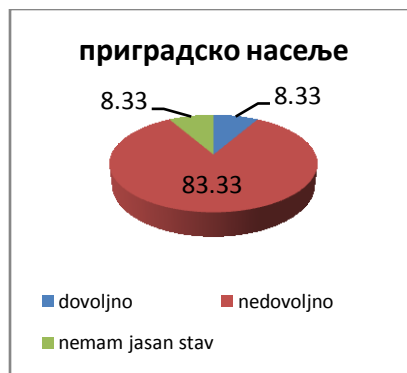
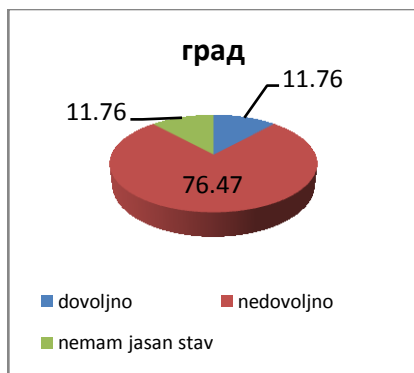

Питање број 6. Да ли је у музичкој настави традиционална - изворна песма заступљена: довољно, недовољно, немам јасан став?

Место	Колико је у музичкој настави традиционална песма заступљена			Тотал	
		довољно	недовољно		немам јасан став
град	Број наставника	2	13	2	17
	%	11,76	76,47	11,76	100,00
приградско насеље	Број наставника	1	10	1	12
	%	8,33	83,33	8,33	100,00
село	Број наставника	0	10	1	11
	%	0,00	90,91	9,09	100,00
укупно	број наставника	3	33	4	40
	%	7,50	82,50	10,00	100

У градском приградским и сеоским школама број наставника који сматрају да је традиционална песма у настави **недовољно** заступљена је значајно већи (sig.=0,002<0,05). У свом изјашњавању **33** наставника или 82,50% се изјаснило у прилог изнете констатације.

Број наставника који су се изјаснили да је у садржајима програма довољно наше традиционалне песме је троје (7,50%) и 4 наставника (10,00%) који немају јасан став по овом питању.

Питање број 7. Да ли сматрате да је потребно одржавати семинаре са упутствима за рад са традиционалном - изворном песмом у музичкој настави:

Место	Да ли треба организовати семинаре са упутствима за рад са традиционалним песмама			Тотал
		да	није одржан ниједан	
град	Број наставника	8	9	17
	%	47,06	52,94	100,00
приградско насеље	Број наставника	9	3	12
	%	75,00	25,00	100,00
село	Број наставника	7	4	11
	%	63,64	36,36	100,00
укупно	број наставника	24	16	40
	%	60,00	40,00	100

У градским и сеоским школама, број наставника који сматрају да треба организовати семинаре са упутствима за рад са традиционалном музиком и оних који кажу да није одржан ниједан семинар је уједначен ($\text{sig.}=0,404>0,05$, $\text{sig.}=0,183>0,05$). У приградским школама значајно већи број је оних који сматрају да треба организовати такве семинаре ($\text{sig.}=0,042>>0,05$ или 75,00%). Укупно 60% наставника је мишљења да треба одржати семинаре на коме би се посебно говорило о нашој традиционалној песми. Овај податак указује о неопходности добре припреме и организовања семинара у нашим основним школама. Ако овоме додамо и предходна сазнања да се у уџбеничкој литератури налази веома мало примера народне песме, тиме се још више потврђује потреба организовања семинара. Овакав закључак потврђује и **24** наставника са ставом да је потребно одржавање семинара на коме би се шире и детаљније упознали са нашом традиционалном песмом.

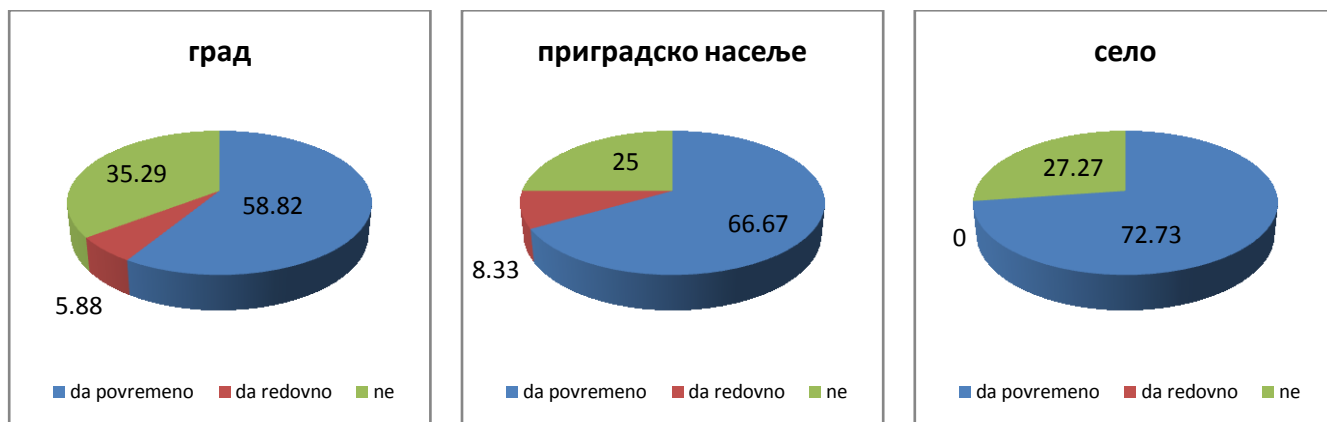

Питање број 8. Да ли се у школи одржавају музичке приредбе на којима се изводи и традиционална - изворна песма:

Место	Да ли се у школи одржавају приредбе са традиционалним песмама				Тотал
		да повремено	да редовно	не	
град	Број наставника	10	1	6	17
	%	58,82	5,88	35,29	100,00
приградско насеље	Број наставника	8	1	3	12
	%	66,67	8,33	25,00	100,00
село	Број наставника	8	0	3	11
	%	72,73	0,00	27,27	100,00
укупно	број наставника	2	2	12	40
	%	65,00	5,00	30,00	100

И у градским, приградским и сеоским школама број наставника који сматрају да се у школи не одржавају и оних који сматрају да се приредбе са традиционалном музиком одржавају повремено је значајно већи ($\text{sig.}=0,029, <0,05$, $\text{sig.}=0,010 <0,05$, $\text{sig.}=0,002 <0,05$), од броја наставника који сматрају да се приредбе одржавају редовно. Интересантно је да се у сеоским школама одржавају највише такве културне манифестације (72,73%), затим у приградским 66,67% а најмање у градским школама 58,82%. Став 12 наставника (30%) да се у школама овакве културне манифестације не одржавају, потврђује чињеницу да се у школама овом питању, организовању приредби на којима се изводи традиционална песма, не поклања довољно пажње. Иако у својим Годишњим плановима рада школе планирају и одржавање културних манифестација: позоришне и

филмске представе, концерти, изложбе и др. у нашим школама та пракса се још није довољно развила и усталила.

Питање број 9. Да ли по Вашем мишљењу традиционална – изворна песма из вашег краја треба да буде посебно заступљена у музичкој настави:

Место	Да ли традиционална музика Вашег краја треба да буде посебно заступљена у настави	Тотал			
		да	не	немам јасан став	
град	Број наставника	11	1	5	17
	%	64,71	5,88	29,41	100,00
приградско насеље	Број наставника	11	0	1	12
	%	91,67	0,00	8,33	100,00
село	Број наставника	10	0	1	11
	%	90,91	0,00	9,09	100,00
укупно	број наставника	32	1	7	40
	%	80,00	2,50	17,50	100

Схватајући важност и значај традиционалне песме у развоју младе личности и формирању става о вредности и познавању своје музичке традиције, **32** наставника (80%) или ($\text{sig.}=0,001<0,05$), је одговорило да у садржајима музичке наставе **треба да буде заступљена** и традиционална песма из њиховог краја.

Из одговора ученика на исто питање из анкете (основних и основних музичких школа), навели смо добијене податке анкете, да већина ученика **не познаје** традиционалне песме свог

краја. У одговорима ученика нашли су се и називи песама из других крајева, што аргументовано потврђује чињеницу да се у нашим школама у раду наставника музике, традиционалној песни из краја у коме се школа налази, поклања врло **мало пажње**.

III. Колико је традиционална - изворна песма заступљена на часовима музичке наставе у вашој школи

Питање број 1. На часовима музичке наставе са децом традиционалне - изворне песме:

Место		Начин обраде традиционалне песме на часу				Тотал
		певаће	певаће и играће	слушаће	свираће	
град	Број наставника	12	5	0	0	17
	%	70,59	29,41	0,00	0,00	100
приградско насеље	Број наставника	7	1	4	0	12
	%	58,33	8,33	33,33	0,00	100
село	Број наставника	3	4	3	1	11
	%	27,27	36,36	27,27	9,09	100
укупно	број наставника	22	10	7	1	40
	%	55,00	25,00	17,50	2,50	100

У градским школама значајно већи број наставника ($\text{sig.}=0,045<0,05$) користи певање приликом обраде традиционалне музике. У приградским школама број наставника који на часовима певају и слушају народну песму је приближно једнак ($\text{sig.}=0,183>0,05$), а већи ($\text{sig.}=0,017<0,05$) од броја оних који користе друге видове обраде (певање, певање и играње, слушање и свирање). Дакле, 80% наставника певањем обрађује традиционалну песму. У

приградским школама **4**, а у сеоским школама **3** наставника са својим ученицима и слушају традиционалну песму. Ни један наставник у градским школама не слуша и не свира традиционалне песме (предпостављмо да је разлог недостатак литературе као и недостатак фонских записа). Само један наставник у сеоској школи са својим ученицима свира традиционалне песме.

Питање број 2. Да ли при обради традиционалних - изворних песама користите инструмент:

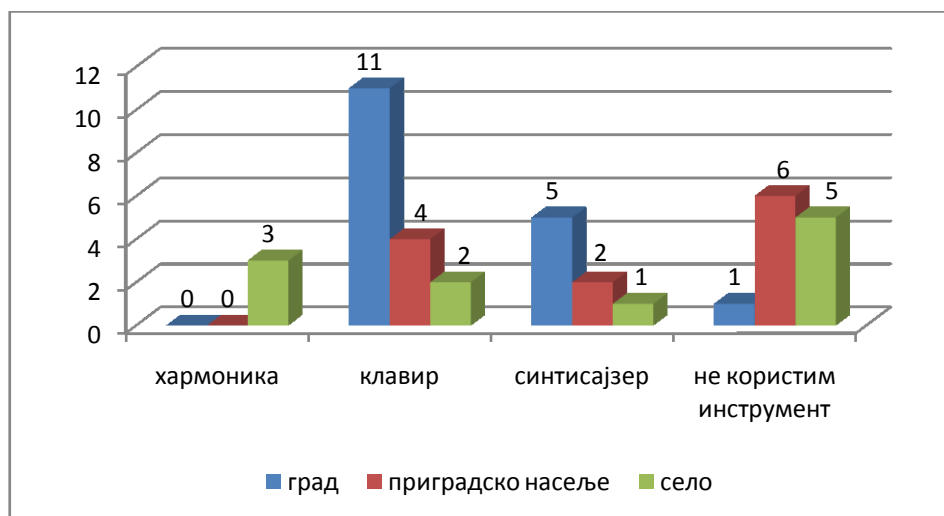
Место	Да ли користите инструмент на часу приликом обраде традиционалних песама			Тотал
		не	да	
град	Број наставника	1	16	17
	%	5,88	94,12	100,00
приградско насеље	Број наставника	6	6	12
	%	50,00	50,00	100,00
село	Број наставника	5	6	11
	%	45,45	54,55	100,00
укупно	број наставника	12	28	40
	%	30,00	70,00	100

У градским школама значајно је већи број наставника ($\text{sig.}=0,000<0,05$) који користи инструменте приликом обраде традиционалне песме, и то значајно више клавир и синтисајзер ($\text{sig.}=0,008<0,05$) у односу на остале инструменте. У сеоским и приградским школама тај број је

уједначен ($\text{sig.}=0,382>0,05$, $\text{sig.}=0,500>0,05$). Укупно, у свим школама, **28** наставника у настави користи инструмент током обраде традиционалне песме. Њих **12** (наставника) потврдили су да певају и не користе инструмент током обраде песама. У приградским и сеоским срединама тај однос је 50,0%, док у градским школама само један наставник не користи инструмент.

Који инструмент користите приликом обраде традиционалних песама					
	град	приградско насеље	село	укупно	%
хармоника	0	0	3	3	7,50
клавир	11	4	2	17	42,50
синтисајзер	5	2	1	8	20,00
не користим инструмент	1	6	5	12	30,00
укупно	17	12	11	40	100
%	42,50	30,00	27,50		

Питање број 3. Напишите три назива традиционалних - изворних песама које сте обрађивали са својим ученицима:

Називи традиционалних песама које су обрађивне на часу	град	приградско насеље	Село	Укупно
Ајде Като	4	1	1	6
Дивна	1	1	1	3
Додоле	1	2	3	6
Ја посадох лубенице	1	2	0	3
Јечам жела	1	1	1	3
Ој Мораво	1	1	1	3
Поведи оро Бојано	1	0	0	1
Разгранала грана јоргована	2	2	1	1
Шано душо	0	3	1	4
У ливади под јасеном	1	1	2	4
У Милице	2	2	3	7
Вишњицица	2	3	3	8
укупно	17	19	17	53

Анкетирано је **40** наставника, и од њих затражено да напишу по 3 назива традиционалних песама које су обрађивали на часовима музичке наставе. На основу одговора наставника, добили смо називе 53 народних песама. Као и код одговора ученика, и наставници су уписивали песме које се налазе у уџбеничкој литератури или на *Списку препоручених песама* за обраду у музичкој настави. То су народне песме које се већ годинама изводе у музичкој настави, нпр.: *Вишњицица* (чак 8 пута уписана), *У Милице* (7 пута уписана), *Ајде Като* (6 пута), *Разгранала грана јоргована* (5 пута уписана) и тд.

Питање број 4. Напишите имена традиционалних - изворних песама из вашег краја, које сте у настави обрађивали:

Место	Да ли знате назив неке традиционалне песме из краја			Тотал
		не	да	
град	Број наставника	10	7	17
	%	58,82	41,18	100,00
приградско насеље	Број наставника	1	11	12
	%	8,33	91,67	100,00
село	Број наставника	2	9	11
	%	18,18	81,82	100,00
укупно	број наставника	13	27	40
	%	32,50	67,50	100

У градским школама број наставника који су уписали у одговорима, и оних који нису навели називе традиционалних песама је уједначен ($\text{sig.}=0,233>0,05$), док је у приградским и сеоским школама број песама тј. назива традиционалних песама у одговорима наставника значајно већи ($\text{sig.}=0,001<0,05$, $\text{sig.}=0,006<0,05$).

Називи традиционалних песама из краја које су обрађивне на часу	град	приградско насеље	Село
Дивна	0	0	1
Додола	0	1	0
Ђурђено момо убава	1	0	0
Ајде Јано	0	0	1
Из бању иде	0	1	0
Јана шета	0	1	0
Лепе ли су нано	0	1	0
Митку ноге заболеше	0	0	1
Млад нежења	3	0	0
Мој ђердане	0	0	1

Мој голубе	0	1	1
Нишну се звезда низ ведро небо	0	1	0
Ој, Мораво	1	2	2
Ој, Стојане	4	0	0
Ој, убава мала мома	2	0	0
Отвори ми бело Ленче	0	1	0
Пчелица лако лети	0	1	0
Разгранала грана јоргована	0	0	1
Рум, дум, дум	0	0	1
Симбил, симбил цвеће	0	0	1
Шано душо	0	2	1
У ливади	0	0	1
У Милице	0	0	3
У селу	0	0	1
Вишњицица	0	3	0
Зелени се јагодо	0	1	0
укупно	11	15	16

Питање број 5. Часови на којима учите традиционалну - изворну песму су у односу на друге, за ученике:

Место		оцена часа				Тотал
		врло занимљив	интересантији од других	исто занимљиви као и други	мање занимљив од других	
град	Број наставника	2	2	11	2	17
	%	11,76	11,76	64,71	11,76	100
приградско насеље	Број наставника	0	3	6	3	12
	%	0,00	25,00	50,00	25,00	100
село	Број наставника	3	4	3	1	11
	%	27,27	36,36	27,27	9,09	100
укупно	број наставника	5	9	20	6	40
	%	12,50	22,50	50,00	15,00	100

У градским школама значајно је већи број наставника мишљења да су часови на којима се обрађује традиционална песма једнако занимљиви као и други ($\text{sig.}=0,006<0,05$). У приградским школама преовладавају мишљења да су часови са традиционалном песмом једнако занимљиви као и часови осталих предмета, као и да су мање занимљиви и да су интересантији од других

(25,00%, sig.=0,159>0,05). У сеоским школама су сва четири мишљења уједначена (sig.=0,090>0,05, sig.=0,353>0,05).

Ако сада саберемо одговоре на прва два подпитања *врло занимљиви* и *интересантнији од других*, за које се изјаснило 14 наставника или 35%, сматрамо да је овај овај проценат недовољан односно мали, с обзиром да се ради о традиционалној песми, за коју сматрамо да би и наставницима и ученицима требало да буде занимљивија односно прихваћенија у настави.

Питање број 6. Да ли у школи водите школски хор, оркестар, или неки други музички ансамбли:

Место		Да ли водите неки школски ансамбл				Тотал
		други ансамбл	хор	не	оркестар	
град	Број наставника	1	10	5	1	17
	%	5,88	58,82	29,41	5,88	100
приградско насеље	Број наставника	0	5	7	0	12
	%	0,00	41,67	58,33	0,00	100
село	Број наставника	0	5	6	0	11
	%	0,00	45,45	54,55	0,00	100
укупно	број наставника	1	20	18	1	40
	%	2,50	50,00	45,00	2,50	100

Општа слика музичке наставе и њених слободних активности осликана је и у одговорима на ово питање. У градским школама значајно већи број наставника (sig.=0,045<0,05), води неки

ансамбл. У приградским и сеоским школама тај број је уједначен ($\text{sig.}=0,282>0,05$, $\text{sig.}=0,382>0,05$). Укупно посматрано највише наставника води школски хор **20** наставника (50%), школски оркестар води само **1** наставник, и такође **1** наставник води квартет хармоника. С обзиром да су у анкету делом укључени и учитељи (4. разреда), ставови 18 наставника, да у школи не воде ни један музички ансамбл, говори о слабој заинтересованости наставника да у својим школама обогате музички живот организовањем разних других музичких секција. Тако поред хора и оркестра у својој школи они могу да организују и: *вокалне солисте и групе певача, инструменталне солисте и камерне саставе, секције младих фолклориста и етномузиколога, секције љубитеља слушања музике, секције младих композитора, и др*²⁸⁷.

Питање број 7. Да ли се на програмима школског хора, оркестра или музичких ансамбала налазе на репертоару и традиционалне - изворне песме:

Место	Да ли се на програмима хора или оркестра изводе традиционалне песме			Тотал
		не	да	
град	Број наставника	11	6	17
	%	64,71	35,29	100,00
приградско насеље	Број наставника	6	6	12
	%	50,00	50,00	100,00
село	Број наставника	7	4	11
	%	63,64	36,36	100,00
укупно	број наставника	24	16	40
	%	60,00	40,00	100

²⁸⁷ Набројане су секције предложене за рад слободних музичкиј активности

Недовољно организовање слободних музичких активности у школама доноси и минималне могућности да се на програмима музичких секција нађу и традиционалне песме. Поред овог проблема, у раду наставника школског хора и оркестра, је и недостатак литературе са аранжманима народних песама за ансамбале.

И у градским, приградским, и сеоским школама број наставника који на програмима ансамбала изводе традиционалну музику и оних који је не изводе је уједначен ($\text{sig.}=0,113>0,05$, $\text{sig.}=0,500>0,05$, $\text{sig.}=0,183>0,05$). Према изјашњавањима наставника, њих **24** или 60% наводе да се на репертоарима ансамбала у њиховим школама не налазе традиционалне, а од тог броја **11** је наставника (64,71%) из градских школа. И ови подаци указују на потребу другачијег односа, тј. неопходности да се питању укључивања у наставне садржаје већег броја примера традиционалне песме и њеног бољег упознавања и извођења у наставном процесу посвети већа пажња. Неопходно је и да издавачи школских уџбеника, приручника и друге школске литературе, штампају приручнике и збирке традиционалних песама, аранжмане за хорове, оркестре и друге музичке саставе, како би наставници у школама имали довољно литературе за избор, обрађивање и увођење у своје програме и примере наше традиционалне песме, као и примере традиционалних песама из краја у коме живе.

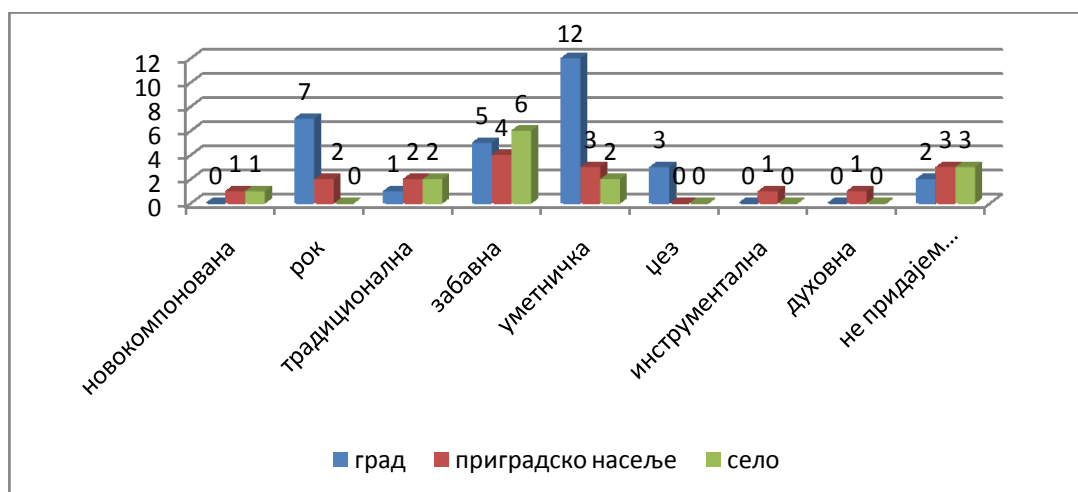

Питање број 8. Коју врсту музике лично највише волите да слушате:

Коју врсту музике слушате	град	приградско насеље	Село	Укупно
новокомпонована	0	1	1	2
рок	7	2	0	9
традиционална	1	2	2	5
забавна	5	4	6	15
уметничка	12	3	2	17
џез	3	0	0	3
инструментална	0	1	0	1
духовна	0	1	0	1
укупно	28	15	11	54
не придајем важност слушању музике	2	3	3	8

У градским школама наставници значајно више слушају уметничку и рок музику (sig.=0,045<0,05), док су остали музички жанрови мање присутни и уједначени. У сеоским и приградским школама наставници уједначено слушају остале музичке жанрове.

У изјашњавању на ово питање прихватили смо и одговоре наставника који су се у анкети потврдили да воле да слушају два музичка жанра. У укупном збиру, наставници, њих **17** или 42,50% изјавили су да највише воле да слушају уметничку музику. Укупно, **15** наставника или 37,50% назначило је да воли да слуша забавну музику, **9** наставника (22,50%) највише слуша рок музику. У генералном свођењу резултата најзаступљенији музички жанр који наставници слушају (**24** наставника или 60%) је забавна музика. Све остале музичке жанрове наставници слушају у мањем броју: духовну музику **1** наставник а џез музикау њих троје. Традиционалну музику слуша **5** наставника или 12,50%. Посебно желимо да истакнемо да само два наставника (по 1 из приградске и 1 из сеоске школе) су изјавили да воле да слушају новокомпоновану музику.

Питање број 9. Сматрате ли да је познавање традиционалне - изворне песме значајно за очување музичке традиције Вашег краја:

Место	Да ли је познавање традиционалне песме значајно за очување музичке традиције			Тотал
		да	нема већег утицаја	
град	Број наставника	14	3	17
	%	82,35	17,65	100,00
приградско насеље	Број наставника	12	0	12
	%	100,00	0,00	100,00
село	Број наставника	11	0	11
	%	100,00	0,00	100,00
укупно	број наставника	37	3	40
	%	92,50	7,50	100

Став 37 наставника (92,50%, sig.=0,000<0,05), је да би боље познавање традиционалне песме имало значаја за очување музичке традиције у њиховом крају. Значајно је истаћи да се 100% наставника из приградских и сеоских школа о овом питању позитивно изјаснило.

Питање број 10. По вашим сазнањима, ваши ученици најрађе слушају у слободном времену:

врста музике	број наставника
хип-хоп	1
новокомпонована	20
рок	4
реп	1
турбо-фолк	2
забавна	10
немам информацију о томе	2
Укупно	40

Значајно велики број наставника сматра да ученици слушају новокомпоновану музику (sig.=0,000<0,05), затим забавну (sig.=0,050=0,05). Остали музички жанрови су уједначени и у анкети процентуално значајно мање заступљени.

Питање број 11. Која су ваша запажања у току реализације наставе при обради традиционалне – изворне песме из вашег краја:

Које су ваша запажања у току реализације наставе при обради традиционалне-изворне песме из вашег краја	Написали запажање		Тотал
	да	не	
Број наставника	18	22	40
%	45	55%	100

Последње питање у анкети односило се на запажања, ставове и коментаре наставника у односу на реализацију музичке наставе при обради традиционалне песме из њиховог краја.

У одговорима наставника истичу се следећа запажања:

1. Непостојање примера традиционалне песме у уџбеничкој литератури (констатација 6 наставника),
2. Укупно 4 наставници истичу да нису упознати са традиционалним песмама из свога краја односно да их не познају,
3. У својим срединама музичке манифестације се не негују довољно (констатација 3 наставника),
4. Потреба за одржавањем семинара на којима би наставници били упознати са традиционалном песмом свога краја (2 наставника),
5. Недостатак штампаних уџбеника, зборника, локалних медија који би се бавили назначеном проблематиком, у циљу њеног решавања (3 наставника).

Анализирајући свих пет назначених проблема закључујемо да сваки од њих појединачно не зависе од самих наставника и њиховог ангажовања, већ њихово решавање мора да подрже званичне установе, издавачи музичке литературе и локалне установе (библиотеке, центри за културу па и саме школе).

Компарација ставова ученика (основних, основних музичких школа) и наставника

КОЈУ МУЗИКУ СЛУШАЈУ УЧЕНИЦИ

Постоје значајне разлике ($\text{sig.}=0,000<0,05$) у броју ученика који слушају новокомпоновану музику и броја ученика за које наставници мисле да слушају новокомпоновану музику. Број који наставници предвиђају је значајно већи. Значајне разлике постоје и код реп музике ($\text{sig.}=0,003<0,05$) само је однос супротан. Што се тиче рок, забавне, традиционалне и уметничке музике ова два процента су блиска ($\text{sig.}=0,180>0,05$, $\text{sig.}=0,118>0,05$, $\text{sig.}=0,062>0,05$, $\text{sig.}=0,094>0,05$).

КОЈИ ИНСТРУМЕНТ КОРИСТИ НАСТАВНИК ПРИ ОБРАДИ ТРАДИЦИОНАЛНИХ ПЕСАМА

Процент ученика који су одговорили да наставник користи клавир се не разликује од одговарајућег процента наставника ($\text{sig.}=0,436>0,05$). Иста је ситуација је у вези са хармонииком ($\text{sig.}=0,085>0,05$), Значајно се разликују проценти којисе односе на синтисајзер ($\text{sig.}=0,000<0,05$).

КАКВИ СУ ЧАСОВИ НА КОЈИМА ОБРАЂУЈЕТЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ ПЕСМЕ

Процент ученика и проценат наставника који су се изјаснили да су часови на којима се обрађује традиционална песма интересантнији од других се поклапају ($\text{sig.}=0,142>0,05$). Иста је ситуација и са процентима са одговором *мање занимљиви* ($\text{sig.}=0,279>0,05$). Проценти за одговоре *Врло занимљиви* и *Занимљиви као и други* се разликују значајно ($\text{sig.}=0,000<0,05$, $\text{sig.}=0,000<0,05$), први у корист ученика, а други у корист наставника.

IV. ЗАКЉУЧАК

Проучавање проблема музичке наставе у нашим основним музичким и основном школама, од циља и задатака наставног плана и програма, образовања стручног и методичко-дидактичког кадра па до стварања просторно материјалних услова и њене стручне реализације, представља сложен научно-истраживачки процес.

У овом раду посветили смо пажњу једном сегменту музичке наставе, *реализацији традиционалне песме* у настави солфеђа у основним музичким школама и настави музичке културе у основним школама, који по нама битно детерминише квалитет исхода укупног процеса остваривања ове наставе, у музичком васпитању и образовању ученика основних школа.

На основу истраживања које смо обавили у основним музичким школама у настави солфеђа и основним школама у настави музичке културе утврдили смо у ком обиму и на који начин се ученици упознају са традиционалном песмом, и на основу добијених резултата констатовали проблеме и предложили начине и могућности новог и свеобухватнијег приступа практичној реализацији традиционалне песме у музичкој настави у обе основне школе.

С обзиром на веома комплексане проблеме и пропусте који се јављају при реализацији традиционалне песме у музичкој настави, у наставним садржајима и уџбеничкој литератури, као и у практичној реализацији, сматрамо да решавање наведене проблематике захтева шири интердисциплинарни (унутар наставе и науке које овај феномен проучавају, кроз садржаје програма, и стручно и дидактичко-методичку литературу) и мултидисциплинарни приступ (кроз сагледавање програма у корелацији са другим наставним предметима и научним областима: социологија, етномузикологија, педагогија, и др.).

Ово истичемо с разлогом јер сматрамо да традиционална песма, у музичкој настави, треба да има много шире и значајније место, посматрано са стручног, васпитног, педагошког, социолошког, културолошког и историјског аспекта, како би кроз процес основношколског образовања и васпитања традиционална песма знатно више утицала на развијање опште културе и схватање значаја очувања традиционалног наслеђа.

У првом делу рада сагледана су и проучена са етномузиколошког становишта наша традиционална песма и њено место у вековом развоју.

Обредно певање било је састави део српског музичког бића, неодвојив је део музичке традиције али и патријархалне породице у коме је оно настало и у коме је живело. Певање тј. „народне песме представљају својеврстан, сложен културни и уметнички феномен у коме се изразито одржава веза и узајамост између музике, реалног живота и друштвених заједница у којима музика постоји.”²⁸⁸

Имајући у виду напред изнете ставове у нашем истраживању, жеља је била да се кроз спроведене анкете утврди конкретно место и однос према употреби традиционалне песме у:

- а) настави солфеђа у основним музичким школама и
- б) настави музичке културе у основним школама.

Анкета је спроведена међу:

- а) ученицима основних музичких школа,
- б) ученицима основних школа и
- ц) њиховим наставницима.

Анкетни упитник, за све три групе испитаника био је подељен у три целине, а питања у њему односила су се на:

1. Основе податке испитаника,
2. Однос према традиционалној песми у породици и средини у којој ученици живе и
3. Колико је традиционална песма заступљена на часовима солфеђа, односно музичке културе.

У Прилогу дисертације, приложили смо анализу добијених резултата, а овде ћемо изнети најважније показатеље из анкете са коментарима.

Резултати истраживања потврдили су нашу основну хипотезу да рад на упознавању традиционалног певања има значајну улогу у реализацији наставе солфеђа у основним музичким школама и музичкој настави у основним школама.

---

²⁸⁸ Радмила Петровић, Српска народна музика - *Песма као израз народног музичког ...* op. cit. 9, стр. 17.

Такође смо утврдили и да успешност реализовања ове хипотезе зависи од:

- места традиционалне песме у Наставним садржајима предмета солфеђо и музичка култура,
- њеног места у:
  - уџбеничкој и стручно-методичкој литератури,
  - стручној оспособљености наставног кадра,
  - односа школе према сопственој традицији,
  - шире друштвене заједнице у којој школа ради,
  - електронским и писаним медијима,
  - у породици.

У односу на напред изнето, дошли смо до следећих закључака:

1. Наставници солфеђа у основним музичким школама и наставници музичке културе у основним школама стручно су оспособљени за реализацију солфеђа и наставе музичке културе (16 наставника или 40,00% имају високу и 24 наставника вишу стручну спрему (60,00%). На основу осталих резултата установили смо да наставници **нису** у довољној мери заинтересовани да у реализацији своје наставе укључују традиционалну песму, а нарочито традиционалну песму и игру из средина у којима се школе налазе (нишки и делом јабланички округ),

2. Традиционална песма је мало заступљена у садржајима програма наставе солфеђа и музичке културе, и да је њена заступљеност у уџбеничкој литератури у недовољном обиму. То се посебно односи на недовољну, односно чак минималну, заступљеност традиционалне песме из нишког и делом јабланичког округа, како у наставним садржајима, тако још мање у уџбеничкој и стручно-методичкој литератури.

На основу досадашњег сазнања о реализацији музичке, сматрамо да би уз већу примену традиционалне песме овог поднебља, са њеним специфичностима, ученици успешније савладавали елементе музичке наставе.

3. Установили је да су ученици основно музичких школа и основних школа заинтересовани за учење традиционалних песама. Тако само 128 ученика или 18,68%

сматра да су часови солфеђа и музичке културе мање занимљиви од других, односно **81,32%** ученика сматра да је за њих музичка настава, на којој се уче традиционалне песме: врло занимљива, интересантнија или иста као часови других преднета, и да на овим часовима музичке наставе треба да уче још више оваквих песама.

4. У настави солфеђа и музичке културе мало је заступљена традиционална песма нишког и јабланичког округа. Ово нам је потврђено у одговорима 54 ученика основних музичких школа, који су у набрајању традиционалне песме из свог краја, уписивали називе разних новокомпонованих песама, староградских песама, дечјих песама, а само је 7 ученика уписало праве (одговарајуће) називе песама из свога краја, и то: *Нишка бања, Јелено девојко, Додоле, У село мори кавга голема, Ој убава мала момо, Поведи оро Бојано, Оп, цуп Драгане* - док су ученици основних школа (631) у одговорима написали само три назива песама из њиховог краја и то: *Јелено девојко, Митку ноге заболеше, и Нишка бања.*

Од укупно 685 ученика добили смо тачне називе традиционалних песама из њиховог краја, САМО од 10 ученика !!!

На основу анкете може се закључити да је велики број ученика заинтересовано за учење традиционалних песама, а посебно песама **из свог краја**. Резултати из анкета указују да наставници солфеђа и музичке културе недовољно познају и обрађују ове песме са ученицима у музичкој настави.

Сматрамо такође важним да овде истакнемо и следеће резултате из анкете, који битно осликавају стање на истраживаном подручју, када је у питању однос испитаника (ученика и наставника) према традиционалној песми:

- утврдили смо да не постоји битна разлика у познавању традиционалне песме између три различите социокултурне средине - град, приградско насеље и село,
- не постоји битна разлика у познавању традиционалне песме између полова ученика - дечак - девојчица,
- такође смо утврдили да не постоји битна разлика у познавању традиционалне песме између ученика из породица са различитом степеном стручне спреме и различитих профила занимања родитеља,

- доказано је да постоји видна разлика у познавању традиционалне песме између ученика основних музичких школа и основних школа, у корист основних музичких школа.

Сагледавајући сву назначену проблематику са аспекта наше тезе: *Методички приступ примени традиционалне песме у музичкој настави основне музичке школе и основне школе* износимо конкретне предлоге за реализацију традиционалне песме овог краја у настави **солфеђа** у основним музичким школама и настави **музичке културе** у основним школама.

Солфеђо: Настава солфеђа присутна је на свим нивоима музичког школовања и то од музичког забавишта тј. припремног разреда па до музичкох студија. Када је реч о процесу музичког описмењавања, он је везан за функционалне циљеве наставе, али су у предмету јасно препознатљиви и образовни, сазнајни као и васпитни циљеви.

Са аспекта имплементације рада, када је реч о настави солфеђа, основно полазиште за рад у настави представљају традиционалне песме настале као резултат вишегодишњег прикупљања традиционалне музичке грађе са нишког и јабланичког округа. Оне представљају полазиште, са циљем увођења (у наставу) при стварању звучних утисака, асоцијација, али и решавања поставке, обраде као и тумачења мелодијско-ритмичке проблематике предмета у основним музичким школама. Презентовани примери традиционалног певања, прикупљени и намењени настави солфеђа, треба посматрати као предлог чији је циљ „обогаћење” постојеће методологије рада и литературе, и то примерима традиционалног локалног музичког садржаја, а који се примењују и користе у настави солфеђа заједно са инструктивним примерима, мотивима, примерима из литературе и дечијим песмама.²⁸⁹

На овај начин, постојећа литература биће обогаћена традиционалним песмама нишког и лесковачког краја, што ће дитектно утицати на:

---

²⁸⁹ Ово посебно треба имати у виду јер „... музичка педагогија треба да оформи музичара који је способан да изводи све видове музике, а не искључиво дела једне врсте која се у одређеном периоду негује у његовој средини”, Мр Весна Кршић Секулић, Корелација настава солфеђа саинструменталном наставом, Музичко издавачко предузеће Нота, Књажевац, Прво издање, 1990, 12.

- Повећање броја у настави применљивих примера, селелектованих према захтевима наставног плана и програма, а намењених настави солфеђа од првог до шестог разреда основних музичких школа,

- Прикупљене песме из поменутих крајева везане су за локални музички израз.

Дакле, кроз локални музички израз, традиционално стваралаштво уводимо у наставни процес, притом водећи рачуна о задовољењу проблематике предмета која се третира на овом нивоу музичког школовања. На овај начин код ученике одгајамо, поред реченог, и на начин живљења, традиционалног мишљења и директно утичемо на процес њеног преношења.

Један од посебних задатака овог дела рада је и сагледавање и увођење у наставу традиционалне песме нишког и лесковачког краја. Дакле традиционалног певања које има своје специфичности (коришћење украса у певању, певање са незнатном језичком артикулацијом - чак можемо рећи безизражајном, „стиснутим” грлом, са минималним отварањем вилице при певању, што директно утиче на артикулацију и дикцију при певању и тд). Са друге стране „наставник солфеђа има примарни задатак, да их научи („ученике”²⁹⁰) да сваки вокално обликован тон треба да звучи лепо, да се мисао мора јасно исказати, са дефинисаним почетком, узмахом и смирењем уз нормално дисање. Упоредивање са говорном интонацијом и дикцијом најзгодније је баш када се обрађују песме са текстом, али не само ако се певају него се и на инструменту може поставити основни смер изражајне, разумљиве интерпретације на основу асоцијација на говорни или певани садржај.”²⁹¹

Овде свакако треба истаћи да и кроз наставни процес, традиционално певање треба да сачува своју аутентичност. Основни разлог је тај да аутентичност, а с њим и карактеристике које традиционално певање ових региона носе у себи, својствене су само њима, те их свакако, у извођењу, као такве треба сачувати. Из тог разлога, песме које су прикупљене на терену у наставу се уводе у нешто другачијем „руху”, дакле певани садржај остаје идентичан, непромењен, онакав како га изводе и обредни певачи, али је начин певања другачији. Он у настави подразумева инсистирање наставника на јасну

---

²⁹⁰ Подвуко С. К.

²⁹¹ Весна Кршић Секулић, „Певање као услов за успешан развој инструменталиста,,, Зборник радова другог педагошког форума, ФМУ, Катедра за солфеђо, Београд, 2000. 69

дикцију при певању, артикулацију, фразирање, поштовање темпа при извођењу песама, агогике, динамике, а све то у циљу музикалног и естетски лепог извођења.

Посебан део рада односи се на анализу уџбеничке литературе предвиђене наставним планом и програмом за предмет *солфеђо* (укупно шест уџбеника, по један за сваки разред). Алармантан је податак који указује да се **једино** у уџбенику за пети разред налазе (укупно, дакле за шест година музичког школовања) четири песме из нишког и јабланичког округа (и то: *Ој Стојане*, Србија, Лесковац; *Ој убава малка мома*, Србија, Лесковац; *Девојче, девојче, трипут гору зађо'*, Љубавна песма, Србија, Лесковац; *Три девојке збор збориле*, Љубавна песма, Србија, Ниш). Изнету констатацију потврђују и одговори наставника, из анкете, на питање: Да ли у уџбеничкој литератури, по Вашем мишљењу, има довољно примера традиционалних - изворних песама? Анализом резултара, добијамо њихов јасан став да (90,00%) наставника сматра да се у нашим уџбеницима за основне музичке школе и основне школе **не налази** довољно примера традиционалне песме. Чињеница је и то да са четири песме, обрађене у једном разреду, као и недостатак литературе (и аудио примера) намењени певању и слушању у настави солфеђа, није могуће остварити веома комплексне задатке усмерени на познавању, очувању и преношењу локалног традиционалног музичког израза краја у коме су ученици рођени и у коме живе, а који чињеница је нестаје. Из тог разлога, сматрамо да понуђени модел увођења традиционалне песме у настави солфеђа, налази своје утемељење, на овај начин кроз наставни процес.

Музичка култура: С друге стране, имајући у виду специфичности наставе музичке културе од I до VIII разреда основне школе, који се у циљевима и задацима битно разликују од задатака наставе солфеђа у основним музичким школама, обради задатака наставе музичке културе приступили смо кроз један нов дидактичко-методички модел у односу на постојећи.

У решавању сваког задатка из различитих области рада наставе музичке културе: *певање, музичке игре, свирање, и слушање музике*, изабрани примери традиционалних песама нашег поднебља (као и у настави солфеђа), увек су основно полазиште, на коме се даље гради и разрешава одабран задатак у настави.

Како су задаци у наставном плану и програму музичке културе, често уопштени, или само назначени (сходно широко постављеним циљевима и задацима основношколског

образовања и васпитања), посебно смо одабирали традиционалне песме (и игре), које су својим текстуалним и музичких карактеристикама најпогодније за решавање одабраног задатка музичке наставе, за сваки разред и за сваку област рада појединачно.

Певање: Кроз наставне садржаје и *Захтеве програма по активностима* истиче се да је певање дечјих песама у основној школи основни садржај рада, а да при избору песама наставник, треба да има у виду да оне буду: *различитог садржаја и расположења, традиционалне и уметничке музике које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика.*²⁹²

У предлозима препоручених песама за певање, има мало примера традиционалних песама, а само неколико из нишког и делом јабланичког округа.

Из тог разлога смо за певање од I до VIII разреда изабрали 21 традиционалну песму, и то 13 из Нишког из 8 Јабланичког округа.

Традиционалне песме из нишког и јабланичког округа, кроз своје *текстуалне садржаје*, ученике ближе упознају са народном традицијом, празницима, обичајима и другим догађајима везаним за живот на селу (послови у пољу, око куће, љубавне, дечје, песме уз игру и др.), а кроз *музичке захтеве* пружају могућност за правилну поставку гласа, правилно певачко дисање, музичко фразирање, темпо, динамику, артикулацију, различите тактове, и друге појмове везане за основе музичке писмености и музичку теорију.

Код обраде појединих песама направили смо корелацију са ликовним васпитањем, код других, корелацију са физичком културом, а код неких и корелацију са свирањем на дечјем инструментарију.

Иако одабране традиционалне песме немају инструктиван карактер, оне пружају могућност савладавања одређених музичких захтева, које је народни стваралац својим интинутивним искуством створио.

Музичке игре: Сматра се да су музичке игре: *Најспонтанији начин на који дете изражава своје музичке способности (осећај за ритам и доживљавање мелодије и текста).*²⁹³ Иако у садржајима програма и у њиховим тумачењима народне игре,²⁹⁴ нису посебно набројане,

---

²⁹² Просветник гласник бр. 1/2005.; 15/2006.; 2/2008.; и 2/2010.

²⁹³ Ibid.

²⁹⁴ Сем ако их састављачи програма нису подвели под: игре са певањем, или игре уз инструменталну пратњу?

ми смо, за сваки разред (сем за први) предвидели за обраду по две традиционалне песме уз игру. Кораке за играње и кореографију осмислили смо сами,²⁹⁵ а њихова тежина и сложеност извођења донета је поступно, дакле према градацији. Укупно је обрађено 13 игара, 6 из нишког и 7 из јабланичког округа, а у одабиру, у односу на музичке захтеве, водили смо рачуна да игре буду једноставне за извођење, са певљивом мелодијом и једноставним ритмичким покретима, нарочито у нижим разредима, како би ученици лакше савладали кораке игре.

Обрадом 13 песама уз игру из нишког и лесковачког краја, ученица се пружа могућност за поставу и савладавање основних ритмичких фигура, и ритмичких врста, тактова 2/4 и 4/4, као и мешовитих тактова 5/8 и 7/8, као и њихово повезивање тј. заједничко извођење - мелодије и корака игара, односно ближе упознавање песама и игара из краја у коме живе. Тиме ће се код ученика развити љубав за фолклор свога краја и жељу за укључивање (способнијих ученика) у фолклорне секције школе, али и средине у којој се школа налази.

Свирање: Захтеви из наставног програма музичке културе у нижим разредима предвиђају поступно упознавање дечјих ритмичких инструмената и начина свирања на њима. Од ученика се тражи да на овим инструментима изводе ритмичку пратњу научених песама, а од III разреда, од ученика се захтева савладавање свирања и на мелодијским инструментима по нотном тексту.

У старијим разредима, ученике који показују интересовање, треба учити свирању и на народним инструментима²⁹⁶ традиционалне песме и игре.

Ученике који свирају на народним инструментима потребно је подстицати да свирају традиционалне песме и игре на часовима музичке наставе и на јавним наступима. На овим предлозима треба инсистирати, јер у захтевима за *Музичко извођење* у VIII разреду је предвиђено да ученик зна да: *изводи једноставне дечје, народне или популарне композиције бар на једном инструменту.*²⁹⁷

Слушање музике: Уз слушне примере који се налазе на компакт дисковима у уџбеницима, неопходно је увести и слушање пример традиционалног певања из локалне средине. Пре

---

²⁹⁵ Обављене су консултације са кореографом

²⁹⁶ У одговорима из анкете видимо да ученици из основних школа у својим кућама имају: тамбуру, дудук, гоч, бубањ, фрулу, и др.

²⁹⁷ Просветни гласник бр. 2/2010.

слушања примера ученицима је потребно предочити основне податке о народним песмама које слушају и њиховим извођачима.

Током реализације наставе, дефинисати тј. разграничити са ученицима који су примери вокалне а који инструменталне музике, а сликом или приказивањем инструмента у изворном облику појаснити начин стварања тона, боју тона и техничке-извођачке могућности народног инструмента. Кроз разговор о слушаним песмама неопходно је подстицати ученике да изнесу свој музички доживљај.

Уколико постоје услови на час музичке наставе довести и народног певача, или инструменталисту, саслушати њихову интерпретацију, и са извођачима разговарајти о њиховом извођењу као и карактеристикама извођеног дела.

За слушање народног стваралаштва, као и код игара, у постојећој уџбеничкој литератури нису дата посебна упутства, осим што је дат препоручени избор композиција за слушање, где се од 6 набројаних примера налази само песма: *Крстоноше Бога моле*, која се у различитим варијантама пева и у нишком и у лесковачком крају.

И у *Препорученом избору композиција* за V разред не налазимо ни један пример за слушање народне музике. Ове констатације истичемо са циљем да да би смо, још једном указали на пропусте у наставним садржајима музичке културе за основну школу, када је у питању упознавање нашег народног стваралаштва: *певањем, свирањем, музичким играма и слушањем музике*.

Да бисмо уочени недостатак отклонили предлажемо да се у току наставе музичке културе слушају познати извођачи народног стваралаштва као што су: *Василија Радоичић, Станиша Стошић, Јордан Николић* и др.

Информисати ученике о времену и месту одржавања културних манифестација на којима се изводи традиционална музика.²⁹⁸

С обзиром на назначене и наведене пропусте тј. недостатке примера традиционалне песме и игре у оквиру слушања музике у настави солфеђа и музичке културе, као допринос решавању наведених недостатака у припреми је издавање Приручника *Збирке*

---

²⁹⁸ У одговорима у Анкетном упитнику ученици су навели низ оваквих манифестација које се одржавају у њиховим срединама: *Заплањски дани, Петровдански сабор, Ђурђевдански сабор, Етно концерте, концерти фолклрних ансамбала, Лесковачко лето, Медијана фест* и др.

традиционалних песама и игра из нишког и јабланичког округа,²⁹⁹ са методским тумачењима, као и посебан компакт диск са аудио примерима традиционалних песама (и игара).

Селектовани примери намењени обради традиционалних песама и игара, свирању на дечјем инструметарију, слушању музике, као и издавања двеју едиција традиционалне песме и игре, биће конкретни допринос за успешнију реализацију наставе музичке културе од I до VIII разреда основне школе, и налазиће се у најчвршћој корелацији са традиционалном песмом из нишког и лесковачког краја.

На основу укупног сагледавања и проучавања тезе *Методички приступ примени традиционалне песме у музичкој настави основне музичке школе и основне школе*, кроз теоријско и емпиријско истраживање и сагледавања општег односа према традиционалној песми и игри при обиласку нишког и јабланичког округа, сматрамо да је неопходно предузети конкретне мере у циљу постизања бољег приступа у упознавању и очувању наше традиционалне песме у музичкој настави.

Тиме би код ученика постигли:

- позитиван став и однос према традиционалној песми и игри свога краја,
- неговање и потребу за познавањем, очувањем свог националног *музичког* идентитета, као и његово преношење,
- изграђивања критеријума у вредновање традиционалног музичког израза у односу на друге музичке жанрове.

С тим у вези предлагемо следеће:

1. Кроз семинаре и стручна предавања детаљније информисати учитеље и наставнике солфеђа и музичке културе о традиционалној песми свога краја и предложити им додатну литературу намењену за рад. Упознати их са новим моделом реализације дела садржаја музичке наставе кроз певање традиционалних песама из нишког и јабланичког округа,

2. У новим издањима уџбеничке литературе приложити већи број примера традиционалне песме (из различитих крајева Србије),

---

²⁹⁹ Приручник и компакт диск настао је као резултат сакупљених примера са терена нишког и јабланичког округа и приложени су у Прилогу (бр. 2). Приручник садржи део примера из Прилога, селектованих према захтевима наставног плана и програма за предмет солфеђо и мизичка култура.

3. Штампати посебне публикације-приручнике са примерима локалног народног музичког стваралаштва³⁰⁰ и нотне записе са посебним методско-дидактичким тумачењима и упутствима о њиховој примени у музичкој настави,³⁰¹

4. Обезбедити већи број аудио (и видео) записа наше традиционалне песме из различитих региона Србије, уз писана објашњења о карактеру, месту и другим одликама снимљених примера,

5. Да школе, преко издавачких кућа, набаве народне инструменте као што су фрула, окарина, гусле и др, карактеристичне за поједине регионе Србије, ради њихове примене у настави,

6. Створити услове за бољи и организованији рад слободних музичких активности (солисти и групе певача, инструментални солисти, фолклорне секције и др).

Реализацијом напред изнетих решења, сматрамо да би традиционална песма добила место које јој по свом значају и припада, јер изворно народно стваралаштво представља дух и свест српског народа, а рад на његовом очувању и неговању је племенит и неопходан део посла сваког учитеља, наставника солфеђа и музичке културе у нашим основним школама.

---

³⁰⁰ Штампати у посебној публикацији мелографске записе песама и игара из нишког и делом јабланичког округа.

³⁰¹ Приручник са примерима традиционалних песама и игара из нишког и јабланичког округа биће објављен накнадно

V. РЕЗИМЕ

Наставе солфеђа и музичке културе у основним школама изводе се на основу захтева наставних планова и програма.

У раду је посвећена пажња само једном елементу сложености музичке наставе, *реализацији традиционалне песме* у настави солфеђа и настави музичке културе, који битно осликавају укупан процес остваривања ове наставе и резултате који се постижу у музичком васпитању и образовању ученика основних школа.

Истраживање које смо обавили у основним музичким школама и настави музичке културе у основним школама, утврђено је у ком обиму и на који начин се ученици упознају са традиционалном песмом, а на основу добијених резултата и уочених недостатака, предложили смо начине и могућности новог и свеобухватнијег приступа методичкој реализацији традиционалне песме у музичкој настави у обе основне школе у нишком и јабланичком округу.

Ово истичемо с разлогом јер сматрамо да традиционална песма, у музичкој настави, треба да има много шире и значајније место, посматрано са стручног, васпитног, педагошког, социолошког, културолошког и историјског аспекта, како би кроз процес основношколског образовања и васпитања традиционална песма знатно више утицала на развијање опште културе и схватање значаја очувања традиционалног наслеђа.

Имајући у виду изнете ставове желели смо да кроз спроведено анкетно исраживање утврдимо место, и однос према реализацији традиционалне песме у настави солфеђа у основним музичким школама, и настави музичке културе у основним школама.

У првом делу рада сагледали смо и проучили са етномузиколошког становишта традиционалну песму и њено место кроз вековни развој у обредном певању, везаном за разне светковине, обреде и предања у нашем народу.

На основу укупног сагледавања и проучавања тезе *Методички приступ примени традиционалне песме у музичкој настави основне музичке школе и основне школе*, кроз теоријско и емпиријско истраживање, и сагледавања општег односа према традиционалној песми (и игри) при обиласку нишког и јабланичког округа, током анкетања и рада на мелографском записивању песама, предложено је да се предузму

методско-дидактичке мере у циљу постизања бољег приступа на упознавању и очувању традиционално песме и игре нишког и делом јабланичког округа.

Остваривањем ових мера створиће се и услови за боље и свеобухватније упознавање младих генерација основних школа са својом традиционалном песмом и игром. На тај начин код њих ће се изградити:

1. Позитиван став и однос према традиционалној песми и игри свога краја,
2. Неговање и потербу за познавањем, очувањем и преношењем свог националног *музичког* идентитета
3. Изграђивање критеријума за вредновањем традиционалног музичког израза у односу на друге музичке жанрове и др.

Као допринос разрешавању уочених проблема сачињен је нов методички модел приступа обраде традиционалне песме нишког и делом јабланичког округа, кроз наставу софеђа и музичке културе који ће, као и Приручник бити објављен уз компакт диск са снимљеним песмама.

У Закључку рада дају се опште оцене резултата истраживања, врше упоређивања са теоријским поставкама проблема традиционалне песме и игре у музичкој настави у основним музичким и основним школама нишког и јабланичког округа, и предлажу конкретне и мере за разрешавање уочених проблема.

VI. Summary

Teaching solfeggio and music in primary schools is based on the demands of the curricula.

The author of this paper has drawn his attention solely to one element of teaching music, and that is the implementation of traditional songs in teaching solfeggio and music, which essentially reflects the overall process of achieving this kind of teaching and the results achieved in the musical education of primary school students.

The research we have done in both primary music schools and the music teaching in primary schools has shown to what extent and in what way the students learn about the traditional song. According to the obtained results and the identified deficiencies we have suggested the ways and possibilities of a new and more comprehensive approach to the methodical implementation of traditional songs in the music teaching in both primary schools in Niš and Jablanica districts.

This we point out with a reason because we feel that, in the process of teaching music, the traditional song should have a much broader and more important place, viewed from the professional, educational, pedagogical, sociological, cultural and historical aspects. As a result, it could affect the development of general culture and understanding the importance of preserving traditional heritage even more significantly during the process of primary school education.

Taking into account the views put forward, through the conducted research we wanted to establish the position of, as well as the attitude towards the realization of traditional songs in teaching solfeggio in both primary music schools and the music teaching in primary schools.

In the first part of the paper we examined and studied from the ethnomusicological point of view the traditional song and its place in the century-old development in ritual singing, related to various feasts, rituals and traditions in our nation.

On the basis of the comprehensive research and study of the thesis *Methodical approach to the application of traditional song in the music teaching in primary music schools and general primary schools*, through theoretical and empirical research, through consideration of the general attitude towards traditional song (and dance) while visiting Niš and Jablanica districts, during the survey and work on melographic recording of songs, the following has been suggested: methodical and didactic measures should be taken in order to achieve a better approach to

learning about and preserving the traditional songs and dances of Niš and partly of Jablanica district.

By implementing these measures the conditions will be created for the younger generation of primary school students to learn about their traditional song and dance in a much better and more comprehensive way. This will result in:

1. The students' positive attitude and relationship towards the traditional song and dance of their region
2. Their need to cherish, know and preserve their national musical identity
3. Their building criteria for evaluating traditional musical expression in relation to other musical genres etc.

As a contribution to solving the identified problems a new methodological model of approaching the traditional songs of Niš and partly of Jablanica district through teaching solfeggio and music has been created. It will be published as a reference book accompanied by a CD containing the recorded songs.

In the conclusion of the paper general evaluation of research results is given, comparisons are made with the theoretical principles of the role of traditional song and dance in the music teaching in primary music schools and general primary schools, and concrete measures are proposed to resolve the identified problems.

VII. ЛИТЕРАТУРА

1. Баковљев М.: **Дидактика**, Научна књига, Београд, 1984.
2. Баковљев М.: **Статистика у педагошким истраживањима**, Научна књига, Београд, Учитељски факултет, Београд, 1995.
3. Банђур В., Поткоњак Н.: **Педагошка истраживања у школи**, Учитељски факултет у Београду, Београд, 1996.
4. . Банђур В., Поткоњак Н.: **Методологија педагогије**, Савез педагошких друштава Југославије, Београд, 1999.
5. Башић Е.: **Међусобни утјецаји подунавских земаља на дјечије игре, посебно бројалице**, Зборник радова XXXII Конгреса Савеза Удружења Југославије, Сомбор 1985, Нови Сад 1985, 578-582.
6. Босе Ф.: **Етномузикологија**, Универзитет уметности, Београд, 1975.
7. Братић Т.: **Музичка култура** у разредној настави, Учитељски факултет у Јагодини, Факултет уметности у Приштини, 2001.
8. Братић Т.: **Речник** музичких термина и ознака
Центар за културу и уметност, Алексинац, 2010.
9. Буквић - Којов И.: **Методика наставе музичког васпитања**, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1985.
10. Васиљевић М. З.: **Српско музичко благо**, Цветник српских народних песама, Београд, 1996.
11. Васиљевић М. З.: **Методика солфеђа**, Факултет музике уметности, Београд, 1991.
12. Васиљевић М. З., Т. Дробни: **Солфеђо ритам**, Уџбеник за ученике I и II разреда школе за основно музичко образовање, Београд, FIN&EK, Београд 1999.
13. Васиљевић М. З.: **Солфеђо - Ритам**, Уџбеник за ученике III и IV разреда школе за основно музичко образовање, Нота, Књажевац, 1983
14. Васиљевић М. З.: **Солфеђо - Ритам**, Уџбеник за ученике V и VI разреда школе за основно музичко образовање, Нота, Књажевац, 1983.
15. Васиљевић М.З.: **Народне мелодије лесковачког краја**, Београд, 1960.
16. Васиљевић М.З.: **Теорија ритма**, Универзитет уметности, Београд, 1985.

17. Васиљевић М.З.: **Методика натаве солфеђа**,
Универзитет уметности, Београд, 1978.
18. Васиљевић М.З.: **Методика музичке писмености**,
Учитељски факултет, Београд, 2000.
19. Васиљевић М.З.: **Музички буквар**, Београд, 1991.
20. Васиљевић М.З.: **Васиљевићев систем тоналних основа српског музичког
фолклора**, Расковник, бр. 100, Београд, 2000.
21. Васиљевић М.З., Стојановић Г., Дробни Т.: **Музичка радионица**, Београд, 2000.
22. Васиљевић А. М.: **Једногласни солфеђо**, ИО Просвета, Београд, 1956.
23. Васиљевић А. М.: **Интонација**, I део, Фрајтова музичка библиотека, Београд, 1939.
24. Васиљевић А. М.: **Народне мелодије лесковачког краја**, (Посебна издања Српске
академије наука, књ. СССXXX, Музиколошки институт књ. 11), Београд, 1960.
25. Васиљевић А. М.: **Максима о музичкој настави, више из области солфеђа**,
Архив МАВ, фасц. бр. 9/6, у поседу аутора,
26. Влаховић П.: **Србија, земља, народ, живот, обичаји**,
Етнографски музеј у Београду, Вукова задужбина, Београд, 1999
27. Гојковић А.: **Народни музички инструменти**, ИК В.Карацић, Београд, 1989.
28. Големовић О. Д.: **Народна музика Подриња**, Сарајево, 1987.
29. Големовић О. Д.: **Народна музика Југославије**, Нота, Књажевац, 1998.
30. Големовић О. Д.: **Човек као музичко биће**, Библиотека XX век, Београд, 2006.
31. Големовић О.Д.: **И кад се попнеш на врх дрвета, не заборави на његов корен**,
(традиционална народна музика у настави музичке уметности), необјављен рад
32. Големовић О. Д.: **Рефрен у народном певању**,
Академија уметности - Бања Лука, Реноме - Бијелина, 2000.
33. Големовић О. Д.: **Етномузиколошки огледи**, Библиотека XX век, Београд, 2005.
34. Девић Д.: **Антологија српских и црногорских народних песама с мелодијама**,
Карић фондација, Београд, 2001.
35. Девић Д.: **Увод у основе етномузикологије** (скрипта, 3 део),
Универзитет у Београду, 1977.

36. Девид Д.: **Етномузикиологија** (скрипта 1 и 2 део), Универзитет у Београду, 1981.
37. Девид Д.: **Народна музика Црноречја**,
Ј.П. Штампa, радио и филм Бор, КОЦ Бољевац, ФМУ, Београд, 1990.
38. Девид Д.: **Народна музика**, Културна историја Сврљига II,
Народни универзитет - Сврљиг, Просвета - Ниш, 1992,
39. Деспид Д.: **Теорија музике**
Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1997.
40. Ђорђевић М.: **Живот и обичаји народни у лесковачкој Морави**,
Издавачка установа Српске академије наука, књ. LXX, Музиколошки институт
књ. 31, Београд, 1958
41. Ђорђевић Ј.: **Настава и учење у савременој школи**,
Учитељски факултет, Београд, 1997.
42. Ђорђевић Р. В. : **Српске народне мелодије**, (предратна србија), књ. II, Београд, 1931.
43. Ђорђевић М. Д.: **Живот и обичаји народни у лесковачком крају**,
Библиотека народног музеја у Лесковцу, Лесковац, 1985.
44. Ђорђевић Р. В.: **Српске народне мелодије**, (Јужна Србија), књ. I, Београд, 1928;
45. Ђорђевић М., Ничковић С.: **Педагогија**, Просвета, Ниш, 1990.
46. Ђурић К.С.: **Акорди прошлости**, ИП Просвета, Београд, 1992.
47. Ђурић В.: **Постанак и развој народне књижевности**,
(Origine et développement de la littérature populaire, par Dr. Vojislav Đurić), Нолит,
Београд, 1955
48. Жганец В.: **Музички фолклор**, Уводне теме и тонске основе,
Предавања на Музичкој академији, Загреб, 1962.
49. Живковић М.: **Уметност хорског певања**, издање Музичког магaзина, Београд, 1946.
50. Земцовски И.: **Жанр, функција система**, Совјетскаја музика, 1971.
51. Зечевић С.: **Српске народне игре**, Приручник за аматерске групе, II издање,
Савез аматера Србије, Београд, 1981.
52. Ивановић М. : **Методика наставе музичког васпитања**, НОТА, Књажевац, 1981.
53. Илић Г.: **Чаробни свет музике**, за I разред основне школе
Издавачка кућа Клет, Београд, 2007.

54. Илић Г.: **Чаробни свет музике**, за II разред основне школе
Издавачка кућа Клет, Београд, 2008.
55. Јанковић С. Љ., и Д.: **Народне игре**, V књига,
И.П. Просвета, Београд, 1949.
56. Јанковић С. Љ. и Д.: **Народне игре**, књ. VII, Београд, 1952.
57. Јовановић Б., О. Кнежевић Флорић: **Основи методологије педагошких истраживања са статистиком**, Педагошки факултет, Јагодина, 2007.
58. Јовановић В.: **Солфеђо**, уџбеници за I, II, III, IV, V, VII разред, за ученике школа за основно музичко образовање, Нота, Књажевац, 1986.
59. Јовић-Милетић А., З. Николић: **Солфеђо за III разред шестогодишње основне музичке школе**, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд. 2008.
60. Јовић-Милетић А., Г. Стојановић, З. Николић: **Солфеђо за IV разред шестогодишње основне музичке школе**, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2004.
61. Јовић-Милетић А., Г. Стојановић, З. Николић: **Солфеђо за V разред шестогодишње основне музичке школе**, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2001.
62. Јукић С., Ж. Лазаревић, В. Вучковић: **Дидактика**,
Учитељски факултет, Јагодина, 1998.
63. Караџић С. В.: **О књижевности и књижевницима**,
Реч и мисао, Издавачко предузеће "Рад", Београд, 1964.
64. Карић В.: **Србија, - Опис земље, народа и државе**, Београд, 1887.
65. Кулишић Ш., Ж. Петровић, Н. Пантелић: **Српски митолошки речник**, Етнографски институт САНУ, Београд, 1998.
66. Лекић Ђ.: **Методика разредне наставе**, Нова просвета, Београд, 1991.
67. **Лесковачки зборник**, издање лесковачког музеја, XXXVIII, Лесковац, 1998.
68. **Лесковачки зборник XLII**, Издања народног музеја у Лесковцу,, Лесковац 2002.
69. Манојловић П.К.: **Народне мелодије из источне Србије**, (Посебна издања Српске академије наука, књ. ССХII, Музиколошки институт књ. 6, Београд, 1953.
70. Марјановић Крстић З.: **Вокална музичка традиција села Брза**
71. Марковић З.: **Народни музички инструменти**, Етнографски музеј, Београд, 1987.

72. Meeriam П.А.: **The Anthropology of Music**, Northwestern University Press, USA, 1964
73. Милићевић Ђ. М.: **Живот Срба сељака**, Београд, 1894.
74. - **Неговање изворног фолклора у раду са децом**,
Савет за васпитање и бригу о деци СР Србије, Београд, 1976.
75. Недељковић М.: **Годишњи обичаји у Срба**, Вук Караџић, Београд, 1990
76. Нешић В.: **Музика, човек и друштво**, Универзитет у Нишу, Филозофски факултет,
Просвета, Ниш, 2003.
77. Нице Ф.: **Вокални музички фолклор Срба и Румуна у Војводини**,
Матица Српска, Нови Сад, 1987.
78. Нице Ф.: **Асиметричан ритам (аксак) и музичка традиција балканских
Народа**, Зборник Матице српске за сценске уметности и музику, бр. 14,
Нови Сад, 1994.
79. Нице Ф.: **Развој, значај и перспективе етномузикологије у Југославији и
свету** - скрипта, Нови Сад, 2002.
80. Нице Ф.: **Орске игре**, - скрипте, Нови Сад, 2002.
81. Нице Ф.: **Вокална традиција, појам народне песме**, - скрипта, Нови Сад, 2002.
82. Пантовић Љ.: **Солфеђо I**, Народна библиотека Србије, Београд-Цетиње, 1999.
83. Пантовић Љ.: **Солфеђо II**, Народна библиотека Србије, Београд, 1998.
84. Пантовић Љ., В. Кршић Секулић: **Функционалност интервала и акорада**,
Маткомпани, Београд, 1996.
85. Плавша Д., Б. Поповић, Д. Ерић: **Музика у школи I део**,
Завод за издавање уџбеника народне републике Србије, Београд, 1961.
86. Петровић В.: **Заплање или Лесковачко** (у Србији), Зборник за народни живот и
обичаје Јужних Словена, св. V, 2. половина, Загреб, 1900.
87. Перовић Р.: **Српска народна музика**, САНУ, Београд, 1989. (књига 98)
88. Петровић Р.: **Етномузиколошка истраживања на Косову**, Београд, 1988.
89. Поповић Б.: **Солфеђо**, уџбеници за I, II, III, IV, V, VI разред ШОМО
Савез друштава музичких и балетских педагога Србије, Београд, 1997.
90. Пожгај Ј.: **Методика гласбеног одгоја у основној школи**,
Просветни сабор Хрватске, Загреб, 1975.

91. Радиновић С.: **Старо двогласно певање Заплања**, магистарски рад, ФМУ у Београду, 1992.
92. Радичева Д.: **Увод у методику наставе солфеђа**, Универзитет у Новом Саду, Академија уметности, Нови Сад 1997.
93. Ројко П.: **Психолошке основе интонације и ритма**, музичка академија Загреб, 1982.
94. Ројко П.: **Тестирање у музици**, Музиколошки завод Музичке академије у Загребу, Загреб, 1981.
95. Стаматовић-Николић Ј.: **Соло певање**, Просвета, Београд, 1950.
96. Секулић Кршић В.: **Певање као услов за успешан развој инструменталиста**, *Зборник радова другог педагошког форума*, ФМУ, Катедра за солфеђо, Београд, 2000.
97. Кршић-Секулић В.: **Корелација наставе солфеђа са инструменталном наставом**, ИО Нота, Књажевац, 1990.
98. Секулић Кршић В.: **Певање као мерило способности приликом опредељења за професију музичара**, *Зборник радова четвртог педагошког форума*, ФМУ, Катедра за солфеђо, Београд, 2001.
99. **Службени гласник РС број 72/09**
100. Смрекар Станковић М., М.Б. Цветковић: **Музичка културе за IV разред основне школе**, Едука, Београд, 2008.
101. **Српски етнографски зборник**, књ. 1 - 86, САНУ, Београд, 1894-1974.
102. Стојановић Г.: **Настава музичке културе**, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996.
103. Стојановић Г., З. М. Васиљевић, Т. Дробни: **Музика**, за I разред основне школе, Завод за уџбенике, Београд, 2003.
104. Стојановић Г., З. М. Васиљевић: **Музичка култура за II разред основне школе**, Завод за уџбенике, Београд, 2004.
105. Стојановић Г.: **Музичка култура за III разред основне школе**, Завод за уџбенике, Београд, 2004.
106. Стојановић Г.: **Музичка култура за IV разред основне школе**, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2006.
107. Стојановић Г., М. Раичевић: **Музичка култура за V разред основне школе**, Завод за уџбенике, Београд, 2009.

108. Стојановић Г., М. Раичевић: **Музичка култура** за VI разред основне школе, Завод за уџбенике, Београд, 2009.
109. Стојановић Г., М. Раичевић: **Музичка култура** за VII разред основне школе, Завод за уџбенике, Београд, 2009.
110. Стојановић Г., М. Раичевић: **Музичка култура** за VIII разред основне школе, Завод за уџбенике, Београд, 2009.
111. Стоковић П.: **Настава музичке културе**, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, Нота, Књажевац 1988.
112. Хофман А., А. Марковић: **Вокална музичка традиција околине Ниша** Центар за истраживање музике Балкана, Београд, 2005.
113. **Просветни гласник**, бр. 6 од 4. 10 1994.
114. **Просветник гласник** бр. 1/2005.; 15/2006.; 2/2008.; и 2/2010.
115. Цветковић В., Ј. Михаљица.: **Солфеђо за први разред шестогодишње основне музичке школе**, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2009.
116. Цветковић В., Ј. Михаљица: **Солфеђо за други разред шестогодишње основне музичке школе**, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2004.
117. Цветковић В., Ј. Михаљица: **Солфеђо за шести разред шестогодишње основне музичке школе**, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2008.
118. Цвијић Ј.: Балканско полуострво и јужнословенске земље, Издавачка књижарница Гоце Кона, Београд, 1931.
119. Шуљагић Р.: **Педагошка енциклопедија**, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1984.

VIII. Прилози раду

VIII.1.

Анкетни упитник

за ученике основне музичке школе

Драги Учениче,

Овај Анкетни упитник део је научног истраживања које има за циљ да утврди какво је твоје мишљење и познавање традиционалне - изворне песме и колико је она заступљена на часовима солфеђа и инструмента у твојој школи, колико се она слушакод куће а колико у окружењу у коме живиш.

Анкетни упитник је анониман и твоји одговори биће доступни само истраживачу. Пажљиво прочитај свако постављено питање, добро размисли и искрено на њега одговори. Зато нека одговори буду одраз твог искуства, личног мишљења, ставова и знања о нашој традиционалној - изворној песми.

Упитник попуњаваш тако што на постављено питање заокружаваш само један од понуђених одговора, а код питања код којих је остављен простор за уписивање одговора, сваки одговор упиши читким рукописом. Ако код неког питања има нејасноћа обрати нам се за додатна објашњења.

Одговоре у Упитнику нећемо сврставати у тачне и нетачне и нећемо их оцењивати.

Унапред хвала на искрености и сарадњи!

I. Основни подаци

1. Школа за основно музичко образовање _____

2. Место: _____

3. Разред: _____

4. Пол:

а) мушки

б) женски

5. Општи успех у предходном разреду:

а) одличан   б) вр. добар   в) добар   г) довољан

6. Оцена из Солфеђа   *а) 5   б) 4   в) 3   г) 2*

7. Учиш да свираш: _____

8. Оцена из инструмента:

а) 5   б) 4   в) 3   г) 2

9. Стручна спрема родитеља:

а) отац

б) мајка

1) висока

1) висока

2) виша

2) виша

3) средња

3) средња

4) основна

4) основна

5) нема завршену основну школу   5) нема завршену основну школу

10. Занимање родитеља:

а) отац: _____

б) мајка: _____

II. Однос према традиционалној - изворној песми у породици и средини у којој живиш

1. Да ли у кући имате:

а) телевизор

б) радио – транзистор

в) музички стуб

г) CD плејер

д) компјутер

ђ) _____

2. Коју врсту музике највише слушате:

а) забавну б) традиционалну в) новокомпоновану г) рок д) уметничку

ђ) непридајемо важност слушању музике е) _____

3. Напиши имена песама које најрадије слушаш:

а) _____

б) _____

4) Напиши имена певача или ансамбала традиционалне – изворне музике које најрађе слушаш:

а) Познајем (наброји):

б) Не познајем ни једну

1) _____

2) _____

3) _____

5.) На пиши имена имена традиционалних – изворних песама из свога краја које познајеш:

а) Познајем (наброји):

б) Не познајем ни једну

1) _____

2) _____

3) _____

6. Да ли у кући имате музички инструмент:

а) ДА

б) НЕ

Који: _____

7. Да ли још неко свира у породици: _____

На ком инструменту: _____

8. Да ли се у твом месту организују музичке приредбе (концерти, смотре певача и фолклора, наступи хорова, музички фетсивали и сл.) на којима се изводе традиционалне – изворне песме и игре:

а) ДА – организују се и посећујем их

б) ДА – организују се али их не посећујем

в) НЕ – јер се неорганизују

9) Ако се у твом месту организују музичке приредбе, наведи неке од њих:

а) _____

б) _____

в) _____

III. Колико је традиционална - изворна песма заступљења на часовима солфеђа у твојој школи

1. На часовима Солфеђа највише волиш кад:

а) певате песме

б) слушате музику

в) _____

2. Напиши имена традиционалних - изворних песама које сте учили на часовима солфеђа:

а) _____

б) _____

в) _____

3) Да ли при обради традиционалних - изворних песама наставник користи инструмент:

а) ДА

б) НЕ

Који: _____

4. Часови на којима учите традиционалну - изворну песму су у односу на друге:

а) врло занимљиви

б) интересантији од других

в) исто су занимљиви као и сви други

г) мање су занимљиви од других

ђ) _____

5. Сматраш ли да на часовима Солфеђа треба да учите још више

традиционалних - изворних песама:

а) ДА

б) НЕ

в) довољно је

6) Да ли си на часовима солфеђа учио традиционалне – изворне песме из твог краја:

а) ДА – уколико јесте наброј наслове песама

б) НЕ

1) _____

2) _____

3) _____

7. Да ли си члан школског хора, оркестра:

а) ДА

б) НЕ

1) *Хор*

2) *оркестар*

8. Да ли се на програмима школског хора или оркестра налазе на репертоару и традиционалне - изворне песме:

а) ДА

б) НЕ

Које: _____

9. Сматраш Да ли да је по твом мишљењу традиционална – изворна песма вреднија и лепша од новокомпоноване:

а) ДА

б) НЕ

в) свеједно ми је

VIII.3

Анкетни упитник за ученике основних школа

Драги Учениче,

Овај Анкетни упитник део је научног истраживања које има за циљ да утврди какво је твоје мишљење и познавање традиционалне - изворне песме и колико је она заступљена на часовима музичке културе у твојој школи, колико се она слуша код куће а колико у окружењу у коме живиш.

Анкетни упитник је анониман и твоји одговори биће доступни само истраживачу. Пажљиво прочитај свако постављено питање, добро размисли и искрено на њега одговори. Зато нека одговори буду одраз твог искуства, личног мишљења, ставова и знања о нашој традиционалној - изворној песми.

Упитник попуњаваш тако што на постављено питање заокружаваш само један од понуђених одговора, а код питања код којих је остављен простор за уписивање одговора, свој одговор упиши читким рукописом. Ако код неког питања има нејасноћа обрати нам се за додатна објашњења.

Одговоре у Упитнику нећемо сврставати у тачне и нетачне и нећемо их оцењивати.

Унапред хвала на искрености и сарадњи!

I. Основни подаци

1. Основна школа _____

2. Место:

а) град

б) село

3. Разред: _____

4. Одељење: _____

5. Пол: *а) мушки*   *б) женски*

6. Општи успех у предходном разреду:

а) одличан   *б) вр. добар*   *в) добар*   *г) довољан*

7. Оцена из Музичке културе:

а) 5   *б) 4*   *в) 3*   *г) 2*

8. Стручна спрема родитеља:

а) отац

б) мајка

1) висока

1) висока

2) виша

2) виша

3) средња

3) средња

4) основна

4) основна

5) нема завршену основну школу   *5) нема завршену основну школу*

9. Занимање родитеља:

а) отац: _____

б) мајка: _____

II. Однос према традиционалној - изворној песми у породици

и средини у којој живиш

1. Да ли у кући имате:

а) телевизор

б) радио – транзистор

в) музички стуб

г) CD плејер

д) компјутер

ђ) _____

2. Коју врсту музике највише слушаш:

а) забавну б) традиционалну - изворну в) новокомпоновану г) рок д) уметничку е) не волим да слушам музику е) _____

3. Напиши имена песама које најрадије слушаш:

а) _____

б) _____

4) Напиши имена певача или ансамбала традиционалне - изворне музике које познајеш:

а) _____

б) _____

в) _____

5. Напиши имена традиционалних – изворних песама из твог краја које познајеш:

а) Познајем (наброји):

б) Не познајем ни једну

1. _____

2. _____

3. _____

6. Да ли у кући имате музички инструмент: а) ДА б) НЕ

Који: _____

7. да ли још неко свира у породици:

а) ДА б) НЕ

На ком инструменту: _____

8. Да ли се у твом месту организују музичке приредбе (концерти, смотре певача и фолклора, наступи хорова, музички фестивали и сл.) на којима се изводе традиционалне - изворне песме и игре:

а) ДА – организују се и посећујем их

б) ДА – организују се али их не посећујем

в) НЕ – јер се не организују

9) Наведи које су то (ако се организују):

а) _____

б) _____

III. Колико је традиционална - изворна песма заступљена на часовима музичке културе у твојој школи

1. На часовима Музичке културе највише волиш кад:

а) певате песме

б) слушате музику

в) свирате

г) изводите музичке игре

д) стварате музике

ђ) _____

2. Традиционалну - изворну песму на часовима музичке културе:

а) певате

б) слушате

в) свирате

3. Напиши имена традиционалних - изворних песама које сте учили на часовима музичке културе:

a) _____

б) _____

в) _____

4) Да ли при обради традиционалних - изворних песама наставник користи инструмент:

a) *ДА*

б) *НЕ*

Који: _____

5. Часови на којима учите традиционалну песму су у односу на друге:

a) *врло занимљиви*

б) *интересантији од других*

в) *исто су занимљиви као и сви други*

г) *мање су занимљиви од других*

ђ) _____

6. Сматраш ли да на часовима музичке културе треба да учите још више традиционалних - изворних песама:

a) *ДА*

б) *НЕ*

в) *довољно је*

7. Да ли си члан школског хора, оркестра или неке музичке секције:

a) *ДА*

б) *НЕ*

Које: _____

8. Да ли се на програмима школског хора, оркестра или музичких ансамбала изводе и традиционалне - изворне песме:

а) ДА

б) НЕ

Које: _____

9. Сматраш ли да је твоје познавање традиционалне - изворне песме значајно за очување музичке традиције твога краја:

а) ДА

б) НЕ

в) не размишљам о томе

10. Да ли је по твом мишљењу традиционална – изворна песма музички вреднија и лепша од новокомпоноване:

а) ДА

б) НЕ

в) свеједно ми је

VIII.4.

Анкетни упитник

за наставнике школа за основно музичко образовање и основних школа

Поштоване колеге,

Овај Анкетни упитник део је научног истраживања које има за циљ да утврди какво је Ваше мишљење и познавање традиционалне - изворне песме и колико је она заступљена на часовима музичке наставе у вашој школи, колико се она слуша у вашој кући а колико у окружењу у коме живите.

Анкетни упитник је анониман и Ваши одговори биће доступни само истраживачу. Пажљиво прочитајте свако постављено питање, добро размислите и искрено на њега одговорите. Зато нека одговори буду одраз Вашег искуства, личног мишљења, ставова и знања о нашој традиционалној – изворној песми.

Упитник попуњавате тако што на постављено питање заокружавате само један од понуђених одговора, а код питања код којих је остављен простор за уписивање одговора, свој одговор упишите читким рукописом. Ако код неког питања има нејасноћа обратите нам се за додатна објашњења.

Унапред хвала на искрености и сарадњи!

I. Основни подаци

1. Основна школа _____

2. Место:

а) град

б) село

3. Разред који водите: _____

4. Одељење: _____

4. Да ли у уџбеничкој литератури, по Вашем мишљењу, има довољно примера традиционални - изворних песама:

а) ДА

б) НЕ

в) требало би више

5. Да ли имате довољно додатне литературе и музичких аудио примера традиционалне - изворне песме које користите у настави:

а) ДА

б) НЕ

в) требало би више

6. Да ли је у музичкој настави традиционална - изворна песма заступљена:

а) довољно

б) недовољно

в) немам јасан став о овом питању

7. Да ли сматрате да је потребно одржавати семинаре са упутствима за рад са традиционалном - изворном песмом у музичкој настави:

а) ДА

б) НЕ

в) није одржаан ни један

8. Да ли се у школи одржавају музичке приредбе на којима се изводи и традиционална - изворна песма:

а) ДА - редовно

б) ДА - повремено

в) НЕ

9. Да ли по Вашем мишљењу традиционална – изворна песма из вашег краја треба да буде посебно заступљена у музичкој настави:

а) ДА

б) НЕ

в) немам јасан став о овом питању

III. Колико је традиционална - изворна песма заступљена на часовима музичке наставе у вашој школи

1. На часовима музичке наставе са децом традиционалне - изворне песме:

а) певате

б) слушате

в) свирате

г) певате и играте

2. Да ли при обради традиционалних - изворних песама користите инструмент:

а) ДА

б) НЕ

Који: _____

3. Напишите три назива традиционалних - изворних песама које сте обрађивали са својим ученицима:

а) _____

б) _____

в) _____

4. Напишите имена традиционалних – изворних песама из вашег краја, које сте у настави обрађивали:

а) _____

б) _____

в) _____

5. Часови на којима учите традиционалну - изворну песму су у односу на друге, за ученике:

а) врло занимљиви

б) интересантнији од других

в) исто су занимљиви као и сви други

г) мање су занимљиви од других

ђ) _____

6. Да ли у школи водите школски хор, оркестар, или неки други музички

ансамбли:

а) ДА

б) НЕ

Који: _____

7. Да ли се на програмима школског хора, оркестра или музичких ансамбала

налазе на репертоару и традиционалне - изворне песме:

а) ДА

б) НЕ

Које: _____

8. Коју врсту музике лично највише волите да слушате:

а) забавну б) традиционалну-изворну в) новокомпоновану г) рок д) уметничку ђ) непридајемо важност слушања музике е. _____

9. Сматрате ли да је познавање традиционалне - изворне песме значајно за очување музичке традиције Вашег краја:

а) ДА

б) НЕ

в) нема већег утицаја

10. По вашим сазнањима, ваши ученици најрађе слушају у слободном времену:

a) забавну б) традиционалну – изворн в) новокомпоновану г) рок д) уметничку

ђ) непридају важност слушау музике е) _____

11. Које су ваша запажања у току реализације наставе при обради традиционалне – изворне песме из вашег краја:

a) _____

б) _____

в) _____

VIII.4. Примери традиционалних песама нишавског и јабланичког округа

КОЛЕДАРСКЕ ПЕСМЕ

♩ = 140

Сто - ја ди - не, гос - по - ди - не,
ој ко - ле - до, мој ко - ле - до!

Стојадине, господине,
Ој коледо, мој коледо!
Мош ли гости да дочекаш,
Ој коледо, мој коледо!
Могу, могу, зашт' не могу,
Ој коледо, мој коледо!
Имам вино трогодишно,
Ој коледо, мој коледо!
И ракију петогодишњу,
Ој коледо, мој коледо!
Имам јагње сугаренце,
Ој коледо, мој коледо!
И овчице калушасте,
Ој коледо, мој коледо!

Пример бр. 1: Стојадине, господине (коледарска); Д. Стопање (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 2), певала Косара Станковић

♩ = 200

Сто - ја - ди - не, до - ма - ћи - не,
Сто - ја - ди - не, до - ма - ћи - не.

Пример бр. 2: Стојадине, домаћине (коледарска); Слатина (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 3) Дамир Латинић, Аце Шабановић, Драги Камберић, Исмет Османовић

♩ = 100

До - ма - ћи - не, го - спо - ди - не, ко - ле - до!

до - ма - ћи - не, го - спо - ди - не, ко - ле - до!

Домаћине, господине, коледо!
 Застасмо те за трпезу, коледо!
 На трпезу златна чаша, коледо!
 Златна чаша и погача, коледо!

Пример бр.3: Домаћине, господине (коледарска); Чифлук Бунушки (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 8), певао Драгутин Јовановић

♩ = 160

Ој ко - ле - до, се - сто Пе - тро, Ој ко - ле - до, се - стро Пе - до.

Ој, коледо, сестро Педо,
 Навези ми десно крило,
 Да прелетим равно поље,
 Да понесем чабар вино,
 Чабар вино, ведро млеко.
 Ој убаве, мале моме!

Пример бр. 4: Ој коледо (коледарска); Пертате (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 9), певао Љубомир Сојановић и Јован Митић

♩ = 87

Музички запис у 2/4 временском метру. Темпо је 87 удара по минути. Мелодија је изградена од четвртних и осмичких нотних вредности. Текст је подстицајућ и ритички синхронизован са мелодијом.

Се-стро Пе-тро ко - ле - до, на - ве - зи ми дес-но кри-ло,
да ти ле - тим пре - ле - тим, с'о - не стра-не Мо - ра - ве.

Сестро Петро коледо,
Навези ми десно крило,
да ти летим прелетим,
с оне стране Мораве.
Да ти летим прелетим,
С оне стране Мораве,
Да изберем за себе,
Једно младо девојче.
Да ми купи аљине,
И два коња крилата,
Један коњ је замене,
А други је за њума.
Па кад јурим кроз поље,
Да си дојдем до лојзе,
Да си берем сас њума,
Најубаво тој гројзе.

Пример бр. 5: Сестро Петро коледо (коледарска); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

Музички запис у 2/4 временском метру. Темпо је 109 удара по минути. Мелодија је изградена од четвртних и осмичких нотних вредности. Текст је подстицајућ и ритички синхронизован са мелодијом.

Ој ко - ле - до ко - ле - до, не-ста - ло ми го - ве - до,
по - ви - кни-те ко - ле - да - ре, да и - гра-ју и по - ју,
да и - гра-ју и по - ју, го-ве - че да по - вр - ну.

Ој коледо, коледо,
Нестало ми говедо,
Повикните коледаре,
Да играју и поју.
Да играју и поју,
Говече да поврну.

Дал по сланце ел ветру,
Дал по кишу ел по снегу,
По свом мразу, по образу,
Да играју и поју,
Говече да доведу.

Пример бр. 6: Ој коледо, коледо (коледарска); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

The musical score is written on three staves in 2/4 time. The first staff begins with a tempo marking of quarter note = 65 and ends with a double bar line. The second staff begins with a tempo marking of quarter note = 87 and continues the melody. The lyrics are written below the notes.

Се-стро Пе- тро ко - ле - до, у - ка чим се на сто - ли - цу,
да до - ва - тим ве - шер - чи - цу, ве - шер чи - ца па - де
те-тка Ми-јуда - де, ве-шерчи-цапа - де те-тка Ми-јуда - де.

Сестро Петро коледо,
укачим се на столицу,
да доватим вешерчицу,
вешерчица паде,
тетка Мију даде.

Пример бр. 7: Сестро Петро коледо (коледарска); Доњи Душник Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 104

Кална

Ој, ко - ле - до, мој ко - ле - до,
ој, ко - ле - до, мој ко - ле - до.

Ој, коледо, мој коледо,
Добри су ти гости дошли,
Добар су ти глас донели:
Све се овце изјагњиле,
Све овчице ваклушице,
Сви овнови белоросци,
Козе ти се искозиле,
Све се трмке изројише,

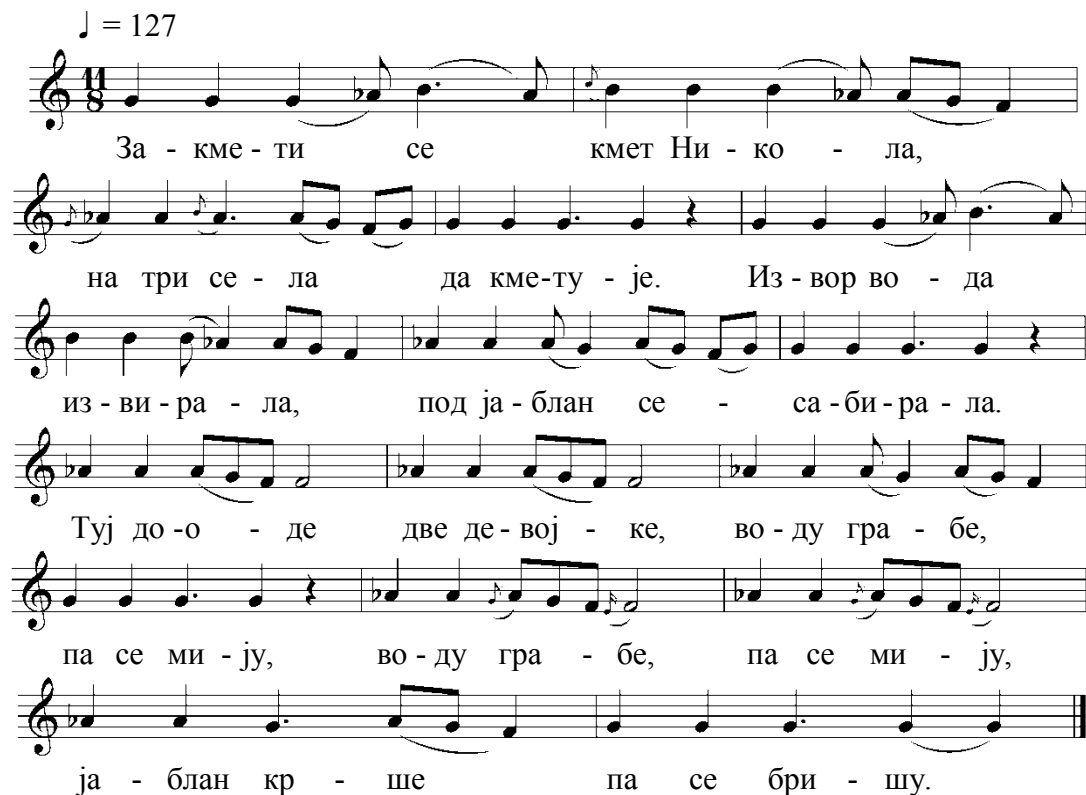
И жена ти мушко роди,
Па га крсти лепо име,
Лепо име Миловане,
Свима су се радовали,
Радовали, миловали,
И у руће га држали,
По сто пут' га пољубили.

Пример бр. 8: Коледарска (о Божићу), Владимир Р. Ђорђевић, *Српске народне мелодије*, Београд, 1931 (пример) 172. стр. 46.

ХРИСТИЈАНИЗОВАНИ ТЕКСТОВИ

$\text{♩} = 127$

За - кме - ти се кмет Ни - ко - ла,
на три се - ла да кме-ту - је. Из - вор во - да
из - ви - ра - ла, под ја - блан се - са - би - ра - ла.
Туј до - о - де две де - вој - ке, во - ду гра - бе,
па се ми - ју, во - ду гра - бе, па се ми - ју,
ја - блан кр - ше па се бри - шу.

Закмети се кмет Никола,
На три села да кметује.
Извор вода извирала,
Под јаблан се сабирала.
Туј дооде две девојке,
Воду грабе, па се мију.
Воду грабе, па се мију,
Јаблан крше па се бришу.

Јаблану се нажалело,
Па повика што год може.
Чујте мене девет брата,
Девет брата, девет снае.
Ел јаблана одсечете,
Ел девојке изудајте.
Ел јаблана одсечете,
Ел девојке изудајте.

Тог јаблана не секоше,
Ал девојке изудаше.
Једна оде Крнатово,
Друга оде Бербатово.
Бербатовка поручила,
Нек ми дојде Крнатовка.
Нек ми дојде Крнатовка,
Родило се мушко чедо.

Пример бр. 9: Закмети се кмет Никола; Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

ВАРИЈАНТА

Замучи се божја мајка,
Од игњата до бадњака.
Па си роди божја мајка,
Па си роди младог Бога.

Кума куми, божја мајка,
Кума куми, мори, кум Јована.
Кума куми, кум Јована,
Да вој дојде, на крштење.

Запојаше девет попа,
Запојаше девет ђака.
Запојаше све владике,
И дванаес калуђера.

Стану гора, мори, стану вода,
Трепетлика нестанула.
Трепетлика, нестанула,
Проклела гу божја мајка.

Еј, дабогда трепетлико,
Свако дрво цвет да цвета.
Свако дрво цвет да цвета,
Цвет да цвета, род да роди.

Свако дрво цвецавтело,
Цвецавтело мори, род родило.
Цвецавтело, род родило,
Трепетлика јаловила.

Пример бр. 10: Замучи се божја мајка (божићна); Вукманово, (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 48

За - му - чи - се бо - жја мај - ка,
ој, ко - ле - до, бо - жја мај - ка.

Замучи се божа мајка,
Од Игњата до Бадњака,
Дож да има мушко чедо,
Мушко чедо и божића ...
На главу му вина веса,
Уз образ му китка здравац,
Да је мајке заман здраво,
Заман здраво и весело.
Ој убаве, мале моме!

Пример бр. 11: Замучи се божја мајка (божићна); Стројковце (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 12) певала Радмила Стојковић

♩ = 94

Ој, Бадња-че, Бадња-че, ти нашста-ри рођа-че,
у ку - ћу си до - ша-о, сре - ћу нам си до - не - о.
Ко - ли - ко вар-ни - ца, то - ли - ко нам па - ри - ца,
Ко - ли - ко вар-ни - ца то - ли - ко нам ја - гањ-ца.

Ој Бадњаче, Бадњаче, ти наш стари рођаче,
у кућу си дошао, срећу нам си донео.
Колико варница, толико нам парица,
Колико варница толико нам јагањца.

Пример бр. 12: Ој Бадњаче (пева се кад се у кућу уноси бадњац); Голема Њива (лесковачки крај); запис: Слободан Кодела, певао Стојановић Сима (1938)

♩ = 91

Бо-жићБо-жићба - та, но-си кит-кузла-та, да по-зла-ти вра-та,
од бо-је до бо - је, це - ле ку - ће до кра-ја.

Божић, Божић бата,
носи китку злата,
да позлати врата.
Од боје до боје,
целе куће до краја.

Пример бр. 13: Божић, Божић бата (божићна); Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Стојковић Стевка (1947)

♩ = 160

Пред-веч-ни ро-ди сепо-слеч-ни, а ђер-ђе - ва си-на по-ро-ди-ла,
си-ну ја-му све-ти-ти, Бо-жју во-љу у-чи-ни, И - су - са и ро - да,
Ма-ри-ја га ро-ди-ла, у пе-ле-ну по-ви-ла, И - су-са и ро - да. дај ба-бо ко-ле-ђан-ке!

Предвечни роди се послечни,
а ђерђева сина породила,
Сину јаму светити, Божју вољу учини,
Исуса и рода, Марија га родила, у пелену повила,
Исуса и рода ...

Пример бр. 14: Предпречни роди се послечни (божићна); Голема Њива (лесковачки крај); запис: Слободан Кодела, певао Стојановић Сима (1943)

$\text{♩} = 117$

И-су-са и ро-да, Ма-ри-ја га ро-ди-ла у пе-ле-ну по-ви-ла.

Исуса и рода Марија га родила,
у пелену повила.

Пример бр. 15: Исуса и рода (божићна); Голема Њива (лесковачки крај); запис: Слободан Кодела, певала Стојановић Спирка (1938)

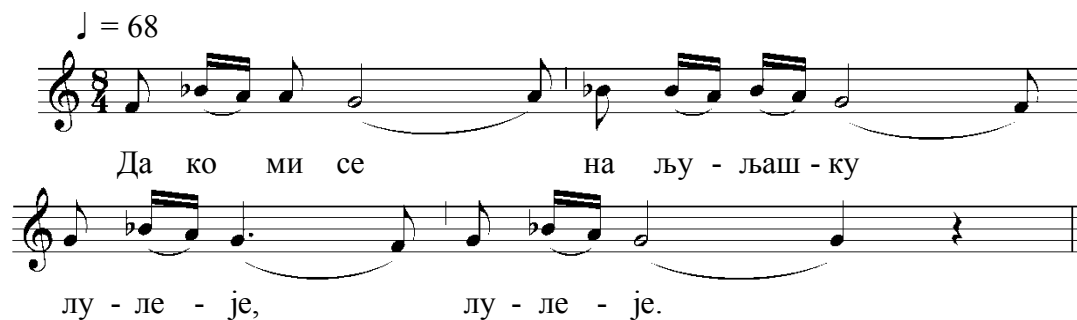

ПРОЛЕЋНЕ ПЕСМЕ

(ЉУЉАШКЕ ПЕСМЕ)

♩ = 68

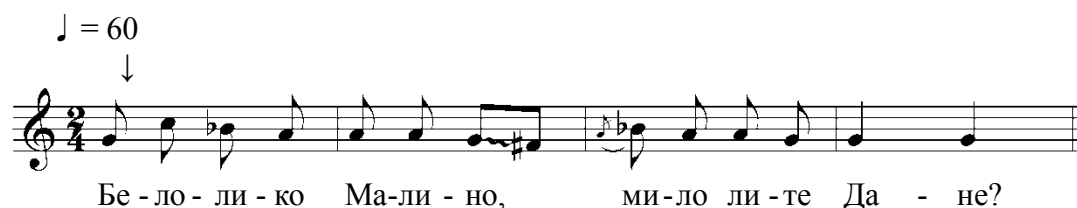

Да ко ми се на љу - љаш - ку
лу - ле - је, лу - ле - је.

Да кој ми се на љуљашку лулеје, лулеје?
Роса му се на љуљашку лулеје, лулеје,
Љуљају се два дибера, дилбера,
Први дилбер ...

Пример бр. 16: Да кој ми се на љуљашку лелује (љуљашка песма); Накривањ (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 19)
Милена Поповић

♩ = 60

Бе - ло - ли - ко Ма - ли - но, ми - ло ли - те Да - не?

Белолико Малино,
Мило ли те дане?

....
Белолико Милунке,
Мило ли те Мишо?

Пример бр. 17: Белолико Малино (при љуљању); Ана Хофман, Александра Марковић, *Вокална музичка традиција околине Ниша*, Београд, 2005. (пример бр. 35), певала Милунка Ђорђевић (Раутово, 1930)

$\text{♩} = 112$

Ста - ни Ра - до, бе - ла Ра - до, да ти љу-бим ли - це мла-до.

Ра - да му - је на - ру - чи - ла, жу - те ду - ње на - ре - ди - ла.
Жу-те ду - ње на - ре - ди - ла, кре - вет ми - је раз - ме - сти - ла.

Мо - ри Ра - до, бе - ла Ра - до, ста - ни Ра - до,
бе - ла Ра - до, да - ти љу - бим ли - це мла - до.

Пример бр. 18: Стани Радо бела Радо (песма уз љуљање); Брза (лесковачки крај); записала Злата Марјановић Крстић, *Вокална музичка традиција села Брза*, Лесковачки зборник, XXXVIII, 1998. (пример бр. 3), Бранко Петровић (1912-?)

ЛАЗАРИЧКЕ ПЕСМЕ

♩ = 80

Ше-та - ше се и - љав-че,   ше-та - ше се и - љав-че.

Шеташе се иљавче,³⁰²
 По мајкини дворови,
 Мајка си га привиче:
 ”Приђи, прођи, иљавче,

Да ти мајка опаше
 Тој шарено појашче,
 Тој калајно ременче!”
 Ој убава, убава!

Пример бр. 19: Шеташе се иљавче (лазаричка песма); Д. Лакошница (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 25) Милунка Лазаревић

♩ = 184

И - ско чи - ла ру - се - на,   и - ско чи - ла ру - се - на.

Искочила Русена
 С беле руке тестене,
 Па си мами голуби:
 ”Такe, такe, голуби,
 У пролет ми дођостe,

У јесен ми одостe,
 Имам сина да женим
 Имам ћеру да давам,
 Имам мало да крстим”.
 Ој убава, убава!

Пример бр. 20: Искочила Русена (лазаричка песма); Мирошевце (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 27) Љиљана Петковић

³⁰² Иљавче – прљаво, алкаво дете.

♩ = 200

Млад не - же - њен се - де - ше, млад не - же - њен се - де - ше.

Млад нежењен седеше,
С јабуку се играше:
”Дођи, дођи девојко,
Да ти дам јабуку!”
Не да момче јабуку,
Но гу вати за руку,

Па гу води на дома:
”Еве, мајке, одмена,
Теби кућа метена,
Татку вода студена,
Брату перчин начешљан,
Сеји шиве шивене!”

Ој убаве, убаве!

Пример бр. 21: Млад нежењен седеше (лазаричка песма); Грделица (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 30) Ружица Секулић и Јаворка Станојевић

♩ = 160

Де - те је - де ја - бу - ку, у - је - де се за ру - ку.

Дете једе јабуку,
Уједесе за руку,
Леле, леле, ручице,
Девојачка душице!
Ој Лазаре, девојко!

Пример бр. 22: Дете једе јабуку (лазаричка песма); Лесковац (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 34) Јован Јовановић

♩ = 180

Ме - се - чи - на, ој ла - до,
ме - се - чи - на, ој, ла - до!

У д о в и ц и (испрошеној):

Месечина, ој ладо,
Ограј мене зарано,
Да видим што љубим,

Ој убава, убава!

Да ја видим што љубим,
Да л' је младо, је л' старо?
Боље младо но старо

М и ш у:

Мори, мацо, карацо,
Дош'л ти је миш у гости.
Поиграј се, префрљи га,

Па му викај: бог да прости!
Па изједи њему кости!
Ој убаве, мале моме!

Пример бр. 23: Дечија песма (лазаричка); Бабичко (лесковачки крај); М. Васиљевић,
Народне мелодије лесковачког краја, Београд, 1960. (пример бр. 36) Девојчице из села Бабичко

♩ = 168

Ој у - ба - ва мал - ка мо - ма,
И ма мај - ка ми - лог си - на,
ој, у - ба - ва, мал - ка мо - ма!
и ма мај - ка ми - лог си - на!

Има мајка милог сина,
Милог сина Милутина,
Цар га тражи за у војску,
Мајка си га још не дава,
Још му није пуно лето.

Кад напуни пуно лето,
Мајка ће га сама прати
Татко ће му коња купи,
Деда ће му сабљу купи,
Сабљу купи, војску скупи.

Ој убава, малка мома!

Пример бр. 24: Има мајка милог сина (лазаричка); Власотинце; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 40) Босанка Шушулић

Д е в о ј ц и:

Голубенце воду пије,	- Немој, немој , три делије
Насред реке на растеке,	Само тој си мајка има
Оздол идев три делије	Да вој игра по колевку,
Да украду голубенце.	Да вој тупка у папучке,
Мајка им се много моли:	Ој убава, мала момо!

Пример бр. 25: Има мајка милог сина (лазаричка); Дадинце; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.40) Видосава Поповић

Заблаја ми бела бецка,³⁰³
 Усред овцеу пландиште.
 Запита гу млад овчаре:
 ”Што ми блајиш, бела бецо,
 Да л’ си гладна или жедна?”
 - Нисам гладна нити жедна,
 Но си блајим за овчара.

Дор ми беше млад, нежењет,
 Пасеше ме по рудине,
 Појаше ме на бел Дунав,
 А сад се оженија,
 Па ме пасе прекај реку,
 Па ме поји на топилац³⁰⁴.
 Ој, убаве, мале моме!

Пример бр. 26: Заблаја ми бела бецка (лазаричка); Братмиловце (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.45) Ђурђа Јов. Младеновића

³⁰³ Бецка – име овце

³⁰⁴ Топилац – место где се топи конопља

♩ = 100

Еј, ов - де дво-ри ме - те - ни,   ов - де дво-ри ме - те - ни.
 Еј, по - ме - ло их де - вој - че,   по - ме - ло их де - вој - че.

Еј, још по леп-ше оп-ле - те - ни,   још по ле-пше оп-ле - те - ни.
 Еј, оп - ле ло и мла-до мом-че,   о - пле-ло и мла-домом-че.
 Еј, до-бро ју-тро га-зда - ри - це,   до-бро ју- тро га-зда-ри-це.

Овде двори метени, овде двори метени.
 Још по лепше оплетени, још по лепше оплетени.
 Помело их девојче, помело их девојче.
 Оплело и младо момче, оплело и младо момче.
 Добро јутро газдарице, добро јутро газдарице.
 Ево иду лазарисе, ево иду лазарисе.

Пример бр. 27: Овде двори метени (лазаричка); Преконога (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Владенка Пертовић (1937)

♩ = 117

Ис-ка - кај - те   ла - тин - ке,   да ви - ди - те   ла - зар - ке.

Искакајте латинке, да видите лазарке,
 У ковани колани, у сребрани ђрдани.

Пример бр. 28: Искакајте латинке (лазарица); Кравље (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Косара Јовановић (1919)

♩ = 117

Ој у - ба - ве ма - ле мо-ме, ој у ба - ве ма - ле мо-ме.

И - ска чај - те   Вла - ин - ке,   и - ска чај - те   Вла-ин - ке.

Да ви - ди - те Ла - за - ра, да ви - ди - те Ла - за - ра.
 Чи - је Ла - зар нај - бо љи, чи - је Ла - зар нај - бо - љи.
 Ој у - ба - ве ма - ле мо - ме, ој у ба - ве ма - ле мо - ме.

Ој убаве мале моме,
 Искачајте Влаинке,
 Да видите Лазара,
 Чији је Лазар најбољи,
 Ој убаве мале моме.

Пример бр. 29: Искачајте Влаинке (лазарице); Падина - Житорађа (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Величковић Рада (1938)

♩ = 123

Стан - те збо-гом из - во - ри, стан - те збо-гомиз - во - ри.
 О - ста - ла ви де - вој - ка,
 Да ви ме - те дво - ро - ви, да ви ме - те дво-ро-ви.
 Да ви до - ђев ку - мо - ви,
 о - ста - ла ви де - вој - ка, да ви до - ђев ку - мо - ви.

Станте збогом извори, станте збогом извори.
 Остала ви девојка, осталави девојка.
 Да ви мете дворови, да ви мете дворови.
 Да ви дођев кумови, да ви дођев кумови.

Пример бр. 30: Станте збогом извори (лазарица); Падина - Житорађа (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Величковић Рада (1938)

♩ = 114

До - ма - ћи - не Ко - ста - ди - не, до - ма - ћи - не Ко - ста - ди - не.

Домаћине Костадине, домаћине Костадине.
Глас ти стиже из планине, глас ти стиже из планине.
Краве ти се истелиле, краве ти се истелиле.
Овце ти се изјагњиле, овце ти се изјагњиле.

Пример бр. 31: Домаћине Костадине (лазарица, на домаћина); Падина-Житорађа (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Величковић Рада (1938)

♩ = 112

Ше - та го - спа и го - спо - дин, ше - та го - спа
Го - спо дин гу по - ви ку - је, го - спо - дин гу
Ђе - ри бе - ри го - спо - ђи - це,
Да бе - ре - мо ро - сно цве - ће, да бе - ре - мо
Ку - де бра - ли туј за - спа - ли,
Ој у - ба - ве ма - ле мо - ме,

↓

и го - спо - дин.
по - ви - ку - је.
ро - сно цве - ће.

ђе - ри бе - ри го - спо - ђи - це.
ку - де бра - ли туј за - спа - ли.
ој у - ба - ве ма - ле мо - ме.

Шета госпа и господин, шета госпа и господин.
Господин гу повикује, господин гу повикује.
Ђери бери госпођице, ђери бери госпођице.
Да беремо росно цвеће, да беремо росно цвеће.
Куде брали туј заспали, куде брали туј заспали.
Ој убаве мале моме, ој убаве мале моме.

Пример бр. 32: Шета госпа и господин, (лазарица, на домаћина); Падина - Житорађа, (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Величковић Рада (1938)

ВАРИЈАНТА

Ој војниче намерниче, ој војниче намерниче.
Што те младо намерише, што те младо намерише.
У војску те испратише, у војску те испратише.
Ој убаве мале моме, ој убаве мале моме.

Пример бр.33: Ој војниче намерниче (лазарица, на војника); Падина-Житорађа (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Величковић Рада (1938)

$\text{♩} = 58$

Ој у - ба - ва ма - лај мо - мо -
и - ма мај - ка ми - лу ће - ру.

Ој убава малај момо, има мајка милу ћеру.
Има мајка милу ћеру, од милос свој цвеће сади.
Од милос свој цвеће сади, цвеће сади и нарица.
Цвеће сади и нарица, куј намине да одкине.
Куј намине да одкине, наминуше два момчета.
Наминуше два момчета, наминуше откинуше.
Ој убава малај момо.

Пример бр. 34: Ој убава малај момо, има мајка милу ћеру (лазарица); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 66

Ој у - ба - ва ма - лај мо - мо,
ој ти Та - не на - мер - ни - че.

Ој убава малај момо, ој ти Тане намерниче.
Ој ти Тане, намерниче, коју волиш да намериш.
Коју волиш, да намериш, да ли Миру ели Мару?
Да ли Миру ели Мару, Мира те је подварала³⁰⁵.
Мира те је подварала, а Мара ти нишан дала³⁰⁶.
А Мара ти нишан дала, свилен појес и кошуљу.
Свилен појес и кошуљу, и черапе и канице.
И черапе и канице, да јој љубиш бело лице.

Пример бр. 35: Ој ти Тане намерниче (лазарица - пева се момку); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

ВАРИЈАНТА

Слеже момче низ арницу³⁰⁷, да си љуби кореницу.
Он не љуби кореницу, но си љуби ред девојке.
Но си љуби ред девојке, кореница жељно гледа.
Кореница жељно гледа, жељно гледа љуто куне.
жељно гледа љуто куне: "Еј дабогда младо момче.
Еј дабогда младо момче, девет села проминуја.
Девет села проминуја нигде конак ненашаја".

Пример бр. 36: Слеже момче низ арницу (лазарица-пева се момку); Доњи Душник, Заплање, (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 66

(Ј)Ој - Ла - за - ре, Ла - за - ре,
ле - те - ју ми ле - те - ју.

³⁰⁵ Подварала - оставила га

³⁰⁶ Вереничке ствари - мираз (дала му је појас, кошуљу, черапе и канице), да би га придобила за себе

³⁰⁷ Арница - Њива узорана

(Ј)Ој, Лазаре, Лазаре летеју ми летеју.
Летеју ми летеју девет реда голуба.
Девет реда голуба, падоше ми падоше.
Падоше ми падоше целепиру³⁰⁸ у дворе.
Целепиру у дворе, тујга целеп немаше.
Тиј га целеп немаше само беше целепка.
Само беше целепка изнесе им изнесе.
Изнесе им изнесе све шеницу белицу.

Пример бр. 37: Лазаре, Лазаре, летеју ми летеју (лазарица); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

ВАРИЈАНТА

Ој, Лазаре, Лазаре
добро јутро у дворе!
Овде лани дојдомо:
нема млада невеста,
нема черге шарене,
нема двори метени,
нема вода студена.
А сада си дојдомо:
Има млада невеста,
има черге шарене,
има двори метени,
има вода студена.

Пример бр. 38: Ој, Лазаре, Лазаре добро јутро у дворе (лазарица-пева се невести); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

ВАРИЈАНТА

Овај кућа богата,
сас иљадо дуката.
У њу гости дооде,
и на коњи доносе,
немерено имање,
небројени дукати.
Дајте, дајте меримо,
дајте, дајте бројимо.
Што имате од меру,

---

³⁰⁸ Целепир - сточар

Што имате од броју
тој нашоу Лазару.
Лазаричке девојко.

Пример бр. 39: Овај кућа богата (лазарица); Доњи Душник, Заплање, (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 57

Ој у - ба - ва ма - лај мо - мо
ста - ри Ле - ја лоз - је са - ди.

Ој убава малај момо, стари Леја лозје сади.
Стари Леја лозје сади, с оне стране лично место.
С оне стране лично место, куде рано сланце греје.
Куде рано сланце греје, да му рано лозје зреје.
Да му рано лозје зреје, има сина за женидбу.
Има сина за женидбу, има ћеру за удају.

Пример бр. 40: Стари Леја лозје сади (лазарица); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

ВАРИЈАНТА

♩ = 59

Ој у - ба - ва ма - лај мо - мо,
го - лу - бен - це во - ду пи - је.

Ој убава малај момо,
голубенце воду пије.
Голубенце воду пије,
на сред реке на растоке.
На сред реке, на растоке,
виделе га малеј моме.
Виделе га малеј моме,

текле дома па казале:
 ”Леле, мајке, стара мајке,
 какво чудо ми видомо:
 Голубенце воду пије
 Насред реке на растоке,
 жуте ноге до коленца,
 жута крилца на рамена”.

Пример бр. 41: Голубенце воду пије (лазарица - пева се детету); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 115

Ој у - ба - ве ма - ле мо - ме гри - зе де - те ја - бу - чи - цу.

Ој убаве мале моме, гризе дете јабучицу.
 Гризе дете јабучицу уапа се за ручицу.
 Уапа се за ручицу лел мамо и ручица.
 Леле мамо и ручица девојачка и душица.

Пример бр. 42: Гризе дете јабучицу (лазарица); Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Косовка Николић, (1937)

♩ = 129

Ој, у - ба - ве ма - ле мо - ме, два се мла - ди о - гле - ђу - ју.

Ој, убаве мале моме, два се млади оглеђују.
 Два се млади одлеђују, кој од кога поубави.
 Кој од кога поубави, невестица поубава.
 Невестица поубава, поубава поголема.
 Поубава, поголема, наљути се младожења.
 Наљути се младожења, ој убаве мале моме.

Пример бр. 43: Два се млади оглеђују (лазаричка); Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Косовка Николић (1937)

♩ = 189

Го-лу-бен-це во-ду пи-је, во-ду пи-је но-ге ми-је.

Голубенце воду пије, воду пије ноге мије.
Воду поје ноге мије, на сред реке нарастоке.
На сред реке на растоке виделе га мале моме.
Виделе га мале моме текле дома па казале.
Текле дома па казале: ”леле мајке стара мајке,
Леле мајке стара мајке, какво пиле ми видномо.”
Какво пиле ми видномо, жуте ноге до коленца.
Жуте ноге до коленца, златна крилица до раменца.

Пример бр. 44: Голубенце воду пије (лазаричка); Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Лепка Стефановић (1928)

ВАРИЈАНТА

Ој убаве мале моме, овај кућа и богата.
Овај кућа и богата, на њом има троја врата.
На њом има троја врата, троја врата од дуката.
Прва врата шимширова, друга врата чисто сребро.
Друга врата чисто сребро, трећа врата од дуката.

Пример бр. 45: Овај кућа и богата (лазаричка - на кућу); Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Лепка Стефановић (1928)

ВАРИЈАНТА

На кућу

Ој убаве мале моме, ова кућа и висока,
И висока и убава, пред њум седи и краљица. (25) 6

ВАРИЈАНТА

Ој убаве мале моме, лепи Петар вино пије.
Лепи Петар вино пије, пода дрво божурово.
Пода дрво божурово отуд лету три голуба.
отуд лету три голуба, па стануше на божура.
Наљути се лепи Петар, дај му љубе танку пушку.
Дај ми љубе танку пушку, да убијем три голуба.
Немој немој лепи Петре и тој несу три голуба.
И тој несу три голуба, но су и тој три здравице.

Прво здравље за венчање, друго здравље за крштење.
друго здравље за крштење, треће здравље за љубење. ((25) в)

Пример бр. 46: Лепи Петар вио пије (лазаричка); Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Лепка Стефановић (1928)

ВАРИЈАНТА

Што Марава мутна тече, дал је војска брод бродила.
Дал је војска брод бродила, јел' Комора коњи поји.
Јел' Комора коњи поји, јел' девојче платно бели.
Нит Комора коњи поји, нит девојче платно бели.
Бањале се две девојке Аливера и Тодора.
Ал је Вера препливала а Тодора немогала.
Тодора се удавила, с мртва уста говорила.
Чујеш мене мила друшко, да кажете птице миле.
Да кажете птице миле, да кажете мојој мајци.
Да кажете мојој мајци, да ми прати бело платно.
Да ми прати бело платно и у платну црну мрежу.
Да ми прати црну мрежу, да замрежим црни очи.
Да замрежим црни очи да, покријем рамну снагу.
Да покријем рамну снагу па да рипам у бел Дунок.
Па да рипам у бел, Дунок нек ме једу мрене рибе.

Пример бр. 47: Што Марава мутна тече (лазарица); Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Лепка Стефановић (1928)

ВАРИЈАНТА

Стојадине, господине, глас ти иде из планине.
Глас ти иде из планине, овце ти се ојагњиле.
овце ти се ојагњиле, појату ти напуниле.
Стоједине, господине, глас ти иде из планине.
Козе ти се изкозиле, појату ти напуниле.

Пример бр. 48: Стоједине господине (лазарица - на стоку); Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Лепка Стефановић (1928)

♩ = 80

Мо - ре во - ђо вој - во - ђо, мир-но мо - ме да во - диш.
Мир-но мо - ме да во - диш, сва - ке мај-ке по ће - ру.
Сва-ке мај-ке по ће - ру, мо - је мај-ке ве - че - ра.
И туј ла - ни прој-до - мо, жу - ту ду - њу на - ђо - мо.

Море вођо војвођо, мирно моме да водиш.
 Мирно моме да водиш, сваке мајке по ћеру.
 Сваке мајке поћеру, моје мајке вечера.
 И туј лани пројдомо, жуту дуњу нађомо.
 Жуту дуњу нађомо, царвен божур набрамо.
 Царев божур набрамо, ми се младе китимо.
 Облак облак над село, наш је вођа у село.
 Редете му астали, да му седну Лазари.
 Точете му ракију и тој рујно вино.

Пример бр. 49: Море вођо војвођо (лазарица); Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Лепка Стефановић (1928)

♩ = 76

О - гањ го-ри мом-чезбо-ри, о-гањ го-ри мом-че збо-ри.

Огањ гори момче збори:
 Мила мајко ожени ме.
 Нећу сине да те женим.
 Јоште си ми огњевито.
 Ће изгориш младу мому.

Пример бр. 50: Огањ гори момче збори, (лазарица); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946)

ВАРИЈАНТА

Каленчица кал газила,
 У калу се заглобила,
 Виту гривну изгубила.
 Па набеди калуђера.
 Калуђере, бре ђаволе,
 Ти си нашо моју гривну.
 Нисам нашо твоју гривну.
 Ако сам гу ја нашао,
 Да се сијам као гривна.

Пример бр. 51: Каленчица кал газила (лазарица); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946)

Писар ђаче писмо пише,
 Писмо пише и уздише.
 Питала га стара мајка,
 ”Коме синко посмо пишеш,
 Писмо пишеш и уздишеш”?

Ћути мајко, не питај ме.
Девојче се преварало,
Те ми писмо написалио,
Да се оно удало.

Пример бр. 52: Писар ђаче писмо пише, (лазарица); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946)

Овај кућа комината, на њу има троја врата.
Прва врата од дуката, друга врата чисто сребро,
Трећа врата шимширова.
Тај што врата шимширова, на њи мајка ћерку дава.
Тај што врата чисто сребро, на њи мајка сина жени.
Тај што врата од дуката, на њи снаје стрижбу праве.

Пример бр. 53: Овај кућа комината (лазарица); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946)

ВАРИЈАТА

Орач оре рамно поље,
Волови му два јелена.
Рало му је бажурово.
Осан му је струк босиљак.
Палице му жуте жењке.
Семе му је ситан бисер.

Пример бр. 54: Орач оре рамно поље (лазарица); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, Љубинка Ристић (1946)

♩ = 153

До - бро јут - ро у дво-ре, до-бро јут -ро у дво- ре.

Добро јутро у дворе,
Бог помого лазарке.

Пример бр. 55: Добро јутро у дворе (лазарица - пева се када се улази у кућу); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946)

ВАРИЈАТА

Остан збогом дворове,
ајд' са здравље лазарке.

Пример бр. 56: Остан збогом дворове (лазарица - пева се када се излази из куће); Вукманово, (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946) (33)

Заспало ми лаленце,
 На мајкино коленце.
 Мајка си га будеше.
 Дизај ми се лаленце.
 Те ги иду лазарке.
 Ђе ти узну капицу,
 На капицу писано,
 Име твоје и моје.
 Ој Лазаре, Лазаре.

Пример бр. 57: Заспало ми лаленце, (лазарица); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946)

♩ = 185

Ој ти шу - гљо шу - га - ви, ој ти шу - гљо шу - га - ви.

Ој ти шугљо шугави,
 да си сапун имаја,
 Неби вашке туцаја.
 Белу браду скубаја,
 Ој, Лазаре, Лазаре.

Пример бр. 58: Ој ти шугљо шугави (лазарица-пева се када домаћин не пушта лазарице да уђу у кућу); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946)

ВАРИЈАТА

Ој невесто, невесто,
 Не дигла се из место.
 С конопци те врзали,
 Низ прозор те спуштали.
 Ој, Лазаре, Лазаре.

Пример бр. 59: Ој невесто, невесто, (лазарица - пева се када невеста не пушта лазарице да уђу у кућу); Вукманово (нишки крај), запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946)

♩ = 91

Ој Ла - за - ре, Ла - за - ре, до - бро ју - тро у дво - ре.

♩ = 125

Ој, у - ба - ве   ма - ле мо - ме,   ко - ко - чи - це   ме - ђу - чи - це.
Што чо - пр - љиш   по бу - њи - ште,   да ли тра - жиш   сит - не гли - сте.
И - ли тра - жиш   сит - не гли - сте,   да ми сно - сиш   кру - пна јај - ца.

Ој Лазаре, Лазаре,
добро јутро у дворе.
Ој убаве мале моме,
кокочице међучице.
Што чопрљиш по буњиште,
да ли тражиш ситне глисте.
Или тражиш ситне глисте,
да ми сносиш крупна јајца.
Ој Лазаре, Лазаре,
добро јутро у дворе.

Пример бр. 60: Ој Лазаре, лазаре, добро јутро у дворе (лазарица); Голема Њива (лесковачки крај); запис: Слободан Кодела, певала Стојановић Винка (1943)

Е!   На ка - пи - цу ду - ка - че,   на ка - пи - цу ду - ка - че.

Е... ! Заспало је лаленце
Заспало је лаленце

Заспало је лаленце	На капицу дукаче
На мајкино коленце	На дукаче писано
Мајка си га будеше	Моје име и твоје
Дигно ми се лаленце	Моје име Тодора
Ево иду лазарке	Твоје име војвода.
Ће ти узму капицу	

Пример бр. 61: Заспало је лаленце, (за мало дете - лазаричка), Преконога, нап. записао Д. Девић, Културна историја Сврљига, Језик, култура и цивилизација, Просвета - Ниш, Народни универзитет - Сврљиг, 1992., ст. 463
Певала: Светлана Ђорђевић (1935), Преконога, 29. 10.1966.

♩ = 155

Галибабинац

И - грај, и - грај, Ла-за - ре, ла - за - ри - це де-вој - ко!

♩ = 105

И - ван ко-си ли-ва-дупохла-ду, И - ван ко-си ли-ва-дупохла-ду!

♩ = 160

И - грај, мо - ре, Ла - за - ре, ла - за - ри - це де - вој - ко!

Играј, играј Лазаре
ЛАЗАРИЦЕ ДЕВОЈКО
Мори, Вуко девојко,
Прођимо ти прозори,
Водимо ти свекрву,
Ј' она ручи поручи:
Много дара да спремаш,
Многа ће ти требају,
За кољака и двеста пешака
И дванајес алени барјака.

Након предходне седмачке, следи десетачка песма:

ИВАН КОСИ ЛИВАДУ ПО ХЛАДУ

Иван коси ливаду по хладу.
Иван коси ливаду по хладу.

Иван коси ливаду по хладу,
Пред очима често погледује:
Иде ли му љуба Нађелија
Носи ли му госпоцки ручкови
Води ли му коња шаренога
Води ли му троја мушка чеда.

Певање лазарица се завршава као предходним, почетним стихом:

ИГРАЈ ИГРАЈ ЛАЗАРЕ

Играј, играј, Лазаре
Лазарице девојко
Ој, латаре, лазаре
Лазареице, девојко!

Пример бр. 62: Играј, играј Лазаре, лазаричка на женско дете, нап. записао Д. Девић, Културна историја Сврљига, Језик, култура и цивилизација, Просвета - Ниш, Народни универзитет - Сврљиг, пример 2, стр. 458, Галибабинац, 22. 04. 1966. певале: Тина Миловановић (1901), Варадинка Жикић (1906), Рада Милеић (1914), Ружица Матеић (1919).

Напомена: Певале две и две антифоно. Прва и трећа песма имају исти стих, седмецац, а средња пема је десетерац.

♩ = 144

Ој, у - ба - вај ма - лај мо - ма, доз, доз, доз,
ој, у - ба - вај ма - лај мо - ма, доз, доз, доз.

Пример бр. 63: Ој убавај малај мома (лазаричка песма "на доз"); Горина (лесковачки крај) записала Злата Марјановић Крстић, *Вокална музичка традиција села Брзе*, Лесковачки зборник, XXXVIII, 1998. (пример бр. 89); Бранко Петровић (1933)

♩ = 84

Ој, у - ба - ва ма - лај мо - мо, дос, дос,
ој, у - ба - ва ма - лај мо - мо, дос, дос.

(Ој, убава малај момо,
Голубенце воду пије
На сред село на језеро,
Све искочи да га гледа,
Танка Станика не искочи.

Докле лице не набели,
Докле веђе не нам'кла
Док се Станка променила
Голубеце одлетело.

Пример бр. 64: Ој убавај малај момо (лазаричка); Владимир Р. Ђорђевић, *Српске народне мелодије*, Београд, 1931., пример 72, стр. 20.

ЂУРЂЕВДАНСКЕ ПЕСМЕ

♩ = 100

Мом - че здрав - че, бе - ру ли те мо - ме?
 "Бе - ру, бе - ру, ка - ко да не бе - ру!"

Момче, здравче, беру ли те моме?
 - Беру, беру, како да не беру,
 Три дан брале, три китке набрале,
 Што набрале, све на момци дале.

Пример бр. 65: Момче здравче (ђурђевданска - кад се иде у траве); Д. Стопање; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 60) Косара Ђ. Станковић

♩ = 62

Еј за - ку - ка - ла си - ва ку - ка - ви - ца И

Закукала сива кукавица.
 На сред село на дрво големо.
 Дизајте се момци и девојке,
 да идемо у гору зелено.
 Да идемо у гору зелену.
 Да беремо здравче мириђљавче,
 Да вијемо три зелена венца.
 Први венац за овцу калушо,
 Други венац за тој мало јагње,
 Трећи венац велики котал.

Пример бр. 66: Закукала сива кукавица (ђурђевданска); Преконога (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Дреновка Ђорђевић (1942)

♩ = 55

Здрав-че вен - че, беру ли те мо - ме,

беру беру, како па не беру.

Здравче венче, беру ли те моме?
 Беру беру, како па не беру.
 Здравче венче, вију ли те моме?
 Вију вију, како па не вију.
 Ваздан више, три венца увише.
 Први венац за белу Белушку.
 Други венац за ђурђево јагње.
 Трећи венац за големи котал.

Пример бр. 67: Здравче венче, беру ли те моме (ђурђевданска - пева се приликом вијења венца за стоку); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 49

Вен - че - ле, здав - че - ле, ви-ју ли те

мо - ме. Ви - ју, ви - ју,
Ви - ју, ви - ју,

ка - ко да не ви - ју. И
за го - ле - ми ко - тал. И

Венчеле, здавчеле, вију ли те моме,
 Вију, вију, како да не вију.
 Вију, вију, за големи котал.

Пример бр. 68: Венчеле, здавчеле вију ле те моме (ђурђевданска); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946)

♩ = 106

Ђур - ђе-ва тра - ва нај-бо-ља ми је, бра - ла га Бој - на,
мла-даде-вој-ка.

Последња строфа:

Са ви-норуј-но пу-нипод-ру-ми, а са де-чи-цу пре-пу-но се-ло.

Ђурђева трава најбоља ми је,
Брала га Бојна, млада девојка.
Долете голуб гор од небеса,
Донесе гласа од млада Бога.
С' јагањци трло да буде пуно,
Са жито златно пуни амбари.
Са вино рујно пуни подруми,
А са дечицу препуно село.

Пример бр. 69: Ђурђева трава (ђурђевданска); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

ДОЗИВАЊЕ МАТИЦЕ

♩ = 145

Мат бу-бо мат, мат, мат, мат, мат, мат, ки-ша па-да, ве-тар ду-ва, мат бу-бо мат,мат,
мат, мат, мат, мат, у ку-ћи-цу бу - бо, у ку-ћи-цубу - бо, мат бу-бо мат, мат,
мат, мат, мат, мат ки-ша па-да, ве-тар ду-ва, мат бу-бо мат, мат мат, мат, мат, мат.

Мат бубо мат, мат, мат, мат, мат, мат,
Киша пада, ветар дува.
Мат бубо мат, мат, мат, мат, мат, мат,

У кућицу бубо, у кућицу бубо.
 Мат бубо мат, мат, мат, мат, мат, мат,
 Киша пада, ветар дува.
 Мат бубо мат, мат, мат, мат, мат, мат,

Пример бр. 70: Мат бубо мат, мат (дозивање матице); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 71

Ма-тобу-бо ја - то, бе-ри бу-бо ма - то, у ку-ћи-цу бу - бо,
 у ку-ћи-цу ру-ме-на, у ку-ћи-цу ме-де - на, мат, мат,мат,мат,мат.

Мато бубо јато,
 Бери бубо мато,
 у кућицу бубо,
 у кућицу румена,
 у кућицу медена.

Пример бр. 71: Мато бубо јато (маткање); Рујник (нишки крај); Ана Хофман, Александра Марковић; *Вокална музичка традиција околине Ниша*; (пример бр. 47); Ружа Здравковић (Хум, 1924)

ЈЕРЕМИЈЕ

♩ = 64

Је - ре ми - ја у по - ље, Је - ре - ми - ја у по - ље.

Пример бр. 72: Јеремија у поље (на Јеремијиндан); Пертате; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.62), Љубомир Стојановић и Јован Митић

КРАЉИЦЕ

♩ = 108

Ој, у - ба - ва ма - ла мо - мо, ла - до, ла - до,
Ој, у - ба-ва ма - ла мо- мо, ла - дој - ло!

Ој, убава мала момо,

Лада, ладо

Ој, убава мала момо,

Лада, ладојло!

Ој, убава мала момо,

Ој Тодоро, вај Тодоро,

Твоје очи рујно вино,

Кога год су погледале,

Свакога су омајале,

Кога два дни, кога три дни,

Мога брата три године,

Ватале га три грознице,

Једна лети, друга зими,

А тај трећа полуноћи.

Пример бр. 73: Ој, убава, мала момо, краљичка, нап. записао, Владимир Ђорђевић, *Српске народне мелодије* (предратна Србија), Београд, 1931. бр. 283, ст. 72.

О - ви дво - ри пе-ром по-ме-те - ни, ла - дој - ло.

Ови двори пером пометени,
ладојло!

Ови двори пером помтени,

Помела и убава девојка.

Пример бр. 74: Ови двори пером пометени, (краљичка); Записао Владимир Ђорђевић, *Српске народне мелодије* (предратна Србија), Београд, 1931. бр. 314, ст. 79

♩ = 120

Музичка нотација у 2/4 временском метру. Темпо је означено као ♩ = 120. Нота је у 2/4 временском метру. Мелодија се састоји од осам тактова. Прва два такта су: G4 (четвртна), A4 (четвртна), B4 (четвртна), C5 (четвртна). Трећи такт: D5 (четвртна), C5 (четвртна), B4 (четвртна), A4 (четвртна). Четврти такт: G4 (четвртна), F4 (четвртна), E4 (четвртна), D4 (четвртна). Пети такт: C4 (четвртна), B3 (четвртна), A3 (четвртна), G3 (четвртна). Шести такт: F3 (четвртна), E3 (четвртна), D3 (четвртна), C3 (четвртна). Седми такт: B2 (четвртна), A2 (четвртна), G2 (четвртна), F2 (четвртна). Осми такт: E2 (четвртна), D2 (четвртна), C2 (четвртна), B1 (четвртна). Нота завршава са двојним крајем.

Ту - ку, ту - ку ро - ји - ћи, ту - ку, ту - ку ро - ји - ћ.

Туку, туку, ројићи,
дојдете ми пчелице,
донесете ми ћупенце,
са мед га напуните,
на ножицу половницу,
на дупенце по ћупенце.

Пример бр. 75: Туку, туку ројићи (краљичка на пчеле); Горња Врежина (нишки крај); Ана Хофман, Александра Марковић, *Вокална музичка традиција околине Ниша*, Београд, 2005. (пример бр. 24); певала Десанка Петровић, (Д. Врежина, 1924)

ДОДОЛЕ

$\text{♩} = 72$

Ле - ти, ле - ти пре - пе - ру - га, да - до - не - се
сит - ну ки - шу, ој, до - до - ле, ми - ли бо
же! ој до - до - ле, ми - ли бо - же!

Лети, лети пеперуга,³⁰⁹
Да донесе ситну кишу,
Ој, додоле, мили боже!

Да се роди наше жито,
Наше жито, полежито,
Ој, додоле, мили боже!

Од два класа шиник жито,
И од гиџу чабар вино,
Ој, додоле, мили боже!

Пример бр. 76: Лети, лети пеперуга (додолска); Мала Копашница; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.79), Никола Стоичић

$\text{♩} = 80$

Ле-ти, ле-ти, пе-пе-ру-го, ој до-до-ле, ми - ли бо - же!

³⁰⁹ Пеперуга - лептир

Лети, лети, пеперуго,
Ој додоле, мили боже!
Од бунара до бунара,
Ој додоле, мили боже!

И донеси ситну росу,
Ој додоле, мили боже,
Та натопи наше поље,
Ој додоле, мили боже!

Пример бр. 77: Лети, лети пеперуго (додолска); Бабичко; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.81), Јован Стојановић. Пева се и са старим припевом: Дај гу, бошке, дај!

♩ = 80

До-до-ли-це бо-га мо-ле, ој до-до-ле, ми - ли бо-же!

Додолице бога моле,
Ој додоле, мили боже! ...

Пример бр. 78: Додолице бога моле (додолска); Власотинце; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.83), Владимир Цветковић

♩ = 88

На-ша до - да Бо - га мо-ли, ој до - до - ле,
ој до - до - ле.

Пример бр. 79: Наша дода Бога моли (додолска); Брза; (лесковачки крај); Злата М. Крстић, *Вокална музичка традиција села Брза*, Лесковачки зборник, XXXVIII, 1998. (пример бр. 24)

♩ = 101

На-ша до - да го - ло - во - да, ој до - до - ле,

ој до - до - ле.

Наша дода головода, ој додоле.
 Наша дода иде иде по реку, ој додоле.
 Наша дода головода, ој додоле.

Пример бр. 80: Наша дода головода (додолска); Кравље (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Косара Јовановић (1919)

♩ = 133

Си-тна ки-ша за-роси-ла си-тна ки-ша за-ро-си-ла, ој до-до-ле, ој до-до-ле,

Од два кла-са ши-ник жи-то, од два кла-са ши-ник жито, ој до-до-ле, ој до-до-ле.

Ситна киша заросила, ој додоле.
 Од два класа шиник жито, ој додоле.

Пример бр. 81: Ситна киша заросила (додолска); Падина-Житорађа (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Величковић Рада (1938)

♩ = 63

До - до - ла се Бо - гу мо - ли, ој до - дол, ој до - до - ле.

Додола се Богу моли, ој додол, ој додоле.
 Да удари ситна киша, ој додол, ој додоле.
 Да покваси равна поља, ој додол, ој додоле.
 И планине и долине, ој додол, ој додоле.

Пример бр. 82: Додола се Богу моли (додолска); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 127

Пре-стан, пре-стан ки - ши - це, мај-ка ти се мо - ле - ше,

на два бре-га сто - ја - ше, два де - те - та до - је ше...

Престан, престан кишице,
 Мајка ти се молеше,
 На два брега стојаше,
 Два детета дојеше,
 Једно дете Ранко,
 Друго превртанко,
 Преврни се небо,
 да не пада киша.

Пример бр. 83: Престан, престан кишице (додолска-да престане киша); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

ВАРИЈАНТА

Падај, падај, кишице,
 Мајка ти се молеше
 На два брега стојаше,
 Два детета дојеше,
 Да заросиш шеницу,
 Да заросиш травицу,
 Да заросиш лозицу,
 Да напојиш сточицу.

Пример бр. 84: Падај, падај кишице (додолска-да падне киша); Доњи Душник, Заплање, (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937) (47)

Си - тна ки - ша за - ро - си - ла,
 до - до - ле, до - до - ле, до - до - ле.

Ситна киша заросила, додоле, додоле, додоле.
 Равно поље наросила додоле, додоле, додоле.
 Ситно жито наросила додоле, додоле, додоле.
 Дај нам Боже ситну кишу додоле, додоле, додоле.

Пример бр. 85: Ситна киша заросила (додолска); Гаџин Хан, Заплање, (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Јаворка Здравковић (1941)

♩ = 98

Си-тна ро-са за - ро - си - ла до - до - ле, до - до - ле,
 на - шо по - ље по - то - пи - ла ој, до - до - ле.

Ситна роса заросила додоле, додоле,
 Нашо поље потопила ој додоле.
 Изникнула конопица, танка и висока, танка и висока,
 Пред њу седи и кметица, бела и црвена, бела и црвена.
 Ситна роса заросила додоле, додоле,
 нашо поље потопила, ај потопила.

Пример бр. 86: Ситна роса заросила (додолска); Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Лепка Стефановић (1928)

♩ = 81

Си-тна ки-ша за - ро - си - ла, ој, до-до - ле,
 дај Бо-же дај.

Ситна киша заросила,
 Ој додоле, дај Боже дај.
 И по вашо и по нашо,
 Ој додоле, додоле, дај Боже дај.
 Цело поље захватила,
 Ој додоле, додоле, дај Боже дај.

Пример бр. 87: Ситна киша заросила (додолска); Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Стојковић Стевка (1947)

♩ = 70

Сит-на ро - са за - ро - си - ла, на - шо по - ље за - ва - ти - ла.
 До - до - ле, бо - жо - ле, до - до - ле бо - жо - ле.

Ситна роса заросила,
 нашо поље заватила.
 Додоле божолe, додoлe бoжoлe.
 Ситна киша заватила,
 нашо поље намокрила.
 Додoлe бoжoлe, додoлe бoжoлe.

Пример бр. 88: Ситна роса заросила (додола); Голема Њива (лесковачки крај); запис: Слободан Кодела, певала Стојановић Винка (1950)

♩ = 76

Хи! До - до - ли - це Бо - га мо - ле:
 Ој, до - до, до - до - ле, ој, до-до, до-до-ле!

Хи! Додолице Бога моле.
 Ој, додо, додoлe
 Ој, додо додoлe!

Додолице Бога моле.
 Да удари росна киша,
 Да пороси наше поље!

Пример бр. 89: Додолице Бога моле, Додолска, нап. записао Д. Девић, Културна историја Сврљига, Језик, култура и цивилизација, Просвета - Ниш, Народни универзитет - Сврљиг, стр. 470., певале: Иванка Симоновић (1933) и Витомирка Јосић (1928), 28. 01. 1987.

КРСТОНОШЕ

♩ = 84

Кр - сти но - сим, бо - га мо - лим, го - спо - ди
по - ми луј, го - спо - ди по - ми - луј!

Крсти носим, бога молим,
Господи помилуј!
Да зароси ситна киша,
Господи помилуј!

Да нам роди добро жито,
Господи помилуј!
Од два снопа шиник жито,
Господи помилуј!

Од два розда чабар вино,
Господи помилуј!

Пример бр. 90: Крсти носим бога молим (крстоношка); Доња Лакошница; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.87) Светислав Филиповић, Доња Лакошница. (Крстоношка песма с паганским текстом, а хришћанским припевом).

♩ = 64

Крс - ти но - си бо - га мо - лим, го - спо - де
по - ми луј, го - спо - де по - ми - луј.

Крсти носи, бога молим:
Господи помилуј!
Да удари росна киша,
Господи помилуј!

Да зароси наше жито,
Господи помилуј!
Наше жито полежито,
Господи помилуј!

Пример бр. 91: Крсти носим бога молим (крстоношка); Мала Копашница; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.87) Никола Стоичић, М. Копашница.

♩ = 94

Еј, кр - сти но - си крс - то - но - ша

дај, Бо - же ки - шу дај.

Крсти носи крстоноша дај, боже кишу дај.
 Крсти носи бога моли дај, боже кишу дај.
 Да удари росна киша, дај боже кишу дај,
 Да се роди ситно жито, дај боже кишу дај,
 Од два класа шиник жито дај, боже кишу дај.
 Од два грозда чебар вино дај, боже кишу дај.
 Од два струка кош момуза дај, боже кишу дај.

Пример бр. 92: Крсти носи крстоноша (крстоношка); Преконога (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Владенка Петровић (1942)

♩ = 50

Кр - ста - но - ше Бо - га мо - ле,

го - спо - де, го - спо - де по - ми - луј.

Крстаноше Бога моле,
 госпoде, госпoде помилуј.
 Да се роди бел пшеница,
 госпoде, госпoде помилуј.
 Од два класа шиник жито,
 госпoде, госпoде помилуј.
 Од два грозда чабар вино,
 госпoде, госпoде помилуј.

Пример бр. 93: Крстаноше Бога моле (крстоноше-литија); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946)

♩ = 87

Кр-сти но-сим Бо - га мо-лим, Го - спо - де по - ми-луј.

Крсти носим Бога молим, Господе помилуј.
 Од два класа шиник жито, Господе помилуј.
 два грозда чабар вино, Господе помилуј.
 Под оцака вагон кромпир, Господе помилуј.

Пример бр. 94: Крсти носим Бога молим (крстоношка); Голема Њива (лесковачки крај);
 запис: Слободан Кодела, певао Стојановић Сима (1943)

♩ = 80

Кр-сти но - сим, бо - га мо - лим, го - спо - ди
 по - ми - луј, го - спо - ди по - ми - луј!

Крсти носи, бога молим.
 Господи помилуј!
 Ситна роса заросила,
 Наше поље захватила,
 Од два класа шиник жито,
 Од два грозда чабар вино ...

Пример бр. 95: Крсти носим бога молим (крстоношка); Бабичко; (лесковачки крај); М.
 Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.91) Јован
 Стојановић, Бабичко

♩ = 72

Кр - сти но - сим бо - га мо - лим, го - спо - де
 по ми - луј го - спо - де по - ми - луј!

Пример бр. 96: Крсти носим бога молим (крстоношка); Слатина; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.87) Трифун Стојковић, Слатина.

♩ = 76

Кр-сти но-сим бо - га мо-лим , го - спо-де го - спо -
 Дај нам бо - же ро - сну ки - шу го - спо - де, го - спо-де.

Крсти носим бога молим, господе, господе.
 Дај нам боже росну кишу, господе, господе.
 Да нариси наше поље, господе, господе,
 Да нам роди пшеница, господе, господе.

Пример бр. 97: Крсти носи бога молим (крстоношка); Доњи Душник (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Стојановић (1936)

♩ = 60

Кр-сто-но - ше кр-сти но - се Го - спо-де по - ми-луј!

”Крстоноше крсти носе
 Крсти носе Бога моле
 Ми идемо преко поља
 А облаци преко неба
 Облаци нас претекоше
 Ситну кишу нам дадоше.”

Пример бр. 98: Крстоноше крсти носе (крстоноше - литија); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 59

Кр - сто но - ше кр - сти но - се. Го - спо - де по - ми - луј.

”Крстоноше крсти носе
 Крсти носе Бога моле.
 Дај ми Боже ситну росу
 Да зароси равно поље
 Да се роди ситно жито
 Од два класа синик жито
 Да се роде кукурузи
 Од два струка пуна вреће
 Да се роди црно грозђе
 Од две гиче чабар вино.”

Пример бр. 99: Крстоноше крсти носе (крстоноше-литија); Доњи Душник, Заплање, (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = сса 58

Кр - сти но - сим, Бо - га мо - лим, Го - спо - де,
 Го - спо - де, по - ми - луј!

”Крсти носим Бога молим:
 Од два класа шиник жито,
 Од два грозда чобар вино.”...

Пример бр. 100: Крсти носим, Бога молим (”мушка” крстоношка песма); Доње Драговље (нишки крај); запис: Радиновић Сања

♩ = 71

Кр - сто - но - ше Бо - га мо - ли, Го - спо - ди,

Пример бр. 101: Крстоноше Бога моли (крстоноше-литија); Јелашница (нишки крај); Ана Хофман, Александра Марковић, *Вокална музичка традиција околине Ниша*, Београд, 2005. (пример бр. 45) певала: Гроздана Ђокић (1945)

ЖЕТЕЛАЧКЕ

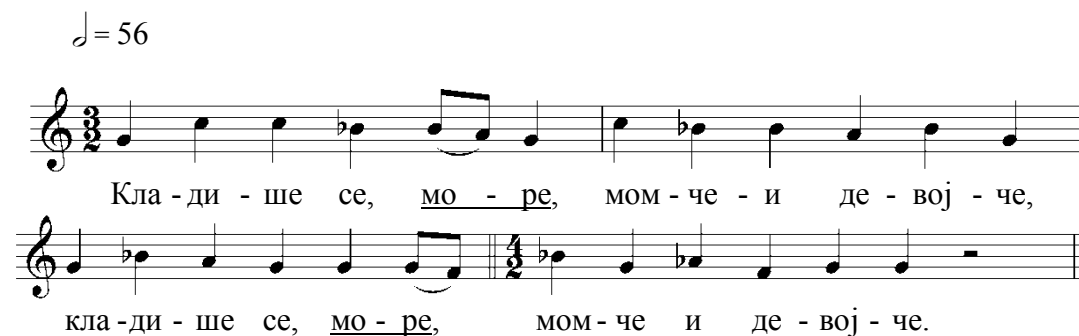
♩ = 64

За - њи слун-це не за - шло - га јел' Је - ло
јел, Је - ле - но јел - је би - ће ноћ.

Пример бр. 102: Зађи слунце не зашло га (жетелачка); Слатина; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.97) Роксанда Стефановић

♩ = 56

Кла - ди - ше се, мо - ре, мом - че - и де - вој - че,
кла - ди - ше се, мо - ре, мом - че и де - вој - че.

Кладише се момче и девојче,
 "Ајдмо доле, у широко поље,
 Да жњејемо пшеницу белицу,
 Да жњејемо, да се наджњевамо".
 Па одоше у белу пшеницу,
 У пшеницу и широко поље,
 Жњеше, жњеше, оба ожеднеше.
 Девојче га на воду испрати,
 Па момчету руковети краде.
 Дође момче па воду донесе,
 Тад ми они снопље избројаше.
 Момче има двеста и два снопа,
 А девојче триста и три снопа.
 Стаде момче жално да си плаче,
 Нана збори: ћути сине, ћути ...

Пример бр. 103: Кладише се, море, момче и девојче (жетелачка); Мала Копашница; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 98) Олга Ђокић, М. Копашница.

♩ = 112

За - ђи слун-це, не за - шло - га, јел, Је - ло,
јел Је - ле - но, јел је ве - ће ноћ.

Зађи слунце, не зашло га,
 Јел, Јело, јел, Јелено,
 Јел, Јело, јел Јелено,
 Мене ми се досадило,
 Од троицу чорбације.
 Један вика: “Брго жњејте!”
 Други вика “Ниско жњејте!”
 Трећи вика: “Клас берите!”
 Т’ј што вика: “Брго жњејте!”,
 Он си има много децу;
 Т’ј што вика: “Ниско жњејте!”,
 Он си има много стоку.
 Т’ј што вика: “Клас берите!”,
 Он је голем тамаћарин.³¹⁰

Пример бр. 104: Зађи слунце не зашло га (жетелачка); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.100) Добривоје Каписазовић, Лесковац.

³¹⁰ Тамаћарин - штедиша

$\text{♩} = 260$

Музички нотни запис за песму 'Стани Станке'. Нотни запис је на три линије у 5/16 временском такту. Мелодија је у басовом регистру. Текст је поднотан и одговарајуће удужићан.

Ста - ни, ста - ни, Стан - ке, не ста -
ну - ла мај - ке, ста - ни, ста - ни -
Стан - ке, не ста - ну - ла мај - ке.

Стани, Станке, не станула мајке,
Стани, Станке, да ти нешто кажем:
Стани, Станке, тури срп на раме,
Срп на раме, бел тулбен на главу,
Стани, Станке, да се наджњевамо ...

Пример бр. 105: Стани Станке (жетелачка); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић,
Народне мелодије лесковачког краја, Београд, 1960. (пример бр. 110) Добривоје Каписазовић и
Лука Јанковић, Лесковац

Музички нотни запис за песму 'Ај мене мајка једу и ма'. Нотни запис је на четири линије у 2/4 временском такту. Мелодија је у басовом регистру. Текст је поднотан и одговарајуће удужићан.

Ај ме - не мај - ка јед - ну и - ма,
па и - ма па и - ма,
ај, ме - не мај - ка јед - ну - и - ма,
па и - ма па и - ма!

Мене мајка једну има, па има,
 па ме дава за Стопана Илију.
 У Стопана Кучка мајћа - свекрва,
 па ме праћа на Петровдан у жетву,
 па ми дава празну торбу без 'леба,
 па ми дава празну стовну без воду.
 Не ме пита: "Јеси л' гладна и жедна?"
 Но ме пита: "Колко си нажњела?"

Пример бр. 106: Жетварска песма (према запису мелографа: "Оро иза ручка") из околине Ниша. Запис М. А. Васиљевић. Нема података о певачу и години када је песма забележена. Coll. II/8 *(Зора Васиљевић, Српско мизичко благо)

♩ = 69

(Ј)у-ба-ва до-бра де - вој-ко - пра - ти-ламај-ка де - вој-че.
 Пра-ти-ла мај-ка де - вој-че у - лој-зе грој-зе да бе - ре.
 У лој-зе грој-зе да бе - ре ал да га ни-кој не ви - де.
 Ал да га ни-кој не ви - де ви - де га чо-бан из по - ље.
 Ви - де га чо-бан из по - ље де вој-че пи-ле ша-ре - но.
 Де - вој-че пи-ле ша-ре - но кад пој-деш свр-ни код ме-не.

(Ј)убава добра девојко, пратила мајка девојче.
 Пратила мајка девојче у лојзе гројзе да бере.
 У лојзе гројзе да бере ал да га никој не виде.
 Ал да га никој не виде, виде га чобан из поље.
 Виде га чобан из поље, девојче пиле шарено.
 Девојче пиле шарено кад појдеш сврни код мене.

Пример бр. 107: (Ј)убава добра девојко (у поље); Гаџин Хан (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Мирјана Савић (1946)

♩ = 71

За - по - ја Ра - да у лој зе -
за - сви - ри Сто - јан пред ов - це.

Запоја Рада у лојзе, засвири Стојан пред овце.
Засвири Стојан пред овце, закачи пушу на крушку.
Закачи пушу на крушку, закачи гуњче на дуњче.
Закачи гуњче на дуњче па појде Раду да љуби.
Па појде Раду да љуби лаком полаком Стојане.
Лаком полаком Стојане немој дукат да ми откинеш.
Немој дукат да ми откинеш, немогу мајке да кажем.

Пример бр. 108: Запоја Рада у лојзе (у поље); Гацин Хан (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Мирјана Савић (1946)

♩ = 90

Пра - ти ла - ма - јка де - вој - че
у - лој - зе - грој - зе да бе - ре.

Пратила мајка девојче
у лојзе гројзе да бере.
У лојзе гројзе де бере
ал да га никој не виде.
Ал да га никој бе виде,
видел га овчар из поље.
Видел га овчар из поље,
девојче дојди код мене.
Девојче дојди код мене
У моје черге шарене.

Пример бр. 109: Пратила мајка девојче (у поље); Гацин Хан, Заплање, (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубица Николић (1948)

♩ = 64

(J)у - ба - ва - де - во - јко -

- уд - ри крај де - вој - ко. И

(J)убава девојко, удри крај девојко.
 Удри крај девојко, на крај да идемо.
 На крај да идемо, у лад да седнемо.
 У лад да седнемо, под јелу зелену.

Пример бр. 110: (J)убава девојко поље забелело (жетелачка); Гаџин Хан, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубица Николић (1948)

ВАРИЈАНТА

(J)убава девојко поље забелело.
 Поље забелело мома заволела.
 Мома заволела, оће се одава.
 Оће се одава, мајка ју не дава.
 Мајка ју не дава, док поље не збере.

Пример бр. 111: (J)убава девојко, поље забелело (жетелачка); Гаџин Хан, Заплање (нишки крај); записао Слободан Кодела 2008. Љубица Николић (1948)

Rubato ♩ = 230 (♩ = 115)

Музички запис са три стазе. Прва стаја садржи прве две линије мелодије са српским текстом: 'Пла - ни - но мо - ри ста - ри - но, до - ста сам по те о - ди - ла.' Друга стаја садржи остале линије мелодије са српским текстом: 'До - ста сам по те во - ди - ла, И бе - ло ста - до чу - ва - ла, И ле - пе пе - сме пе - ва - ла, И пе - смом мом - ке доз - ва - ла, Мом - чен - це мла - до пас - тир - че, и бе - ло ста - до чу - ва - ла, и ле - пе пе - сме пе - ва - ла, и пе - смом мом - ке доз - ва - ла, мом - чен - це мла - до пас - тир - че, дај дој - ди до - ле до ме - не.'

Планино, мори, старино, доста сам по те одила.
Доста сам по те одила и бело стадо чувала.
И бело стадо чувала и лепе песме певала.
И лепе песме певала и песмом момке дозвала.
И песмом момке дозвала, момченце младо пастирче.
Момченце младо пастирче, дај дојди доле до мене.

Пример бр. 112: Планино мори старино (у поље); Гаџин Хан, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Јаворка Здравковић (1941)

♩ = 176

Музички запис са једном стајом мелодије са српским текстом: 'О - рач о - ре рам - но по - ље, во - ло - ви му два је - ле - на.'

Орач оре рамно поље, волови му два јелена.
Волови му два јелена јерам му је јавор дрво.
Јерам му је јавор дрво палице му жута жењке.
Палице му жута жењке, бостан му је струк босиљак.

Пример бр. 113: Орач оре рамно поље (у поље); Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Лепка Стефановић (1928)

Rubato ♩ = 198 (♩ = 99)

Јо - ва - на жи - то жње - је ше
и це - ли дан си по - је - ше.
Кол - ко ја слам - ке ва - ти - ла,
тол - ко ја сва - та на - ки - ти - ла. на - ки - ти - ла.

Јована жито жњејеше и цели дан си појеше.
Колко ја сламке ватила, толко ја свата накитила.
Јован си гором одеше и ти озгор си збореше.
Јовано бела румена, Јовано мајкина вреднуљо.
Ја ћу ти сноплје изржем а так ћу да те изљубим,
А кад те душо изљубим, дома ћу да те поведем.
Разбрала мома Јована што збори момак у гори,
Јоване море Јоване, батали сноплје Јоване.
Јоване море Јоване нека нас песке³¹¹ саставе.

Пример бр. 114: Јована жито жњејеше (жетелачка); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); записао Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

³¹¹ Песке - рукохват

♩ = 103

Ни-шну се зве - зда, ни-шну се зве-зда,
 Ја - но мо - ри ни - шну се зве - зда.

Нишну се звезда,
 Јано мори, нишну се звезда.
 Низ ведро небо,
 Јано мори, низ ведро небо.
 Тој неје звезда,
 Јано мори, тој неје звезда.
 Но је девојка,
 Јано мори, но је девојка.

Пример бр. 115: Нишну се звезда (жетелачка); Доњи Душник, Заплање (нишки крај);
 запис: Слободан Кодела, певала Љубица Николић (1948)

♩ = 52

Да -но Ја - но, Да - но Ја-но,
 Да - но ле, сјај - но ог-ле-дал -це.

Дано Јано, Дано Јано.
 Дано ле, сјајно огледалце.
 Омиле ми, омиле ми,
 Даноле, твоја лепотиња.

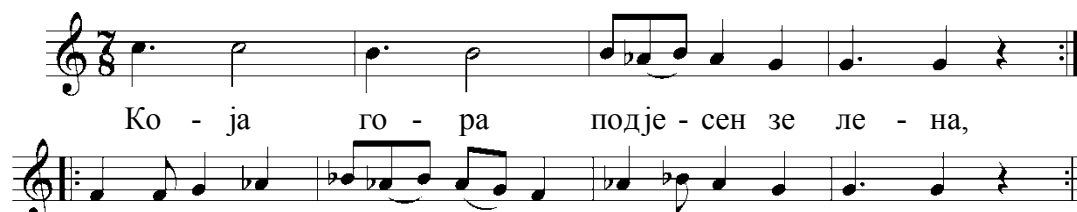
Пример бр. 116: Дано Јано (жетелачка); Доњи Душник, Заплање (нишки крај);
 запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

ВАРИЈАНТА

Сланце зајде, сланце зајде Јагодо, међу две планине.
Момче леже, момче леже Јагодо, међу две девојке.
Међу Јану, међу Јану, Јагодо и међу Бојану.
Јану љуби, Јану љубу, Јагодо, а Бојану неће.

Пример бр. 117: Сланце зајде (жетелачка); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 127

Ко - ја го - ра под је - сен зе ле - на,
та је го - ра, та је го - ра за ај-ду - ци до - бра.

Која гора под јесен зелена,
Та је гора, та је гора за ајдуци добра.

Која вода под јесен студена,
Та је вода за радници добра.

Које цвеће под јесен шарено,
То је цвеће, то је цвеће за девојке добро.

Пример бр. 118: Која гора под јесен зелена (јесења); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

СЕДЕЉАЧКЕ ПЕСМЕ

♩ = 60

Пла - ни - но, мо - мо мо - ри,
ста - ри - но, пла - ни - но, мо-мо
мо - ри, ста - ри - но.

Пример бр. 119: Планино момо мори (седељачка); Доње Стопање; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 118) Верка и Цвета Костадиновић.

♩ = 100

Се - дај - те, се - дај - те, на ред се - дењ - ке,
се - дај - те, се - дај - те, на ред се - дењ - ке.

Седајте, седајте на ред седењке,
Седајте, седајте на ред девојке,
Давајте, давајте по ведро вино,
Куј ће по ведро, куј половину ...

Пример бр. 120: Седите, седите, на ред седењке (седељачка игра); Несврт; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 119) Певала у Лесковцу Младена Динић

♩ = 60

Чу-ва ов - це три го - ди - не, Ја - но, Ја - но,

чу-ва ов - це три го - ди - не, ој. Бо - ја - но.

Чува овце три године,
Три године, три стотине,
Ником штету не учини,
Враг нанесе три девојке,
Една свира, две играју
Та ми памет занесоше,
Та ми овце на брег зашле,
Попу штету учиниле ...

Пример бр. 121: Чува овце три године (седељачка игра); Несврт; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 122) Живојин Поповић, Лесковац

♩ = 120

Се - ди Ви - дан за ве - че - ру,
се - ди Ви - дан за ве - че - ру.

ИСТИ ПРИМЕР У 6/8 ТАКТУ

♩ . = 120

Се - ди Ви - дан за ве - че - ру,
се - ди Ви - дан за ве - че - ру.

Седи Видан за вечеру
С милу сестру, с верну љубу.
Нешто порта жално тропа.
”Иди, сестро, та погледа!”
Иду, брате, арамије,
Иду, брате, залијај се,
Залијај се у амбари,

У амбари, у шеницу!
 Улегоше арамије,
 Уватише милу сестру,
 Удрише ву три камције:
 - Казуј, кучко, де је Видан!
 Исекоше русекосе:
 - Казуј кучко, де је Видан!
 Извадише очи чарне:

- Казуј, кучко, де је Видан!
 Мила сестра не говори,
 Ни говори ни ромори.
 Уведоше верну љубу,
 Удрише ву три камције:
 - Казуј, кучко, де је Видан!
 ”Те га Видан у амбари,
 У амбари у пшеницу!”

Пример бр. 122: Седи Видан за вечеру (љубавна песма која се пева и на седељкама); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 127) Јован Јовановић

♩ = 64

Ди - гај се, А - но, мај - ка те ви - ка,
 ди - гај се, А - но, мај - ка те ви - ка.

Дигај се, Ано, мајка те вика,
 Мајка те вика, млого је болна.
 ”Ако је болна, нек си умре,
 Што ме не даде докле бе млада,
 Докле бе млада, танка, висока,
 Танка, висока, бела, румена!”

Пример бр. 123: Дигај се, Ано, мајка те вика (седељачка која се изводила уз женске радове); Вучје; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 139) Рада Димитријевић, Вучје. Седељачка песма, или уопште уз женске радове.

♩ = 124

Еј, Ко - ја ми - ју ов - де не - ма да дој-де,
 да не дој - де, да-бог- да па - да дој - де.

Која мију овде нема?
 Суза ми ју овде нема.
 Уз огањ је задремала,
 Кошуља јо прогорела,
 Нашла место на предњици.
 Није мало није много,
 Колко сврака да пролети,
 И сваћићи да пролете.

Пример бр. 124: Која мију овде нема да дојде (седељачка); Преконога (нишки крај);
 запис: С. Кодела, певала Владенка Петровић (1937)

♩ = 51

Ђа - кун ви - ка на гор - ње се - дењ - ке,
 чак се чу - је до до - ње се - дењ - ке.

Ђакун вика на горње седењке,
 Чак се чује до доње седењке.
 Благо тебе црвена ружицо
 Кад си имаш рођену мајчицу.
 Кад си имаш рођену мајчицу,
 Тад те моме на главума носе.

Пример бр. 125: Ђакун вика на горње седењке (пева се на седељкама); Тасковићи (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Миљкоковић Јелица (1929)

♩ = 64

Се - де-ла Сен-ке се - дељ-ке, у пу-стуку-ћу по - по - ву.
 У пу-стуку-ћу по - по - ву, не-што гитро-па на-вра - та.

Седела Сенке седељке у пуну кућу попову.
 У пуну кућу попову нешто ги тропа наврата.

Пример бр. 126: Седела Сенке седељке (седељачка); Дукаат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Лепка Стефановић (1928)

♩ = 53

Пре - ди ми пре-љо ку - де - љо -
па - ће те мај-ка о-да - ва И

Преди ми прељо кудељо па ће те мајка одава.
Па ће те мајка одава, за кога мајке за кога?
За кога мајке за кога, бекрију ћеро бекрију.
бекрију ћеро бекрију, нећу га мајке нећу га.

Пример бр. 127: Преди ми прељо кудељо (седељачка); Гаџин Хан, Заплање (нишки крај);
запис: Слободан Кодела, певала Јаворка Здравковић (1941)

♩ = 140

Ста - ри - но, мо - ја пла - ни - но, ту - го,
ста - ри - но мо - ја, мо-ре, пла - ни - но.

Пример бр. 128: Старино моја, планино (седељачка); Брза; (лесковачки крај); М.
Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 125); Живојин
Петровић (1910-?)

♩ = 108

Са - дим ру - жу на пла - ни - не,
са - дим ру - жу на пла - ни - не.

Пример бр. 129: Садим ружу на планине (седељачка); Брза; (лесковачки крај); забележио
М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 340)

$\text{♩} = 92$

Дал' ми те - че та - ја во - да Ра - ди - ка, мо - ре, Ра - ди - ка,
дал' ми те - че та - ја во - да Ра - ди - ка.

ВАРИЈАНТА ³¹²

Те - че, те - че та - ја во - да, Ра - ди - ка, мо - ре, Ра - ди - ка,
те - че, те - че та - ја во - да, Ра - ди - ка.

Дал' ми тече таја вода,
Радика, море, Радика,
Дал ми тече таја вода, Радика.

Тече, тече таја вода,
Радика, море, Радика,
Тече, тече таја вода, Радика.

Дал ми ору девет плуга,
Полугај море, полугај,
Дал ми ору девет плуга, море, полугај.

Ору, ору девет плугај,
Полугај море, полугај,
Ору, ору девет плугај, полугај.

Дал се сеје бел пшеница,
Полујај, полугај,
И сеје се бел пшеница, полугај, полугај.

Дал ми кара кара Вида,
По кућу, по кућу,
Кара, кара, кара вида по кућу.

Дал ми меси кара вида,
Погачу, погачу,
Меси, меси кара Вида погачу.
Дал ми чува кара Вида,

³¹² Следеће строфе певају се као Варијанта

Дечицу, дечицу,
 Чува, чува кара Вида дечицу.
 Дал ми тече таја вода
 Радика, Радика,
 Тече, тече таја вода Радика.

Пример бр. 130: Дал' ми тече таја вода (седељачка); Вукманово, (нишки крај), запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

$\text{♩} = 113$

Ку - кај, ку - кај те - де - но ле - де но,

цр - на ку - ка - ви - це, те - де - но, ле - де - но.

Ра - но ку - кај, те - де - но, ле - де - но,

Ој, ој,

па де - вој - че бу - ди те - де - но, ле - де - но.

Е да и - де - мо те - де - но, ле - де - но,
Ој, ој,

го - ру да па - ли - мо, те - де - но, ле - де - но.

Кукај, кукај тедено ледено,
 Црна кукавице, тедено, ледено.
 Рано кукај, тедено, ледено,
 Па девојче буди тедено, ледено.
 Да идемо тедено, ледено,
 Гору да палимо, тедено, ледено.
 Сва је гора тедено, ледено,
 Огњем изгорела тедено, ледено.
 Сам' остаде тедено, ледено,
 Камен стеновити, тедено, ледено.
 На камен си седи тедено, ледено,
 Јован јаровити тедено, ледено.
 Сам си седи тедено, ледено,
 Па године броји, тедено, ледено.
 Све године тедено, ледено,
 Згодне и незгодне тедено, ледено.
 Овај годин, тедено, ледено,
 Најнезодна беше, тедено, ледено.
 Ори, копај, тедено ледено,
 Не теја се роди, тедено, ледено,
 Кова сабљу, тедено, ледено,
 Турци гу отеше, тедено, ледено,
 Броја злато, тедено, ледено,
 Турци га однесе, тедено, ледено,
 Има љубе, тедено, ледено,
 Турци га одедоше, тедено, ледено.

Пример бр. 131: Кукај, кукај тедено ледено (седељачка); Вукманово, (нишки крај), запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 102

Ja по - ве - до мо - ју шу - ту, да ми шу - та би - бер па - се,

под го - ру, под зе - ле - ну, под во - ду, под сту - де - ну.

Си - тан ка - мен ка - ме - ни - ти, о - штар ка - мен ва - ло - ви - ти,

не ље - вај се ти де - вој - че, не ље - вај се ти при ме - не,

ти си на - шла, па за - шла.

Не ље - вај се ти де - вој - че, не ље вај се ти при ме - не,

ти си на - шла, па за - шла.

Ја поведо моју шуту,
 Да ми шута бибер пасе,
 Под гору, под зелену,
 Под воду, под студену.
 Ситан камен каменити,
 Оштар камен валовити.
 Не љевај се ти девојче,
 Не љевај се ти при мене,
 Ти си нашла, па зашла.
 А ја позва дрта вука,
 Да ми вук шуту коља,
 Да ми шута бибер пасе,
 Под гору, под зелену,
 Под воду, под студену.
 Ситан камен каменити,
 Мостар камен валовити.
 Не љевај се ти девојче,
 Не љевај се ти при мене,
 Ти си нашла, па зашла.

Пример бр. 132: Ја поведо моју шуту (седељачка); Вукманово, (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

СВАДБЕНЕ ПЕСМЕ

♩ = 228

По - ви - ка Сто - јан из лоз - је:
ој, ле - ле Не - до, до - бо - га, и - мам-ли
ко - га од - ро - да?

Повика Стојан из лојзе:
Ој, леле, Недо, добога,
Имам ли кога од рода,
Имам ли мајки рођену?
Улеже змија у груди,
Оди гу, мајко, извади!
”Не могу, сине, не могу,
Без десну руку не могу,
Без тебе, сине, могаћу!”
Повика Стојан из лојзе:
Ој, леле, Недо, добога,
Имам ли кога од рода,
Имам ли мајки рођену?
Улеже змија у груди,
Оди гу, татко извади!
”Не могу, сине, не могу,
Без тебе, сине, могаћу,
Без десну руку не могу!”
Повика Стојан из лојзе:
Имам ли кога од рода,
Имам ли сестру рођену?
Улеже змија у груди,
Оди гу, сесто, извади!
”Не могу, брате, не могу,
Без десну руку не могу,
Без тебе брате могаћу!”
Повика Стојан из лојзе:
Ој, леле, Недо, добога,
Имам ли кога од рода,
Имам ли брата рођеног?

Улеже змија у груди,
Оди гу, брате, извади!
”Не могу, брате, не могу,
Без десну руку не могу,
Без тебе брате могаћу!”
Повика Стојан из лојзе:
Ој, леле, Недо, добога,
Имам ли кога од рода,
Имам ли жену рођену?
Улеже змија у груди,
Оди гу, жено, извади!
Бркну му жена у груди,
Извади низу дукати.
Говори Стојан из лојзе:
Мен’ неје змија у груди,
Да видим што ми кој мисли!

Пример бр. 133: Повика Стојан из лојзе (љубљавна песма свадбеног порекла. Певана је за време спремања и ношења свадбених дарова); Доње Стопање; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 156), Верка и Цвета Стаменковић

$\text{♩} = 72$

Штасебе - ли та-мо го - ре, та-мо го - ре (ј)уго-ри,
шта се бе - ли та-мо го - ре, та - мо го - ре (ј)у го-ри.

Шта се бели тамо горе,
Тамо горе (ј)у гори,
Ил’ је слунце, ил’ је месец,
Ил’ су сјајне звездице?
- Нит је слунце, нит је месец,
Нит су сјајне звездице,
Но су оно равни двори,
Равни двори (ј)у гори ...

Пример бр. 134: Шта се бели тамо горе (љубљавна песма свадбеног порекла. Певана је за време спремања и ношења свадбених дарова); Доње Стопање; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 161), Цвета и Верка Стаменковић

♩ = 72

Шта се о - но та - мо бе - ли та - мо бе - ли
у го - ри, шта се о - но та - мо бе - ли
та - мо бе - ли у го - ри?

Пример бр. 135: Шта се тамо бели (претсвадбарска песма); Бабичко; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 163), Добривоје Каписазовић и Влада Ђоржевић

♩ = 60

Бри - чи се Пав - ле,
бер - бе - ри - не.

Пример бр. 136: Бричи се Павле (свадбена песма); Доње Стопање; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 167), Верка Стаменковић

♩ = 92

По - лак - те, по - лак, бер - бе - ри,

Пример бр. 137: Полакте, полак бербери (свадбена песма); Доње Стопање; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 168), Живојин Петковић, Брза

♩ = 80

У - ба - ва, до - бра де -
вој - ко, у - ба - ва до - бра.

Убава, добра девојко,
Бре, не предај се девоко,
Туђа је кућа, девојко,
Туга голема, девојко!

Б)

Бербери Павла бричешев,
Куде је мајка да види?
- Мајка му готви, не види!
Бербери Павла бричешев,
Куде је татко да види?
- Седи уз совру, не види!

Пример бр. 138: Убава, добра девојко (свадбена песма која се пева у приликама када се невеста облачи или повде); Бабичко; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 169), Наста Денић, Бабичко

♩ = 42

Музички примерак у 3/4 временском метру. Темпо је означено као ♩ = 42. Мелодија је изведена на виолини. Текст песме је: Ту - ња је ку - ња ту - га го - ле - ма, ту - га го - ле - ма де - вој - ко.

Пример бр. 139: Убава, добра девојко (свадбена); Доње Стопање; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 171), Верка Стаменковић

Музички примерак у 2/4 временском метру. Темпо је означено као ♩ = 68. Мелодија је изведена на виолини. Текст песме је: Цви-ли, пи-шти, цви-ли, пи-шти, цви-ли, пи-шти, у го-ру зе-ле-ну.

Цвили, пишти у гору зелену,
Да л' су виле ел су љуте змије?
Несу виле, несу љуте змије,
Да су змије под камен би биле,
Да су виле у гору би биле,
Но су тоја китени сватови.
Најнапред је Стеван младења,
Па по њега нанина невеста.
Наљути се Стеван младожења,
Па одломи грану божурову,
Па удари нанину невесту,
Удари ју по танке мараме,
Невеста је мртва припаднала,
Проговара нанина невеста:

”Скупите се кићени сватови,
 Копајте ми гроба међу цркву
 Посадите јелу танковиту.
 Проговара Стеван младожења;
 - Скупите се, Хиљаду сватови,
 Ископајте гроба до колена,
 Сараните нанину невесту;
 Над главу гу ружу посадите,
 Над груди гу цркву направите,
 Под ноге гу бунар ископајте.
 Ко је дика, с ружу нек се кити,
 Ко је болан, цркве нека иде,
 Ко је жедан, воду нека пије.

Варијанта текста:

Шта се оно у гору белеје.
 Да л’је иње, да л’бело ковиље?
 Неје иње ни бело ковиље,
 Но си тоја кићени сватови.
 Најнапред је Стеван младожења ...
 Текст који следи је исти као у предходј варијанти.

Пример бр. 140: Цвили, пишти у гору зелену (свадбена песма која се пева док су сватови по путу); Бабичко; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 172), Видосава Илић, Бабичко.

$\text{♩} = 77$

Мет’ла но - гу на зен - ги - ју, па све ве - ли не - ћу,
 а на ку - ма на - ми - гу - је да се ко - ла кре - ћу.

Варијанта

не - ћу, а на ку - ма да се ко - ла кре - ћу.

Пример бр. 141: Метла ногу на зенгију (свадбена песма која се пева пред полазак невесте, док су сватови по путу); Бошњаци; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 177), Босанка Шушулић из Власотинца

$\text{♩} = 60$

Бре ди - зај се, бе - ла Ле - но,
 си - ви со - кол за ра - ње - ње.

Бре дизај се бела Лено.
 Сиви сокол за рањење,
 Сиви сокол за рањење,
 Бела Лена за љубљење.

Пример бр. 142: Бре дизај се бела Лено (свадбена песма); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 178), Добривоје Каписазовић

$\text{♩} = 60$

По-ду - ну - ше са - ба - зор - ски ве - тро - ви,
 о - тво - ри - ше на ђул - баш - чи ка - пи - је.

Подунуше сабазорски ветрови,
 Отворише на ђулбашти капије,
 Па развише у ђулбашти ружице,
 Испод руже ситна трава зелена,
 А на трави испружена девојка!

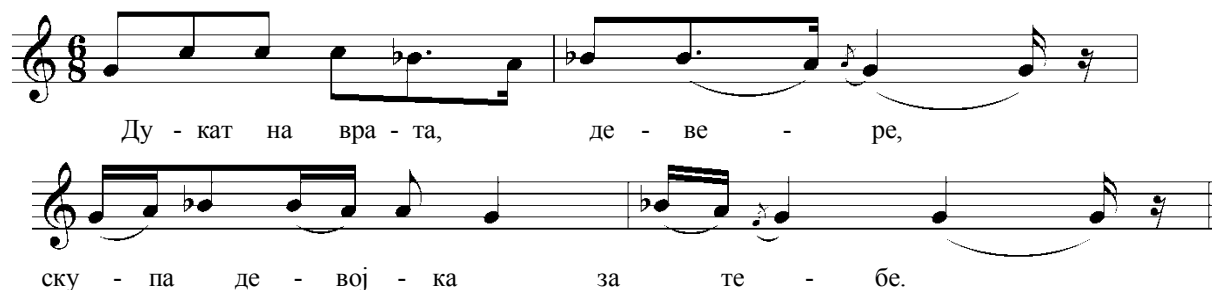
Пример бр. 143: Подунуше сабазорски ветрови (свадбена песма - за совром); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 183), Јован Јовановић

$\text{♩} = 108$

Ду - кат на вра - та, де - ве - ре,
 ску - па де - вој - ка за те - бе.

ИСТИ ПРИМЕР У 6/8 ТАКТУ

♩ = 108

Музички пример у 6/8 такту. Темпо је 108 удара по минути. Мелодија је на горњем стафу, а придруженије на доњем стафу. Текст је исписан испод нотних знакова.

Пример бр. 144: Дукаг на врата (свадбена песма - пева се док се невеста облачи); Власотинце; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 187), Босанка Шушулић

Музички пример у 4/4 такту. Темпо је 94 удара по минути. Мелодија је на горњем стафу, а придруженије на доњем стафу. Текст је исписан испод нотних знакова.

Сву ноћ оди, ништа не наоди,
Кад би зора, девојче украдо,
Украдо га из мајкине черге,
Пренесо га татку преко кућу,
Одведе га у гору зелену,
Врза коња за јелу зелену,
А девојче за ту десну руку,
Па си лево мало а преспијем,
Кад се диго, нигде ништа нема,
Кад погледам ж, девојче побегло,
Кад погледам коња ми одвело.
Терам трага до Белога града,
Кад ујутро у Београд рано,
Кад погледам, девојче се шета,
Кад погледам, и коња си води,
Коња води, коња препродава ...

Пример бр. 145: Сву ноћ оди, ништа не наоди (свадбена песма); Бабишко; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 194), Миља Илић и Јевросија Николић

♩ = 60

Сву ноћ о - дим ни-шта не на - - о - дим.

Сву ноћ одим, ништа не наодим,
 Кад у зору, девојче украдо,
 Украдо га из мајкине черге,
 Проведо га кроз чичини двори,
 Изведо га горе на ледине,
 На лединеу ладне планине.
 Вржем коња за јелу зелену,
 А сокола за грању јелову,
 А девојче за руку десницу,
 А ја леко мало да преспијем ...

Пример бр. 146: Сву ноћ одим, ништа не наодим (свадбена песма); Накривањ; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 196), Цвета Стојановић

♩ = 60

Ај! Ве - че - ра - смо
 го - спод-ске ве - че - ре, го - спод-ске ве -
 че - ре, Ај, ве-че-ра - смо.

Ај, вечерасмо господске вечере,
 Вечерасмо и цуре гледасмо,
 Једна носи лале позлаћене,
 Ја се суну лале да вој узем,
 Иста цура лале не си дава.

Пример бр. 147: Ај, вечерасмо господске вечере (свадбена); Доња Лакошница; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 199), Светислав Филиповић

♩ = 104

Град гра ди - ла бе - ла Ја - на,
град гра - ди - ла бе - ла Ја - на.

Град градила бела Јана,
Па се у град затворила.
Оздол иду Липовчани
Да одробу белу Јану.
Бише, бише, не могаше.
Кад пођоше, заплакаше.
Отуд иду Чекминчани
Да одробу белу Јану.
Бише, бише, не могаше.
Кад пођоше заплакаше.
Отуд иду Бабичани
Да одробу белу Јану.
Бише, бише па разбише,
Белу Јану одробише
И на дом је одведоше.

Пример бр. 148: Град градила бела Јана (свадбена); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 203), Чедомир Јанковић³¹³

♩ = 60

Сла - веј ми по - је, пре - по - је, ду - де,
пре - по - је, на Јо - ва - но - ви про - зо - ри,
на Јо - ва - но - ви про - зо - ри.

³¹³ Пример је у оригиналу записан у 6/4 такту

Славеј ми поје, препоје,
 На Јованови прозори:
 - Дизај се, млади Јоване,
 Девојка ти је побегла,
 Пратила ти је поздравје,
 Да ву (ј)отидеш на свадбу,
 Да бу (ј)опростиш венчање!
 ”Ни ћу гу идем на свадбу,
 Ни ћу гу простим венчање!”

Пример бр. 149: Славеј ми поје, препоје (свадбена); Горина; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 211), Живоин Стојановић

$\text{♩} = 64$

Сла - вуј ми по - је, пре - по - је,
 сла - вуј ми по - је, пре - по - је.

Славуј ми поје, препоје,
 На Јованини прозори:
 ”Дизај се, млади Јоване,
 Девојка ти се одаде,
 Пратила ти је поздрави,
 Ти да вој идеш на свадбу,
 Ти да бој барјак понесеш!”

Пример бр. 150: Славеј ми поје, препоје (свадбена); Слатина (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 211), Драгоњуб Савић

♩ = 54

Еј! Го - ром ше - та мла - ди Ра - ди
во - је, мла - ди Ра - ди - во - је.

Гором шета млади Радивоје,
 Гором шета, гора му говори:
 ”Јеси л’ жењен млади Радивоје?”
 - Нисам жењен, мислим да се женим,
 Док постигне Борика девојка!
 То зачу Борикона браћа,
 Сазидаше кулу од камена,
 Затворише Борику девојку.
 Бога моли млади Радивоје:
 Дај ми, боже, илињске громове,
 Да разбијем кулу од камена,
 Да изведем Борику девојку!

Пример бр. 151: Гором шета млади Радивоје (свадбена); Д. Лакошница; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 217), Зора и Стојан Лазаревић

♩ = 74

По - ђи по - ђи, мил ста - реј - ко
по - ђи, по - ђи, мил ста - реј - ко.

Пример бр. 152: Пођи пођи, мил старејко (свадбена, прва се када се “растурају“ сватови); Чифлук Бунушки; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 219), Злата Лукић

$\text{♩} = 72$

По - ђи, по - ђи мил' ста - реј - ко,
ми - ле мој, ми - ле - мој!

Пођи ми, пођи, старејко,
Снајке се је досадило
Слижећи рујно вино,
Ломећи бел погаче!
Пођи, пођи мили куме,
Снајке се је досадило
Слижећи рујно вино,
Ломећи бел погаче!

Пример бр. 153: Пођи ми, пођи, мил старејко (свадбена, пева се када полази кум или стари сват. Иста мелодија пева се и при стрижи); Дадинце; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 220), Видосава Поповић

$\text{♩} = 60$

По-ђи ми, по - ђи ста-реј-ко, ста-реј-ко.

Пођи ми, пођи, старејко,
Тавне су ноћи, старејко!
Седи ми, седи, стареко,
Дуги су ноћи старејко!
Пођи ми, пођи, старејо,
Празно је буре, старејко,
Седи ми, седи старејко,
Пуно је буре, старејко!

Пример бр. 154: Пођи ми, пођи, старејко (свадбена); Доње Стопање; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 222), Вера Стаменковић, текст по казивању Ђорђа Стојчевића

♩ = 100

По - ђи ми по - ђи, ста - реј - ко,
кад - ни су дру - ми мо - ре, ста - реј - ко.

Пример бр. 155: Пођи ми пођи, старејко (свадбена); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 225), Чета Јанковић

♩ = 80

Стри-жи, стри - жи ми-ли ку - ме, не - кај - се,
сти-жи стри-жи, ми-лику - ме, ми-лику - ме, не - кај - се.

Стрижи, стрижи, мили куме,
Не кај се!
Мајка готви бели дари,
Не кај се!
Да дарује мила кума,
Не кај се!
Татко коље вакло јагне,
Не кај се!
Да угости мила кума,
Не кај се!

Пример бр. 156: Стрижи, стрижи, мили куме (свадбена); Слатина; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 233), Крстана Стојковић

♩ = cca 80

О - ми - ле ми, ја - го - до, о - ми - ле ми, ја - го - ди - це,
 о - ми - ле ми у се - ло де - вој - че,
 о - ми - ле ми у се - ло де - вој - че.

Пример бр. 157: Омиле ми Јагодо (стижбарска); Брза (лесковачки крај); записала записала Злата Марјановић Крстић, *Вокална музичка традиција села Брзе*, Лесковачки зборник, XXXVIII, 1998. (пример бр. 34), Нада Јовановић (1940)

♩ = 69

Ко - му ме ве - нац ви - је - мо -
 ко - му ми ве - нац ви - је - мо.

Кому ме венац вијемо, кому ми венац вијемо.
 Милан се жени татков син, Милан се жени татков син.
 Венац му плетемо с песмама, венац му плетемо с песмама.

Пример бр. 158: Кому ме венац вијемо (свадбена - на сина); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Јаворка Здравковић (1941)

♩ = 100

Еј, ој ти мла - да не - ве - сто, ој ти мла - да не - ве - сто.

Ој ти млада невесто, ој ти млада невесто,
 Што се млада удаде, што се млада удаде.
 Ил је вара превара, ил је вара превара.
 Ил су тешке магије, ил су тешке магје.
 Није вара превара, није вара превара.

Нису тешке магије, нису тешке магије.
 Већ сам сама волела, већ сам сама волела.
 Младо момче узела, младо момче узела.

Пример бр. 159: Ој ти млада невесто (свадбена); Преконога (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Владенка Петровић (1937)

♩ = 63

Еј, Бар Ма-рин-ко с'нем-циви-но пи-је,
 не - мач - ко га ви - но о - по - и - ло. Ој

Бар Маринко с'немци вино пије,
 немачко га вино опоило.
 Па си ћерку на немци продаје,
 ем је деје, ем ју саветује,
 ћеро Јело моја паметница,
 када прођеш по будима града.
 Старо младо све у руку љубај
 да те људи за човека броје.

Пример бр. 160: Бар Маринко с' немци вино пије (свадбена); Преконога (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Владенка Петровић (1942)

ВАРИЈАНТА

Какве ово делије дојдоше,
 Ни и знамо, ни и познавамо.
 На порачки у двор улегоше,
 На порачки врата отворише.
 На сред двора огањ накладоше,
 Окол огањ копље пободоше.
 Окол огањ копље пободоше,
 и за копља коњи повезаше.

Пример бр. 161: Какве оно делије дојдоше (свадбена); Преконога (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Владенка Петровић (1942)

♩ = 66

Два се мла-ди о - гле - њу - ју -

у ша - ре - но о - гле - да - ло.

Два се млади оглеђују, у шарено огледало.
 У шарено огледало, чије лице поубаво?
 Чије лице поубаво, невестица поубава.
 Невестица поубава, поубава повисока.

Пример бр. 162: Два се млади оглеђују (свадбена); Доњи Душник, Заплање (нишки крај);
 запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

ВАРИЈАНТА

Невен вене у градине,
 никој нема да га бере.
 Само момче и девојче.
 Куде браше туј заспаше,
 па си спаше до полноћи.
 Поче момче да врагује.

Пример бр. 163: Невен вене у градине (пева се младенцима); Доњи Душник, Заплање
 (нишки крај), запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 122

У се - ло - у се - ло кав - га мо-ре

го - ле - ма, - де - вет се

У село, у село кавга море голема,
 Девет се брата, девет се брата мори делише.
 Десета, десета брата мори женише.
 Викаше, викаше сесту мори да дојде.
 Сестро се, сестро Савике мори помагај.
 Тешка је, сестро мори делидба.
 Потешка, потешка сестро мори женидба.
 Сас криву, сас криву Јану море овчарку.
 Аберим, аберим прати море Савика,
 Не могу, не могу браћо море да дојдем,
 Мушко ми, мушко ми дете море на руке,
 Од скоро, од скоро браћо море рођено.

Пример бр. 164: У село кавга море голема (свадбена); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

Изникну ми струк горов цвет, у таткови равни двори.
 У таткови равни двори, тој не беше струк горов цвет.
 Тој не беше струк горов цвет, тој му беше син јединац.
 Тој му беше син јединац, татко оће да га жени.
 Татко оће да га жени, а он неће да се жени.
 А он неће да се жени, него чека сиротицу.
 Него чека сиротицу, сиротицу лепотицу.

Пример бр. 165: Изникну ми струк горов цвет (свадбена); Доњи Душник, Заплање, (нишки крај), запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 80

The image shows a musical score for a song in 2/4 time. The tempo is marked as ♩ = 80. The key signature has two flats (B-flat and E-flat). The melody is written on a single staff. The lyrics are: При-ја - те - љу ка - мо тво - ја вар - ба (ј)? There is an upward-pointing arrow above the second measure. A slur with the number '5' above it covers the notes for 'вар - ба'. A dashed line underlines the notes for 'вар - ба'.

Пријатељу, камо твоја варба,
Што си рекал на прва нишана?
Што си текал, немој да порекнеш,
Ће доведеш свирка и тамбуре,
Ће доведеш момци играорци
Ће доведеш моме песмопојке.

Пример бр. 166: Пријатељу, камо твоја варба (на свадби, када сватови дођу по невесту); Рујник (нишки крај); Ана Хофман, Александра Марковић, *Вокана музичка традиција околине Ниша*, Београд, 2005. (пример бр. 104.) певала Ружа Здравковић (Хум, 1924.)

СЛАВСКЕ ПЕСМЕ

♩ = 64

Музички нотни запис са два реда. Први ред је мелодија, други ред је бас линија. Темпо је означено као ♩ = 64. Кључ је један бемол (F) и 4/4 такт. Текст песме је: Кој ми служи славу, слава му, боже, помогни.

Кој ми слу - жи сла - ву,
сла - ва му, бо - же, по - мо - гни.

Кој ми служи славу,
Слава му, боже, помогни.
Кој ми служи свеци,
Свеци му, боже, помогли!

Пример бр. 167: Кој ми служи славу (славска); Д. Стопање; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 247), Лепосава Мирка Живковића

♩ = 68

Музички нотни запис са два реда. Први ред је мелодија, други ред је бас линија. Темпо је означено као ♩ = 68. Кључ је један бемол (F) и 2/4 такт. Текст песме је: Што-ми је мило да гледам, што ми је мило да гледам. У бас линији постоје ознаке 'Vib.'.

Што-ми је ми - ло да гле-дам,
што ми је ми - ло да гле -дам.

Што ми је мило да гледам.
Кићено небо са звезде.
Кићена совра сас гости.
Нај на крај седи Илија,
до њеда сестра Марија.
У руке држи Христоса.
Дунуше вили ветрови,
отеше дете Христоса.
Марија виче што може.
Леле мој брате Илијо.
Отеше дете Христоса.
Не плачи сестро Маријо.
Ја имам коња крилта,

ја имам кола огњова.
 Стигњућу вили ветрови,
 отећу дете Христоса.

Пример бр. 168: Што ми је мило да гледам (славска); Гацин Хан, Заплање, (нишки крај);
 запис: Слободан Кодела, певала Љубица Николић (1948)

♩ = 97

Кој ми пи - је - слав - не - ча - ше,
 по - мог - ле му сла - ве бо - же.
 и - сам - го - спо дин - Бог.
 Је - ди-на сла - во по - мо - гни,
 Све - ти Ни - ко - ло по - мог - ни,
 А - ли-луј Бо - же, а - ли - луј,
 го - спо - ди Бо - же по - ми - луј.
 го - спо - ди Бо - же по - ми - луј.
 го - спо - ди Бо - же по - ми - луј.

Кој ли ми пије славне чаше,
 Помогле му славе боже и сам господин Бог.
 Једина славо помогни, господи Боже помилуј.
 Свети Николо помогни, господи Боже помилуј.
 Алилуј Боже, алилуј, господи Боже помилуј.

Пример бр. 169: Кој ли ми пије славне чаше (славска); Дукат (нишки крај); запис:
 Слободан Кодела, певала Косовка Николић (1937)

♩ = 97

Кој ми пи - је сла - ве Бож - је,
 по - мо - гле - му сла - ве Бож - је,
 и сам го - спод је - ди - ни.

Кој ми пије славе Божје,
 Помогле му славе Божје,
 И сам господ једини.

Пример бр. 170: Кој ми пије славе Божје (славска); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946)

♩ = 78

Што ми је - ми - лој да гле - дам -
 ки - ће - но - не - бој сас дзвез - де.

Што ми је милој да гледам,
 Кићено небој саз дзвезде.
 Кићено небој саз дзвезде,
 Кићену совру саз гости.
 Најнакрај седи Илија,
 До њега сестрај Марија.
 До њега сестрај Марија,
 У руке држи Ристоса.
 Дунуше вириј ветрови,
 Однеше дете Ристоса.
 Заплака сестрај Марија,
 Брат ги Илија тешеше.
 Не плачи сесто Маријо,
 Ја имам кола гвоздена.
 Па имам коњи крилати,
 Ћу стигнем вири ветрови.
 Ћу стигнем вири ветрови,
 Ћу врнем дете Ристоса.

Упреже свети Илија,
 Упреже коњи крилати.
 Па узе кола гвоздена,
 Те стиже вири ветрови.
 Те стиже вири ветрови,
 Те врну дете Ристоса.

Пример бр. 171: Што ми је милој да гледам (славска); Вукманово (нишки крај); запис:
 Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

$\text{♩} = 107$

Све ра-ки-ја, па ра-ки-ја, а за ме-зе све тор-ши-ја,
 шиб-ну се ло-за о-ко ло-гра-да. На-пу-ни ча-ше,
 го-спо-дана-ша. Ло-зи-це на-ша из ви-но-гра-да.
 Здра-ви-ца ми тво-ја Ми-ла-не,
 Здра-ви-ца ми тво-ја Јо-ва-не.
 Да-де род-ност го-спод Бог, да-де здра-вље дра-ги Бог, да се ра-ђа, да се сло-же,
 дај ти на-ма дра-ги Бо-же, у њи-ви-цу све пше-ни-цу, а у бр-до и ло-зи-цу,
 здра-ви-ца ми тво-ја Сто-ја-не, здра-ви-ца ми тво-ја Ду-ша-не.

Све ракија, па ракија,
 А за мезе све торшија,
 Шибну се лоза око лограда.
 Напуни чаше, господа наша.
 Лозице наша из винограда.
 Здравлица ми твоја Милане,
 Здравлица ми твоја Јоване.

Даде родност господ Бог,
 Даде здравље драги Бог,
 Да се рађа, да се сложе,
 Дај ти нама драги Боже,
 У њивицу све пшеницу,
 А у брдо и лозицу,
 Здравлица ми твоја Стојане,
 Здравлица ми твоја Душане.

Пример бр. 172: Све ракија, па ракија (здравлица); Вукманово (нишки крај); запис:
 Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 114

Ред, ред и у ча-шу мед. Пи, пи, дра-ги Ми-ко,
 на те-бе је ред. Ми-ка ча-шу све и-спи-о, па је Јо-ви на-здра-ви-о,
 Пи, пи бра - те Јо - во, на те - бе је ред.
 Ред, ред и у ча-шу мед Јо-ва ча - шу све ис-пи-о,
 па Дра-га - ну на - здра-ви - о, пи, пи, ти Дра- га - не,
 на те - бе је ред. Дра-ган ча-шу све и - спи-о, па је Гми-тру
 наз-дра-ви-о Пи, пи бра-те Гми-трена-те - бе је ред ...

Ред, ред и у чашу мед.
 Пи, пи, драги Мико,
 На тебе је ред.
 Мика чашу све испио,
 Па је Јови наздравлио,
 Пи, пи брате Јово,

На тебе је ред.
 Ред, ред и у чашу мед.
 Јова чашу све испио,
 Па Драгану наздравио,
 Пи, пи, ти Драгане,
 На тебе је ред.
 Драган чашу све испио,
 Па је Гмитру наздравио ....

Пример бр. 173: Ред, ред и у чашу мед (пева се у оквиру славског обичаја); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 76

Бел Бо- ја - но не пој тол-ко ра - но - о

- ста - ле ми ов - це не - му - зе - не.

Бел Бојано не пој толко рано,
 Остале ми овце немузене.
 Остала ми пцета нерањена,
 И котлићи моји непуњени.
 И јагањци мали недојени,
 због убаву песму што гу појеш.
 Литну лудо младо од појату,
 да те најдем доле по ливаде.
 Бел Бојано не пој толко рано,
 остале ми овце немузене.

Пример бр. 174: Бел Бојано не пој толко рано, (пева се при светковању св. Трифуна када се реже виноград), Вукманово (нишки крај), запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 72

До - ма - ћин ми сла - ву пи - је,
 Го - спо - де Бо - же, а - ли - луј,
 а - ли - луј Бо - же по - ми - луј.

Пример бр. 175: Домаћин ми славу пије (славска); Брза (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 242) Живојин Петровић (1910-?) и Живојин петровић (1908-?)

ИГРЕ СА ПЕВАЊЕМ, ШАЉИВЕ ПЕСМЕ, ДЕЧИЈЕ ПЕСМЕ, ПРИПЕВКЕ, ПЕСМЕ
У КОЛО

♩ = 84

За - ре - кло се, пре - ре ко се, бре,
за - ре - ко се пре - ре - ко се, ле-ле бре.

Зареко се, пререко се,
Да не узнем младо момче,
А ја узе још помладо,
Па узајим аршим платно,
Да му скројим кошуљицу,
Престаде му за торбицу.
Ја му скројим и торбицу,
Па га прати на орање.
Сина киша заросила,
Сви орачи дом дођоше,

Мој га орач јоште нема,
Па отидо да га тражим.
Ајде, ајде, низ ливаде,
Па га нађо под печурку,
Па га тури у скутачу.
Носи, носи, та до дома,
Па га тури при огњиште,
Прсну жишка, изгоре га.
Јаој, леле, куку мене,
Малко мало, малко голо,

Ми га (ј)оште изгоремо.

Пример бр. 176: Зареко се, пререко се (шаљива); Д. Стопање; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 253), Богољуб Коцић, из окол. Власотинаца. Текст по казивању Наде Коцић из Власотинаца.

♩ = 104

Ај-де по-па-ди - јо, о - ме-си - ми ле - ба,
дум-ба лум-ба, дум-ба лум-ба, о - ме - си - ми ле - ба.

Пример бр. 177: Ајде попадијо (шаљива); Д. Стопање; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 253), Богољуб Коцић

♩ = 96

Ај, мо - ри Ву - ко, де - вој - ко,
Ај, мо - ри Ву - ко, де - вој - ко.

Ај, мори, Вуко девојко,
Потерај ми вукове,
Низ те густе лугове!
”Не могу их терати,
Косе су ми дугачке
Може да се замрсе,
За те густе купине!”

Пример бр. 178: Ај, мори, Вуко девојко (игра с певањем постала од лазаричке песме); Д. Стопање; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 258), Лепосава Живковић

♩ = 88

И - де де - да од о - ра - ње, Бе - ла Ра - да од ко - па - ње,
Ој, Ра - до, Бе - ла Ра - до, дај да љу - бим ли - це мла - до!

Иде деда на орање,
Бела Рада од копање,
Ој, Радо, бела Радо,
Дај да љубим лице младо!
Иде деда од орање,
Стара баба од копање,

Ој Радо бела Радо,
Дај да љубим лице младо!
Стари деда траву коси,
А баба му ручак носи,
Ој Радо бела Радо,
Дај да љубим лице младо!

Пример бр. 179: Иде деда на орање (шаљива); Брза; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 261), Живојин Петровић

♩ = 72

Се - ди је - жа у о - ра - ње, је - жо - ле,
 дра - жо - ле, па - зи бра - та свог, је - жо - ле,
 дра - жо - ле, па - зи бра - та свог.

Седи јежа у орање,
 Жежолe, дражолe, пази брата свог!
 Дик се, јежо, из орање,
 Жежолe, дражолe, пази брата свог!
 Ди гни јежо леву руку,
 Жежолe, дражолe, пази брата свог!
 Дигни, јежо, десу руку,
 Жежолe, дражолe, пази брата свог!
 Дигни, јежо, леву ногу,
 Жежолe, дражолe, пази брата свог!
 Дигни, јежо, десну ногу,
 Жежолe, дражолe, пази брата свог!

Пример бр. 180: Седи јежа у орање (шаллива дечја песма уз игру); Брза (лесковачки крај);
 М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 263),
 Ученице основне школе Брза

♩ = 80

Је - ле - но, де - вој - ко, а де - си ми би - ла,
 Је - ле - но, де - вој - ко, а де - си ми би - ла.

Јелено, девојко, а де си ми била?
 - Јоване, драгане, у варош сам била!
 Јелено, девојко, а шта си купила?

- Јоване, драгане, свиљу сам купила!
 Јелено, девојко, шта ће ти свиља?
 - Јоване, драгане, свиља за пешкира!
 Јелено, девојко, шта ће ти пешкири?
 - Јоване, драгане, оћу се удавам!
 Јелено, девојко, оћеш ли за мене?
 - Јоване, драгане, нашла сам ти ману!
 Јелено, девојко, какве су ми мане?
 - Јоване, драгане, што пушиш дувана!
 Јелено, девојко, ја ћу га баталим!

Пример бр. 181: Јелено, девојко (шалџива); Бабичко; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 268), Миља Илић и Јевросија Николић

♩ = 60

Музичка нотација за пример бр. 181. Напомена: ♩ = 60. Музика је у 2/4 такта. Прва линија садржи прва два такта са текстом: Ве - тар ми ве - је го - ру ле - ле - је, ду - шо, . Друга линија садржи остатак мелодије са текстом: ве - тар ми ве - је го - ру ле - ле - је.

Пример бр. 182: Ветар ми вије (шалџива); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 270), Петрија Лукић

♩ = 80

Ко-га ће-те да-ми да-те, тран-да
ви-ле мој, трен-да ви-ле мој!

Кога ћете да ми дате,
Трандавиле мој?
- Ће ти дамо стару бабу.
Трандавиле мој!
А шта ће ми стара баба,
Трандавиле мој!
- Да ти меси тазе проју,
Трандавиле мој!
Нит ми треба стара баба,
Трандавиле мој!
Нит ми треба тазе проја,
Трандавиле мој!

Кога ћете да ми дате,
Трандавиле мој?
- Ће ти дамо младу мому,
Трандавиле мој!
А шта ће ти млада мома,
Трандавиле мој!
- Да ти носи тазе воду
Трандавиле мој!
Дајте мени младу мому,
Трандавиле мој!
Дајте мени тазе воду,
Трандавиле мој!

Пример бр. 183: Кога ћете да ми дате (жетелачка игра с певањем); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 277), Милена Стојчевић

♩ = 80

Де - вој - ко мо - ја, на - пој ми ко - ња,
де - вој - ко мо - ја, на - пој ми ко - ња.

Девојко моја, напој ми коња.

Пример бр. 184: Девојко моја (шаллива); Д. Стопање; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 268), Лепосава Живковић

♩ = 196

Де - вој - ко мо - ја, на - пој ми
ко - ња, Де - вој - ко мо - ја,
на - пој ми ко - ња.

Пример бр. 185: Девојко моја (игра с певањем); Слатина; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 281), Драгољуб Савић

♩ = 80

Врагна - не - се три де - вој - ке, Ја - но, Ја - но,
врагна - не се три де - вој - ке ој, Бо - ја - но!

ИСТИ ПРИМЕР У 6/8 ТАКТУ

♩ = 80

Врагна - не - се три де - вој - ке, Ја - но, Ја - но,
врагна - не се три де - вој - ке ој, Бо - ја - но!

Пример бр. 186: Враг нанесе три девојке (шаллива); Бабичко; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 286), Миља Илић, и Јевросија Николић

♩ = 80

Пре - ди ће - ро, тан - ку жи - цу,
па ће на - на да те да - де,
за ко - ла - ра да - те да - де! ко-лар - ска гла - ва
на бра - ву спа - ва, не-ћу ти-га мај - ко ја!

Преди ћеро танку жицу,
Па ће нана да те даде,
За колата да те даде!
- Коларска глава на браву спава,
Нећу ти га, мајко, ја!
Преди ћеро танку жицу,
Па ће нана да те даде,
За козара да те даде!
- Козарска глава на тојагу спава!
Нећу ти га, мајко, ја!

Преди ћеро танку жицу,
Па ће нана да те даде,
За коњара да те даде!
- Коњарска глава на зобницу спава,
Нећу ти га, мајко, ја!

Преди ћеро танку жицу,
Па ће нана да те даде,
За овчара да те даде!
- Овчарска глава на земљицу спава,
Нећу ти га, мајко, ја!

Преди ћеро танку жицу,
Па ће нана да те даде,
За ратара да те даде!
- Ратарска глава целу зиму спава,
Оћу ти га, мајко, ја!

Пример бр. 187: Преди ћеро танку жицу (шаљива); Мирошевце; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 284), Група девојчица

♩ = 224

Ста - но, ду - шо Ста - но, про - да-ваш - ли
ли - це, Ста - но, про-да-ваш-ли ли - це?

Стано, душо Стано, продаваш ли лице?
- Момче, море, момче, лице сам продала,
Лице сам продала јучер у недељу,
Јучер у недељу на меку постељу!
Стано, душо Стано, продаваш ли очи?
- Момче, море, момче, очи сам продала,
Очи сам продала јучер у недељу!

Пример бр. 188: Стани, душо Стано (шаљива); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 288), Душан Николић

♩ = 60

По - тур - чи се по - па - ди - ка,
по - тур - чи се по - па - ди - ка.

Пример бр. 189: Потурчи се попадика (шаљива); В. Копаница; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 291), Велика Беговић

♩ = 126

За - спа-ла де - во - ој - ка, за - спа-ла де - вој - ка.

Заспала девојка,
 На брег, на камена,
 Будило гу момче:
 ”Устани, девојче,
 Зађоше ти овце!”

Заспала девојка
 На брег, на камена,
 Љубило гу момче:
 ”Устани, девојче,
 Зађоше ти овце!”

Пример бр. 190: Заспала девојка (шалџива); Слатина; (лесковачки крај); М. Васиљевић,
Народне мелодије лесковачког краја, Београд, 1960. (пример бр. 304), Стана Ђорђевић

♩ = 60

Ој пе - ли - не, мо - ре, бел пе - ли - не,
 а што си ми, мо - ре, у - ве - на - о?
 а што си ми, мо - ре, у - ве - на - о де!

1) вар.

У ве - на - де!

Ој пелине, бел пелине,
 А што си ми увнао,
 Да' ти змија корен гризе,

Ил ти вода корен копа?
 - Нит ми змија корен гризе,
 Нит ми вода корен копа:
 Два се млади миловаше,
 На мене се наслонише,
 Из корен ме искрутише,
 Зато сам ти увенуо!

Пример бр 191: Ој пелине, бел пелине (шаљива); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 306), Драгутин Ђорђевић

Ој не - ве - не ше - сто - ре - де,
 Ој не - ве - не, ше - сто - ре - де.

Ој невене шесторедe,
 Шесторедe, шестопере,
 А што си ми увенао
 И у пера осушио,
 Да л' ти змија корен гризла,
 Ил те вода подкопала?

- Нит ми змија корен гризла,
 Нит ме вода подкопала,
 Невеста ме исчупала,
 У киту ме искитила,
 Па колевку закитила,
 Зато сам ти увенуо!

Пример бр. 192: Ој невенe шесторедe (шаљива); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 307), Бранислава Динић

$\text{♩} = 72$

Ни - ко - ло, гај - ле, го - ле - мо, ца - нам,

Ни - ко - ло, гај - ле, го - ле - мо.

Николо, гајле големо,
 Не ми погурај девојче,
 Малко ли ти је донела:
 Шарену чергу на кола,
 Шарену краву сас теле,
 И теле ву је шарено!

Пример бр. 193: Николо, гајле големо (шаљива); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 313), Душан Николић

$\text{♩} = 56$

Ај, ме - се - чи - на, ој на - но!

Ај, ме - се - чи - на, ој на - но!

Ај, о - греј ме - не за - ра - но,

Ај, о - греј ме - не за - ра - но!

Ај! Месечина, ој нано,
 Ај, Огреј мене зарано,
 Ај, Не залази најрано,
 Ај, Ће одимо у плено,
 Ај, Да пленимо невесту,
 Ај, И две њојне другачке.

Пример бр. 194: Ај! Месечина, ој нано (шалџива); Тодоровце; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 314), Влада Младеновић

$\text{♩} = 92$

Ја ис - про - си ми - ље мо - је, у се - лу де
 вој - ку, мо - ре, ај, хај, ми - ље мо - је,
 у се - лу де - вој - ку, мо - ре.

Ја испроси, миље моје,
 У селу девојку, море.
 Ја је испросим, миље моје,
 А село је не да, море.

Пример бр. 195: Ја испроси, миље моје (шалџива); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 321), Добривоје Капизовић

♩ = 150

По - по и - ма јед - но ма - га - рен - це,
По - по и - ма јед - но ма - га - рен - це.

Попо има једно магаренце.
Свило шија и оно ће умре.
Ако умре, штета бити неће:
главата на попо лажичарник,
зубите на попо забројнице,
а кожата на попа мантија.

Пример бр. 196: Шаљива песма за децу из јужне Србије. Запис В. Ђорђевић. Упоредити са М. А. Васиљевић., *Нотно певање*, I, стр. 68.

♩ = 103

Еј, - ре-че чи-ча да ме же-ни, да-нас о - ће, су-тра не-ће,
а ја пој-до сам да тра-жим, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај.
Еј, про-ђо се-ло ра-зби че-ло, прој-до друго разби груди, про-ђо тре-ће ра-зби пле-ћке,
у че-твр-то ко-ло иг-ра, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај, дзум-бај.

Еј, рече чича да ме жени,
Данас оће, сутра неће,
А ја појдо сам да тражим,
Дзумбај, дзумбај, дзумбај, дзумбај,

Дзумбај, дзумбај, дзумбај, дзумбај.

Еј, прођо село разби чело,
Пројдо друго разби груди,
Прођо треће, разби плећке,
У четврто коло игра,
И у коло Дрнде бело,
Дзумбај, дзумбај, дзумбај, дзумбај,
Дзумбај, дзумбај, дзумбај, дзумбај.

Па ја питам Дрнде бело,
Оћеш ли ме Дрнде бело,
Зумбај, зумбај, зумбај, зумбај,
зумбај, зумбај, зумбај, зумбај.

Оћу, оћу заш' да нећу,
Иди дома спремај кола,
Па се вртај да ме возиш,
Дзумбај, дзумбај, дзумбај, дзумбај,
Дзумбај, дзумбај, дзумбај, дзумбај.

Ја си одо дом за кола,
И упрего биволине,
а те спице криве жице,
па отидо низ водице,
Зумбај, зумбај, зумбај, зумбај,
зумбај, зумбај, зумбај, зумбај.
Док се Дрнде начинило,
Док се Дрнде начешљало,
Врчву масло измазало,
Товар чешља покршило,
Кило вашке извадило,
Дзумбај, дзумбај, дзумбај, дзумбај,
Дзумбај, дзумбај, дзумбај, дзумбај.

Ој ти свекре дивљи вепре,
Што се чудиш, што ме блудиш,
Није њему један татко,
Није њему један братко,
Дзумбај, дзумбај, дзумбај, дзумбај,
Дзумбај, дзумбај, дзумбај, дзумбај.

Пример бр. 197: Дзумбај, дзумбај (Дрнде бело), (шаљива), Вукманово (нишки крај);
запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Годоровић (1946)

$\text{♩} = 69$

Са - дил ми де - да три а - ра лу - ка,
оф, ле - ле ку - ку ме - не, три а - ра лу - ка.

Садил ми деда три ара лука,
Оф, леле куку мене, три ара лука.
Одоздол иду до три девојке,
Оф леле, куку мене, до три лоповке.
Увати деда теј три девојке,
Оф леле, куку мене теј три лоповке.
Прва му вика пуштај ме дедо,
Пуштај ме дедо, ја сам малена.
Пуштај ме дедо, ја сам малена,
Кад си малена штаћеш овдена.
А друга вика: Пуштај ме дедо,
Пуштај ме дедо ја сам ти унука.
Пуштај ме дедо ја сам ти унука,
Па кад си унукаштаћеш у лука?
А трећа вика: пуштај ме дедо,
Пуштај ме дедо ја сам попова.
Пуштај ме дедо ја сам попова,
Е кад си попова тад си готова.

Пример бр. 198: Садил ми деда три ара лука (шаљива); Вукманово (нишки крај); запис: С. Кодела, певао Драгиша Годоровић (1946)

$\text{♩} = 197$ ($\text{♩} = 66$)

Кла-ди-ше се, мо-ри мо - ме, мом-че и де - вој - че,
да ле - га - ју, да се не ди - ра - ју.
да ле - га - ју, да се не ди - ра - ју.

Кладише се, мори моме, момче и девојче,
Да легају, да се не дирају.

Момче дава, мори моме, седло и ђогата,
 А девојче ђердан око врата.
 Што рекоше то и учинише,
 Једно другом леђа окренуше.
 Кад је било ноћу, у пол' ноћи,
 Ал девојче из кревета скочи,
 Окрени се, море лудо младо,
 Мртвога те мајка окренула,
 Рипну момче море, кајно пушка,
 Свилен јорган почео да шушка.
 Тој рекоше, мори моме, па се дочепаше,
 Кревет пуче, даске попадаше.

Пример бр. 199: Кладише се, мори моме, момче и девојче (шаљива); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 106

Пу - че пуш - ка, пу - че пу - шкамо - ри
 их, ле - ле Ста - но, ме - ђу
 две пла - ни - не, ме - ђу две пла - ни - не.

Пуче пушка, пуче пушка мори их, леле Стано,
 Међу две планине, међу две планине.
 Стојан лежи, Стојан лежи џанум, их, море Стано,
 Међу две девојке, међу две девојке.
 Међу Јану, међу Јану џанум их, леле Стано,
 И међу Бојану.
 Јану љуби, Јану љуби џанум, их леле Стано,
 Јану љуби, ал' Бојану неће.
 Клела њега, клела њега џанум их, леле Стано,
 Клела њега, Бојана девојка.
 Окрени се, окрани се џанум, их леле Стано,
 лудо младо, мртвога те окренула мајка.
 Рипну Стојан, рипну Стојан море их, леле Стано,
 кајно пушка, па изгоре лепоту девојку.

Пример бр. 200: Пуче пушка, (шаљива); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 97

Ој, чи-ча о-ће да ме же-ни, чи-ча о - ће стри-на не-ће,
ја си пој - до сам да тра-жим зум-ба зум-ба зум-ба зум.

Ој, чича оће да ме жени, чича оће стрина неће,
ја си појдо сам да тражим зумба зумба зумба зум.
Ој, пројдо село разби чело, пројдо друго разби груди,
пројдо трећо најдо срећу, зумба зумба зумба зум.
Ој, у четврто коло игра, најнапред је дрнда бела,
аршин дуга три широка, зумба зумба зумба зум.
Ој, ја си пита дрнде бело, оћеш ли ме дрнде бело,
Оћу оћу ал како ћу, зумба зумба зумба зум.
Ој, иди дома спремај кола и повези кацу воду,
И повези ко чешљови и повези ћебад масло,
зумба зумба зумба зум.
Ој, док се дрнда окупал, кацу воду просипала,
Док се дрнда очешљала, ко чешљови потрошила,
док се дрнда намазала, ћебад масло измазала,
зумба зумба зумба зум.
Ој, кад појдомо на венчање јерам пуче бивол црче,
дрнда је се уплашила мушко дете је родила,
зумба зумба зумба зум.
Ој, свекар јој се стаде чути, ој ти свекре дивљи вебре,
што се толко чудом чутиш.
Ел ти незнаш колко оно тате има, зумба зумба зумба зум.
Ој, из вр стопа девет попа, из међака девет ђака,
а из Ниша три англиша, а из село сви су редом...

Пример бр. 201: Чича оће да ме жени (шаљива); Преконога (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Владенка Пертовић (1937)

Еј, еј, - еј, и поно-ћи и по да-ну, ја си и-дем у ме-а-ну,
код ком-ши-ку код Мил-ка-ну, ра-ки-и-цу по-ср-ку-јем цр-но ви- но по-пив-куј-ем еј.

Еј, и по ноћи и по дану,
 Ја си идем у меану,
 Код комшику, код Милкану,
 Ракијицу посркујем,
 Црно вино попивкујем, еј.

Еј, с лево око најмикујем,
 С десну ногу поцупкујем,
 Бркови си усукујем,
 С бели зуби пошипкујем,
 Па Милкану поглеђујем, еј.

Еј, жена вика од капију,
 Ај батали туј ракију,
 Што се дом не мртвосујеш,
 Само локаш, само псујеш,
 Работу не завршујеш, еј.

Пример бр. 202: И по ноћи и по дану (шалџива); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 59

Из - ник ну - ла ко - ноп - љи - ца Ра - до,
 тан-ка, бе-ла, па зе-ле-на То - мо.

Изникнула конопљица Радо,
 Танка, бела, па зелена Томо.

Пример бр. 203: Изникнула конопљица (на седељки, припојување); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Стојановић (1936)

♩ = 92

И - де де - да низ до - ли - ну, но - си ба - бу на гр - би - ну,
и - де де - да низ до - ли - ну, но - си ба - бу на гр - би - ну,
ој - Ра - до бе - ла Ра - до, дај да љу - бим ли - це мла - до,
ој - Ра - до бе - ла Ра - до, дај да љу - бим ли - це мла - до. Ој

Иде деда низ долину, носи бабу на грбину,
Ој Радо бела Радо, дај да љубим лице младо.
Стари деда кола маже, баба си га нешто лаже.
Ој Радо бела Радо, дај да љубим лице младо.

Пример бр. 204: Иде деда низ долину (шалџива); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946)

♩ = 107

Пр - ву ве - чер ве - че - ра - мо, је - дно ти - че ја - ре - би - че,
ма - ло вур - де у па - ни - че, пла - ни - но,
зла ра - но, пла - ни - но, зла ра - но.

Прву вечер вечерамо,
Једно тиче јаревиче,

Мало вурде у паниче,
Планино, зла рано.
Другу вечер вечерамо,
Два голуба перуната,
Једно тиче јаребиче,
Мало вурде у паниче,
Планино, зла рано.
Трећу вечер вечерамо,
три кокошке три менђушке,
два голуба перуната,
Једно тиче јаребиче,
Мало вурде у паниче,
Планино, зла рано.
Четврту вечер вечерамо,
Четри козе немузене,
три кокошке три менђушке,
два голуба перуната,
Једно тиче јаребиче,
Мало вурде у паниче,
Планино, зла рано.
Пету вечер вечерамо,
Пет свињице шипарице,
Четри козе немузене,
три кокошке три менђушке,
два голуба перуната,
Једно тиче јаребиче,
Мало вурде у паниче,
Планино, зла рано.
Шесту вечер вечерамо,
Шес овчице јаловице,
Пет свињице шипарице,
Четри козе немузене,
три кокошке три менђушке,
два голуба перуната,
Једно тиче јаребиче,
Мало вурде у паниче,
Планино, зла рано.

Пример бр. 205: Прву вечер вечерамо (шалџива); Вукманово (нишки крај); запис:
Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 64

Јел ми дој-ди јел да дој-дем Љу-би-це

ти ми дој - ди ја не мо - гу Це - ко.

Јел ми дојди јел да дојдем Љубице
ти ми дојди ја не могу Цеко.

Пример бр. 206: Јел ми дојди јел да дојдем (на седељки, припојување); Гаџин Хан (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Мирјана Савић (1946)

♩ = 64

Бе - ла блу - за на ка - не - ри Ра ди - це,

у не - де - љу ће те ве - ри Дра - га - не.

Бела блуза на канери Радице,
У недељу ће те вери Драгане.

Пример бр 207: Бела блуза на канери (на седељки, припојување), Вукманово (нишки крај); запис. Слободан Кодела, певала Љубинка Ристић (1946)

♩ = 80

Ал как' о - ва ла - дна во - да Љу - би - це.

ко - ву ва - ди, ду - шу ла - ди Дра - га - не.

Ал како, ова ладна вода Љубице.
Кову вади, душу лади Драгане.

Пример бр. 208: Ал како, ова ладна вода (на седељки, припојување); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис: С. Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 75

О - па - дај ли - шће, о - па - дај ли-шће ли-шће,
о - па - дај ли - шће, ли - шће са го - ре.

Опадај лишће, лишће са горе.
Те покри моје, моје трагове.
Да ме мој драги,
Да ме мој драги не најде.
Три годин сам га, варала ја.
Прву годину рекох му ја,
Чекај ме драги, млада сам ја.
Другу годину рекох му ја,
Чекај ме драги спремам дарове.
Трећу годину рекох му ја,
Жени се драги нећу те ја.

Пример бр. 209: Опадај лишће (у коло); Доњи Душник (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Љубинка Стојановић (1936)

♩ = 68

Ел ми дој-ди ел да дој-дем Ми-лун-ке,
че - кај к'но-ћи он ће до - ћи Љу - бо. И

Ел ми дојди ел да дојдем Милунке,
чекај к ноћи он ће доћи Љубо.

Пример бр. 210: Ел ми дојди ел да дојдем (на седељки, припојување), Гацин Хан, Заплање (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Јаворка Здравковић (1941)

♩ = 73

Пра-ти Сој-ка пре - ко лој - зе Доб - ро. И
Ни - је Сој-ка но де - вој - ка Ван - че. И

Прати Сојка преко лојзе Добро,
Није сојка, но девојка Ванче.

Пример бр. 211: Прати Сојка преко лојзе (на седељки, припојување); Голема Њива (лесковачки крај); запис Слободан Кодела, певала Стојановић Винка (1943)

♩ = 64

Ли - стај се го - ро ли - стај се го - ро го - ро

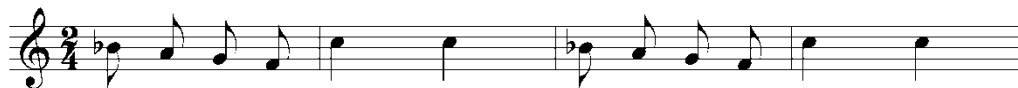

ли - стај се го - ро го - ро зе - ле - на.

Листај се горо листај се горо, горо зелена,
Опадај лишће опадај лишће, лишће са горе.
Те покри моје, моје трагове.
Да мемој драги, драги не најде.
Три сам га годин, варала ја.
Прву годину, реко му ја.
Жени се драги још сам малена.
Другу годину, жени се драги немам дарова.

Пример бр. 212: Листај се горо (припевка); Гацин Хан (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Мирјана Савић (1946)

♩ = 60

Ну-ни, ну-ни, ну - шка, на Мо-ра-ви кру - шка,

ту ми се - ди тет - ка, па ми љу-ља Пет - ка.

Нуни, нуни, нушка,
на Морави крушка,
Ту ми седи тетка,
Па ми љуља Петка.
уни, нуни, нушка,

на Морави крушка,
мајка на копање,
татко на орање.

Пример бр. 213: Нуни, нуни, нушка (успаванка); Вучје; (лесковачки крај); записао М. Васиљевић, Приредила Зорислава М. Васиљевић, *Српско музичко благо*, Београд, 1996. (пример бр. 6)

Успаванка. Записао М.А. Васиљевић у селу Вучје у околини Лесковца 1950. године. Испевала Вукосава Миленковић. НМЛ, бр. 329/260.

♩ = 76

Мит-ку но - ге за - бо - ле - ше в'з - д'н, д'н, в'з - д'н, д'н,
Мит-ку но - ге за - бо - ле - ше в'з д'н, д'н, в'з - д'н, д'н.

Митку ноге заболеше,
Од играње и рипање.
Митку мома љуго куне:
- Доста, Митке, не рипнуо,
не рипнуо, не скокнуо,
луде ноге поломио,
на мене се наслонио!

Пример бр. 214: Поскочица; изводи се као песма за децу. Записао М.А. Васиљевић у Лесковцу 1950. године. Певач Дража Живковић. НМЛ 302. У АРХ текст нешто другачији од штампаног, што је овде узето (рипнуо - рипнуја; скокнуо - скокнуја).

♩ = 72

Се - ди је - жа у о - ра - ње, је - жо - ле,
дра - жо - ле, па - зи бра-та свог, је - жо - ле,
пра - жо - ле, па - зи бра-та свог!

Пример бр. 215: Седи јежа у прање (дечија игра са певањем); Брза (лесковачки крај); забележио М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 263), Ученице основне школе

♩ = 112

Се - ди ђа - че на кла - дан - че,

па си чи - та сит - ну књи - гу.
 О - туд и - ду три а - бе - ра.
 Пр - ви а - бер за у шко - лу.
 Дру - ги а - бер за у вој - ску.
 Тре - ћи а - бер за де - вој - ку.

Седи ђаче на кладанче, па си чита ситну књигу.
 Отуд иду три абера, први абер за у школу.
 Други абер за у војску, трећи абер за девојку.

Пример бр. 216: Поскочица; изводи се као песма за децу. Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Стојковић Стевка (1947)

♩ = 76

За - спа-ло ми де - тен - це, на мај-ки - но ко - лен - це.

Заспало ми детенце,
 на мајкино коленце.
 Мајка си га буђаше.
 Дигни ми се детенце,
 од мајкино коленце.
 Те ги иду лазарке,
 све у беле вутарке.
 Да ти узму капченце,
 на капченце дукаче.

Пример бр. 217: Заспало ми детенце (успаванка); Дукат (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Стојковић Стевка (1947)

♩ = 130

Лу-ла лу-ла лу - шке, на Мо-ра-ви кру - шке,
 ту ми се-ди тет - ка, па ми љу-ша Пет - ка.
 Лула лула лушке, на Морави крушке,

Ту ми седи тетка, па ми љуша Петка.
 Лула лула лушке, на Морави крушке,
 Ту ми седи тетка, па ми љуша Петка.

Пример бр. 218: Лула лула лушке (бројалица); Доњи Душник, Заплање (нишки крај);
 запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 145

Чак му ча-ка-ра, чу се до ца-ра цар се пре-па-де, у го-руза-па-де.

за њим ца-ри-ца, др - ве - на-ри-ца, не-бој се ца - ре, зе-мља се тре-се,

вој-скасе би - је, до-броће би-ти.

Чак му чакара, чу се до цара.
 Цар се препаде, у гору западе.
 За њим царица, дрвенарица,
 Небој се царе, земља се тресе,
 Војска се бије, добро ће бити.

Пример бр. 219: Чак му чакара (бројалица); Доњи Душник, Заплање (нишки крај); запис:
 С. Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 118

Ја о - бу па - пу - че и ча - ра - пе па - муч-не,

па и - за - ђо на ка - пи - ју да ва - рам ком - ши - ју.

Ој, ком-ши-јо, ман - гу - пе, на - бра - о си ја - бу - (ке),

на - бра - о си све ру - ме не, ба - ци је - дну ме - не!

Ја обу папуче
 и чарапе памучне,
 па изађо на капију
 да варам комшију.
 Ој, комшијо, мангупе,
 набрао си јабуке,
 набрао си све румене,
 баци једну мене!

Пример бр. 220: Ја обу папуче (уз игру) Лесковик (нишки крај); Ана Хофман, Александра Марковић, *Вокална мизичка традиција околине Ниша*, Београд 2005. певала Гроздана Ђокић (1945)

♩ = 66

По - ђо по пу - та, по ка - ме - ни - та, по - ђо по
 пу - та, по ка - ме - ни - та.

Пример бр. 221: Пођо по пута, по каменита, ("на сув оро"); Брза (лесковачки крај); записала Злата Марјановић Крстић, *Вокална музичка традиција села Брзе*, Лесковачки зборник, XXXVIII, 1998. (пример бр.70), Бранко Петровић (1933)

♩ = 88

И - де де - да од о - ра - ње, бе - ла Ра - да од ко - па - ње,
 Ој, Ра - до, бе - ла Ра - до, дај да љу - бим ли - це мла - до!

Пример бр. 222: Иде деда од орање (песма уз игру); забележио М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.261); Живојин Петровић (1908-?)

♩ = 184

Ниш

По по - ва ми Стој - на сит-но ко - ло и - гра,
Стој - но ми, Стој - ке, цуп-ни ми на но - гу, но - гу.

Попова ми Стојна
Ситно коло игра;
Стојно ми, Стојке,
Цупни ми на ногу!

Попова ми Стојна
Русе осе има;
Стојно ми, Стојанке,
Убава девојко!

Пример бр. 223: Попова ми Стојна (песма уз игру); записале Љубица С. Јанковић, Даница С. Јанковић, *Народне игре*, Просвета, Београд, 1949. стр. 377, Певала: Христина Бошковић

♩ = 113

Бурдимо

Кад се поп-неш на бр-даш-це ме - ђусте-не две
ме - ти ру - ку на ср-даш-це се - ти се ме - не
Тули, тули-пан јор - го - ван то су цве-та два
те - бе дра-га ни-кад, ни-кад, не - ћу за - бо - ра - вит ја.

Кад се попнеш на брдашце
Међу стене две,
Метни руку на срдашце,
Сети се мене.

Тулипан, јоргован,
то су цвета два,
Тебе драга, никад, никад нећу
заборавит ја.

Кад се попнеш на брдашце,
Међу стене две,
Метни руку на срдашце,
Сети се мене.

У срце сам закључала,
Не могу изаћ;
Књучеве сам изгубила,
Не могу и' наћ.

Пример бр. 224: Кад се попнеш на брдашце, записао Д. Девић, Културна историја Сврљига, *Језик, култура и цивилизација*, Просвета - Ниш, Народни универзитет - Сврљиг, стр. 504, Бурдимо, 23. 04. 1966. певала: м. Група певача.

ЉУБАВНЕ ПЕСМЕ

♩ = 68

Музичка нотација за песму 'Листај се, горо зелена'. Нотација је у 2/4 временском метру са темпом од 68 удара по минути. Песма је у мајорском кључу. Нотација се састоји од две линије. Прва линија садржи прва два стиха, а друга линија садржи остатак стихова. Текст је исписан испод нотације.

Ли - стај се го - ро, ли - стај се го - ро, го - ро,
ли - стај се, го - ро зе - ле - на.

Листај се, горо зелена,
Штечи, водо студена,
Да ме мој драги не нађе ...

Пример бр. 225: Листај се, горо зелена (љубавна); Вучје; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 333), Нада Миленковић

♩ = 96

Музичка нотација за песму 'Садила мома крај море лојзе'. Нотација је у 3/4 временском метру са темпом од 96 удара по минути. Песма је у мајорском кључу. Нотација се састоји од две линије. Прва линија садржи прва два стиха, а друга линија садржи остатак стихова. Текст је исписан испод нотације.

Са - ди - ла мо - ма крај мо - ре лој - зе,
Ај, лој - зе лој - зе сас бе - ло грој - зе.

Садила мома крај море лојзе,
Ај, лојзе, лојзе, сас бело гројзе!

Пример бр. 226: Садила мома крај море лојзе (љубавна); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр. 362), Радмила Митић

♩ = 80

У ли-ва - ди маг - ла па - ла, ма - гломо - ја
 ма - гли-це, ра - зви-јај ли-це бе-ло, раз - ви - јај!

У ливади магла пала,
 Магло моја, маглице,
 Развијај лице бело, развијај!
 Нема маглу ко да гази,
 Магло моја, маглице,
 Развијај лице бело, развијај!
 Само момче и девојче,
 Магло моја, маглице,
 Развијај лице бело, развијај!
 Говорило младо момче,
 Магло моја, маглице,
 Развијај лице бело, развијај!
 ”Дај девојче једно око!”
 Магло моја, маглице,
 Развијај лице бело, развијај!
 А девојче одговара,
 Магло моја, маглице,
 Развијај лице бело, развијај!
 - Стан, причекај, младо момче,
 Магло моја, маглице,
 Развијај лице бело, развијај!
 Докле ова магла прође,
 Магло моја, маглице,
 Развијај лице бело, развијај!
 Може мајка да ми каже,
 Магло моја, маглице,
 Развијај лице бело, развијај!
 Да сам теби оба дала,
 Магло моја, маглице,
 Развијај лице бело, развијај!

Пример бр. 227: У ливади магла пала (љубавна); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.370), Добривоје Каписазовић

♩ = 152

Музичка нотација са два система. Горњи систем је у тремолу (10/8), док доњи систем је у полуномоту (2/4). Текст је поднотан под линијама.

За - спа-ло ми ђур-ђу-ле де - вој-че,
за - спа-ло ми ђур-ђу - ле де - вој-че.

Заспало ми ђунђуле девојче,
На мајчини свилени скутиви.
Будила ми мајкале девојче:
”Устани ми, ћероле, ђурђуле,
У дворови улазе тактоле!”
Ђунђуле мајкуле не чује.
Заспало ми ђунђуле девојче,
На мајчини свилени скутови.
Будила ми мајкале девојче:
”Устани ми, ћероле, ђурђуле,
У дворови улазе драголе!”

Пример бр. 228: Заспало ми ђунђуле девојче (љубавна); Лесковац; (лесковачки крај); М. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Београд, 1960. (пример бр.392)

Rubato ♩ = 51

Музичка нотација са три система. Горњи систем је у полуномоту (2/4), док доњи систем је у тремолу (10/8). Текст је поднотан под линијама.

Си - ноћ ко-њи - не дој - до - ше,
јел' Је- ло, јел' Је - ле - но
- - - - - јел' је - већ је ноћ.

Синоћ коњи не дојдоше, је л' Јело јел Јелено,
је л' је већ је ноћ.

А ја појдо да и тражим, је л' Јело јел Јелено,
је л' је већ је ноћ.

Мину двори Стојанови, је л' Јело јел Јелено,
је л' је већ је ноћ.

Стојан стоји на капију, је л Јело јел Јелено,
 јел је већ је ноћ.
 У стамболи антерију, је л' Јело јел Јелено,
 је л' је већ је ноћ.
 Смини, смини малај момо, је л' Јело јел Јелено,
 је л' је већ је ноћ.

Пример бр. 229: Синоћ коњи не дојдоше (љубавна); Доњи Душник, Заплаће (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩. = 67

По - ве - ди о - ро - То - до - ро,
 по - ве - ди о - ро - То - до - ро.
 По-ве-ла би га - вој-во - до, а - ли сам бо-со
 и го - ло. О - пан-ци не - мам на но - ге,
 ко-шу-љу не-мам на се - бе. Ску-та-чу не - мам
 на ску - те, ша-ми-ку не - мам на гла - ве.
 Си - ро - та ја сам - у мај - ке,
 Цвр - ста у сна - гу и бе - ла,
 ал из бо - га - та у ду - ше.
 ли - це ја - бу - ка ру - ме - на.
 За - и - грај мо - ри То - до - ро,
 За - тру - пај с'ме - не у о - ро,

ја ћу ти ку - пим о - блек - ло.
нек се са - и - ри сво се - ло.
По - ве - де о - ро То - до - ра,
за - и - гра, за - тру - па вој - во - да.
Гај - де за - цви - ли, за - сви - ри,
Гај - де за - цви - ли, за - сви - ри,
То - до - ра о - ро ра - ши - ри.
То - до - рка о - ро ра - ши - ри.

Поведи оро Тодоро,
Повела би га војводи,
Али сам босо и голо.
Опанци немам на ноге,
Кошуљу немам на себе.
Скутачу немам на скуте,
Шамику немам на главе.

Сирота ја сам у мајке,
Ал из богата у душе.
Цврста у снагу и бела,
Лице јабука румена.
Заиграј мори Тодоро,
Ја ћу ти купим облекло.
Затрупај с мене у оро,
Нек се саири сво село.
Поведе оро Тодора,
Заигра, затрупа војвода.
Гајде зацвили, засвири,
Тодора оро рашири.
Гајде зацвили, засвири,
Тодора оро рашири.

Пример бр. 230: Поведи оро Тодоро (љубавна); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 100

Ој де - вој-ко ду - шо мо - ја, знашли си - ноћ где сто-ја - мо,

ла-до, ла-до јој, - где сто-ја - мо.

Ој девојко душо моја,
 Знаш ли синоћ где стојамо,
 Ладо, ладо јој, где стојамо.
 Остала ми остра сабља,
 Остра сабља и марама,
 Ладо, ладо јој, и марама.
 У мараму огледало,
 Ми два да се огледамо,
 Ладо, ладо јој, огледамо.
 Оглеђуј се до јесени,
 Од јесени ајде мени,
 Ладо, ладо јој, ајде мени.

Пример бр. 231: Ој девојко душо моја (љубавна); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 85

Ај - де Цве - то јаг - ње мо - је,
 Ги - до, ги - до, ва - рај ги - ди -
 јо.

Ајде Цвето јагње моје,
 Гидо, гидо, варај гидијо.
 Ајде Цвето беж за мене,
 Гидо, гидо, варај гидијо.
 Имам мајку не дава ме,
 Гидо, гидо, варај гидијо.
 Имам татка не дава ме,
 Гидо, гидо, варај гидијо.
 А'к не дају, а ти бегај,
 Гидо, гидо, варај гидијо.

Пример бр. 232: Ајде Цвето јагње моје (љубавна); Вукманово (нишки крај); запис. Слободан Кодела, певао Драгиша Годоровић (1946)

♩ = 251 (♩ = 125)

Биљ, биљ ми по - је Ма - ри - ке,
 са - рај ми бу - ди са - бај - ле.
 Ка - иљ ми дој - де, мо-ри, за те - бе,
 зу - лум ће чи - ним, због те - бе.

Ах, ах, ах, Ма-ре Ма-ремо-ри Ма - ри - ке,
Оф, оф, оф, цмн мн мо-ја бој - ли - ке.

Биљ, биљ ми поје Марике,
Сарај ми буди сабајле.
Каиљ ми дојде, мори, за тебе,
Зулум ће чиним, због тебе.
Ах, ах, ах, Маре мори, Марике,
Оф, оф, цмн мн моја бојлике.

Од кад на пенџер теб видо,
Саз мерџан бели низани.
За себ си конак не најдо,
Да спијем намог сербезли.
Ах, ах, Маре мори, Марике,
Оф, оф, цмн мн моја бојлике.

Од теб ћу булју³¹⁴ да праим,
Марике, бали трандафил.
Каурске ризе, мори, ће фрлиш,
Мерак ли каље да праим.
Ах, ах, Маре мори, Марике,
Оф, оф, цмн мн моја бојлике.

Пример бр. 233: Биљ, биљ ми поје Марике (љубавна); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

³¹⁴ Булја - жена, невеста

♩ = 60

Три-де - вој - ке збор збо - ри - ле, на ве - дрој
 Ме - љу со - бом го - во - ри - ле:

ти - јој но - ћи, на јас - ној ме - се - чи - ни.

Ка - мен мо - сте, не ни - хај се, не да - ју
 дра-го ме - је не на - дај се

ме - не, дра - ги, за те - бе.

Пример бр. 234: Љубавна песма, напев из Ниша. Записао М. А. Васиљевић 1946. године од Љубице Миливојевић. APX, COLL. II/210.

♩ = 110

Да-нора - но, пи - ле мо-је ма-ло, пи - ле мо-је ма-ло,
 ју - тросмо се за - ва - ди - ли ра - но.

Дано рано, пиле моје мало,
 Јутрос смо се завадили рано.
 Нисам крива драги,
 Крива ти је нана,
 Што те пушта рано у мејана.
 Нисам крива драги,
 Криве су комшије,
 Криве су мађије,
 Што нас двоје оће да раздвоје.
 Да се плаћа драги,
 Парама да платим,
 Само нашу љубав да повратим.
 Ослужићу, парама платићу,
 Свог драгана љубав повратићу.

Црни шешир драги и шарена машна,
Цркни, пукни драги, бољега сам нашла.

Пример бр. 235: Дано рано (љубавна); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела,
певао Драгиша Тодоровић (1946)

$\text{♩} = 163$ ($\text{♩} = 55$)

Пе - ши - ле пе - тле - пе - ши - ле дру - ги,
о - ђел - да са - мне,
- да са - мне.

Пешиле петле, пешиле други,
Ођел' да самне, да самне.
Младоле момче коња спрема,
Ође да иде, да иде.

Млада ми мома сама говоре,
Ја ћу сас тебе, сама да идем.

Момче јој тијо, тужно прозбори,
Неможеш девојче, неможеш девојче.

Длибоку воду ја ћу да газим,
Длибоку да газим, да газим.

Немож да пођеш, ће се удавиш,
Ће се удавиш, вртај се.

Пример бр. 236: Пешиле петле, пешиле други (љубавна); Вукманово (нишки крај); запис:
Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 87

Си-не Ми-то ја-го-до, си-не Ми-то ја-го-ди-це,
 Си - не Ми - то, де си си - ноћ би - јо,
 си - не Ми - то де си си-ноћ би - јо.

Сине Мито јагодо,
 Сине Мито јагодице,
 Сине Мито, де си синоћ бијо,
 Сине Мито де си синоћ бијо.
 Где сам, да сам јагодо,
 Где сам да сам јагодице,
 Где сам да сам,
 добро ми је било,
 Где сам да сам,
 добро ми је било.
 Већерал сам јагодо,
 вечерал сам јагодице,
 Већерал сам
 господске вечере.
 И гледал сам јагодо,
 и гледал сам јагодице,
 И гледал сам убаву девојку.
 Ал дојдоше јагодо,
 ал дојдоше јагодице,
 Ал дојдоше, па ми гу отеше.
 Жалија сам јагодо,
 жалија сам јагодице,
 Жалила сам три године дана.

Пример бр. 237: Сине Мито јагодо (љубавна); Вукманово (нишки крај); запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 83

Маг - ли - ца се по - љем по - ви - ја - ла,
 мој Ми - ла - не бр - ђа - ни - не по - љем по - ви - ја - ла по - љем по - ви - ја - ла.

Маглица се пољем повијала,
 мој Милане брђанине пољем повијала.
 А из неба ситна киша пала,
 мој Милане брђанине ситна киша пала.
 Па је наше поље оросила,
 мој Милане брђанине поље оросила.

Пример бр. 238: Маглица се пољем повијала (љубавна) Доњи Душник, Заплање, (нишки крај), запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 53

Са - ма мај - ка Мил - ку ва - ли,
 да је Мил - ка по - у - ба - ва.

Сама мајка Милку вали, да је Милка поубава.
 Да је Милка поубава, и од сланце и од месец.
 И од сланце и од месец, расрди се јасно сланце.
 Расрди се јасно сланце не огреја за три дана.
 Не огреја за три дана, а четврти проговара.
 А четврти проговара, изнесите чабар вино.

Пример бр. 239: Сама мајка Милку вали (љубавна); Доњи Душник, Заплање, (нишки крај), запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 106

Кр - це кр - це но - ва ко - ла, И - ли - јо,
 Ђин - ђи - јо, Ђин - ђи зла - то тум - бе би - је,
 еј, јо - ле трен тре - ле, ка - ла - ве - ре мој.

Крце крце нова кола, Илијо ђинђијо,
 ђинђи злато тумбе бије,
 еј, јоле трен треле, калавере мој.

Пример бр. 240: Крце крце нова кола (љубавна) Кравље,(нишки крај), запис: Слободан Кодела, певала Косара Јовановић (1919)

♩ = 109

Де - вој - ка је по - шла у го - ру за во - ду,
 во - ду да до - не - се, ле - ба да о - ме - се.

Девојка је пошла у гору за воду,
 Воду да донесе, леба да омесе.
 Сусрете гу момче са шарено лонче,
 Ој девојко роде, дај ми мало воде.
 Девојче је стало, момче погледало,
 Из тестиче мало водицу му дало.
 Гледала гу мати с висока чардака,
 Ко месец се јела, љуто ћерку клела.
 Мртва ћерко била, што пред њега стаде,
 Што ми се превари, те му воду даде.
 Јоште целу клетву, мајка не исклела,
 Клетва гу претекла, ћерку гу узела.
 У зелену траву паде млада мома,
 Момче вој прискочи, однесе гу дома.
 Јоште од капију, мајка вој нарица,
 Али њојно ћере, опште не се мица.
 Мајка на њу плаче, само реди, вика,
 Дигни ми се ћеро неје ти прилика.

На мене је место ледена да легнем,
 А не поред тебе, проклета да седнем.
 Гологлави сватови јутри ће ти дојду,
 А ја да црнејем, док за мен не дојду.

Пример бр. 241: Девојка је пошла у гору за воду, (љубавна); Вукманово, (нишки крај),
 запис: Слободан Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

♩ = 109

Ој Стра - ви - це ти - ја во - до ла - дна.

Ој Стравице тија водо ладна,
 преведиме тамо и овамо.
 Тамо ми је село омилело.
 И у село лепота девојка.

Пример бр. 242: Ој Стравице тија водо ладна (љубавна); Кравље, (нишки крај), запис:
 Слободан Кодела, певала Косара Јовановић (1919)

♩ = 110

Шта се о - но на пла - нин бе - ли - је,
 јел је и - ње јел бе - ло ко - ви - ље.

Шта се оно на планин белије
 Јел је иње јел бело ковиље.
 Јел девојка бели дар растурила,
 Није иње ни бело ковиље.

Пример бр. 243: Шта се оно на планин белије (балада), Кравље, (нишки крај), запис:
 Слободан Кодела, певала Косара Јовановић (1919)

Rubato ♩ = 55

Музичка нотација за 'Hero Rado, White Rado'. Нотација је у два реда на трепавици. Први ред садржи прва два такта, а други ред садржи остатак песме. Темпо је означено као 'Rubato' са ♩ = 55. Кључна знања су 3/4 и 2/4. Текст је: 'He-roPa - до - - - бе - ла Ра-до, дој - де - ли ти си-ноћ вој - но?'.

He-roPa - до - - - бе - ла Ра-до,
дој - де - ли ти си-ноћ вој - но?

Hero Рудо, бела Рудо,
 Дојде ли ти синоћ војно?
 Ћути мајке, не питуј ме,
 Није дошо, нит ће дојде.
 Дружина му сва дојдоше,
 и коња му доведоше.

Пример бр. 244: Hero Рудо, бела Рудо (баллада); Доњи Душник, Заплање, (нишки крај);
запис: Слободан Кодела, певала Радмила Милојковић (1937)

♩ = 88

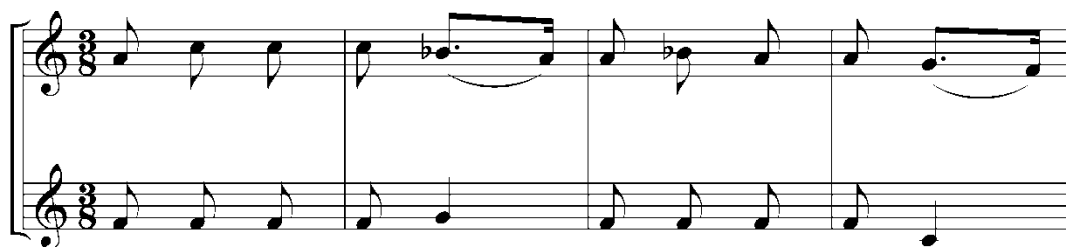
Музичка нотација за 'Two White Linen Girls'. Нотација је у једном раду на трепавици. Темпо је означено као ♩ = 88. Кључна знања су 3/4. Текст је: 'Дведе-вој - ке платно беле И-ли-ве - ра и То-до - ра.'.

Дведе-вој - ке платно беле И-ли-ве - ра и То-до - ра.

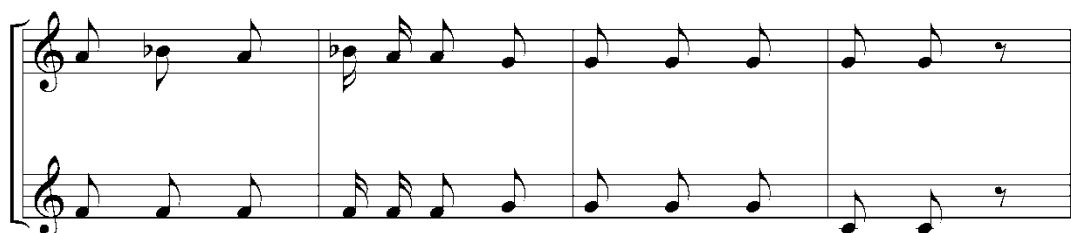
Две девојке платно беле Иливера и Тодора.
 Иливера и Тодора, Тодора се удавила.
 Тодора се удавила с мртва усрта говорила.
 Иливеро друшко мила кад отидеш на свој дома.
 Тад те пита моја мајка немој казат удави се,
 Него кажи водадо се...

Пример бр. 245: Две девојке платно беле (баллада); Дукат (нишки крај), запис: Слободан
Кодела, певала Косовка Николић (1937)

♩ . = 69

Са - дил ми де - да три а - ра лу - ка,

оф, ле - ле ку-ку ме - не, три а - ра лу - ка.

Садил ми деда три ара лука,
Оф, леле куку мене, три ара лука.
Одоздол иду до три девојке,
Оф леле, куку мене, до три лоповке.
Увати деда теј три девојке,
Оф леле, куку мене теј три лоповке.
Прва му вика пуштај ме дедо,
Пуштај ме дедо, ја сам малена.
Пуштај ме дедо, ја сам малена,
Кад си малена штаћеш овдена.
А друга вика: Пуштај ме дедо,
Пуштај ме дедо ја сам ти унука.
Пуштај ме дедо ја сам ти унука,
Па кад си унукаштаћеш у лука?
А трећа вика: пуштај ме дедо,
Пуштај ме дедо ја сам попова.
Пуштај ме дедо ја сам попова,
Е кад си попова тад си готова.

Пример бр. 246 (198)³¹⁵: Садил ми деда три ара лука (шалџива); Вукманово (нишки крај);
запис: С. Кодела, аранжман С. Кодела, певао Драгиша Тодоровић (1946)

³¹⁵ Песма *Садил ми деда три ара лук*, записана је као пример бр. 198

Сплет народних песама из нишког краја

Аранжман: Слободан Кодела

♩ = 50

Фрула *p*

Металофон

Триангл

Клавес

Добош

Бас бубањ / Гоч

Гитара

Хармоника 1 *p*

Хармоника 2 *p*

The musical score is arranged in a multi-staff format. At the top, the tempo is marked as ♩ = 50. The Flute part (Фрула) begins with a dynamic marking of *p* and plays a melodic line in 2/4 time. The Metallophone (Металофон), Triangle (Триангл), Clavichord (Клавес), and Dobro (Добош) parts are represented by empty staves with a 2/4 time signature, indicating they are silent in this section. The Bass Drum/Goat (Бас бубањ / Гоч) part is also represented by an empty staff with a 2/4 time signature. The Guitar (Гитара) part is represented by an empty staff with a 2/4 time signature. The two Harmonica parts (Хармоника 1 and 2) are grouped together and play a rhythmic accompaniment in 2/4 time, starting with a dynamic marking of *p*. The score is divided into two measures by a double bar line.

7

Фр.

mp

7

Мет.

mp

Тр.

Кл.

Доб.

Б. буб.

7

Гит.

7

Хар. 1

mp

7

Хар. 2

mp

Detailed description: This is a musical score for a band arrangement. The score is divided into several staves. The top staff is for the Flute (Фр.), followed by Mellophone (Мет.), Trumpet (Тр.), Clarinet (Кл.), Drums (Доб.), and Bass Drum (Б. буб.). Below these are the Guitar (Гит.), Harp 1 (Хар. 1), and Harp 2 (Хар. 2). The Flute and Mellophone parts feature melodic lines with a *mp* dynamic marking. The Harp parts provide a harmonic accompaniment with chords and moving lines. The percussion parts (Drums and Bass Drum) are indicated by short horizontal lines on their respective staves. The score includes repeat signs and a fermata over the final measure of the main melodic lines.

13 $\text{♩} = 55$

Фр. *mp*

Мет.

Тр.

Кл. *mp*

Доб.

Б. буб.

Гит. *mp*

Хар. 1 *mp*

Хар. 2 *mp*

19 $\text{♩} = 85$

Фр. *mf*

Мет.

Тр.

Кл.

Доб. *mf*

Б. буб.

Гит. *mf*

Хар. 1 *mf*

Хар. 2 *mf*

Фр. ²⁶

Мет. ²⁶ *mf*

Тр.

Кл. *mf*

Доб.

Б. буб.

Гит. ²⁶

Харп. 1 ²⁶

Харп. 2 ²⁶

Detailed description: This is a page of a musical score for a band. It contains ten staves. The first staff is for Flute (Фр.), starting at measure 26 with a melodic line. The second staff is for Mellophone (Мет.), which is mostly silent until measure 31 where it plays a short phrase marked *mf*. The third staff is for Trumpet (Тр.), which is silent. The fourth staff is for Clarinet (Кл.), which is silent until measure 31 where it plays a short phrase marked *mf*. The fifth staff is for Drums (Доб.), showing a consistent rhythmic pattern of eighth notes. The sixth staff is for Bass Drum (Б. буб.), also showing a consistent rhythmic pattern. The seventh staff is for Guitar (Гит.), playing a chordal accompaniment with a steady eighth-note rhythm. The eighth and ninth staves are for two Harp parts (Харп. 1 and Харп. 2), both playing a similar melodic line. The tenth staff is the bass line for the Harp parts, playing a steady eighth-note accompaniment. The score is in a key with one flat and a 4/4 time signature.

33

Фр.

Мет.

Тр.

Кл.

Доб.

Б. буб.

Гит.

Хар. 1

Хар. 2

Detailed description: This is a musical score for a band, starting at measure 33. The score is arranged in a grand staff format with multiple staves. The instruments are: Фр. (Flute), Мет. (Mellophone), Тр. (Trumpet), Кл. (Clarinet), Доб. (Drum), Б. буб. (Bass Drum), Гит. (Guitar), Хар. 1 (Harp 1), and Хар. 2 (Harp 2). The Flute, Mellophone, and Harp 1 parts feature a melodic line with eighth and sixteenth notes. The Clarinet, Drum, and Bass Drum parts play a steady eighth-note pattern. The Guitar part consists of chords. The Harp 2 part has a melodic line similar to the Flute. The Trumpet part is mostly silent, indicated by a horizontal line.

40 $\text{♩} = 107$

Фр. *f*

Мет. *f*

Тр. *f*

Кл. *f*

Доб. *f*

Б. буб. *f*

Гит. *f*

Хар. 1 *f*

Хар. 2 *f*

48

Фр.

Мет.

Тр.

Кл.

Доб.

Б. буб.

Гит.

Хар. 1

Хар. 2

Detailed description: This is a page of a musical score for a band, starting at measure 48. The score is written for ten instruments: Flute (Фр.), Mellophone (Мет.), Trumpet (Тр.), Clarinet (Кл.), Drums (Доб.), Bass Drum (Б. буб.), Guitar (Гит.), and two Horns (Хар. 1 and Хар. 2). The music is in a key with one flat (B-flat major or D minor) and a 4/4 time signature. The Flute part features a melodic line with some grace notes. The Mellophone and Horns parts play a similar melodic line. The Trumpet part is mostly rests. The Clarinet part plays a rhythmic pattern of eighth notes. The Drums and Bass Drum parts play a consistent rhythmic pattern. The Guitar part plays a chordal accompaniment. The two Horn parts play a similar melodic line.

55

Фр.

Мет.

Тр.

Кл.

Доб.

Б. буб.

Гит.

Хар. 1

Хар. 2

Detailed description: This is a page of a musical score, measures 55 through 61. The score is arranged in a multi-staff format. At the top, measures 55 and 56 are marked with a '55' above the first staff. The instruments are listed on the left: Фр. (Flute), Мет. (Mellophone), Тр. (Trumpet), Кл. (Clarinet), Доб. (Drum), Б. буб. (Bass Drum), Гит. (Guitar), Хар. 1 (Harp 1), and Хар. 2 (Harp 2). The Flute, Mellophone, and Harp 1 parts have a melodic line with eighth and sixteenth notes, including some grace notes. The Trumpet part has a rhythmic pattern of eighth notes. The Clarinet part has a rhythmic pattern of eighth notes with rests. The Drum part has a consistent eighth-note pattern. The Bass Drum part has a consistent eighth-note pattern. The Guitar part has a chordal accompaniment with a rhythmic pattern of eighth notes. The Harp 1 and Harp 2 parts have a rhythmic pattern of eighth notes with chords. The score is written in a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C).

Фр.

Мет.

Тр.

Кл.

Доб.

Б. буб.

Гит.

Хар. 1

Хар. 2

Пример бр. (246): Слет песама намењених за извођење школског оркестра (нишког и лесковачког краја), запис: С. Кодела, аранжман С. Кодела.

СПИСАК ПРИКУПЕНИХ МЕЛОДИЈА

КОЛЕДАРСКЕ ПЕСМЕ

1. Стојадине, господине (коледарска), записао М. Васиљевић
2. Стојадине, домаћине (коледарска), записао М. Васиљевић
3. Домаћине, господине (коледарска), записао М. Васиљевић
4. Ој коледо (коледарска), записао М. Васиљевић
5. Сесто петро коледо (коледарска), записао С. Кодела
6. Ој коледо, коледо (коледарска), записао С. Кодела
7. Сестро Петро коледо (коледарска), записао С. Кодела
8. Коледарска (о Божићу), записао Владимир Р. Ђорђевић

ХРИСТИЈАНИЗОВАНИ ТЕКСТОВИ

9. Закмети се кмет Никола, записао С. Кодела
10. Замучи се божја мајка (божићна), записао С. Кодела
11. Замучи се божја мајка (божићна), записао М. Васиљевић
12. Ој Бадњаће, записао С. Кодела
13. Божић, Божић бата (божићна), записао С. Кодела
14. Предпречни роди се послечни (божићна), записао С. Кодела
15. Исуса и рода (божићна), записао С. Кодела

ПРОЛЕЋНЕ ПЕСМЕ

16. Да кој ми се на љуљашку лелује, (љуљашка песма); записао М. Васиљевић
17. Белолико Малино, (при љуљању), записала Ана Хофман
18. Стани Радо бела Радо, (песма уз љуљање), записала Злата Марјановић Крстић

ЛАЗАРИЧКЕ ПЕСМЕ

19. Шеташе се иљавче (лазаричка песма), записао М. Васиљевић
20. Искочила Русена (лазаричка песма), записао М. Васиљевић
21. Млад нежењен седеше (лазаричка песма), записао М. Васиљевић
22. Дете једе јабуку (лазаричка песма), записао М. Васиљевић
23. Дечија песма (лазаричка), записао М. Васиљевић
24. Има мајка милог сина (лазаричка), записао М. Васиљевић
25. Има мајка милог сина (лазаричка), записао М. Васиљевић
26. Заблаја ми бела бецка (лазаричка), записао М. Васиљевић
27. Овде двори метени (лазаричка), записао С. Кодела
28. Искакајте латинке (лазарица), записао С. Кодела
29. Искачајте Влаинке (лазарице), С записао. Кодела
30. Станте збогом извори (лазарица), записао С. Кодела
31. Домаћине Костадине (лазарица, на домаћина), записао С. Кодела

32. Шета госпа и господин, (лазарица, на домаћина), записао С. Кодела
33. Ој војниче намерниче (лазарица, на војника), записао С. Кодела
34. Ој убава малај момо, има мајка милу ћеру (лазарица), записао С. Кодела
35. Ој ти Тане намерниче (лазарица-пева се момку), записао С. Кодела
36. Слеже момче низ арницу (лазарица-пева се момку), записао С. Кодела
37. Лазаре, Лазаре летеју ми летеју (лазарица), записао С. Кодела
38. Ој, Лазаре, Лазаре добро јутро у дворе (лазарица), записао С. Кодела
39. Овај кућа богата (лазарица), записао С. Кодела
40. Стари Леја лозје сади (лазарица), записао С. Кодела
41. Голубенце воду пије (лазарица-пева се детету), записао С. Кодела
42. Грize дете јабучицу (лазарица), записао С. Кодела
43. Два се млади оглеђују (лазаричка), записао С. Кодела
44. Голубенце воду пије (лазаричка), записао С. Кодела
45. Овај кућа и богата (лазаричка-на кућу), записао С. Кодела
46. Лепи Петар вио пије (лазаричка), записао С. Кодела
47. Што Марава мутна тече (лазарица), записао С. Кодела
48. Стојадине господине (лазарица-на стоку), записао С. Кодела
49. Море вођо војвођо (лазарица), записао С. Кодела
50. Огањ гори момче збори, (лазарица), записао С. Кодела
51. Каленчица кал газила (лазарица), записао С. Кодела
52. Писар ђаче писмо пише, (лазарица), С. Кодела
53. Овај кућа комината, (лазарица), записао С. Кодела
54. Орач оре рамно поље (лазарица), записао С. Кодела
55. Добро јутро у дворе, (лазарица), записао С. Кодела
56. Остан збогом дворове, (лазарица), записао С. Кодела
57. Заспало ми лаленце, (лазарица), записао С. Кодела
58. Ој ти шугљо шугави (лазарица), записао С. Кодела
59. Ој невесто, невесто, (лазарица), записао С. Кодела
60. Ој Лазаре, лазаре, добро јутро у дворе (лазарица), записао С. Кодела
61. Заспало је лаленце, записао Д. Девић
62. Играј, играј Лазаре, записао Д. Девић
63. Ој убавај малај мома (лазаричка песма ”на доз”), записала Злата Марјановић Крстић
64. Ој убавај малај момо (лазаричка), записао Владимир Р. Ћорђевић

ЂУРЂЕВДАНСКЕ ПЕСМЕ

65. Момче здравче (ђурђевданска - кад се иде у траве), записао М. Васиљевић
66. Закукала сива кукавица (ђурђевданска), записао С. Кодела
67. Здравче венче, беру ли те моме (ђурђевданска), записао С. Кодела
68. Венчеле, здравчеле (ђурђевданска), записао С. Кодела
69. Ћурђева трава (ђурђевданска), записао С. Кодела

ДОЗИВАЊЕ МАТИЦЕ

70. Мат бубо мат, мат (дозивање матице), записао С. Кодела

71. Мато бубо јато (маткање), записала Ана Хофман

ЈЕРЕМИЈЕ

72. Јеремија у поље, записао М. Васиљевић

КРАЉИЦЕ

73. Ој, убава, мала момо, записао, Владимир Ђорђевић

74. Ови двори пером пометени, записао Владимир Ђорђевић

75. Туку, туку, ројићи, краљичка (на пчеле), записала Ана Хофман

ДОДОЛЕ

76. Лети, лети пеперуга (додолска), записао М. Васиљевић

77. Лети, лети пеперуго (додолска), записао М. Васиљевић

78. Додолице бога моле (додолска), записао М. Васиљевић

79. Наша дода Бога моли (додолска), записала Злата М. Крстић

80. Наша дода головода (додолска), записао С. Кодела

81. Ситна киша заросила (додолска), записао С. Кодела

82. Додола се Богу моли (додолска), записао С. Кодела

83. Престан, престан кишице (додолска), записао С. Кодела

84. Падај, падај, кишице (додолска-да падне киша), записао С. Кодела

85. Ситна киша заросила (додолска), записао С. Кодела

86. Ситна роса заросила (додолска), записао С. Кодела

87. Ситна киша заросила (додолска), записао С. Кодела

88. Ситна роса заросила (додола), записао С. Кодела

89. Додолице Бога моле, (додолска), записао Д. Девић

КРСТОНОШЕ

90. Крсти носим бога молим (крстоношка), записао М. Васиљевић

91. Крсти носим бога молим (крстоношка), записао М. Васиљевић

92. Крсти носи крстоноша (крстоношка), записао С. Кодела

93. Крстаноше Бога моле (крстоноше-литија), записао С. Кодела

94. Крсти носим Бога молим (крстоношка), записао С. Кодела

95. Крсти носим бога молим (крстоношка), записао М. Васиљевић

96. Крсти носим бога молим (крстоношка), записао М. Васиљевић

97. Крсти носи бога молим (крстоношка), записао С. Кодела

98. Крстоноше крсти носе (крстоноше - лितिја), записао С. Кодела

99. Крстоноше крсти носе (крстоноше-литија), записао С. Кодела

100. Крсти носим Бога молим (крстоношка), записала Сања Радинивић

101. Крстоноше бога моли, (крстоношка), записала Ана Хофман

ЖЕТЕЛАЧКЕ ПЕСМЕ

102. Зађи слунце не зашло га (жетелачка), записао М. Васиљевић

103. Кладише се, море, момче и девојче (жетелачка), записао М. Васиљевић
104. Зађи слунце, не зашло гса (жетелачка), записао М. Васиљевић
105. Стани Станке (жетелачка), записао М. Васиљевић
106. Жетварска песма ("Оро иза ручка"), записао М. Васиљевић
107. (Ј)убава добра девојко (у поље), записао С. Кодела
108. Запоја Рада у лојзе (у поље), записао С. Кодела
109. Пратила мајка девојче (у поље), записао С. Кодела
110. (Ј)убава девојко поље забелело (жетелачка), записао С. Кодела
111. (Ј)убава девојко, поље забелело (жетелачка), записао С. Кодела
112. Планино мори старино (у поље), записао С. Кодела
113. Орач оре равно поље (у поље), записао С. Кодела
114. Јована жито жњејеше (жетелачка), записао С. Кодела
115. Нишну се звезда (жетелачка), записао С. Кодела
116. Дано Јано (жетелачка), записао С. Кодела
117. Сланце зајде, (жетелачка), записао С. Кодела
118. Која гора под јесен зелена, записао С. Кодела

СЕДЕЉАЧКЕ ПЕСМЕ

119. Планино момо мори (седељачка), записао М. Васиљевић
120. Седите, седите, на ред седењке (седељачка игра), записао М. Васиљевић
121. Чува овце три године (седељачка игра), записао М. Васиљевић
122. Седи Видан за вечеру (љубавна песма), записао М. Васиљевић
123. Дигај се, Ано, мајка те вика (седељачка), записао М. Васиљевић
124. Која мију овде нема да дојде (седељачка), записао С. Кодела
125. Ђакун вика на горње седењке (пева се на седељкама), записао С. Кодела
126. Седела Сенке седељке (седељачка), записао С. Кодела
127. Преди ми прељо кудељо (седељачка), записао С. Кодела
128. Старино моја, планино (седељачка); Брза; записао М. Васиљевић
129. Садим ружу на планине (седељачка); Брза; записао М. Васиљевић
130. Дал' ми тече таја вода, (седељачка), записао С. Кодела
131. Кукај, кукај тедено ледено, (седељачка), записао С. Кодела
132. Ја поведо моју шуту, (седељачка), записао С. Кодела

СВАДБЕНЕ ПЕСМЕ

133. Повика Стојан из лојзе, записао М. Васиљевић
134. Шта се бели тамо горе, записао М. Васиљевић
135. Шта се тамо бели (претсвадбарска песма); М. Васиљевић
136. Бричи се Павле, М. Васиљевић
137. Полакте, полак бербери (свадбена песма), записао М. Васиљевић
138. Убава, добра девојко (свадбена песма), записао М. Васиљевић
139. Убава, добра девојко (свадбена), записао М. Васиљевић
140. Цвили, пишти у гору зелену, записао М. Васиљевић
141. Метла ногу на зенгију, записао М. Васиљевић
142. Бре дизај се бела Лено (свадбена песма), записао М. Васиљевић

143. Подунуше сабазорски ветрови (свадбена песма), записао М. Васиљевић
 144. Подунуше сабазорски ветрови (свадбена песма), записао М. Васиљевић
 145. Сву ноћ оди, ништа не наоди (свадбена песма), записао М. Васиљевић,
 146. Сву ноћ одим, ништа не наодим (свадбена песма), записао М. Васиљевић
 147. Ај, вечерасмо господске вечере (свадбена), записао М. Васиљевић
 148. Град градила бела Јана (свадбена), записао М. Васиљевић
 149. Славеј ми поје, препоје (свадбена), записао М. Васиљевић
 150. Славеј ми поје, препоје (свадбена), записао М. Васиљевић
 151. Гором шета млади Радивоје (свадбена), записао М. Васиљевић
 152. Пођи пођи, мил старејко, записао М. Васиљевић
 153. Пођи ми, пођи, мил старејко, записао М. Васиљевић
 154. Пођи ми, пођи, старејко (свадбена), записао М. Васиљевић
 155. Пођи ми, пођи, старејко (свадбена), записао М. Васиљевић
 156. Стрижи, стрижи, мили куме (свадбена), записао М. Васиљевић
 157. Омиле ми Јагодо (стижбарска), записала Злата Марјановић
 Крстић
 158. Кому ми венац вијемо (свадбена - на сина), записао С. Кодела
 159. Ој ти млада невесто (свадбена), записао С. Кодела
 160. Бар Маринко с' немци вино пије (свадбена), записао С. Кодела
 161. Какве оно делије дојдоше, записао С. Кодела
 162. Два се млади оглеђују (свадбена), записао С. Кодела
 163. Невен вене у градине (пева се младенцима), записао С. Кодела
 164. У село кавга море голема (свадбена), записао С. Кодела
 165. Изникну ми струк горов цвет (сватовса), записао С. Кодела
 166. Пријатељу, камо твоја варба (на свадби), записала Ана Хофман

СЛАВСКЕ ПЕСМЕ

167. Кој ми служи славу (славска), записао М. Васиљевић
 168. Што ми је мило да гледам, записао С. Кодела
 169. Кој ли ми пије славне чаше (славска), записао С. Кодела
 170. Кој ми пије славе Божје (славска), записао С. Кодела
 171. Што ми је милој да гледам, (славска), записао С. Кодела
 172. Све ракија, па ракија (здравица), записао С. Кодела
 173. Ред, ред и у чашу мед (славска), записао С. Кодела
 174. Бел Бојано не пој толко рано, записао С. Кодела
 175. Домаћин ми славу пије (славска); записао М. Васиљевић

ИГРЕ СА ПЕВАЊЕМ, ШАЉИВЕ ПЕСМЕ, ДЕЧИЈЕ ПЕСМЕ, ПРИПЕВКЕ, У КОЛО

176. Зареко се, пререко се (шаљива), записао М. Васиљевић
 177. Зареко се, пререко се (шаљива), записао М. Васиљевић
 178. Ај, мори, Вуко девојко (игра с певањем), записао М. Васиљевић
 179. Иде деда на орање (шаљива), записао М. Васиљевић
 180. Седи јежа у орање (шаљива дечија песма уз игру), записао М. Васиљевић

181. Јелено, девојко (шаљива), записао М. Васиљевић
182. Ветар ми вије (шаљива), записао М. Васиљевић
183. Кога ћете да ми дате (жетелачка игра с певањем), записао М. Васиљевић
184. Девојко моја (шаљива), записао М. Васиљевић
185. Девојко моја, (игра с певањем), записао М. Васиљевић
186. Враг нанесе три девојке (шаљива), записао М. Васиљевић
187. Преди ћеро танку жицу (шаљива), записао М. Васиљевић
188. Стани, душо Стано, записао М. Васиљевић
189. Потурчи се попадика (шаљива), записао М. Васиљевић
190. Заспала девојка (шаљива), записао М. Васиљевић
191. Ој пелине, бел пелине (шаљива), записао М. Васиљевић
192. Ој невене шестореде (шаљива), записао М. Васиљевић
193. Николо, гајле големо (шаљива), записао М. Васиљевић
194. Ај! Месечина, ој нано (шаљива), записао М. Васиљевић
195. Ја испроси, миље моје (шаљива), записао М. Васиљевић
196. Шаљива песма за децу из јужне Србије. Запис В. Ђорђевић
197. Зумбај, зумбај (Дрнде бело); (шаљива), записао С. Кодела
198. Садила ми деда три ара лука (шаљива), записао С. Кодела
199. Кладише се, мори моме, момче и девојче (шаљива), записао С. Кодела
200. Пуче пушка, мори моме, момче и девојче (шаљива), записао С. Кодела
201. Чича оће да ме жени (шаљива), записао С. Кодела
202. И по ноћи и по дану (шаљива), записао С. Кодела
203. Изникнула конопљица (припевка), записао С. Кодела
204. Иде деда низ долину (шаљива), записао С. Кодела
205. Прву вечер вечерамо (шаљива), записао С. Кодела
206. Јел ми дојди јел да дојдем (на седељки, припојување), записао С. Кодела
207. Бела блуза на канери (припевка), записао С. Кодела
208. Ал како, ова ладна вода (припевка), записао С. Кодела
209. Опадај лишће (у коло), записао С. Кодела
210. Ел ми дојди ел да дојдем Милунке (припевка), записао С. Кодела
211. Прати Сојка преко лојзе (припевка), записао С. Кодела
212. Листај се горо (припевка), записао С. Кодела
213. Нуни, нуни, нушка (успаванка); записао М. Васиљевић
214. Поскочица; изводи се као песма за децу. Записао М.А. Васиљевић
215. Седи јежа у прање (дечија игра са певањем); забележио М. Васиљевић
216. Поскочица; изводи се као песма за децу, записао С. Кодела
217. Заспало ми детенце (успаванка), записао С. Кодела
218. Лула лула лушке (бројалица), записао С. Кодела
219. Чак му чакара (бројалица), записао С. Кодела
220. Ја обу папуче (уз игру) Лесковик (нишки крај), записала Ана Хофман
221. Пођо по пута, по каменита, ("на сув оро") записала Злата Марјановић
Крстић
222. Иде деда од орање (песма уз игру); забележио М. Васиљевић
223. Попова ми Стојна (песма уз игру); записале Љубица С. Јанковић, Даница
С. Јанковић
224. Кад се попнеш на брадашце, записао Д. Девић

ЉУБАВНЕ ПЕСМЕ

225. Листај се, горо зелена; (љубавна), записао М. Васиљевић
226. Садила мома крај море лојзе; (љубавна), записао М. Васиљевић
227. У ливади магла пала; (љубавна), записао М. Васиљевић
228. Заспало ми ђунђуле девојче; (љубавна), записао М. Васиљевић
229. Синоћ коњи не дојдоше (љубавна), записао С. Кодела
230. Поведи оро Тодоро (љубавна), записао С. Кодела
231. Ој девојко душо моја (љубавна), записао С. Кодела
232. Ајде Цвето јагње моје (љубавна), записао С. Кодела
233. Биљ, биљ ми поје Марике (љубавна), записао С. Кодела
234. Љубавна песма, напев из Ниша. Записао М. А. Васиљевић
235. Дано рано (љубавна), записао С. Кодела
236. Пешиле петле, пешиле други (љубавна), записао С. Кодела
237. Сине Мито јагодо (љубавна), записао С. Кодела
238. Маглица се пољем повијала (љубавна), записао С. Кодела
239. Сама мајка Милку вали (љубавна), записао С. Кодела
240. Крце крце нова кола (љубавна), записао С. Кодела
241. Девојка је пошла у гору за воду, записао С. Кодела
242. Ој Стравице тија водо ладна (љубавна), записао С. Кодела
243. Шта се оно на планин белије (балада), записао С. Кодела
244. Торо Радо, бела Радо (балада), записао С. Кодела
245. Две девојке платно беле (балада), записао С. Кодела

ЛИТЕРАТУРА:

- Васиљевић М.: **Народне мелодије лесковачког краја** - Београд, 1960.
- Владимир Р. Ђорђевић, **Српске народне мелодије**, (Предратна Србија), Београд, 1931.
- Злата Марјановић Крстић, **Вокална музичка традиција села Брза**, Београд, Лесковачки зборник XXXVIII, 1998.
- Зорислава М. Васиљевић, **Српско музичко благо**, Просвета, Београд, 1996.
- Сања Магистарски, **Старо двогласно певање Заплања**, Магистарски рад, Факултет музичке уметности у Београду, Одсек за етномузикологију, Београд, 1992.
- Културна историја Сврљига, **Језик, култура и цивилизација**, Просвета - Ниш, Народни универзитет - Сврљиг, 1992.
- Љубица С. Јанковић, Даница С. Јанковић, **Народне игре**, Просвета, Београд, 1949.
- Ана Хофма, Александра Марковић, **Вокална музичка традиција околине Ниша**, Центар за истраживање музике Балкана, Београд, 2005.

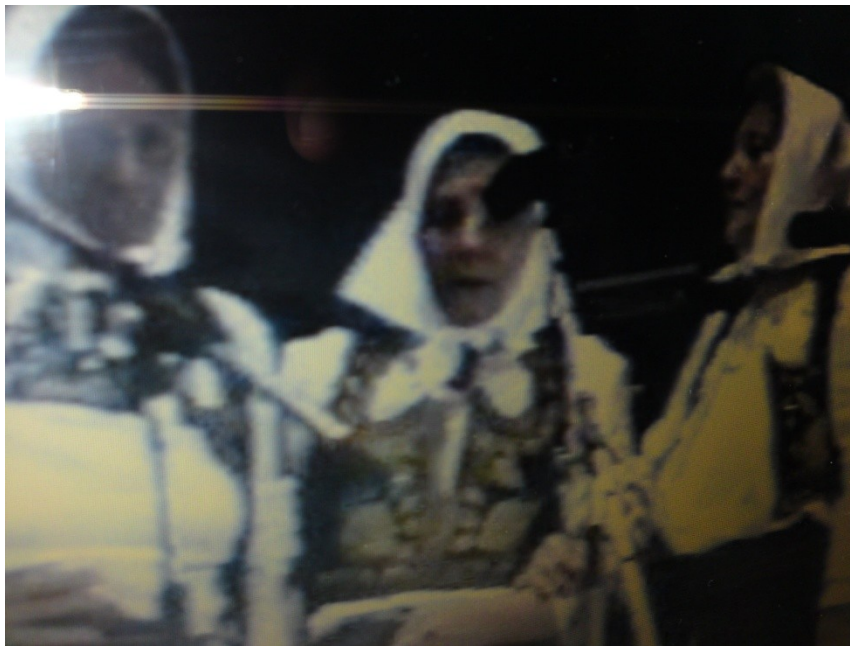
Стојковић Стевка, Јовић Стојанка, Доње Бријање

**Јовић Косовка, Стојановић Добра, Стојановић Винка, Стојановић
Спирка, Голена Њива
Голема Њива**

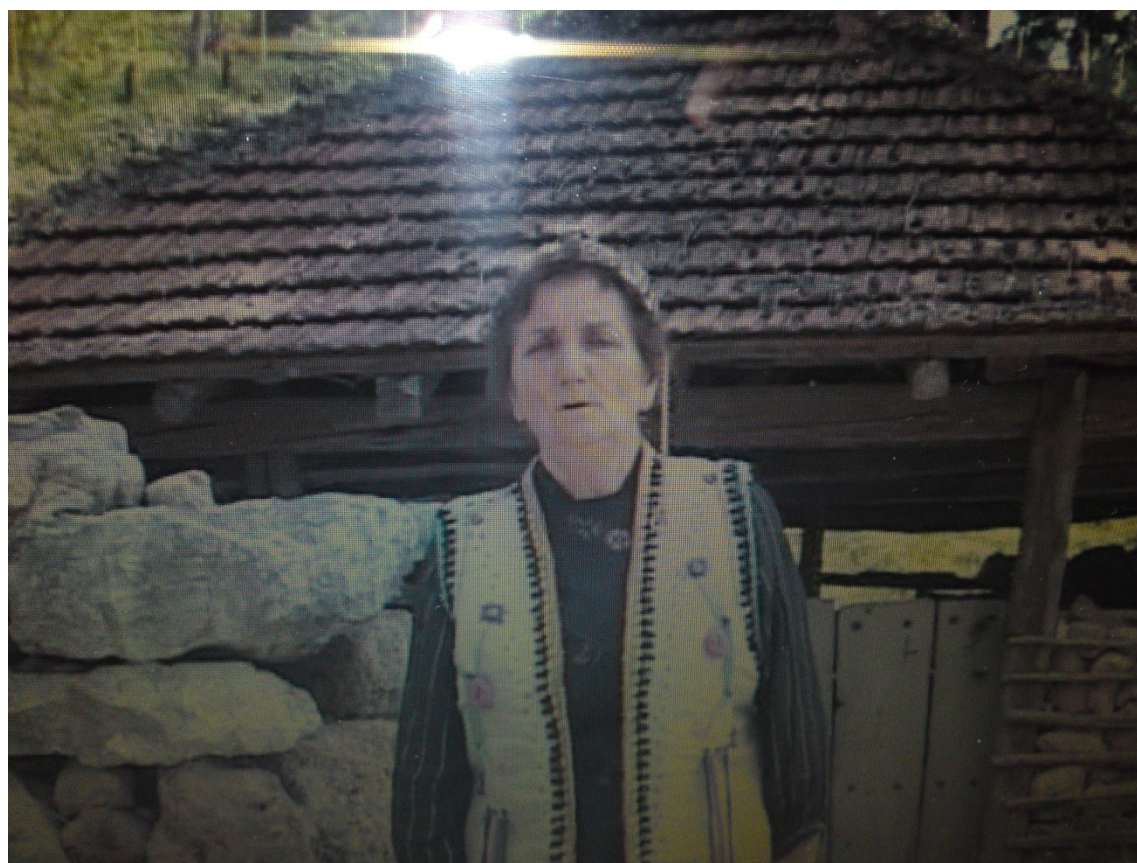
Стојановић Сима, Голема Њива

Јаворка Здравковић, Гаџин Хан

Љубинка Стојановић - Доњи Душник

Радмила Милојковић - Доњи Душник

Лепка Стефановић, Дукат

Драгиша Тодоровић - Вукманово

Љубинка Ристић - Вукмаово

**Малина Милојковић, Владенка Пертовић, Дрена Петровић,
Дреновка Ђорђевић - Преконога**

Преконога

Мирјана Савић - Гаџин Хан

Казивачи:

- **Малина Милојковић** (1953), Преконога
- **Владенка Пертовић**, (1937), Преконога
- **Дрена Петровић**, (1939), Преконога
- **Дреновка Ђорђевић**, (1942), Преконога
- **Косара Јовановић**, (1919), Кравље
- **Љубинка Стојановић**, (1936), Доњи Душник
- **Мирјана Савић**, (1946), Гацин Хан
- **Љубица Николић**, (1948), Гацин Хан, Заплање
- **Величковић Рада**, (1936), Падина - Житорађа, село Лукмир
- **Радмила Милојковић**, (1937), Доњи Душник
- **Јаворка Здравковић**, (1941), Гацин Хан
- **Косовка Николић**, (1937), село Дукат
- **Лепка Стефановић**, (1928) село Дукат
- **Стојковић Стевка** (1947), Доње Бријање
- **Јовић Стојанка** (1938), Доње Бријање
- **Петровић Снежана** (1954), Доње Бријање
- **Јовић Косовка** (1936), Доње Бријање
- **Стојановић Добра** (1929), Доње Бријање
- **Стојановић Винка** (1950), Доње Бријање
- **Стојановић Спирка** (1938), Доње Бријање

- **Стојановић Сима** (1943), Голема Њива
- **Љубинка Ристић**, (1946), Вукманово
- **Драгиша Тодоровић**, (1956), Вукманово